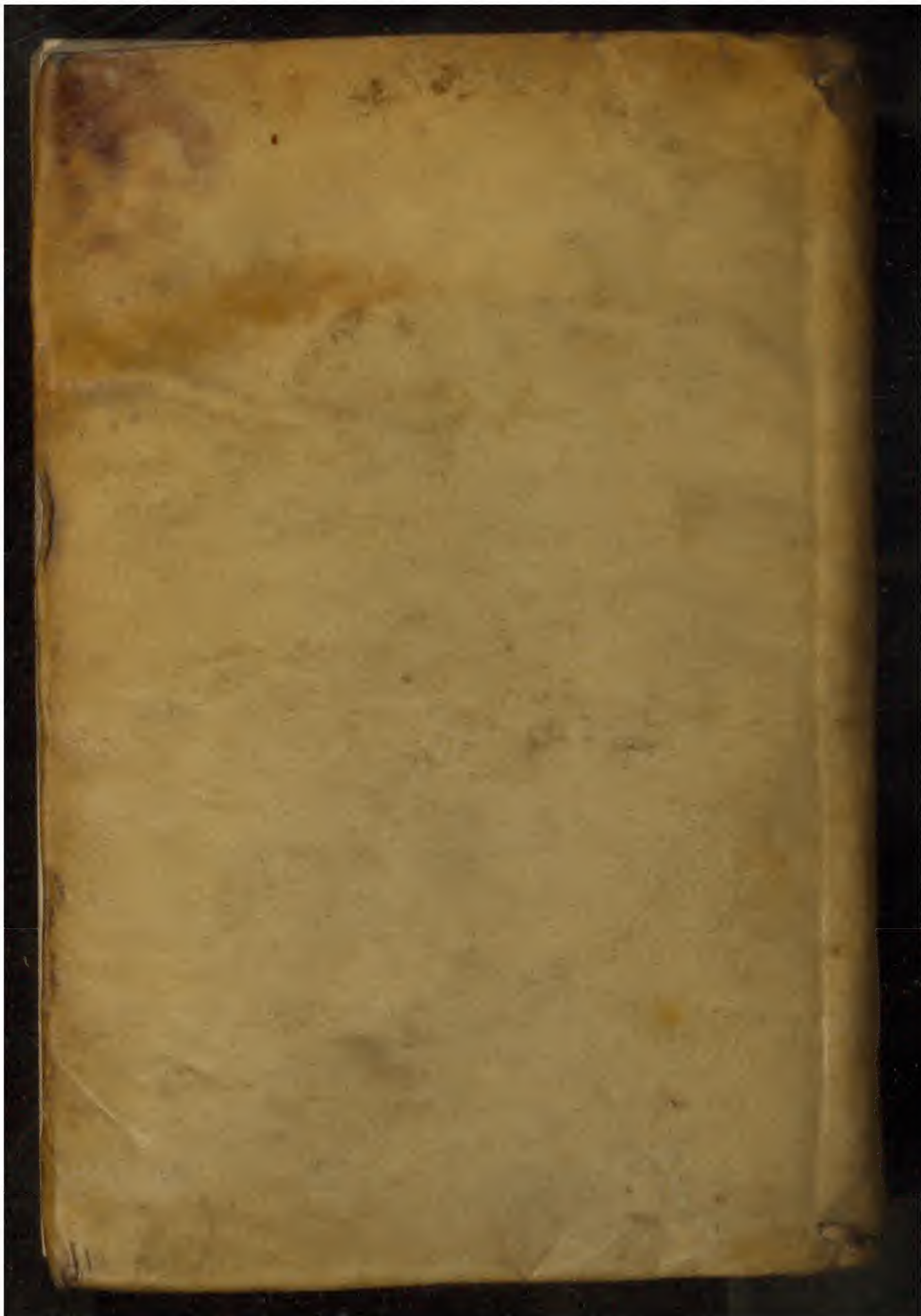

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2850/A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2850/A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2850/A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2850/A

F. III

2850

A

10/10
2

coll. complete

58230
IAC DE PINCE IS 88
G V L I E L M I

GISCAFER II MEDICI

BELOCARENSIS CIVIS

Romani in Romano Gym-

nasio medicinam pu-

blicè profitentis.

Haquic.

De febrium natura & curatione libri duo

Ad illustrissimum & excellentissimum

*D. Iacobum Boncompagnum Ducem Sorae, Vineolæ
Marchionem & generalem S. R. E. gubernatorem.*

PARISIIS,

Apud Michaëlem Clopeiau via ad D. Ioan-
nem Lateranensem, sub signo Pacis
& Arboris siccæ.

M. D. LXXXI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Extraict du Priuilege.

PAR grace & Priuilege du Roy, donné à Paris, le septiesme iour de Feburier 1581. Signé par le conseil le Comte. Il est permis à Michel Clopeiau, & Robert Colombel Libraires, imprimer ou faire imprimer, vn liure intitulé *G. Giscaferij de natura februm libri duo*, & faict deffenses à tous autres Libraires ou Imprimeurs, imprimer ny faire imprimer ledit liure, & ce iusques au terme de neuf ans, à conter du iour que ledict liure aura esté acheué d'Imprimer, sur les peines contenues audict Priuilege.

ILLVSTRISSIMO ET
EXCELLENTISSIMO D. IACOB
BO Boncompagno Sorae Duci,
Vincolae Marchioni, generali
S. R. E. Gubernatori. Guilicelmus
Gilcaferius.

S. D.

Si qualem à principio natura corporis humani structuram & temperiem instituit, saltem perpetuo integram & incorruptam servare potuisset, medicinae praeceptis & legibus nullus esset relictus locus. Sed cum eorum omnium quae cæli arbitrio continentur, ob pugnantem elementorum naturas, ita & hominis certus sit interitus, variis cum externarum rerum iniuriis & infinitis mutationibus exagitari ac perturbari necesse est: ideoque Dei optimi munere atque benevolentia medicina ad salutem hominum reperta est: ut eius primum valetudinem, cuius maxima est inconstantia & instabilitas, teneatur: deinde omnes quotquot eum vexant affectiones diligenter penitusque cognoscat, co-

a ij

gnitas opportunis et legitimis remediis profliget, ut quoad
eius fieri possit, humana vita medicina artis beneficio à
morborum iniuriis defendatur. Huc medicina finis, huc
medicorum consilia omnia & decreta pertinent, ut qui-
cunque præter naturam affectus irruunt, vires labefa-
ctant, vitæque descrimē afferunt, quam citissimè tutissi-
mèque depellantur: licet autem morborum innumerabi-
les sint differentia, quæ variè variisque corporis partibus
primo affectis incidunt, frequentissimus perniciosissimus-
que esse videtur in quo totum corpus statim grauius af-
fligitur, vires labefactantur, & nulla externarum aut
internarum parium non grauius afficitur. Hunc Latini
febrem à feruore, Græci ab ignei caloris exuperantia
πύρετον vocauerunt. Hic adeo frequens in nobis est adeo
facile accenditur, ut eam aliquando vel paruus externa-
rum causarum excessus excitet. Cæteris autem morbis
ita cohæret, ut nullum ferè non aut sequatur, aut antece-
dat. Huius idea unica quidem est, differentia multa: quæ
ex caloris natura, & symptomatum multiplici condi-
tione distinguuntur. Varia est in huius affectus expli-
catione scriptorum sententia, varia quoque remediorum
inuentio, singulis propriam medicamentorum & symp-
tomatum rationem exigentibus. Neque facile est in tam
varia & obscura affectus natura, singulorum quæ acci-
dunt causas exponere: sua cuique opinio verior & fir-
mioribus rationibus inniti videtur. Alia quoque inter eos
non parua differentia est: quod aliqui causarum conti-
nentium & symptomatum solam ferè notitiam propo-
nunt: alij remediorum usum, & quacunque experimen-
tis iamdudum obseruata sunt. Illi in examinandis & di-
luendis argumentis & difficultatibus ita controuersia-

rum obscuritate legentium animos implicant, ut saepius inter peritissimos haud facile constet quid in propositis dubitationibus sentiendum sit: & neglecta interea curatione, uniuersam februm cognitionem in explicandis cōtrouersis positam arbitrantur, aliis sola curatio proposita est, sordent disputationes, & omnis de qualibet re disceptatio, clara & obscura peraeque iudicantur: hi nulla ratione, nullis demonstrationum legibus innixi, puris verbis singula prosequuntur: & empiricorum more, solis remediis aduersus morbos pugnandum existimant: corporis vitia non disceptationibus, sed legitimis auxiliis depelli. Horum aliqui pleraque turbide, praeter ordinem, & barbaris vocibus inculcāt, quae nisi certa lege & methodo disponantur, grauiorem plerunque morbum efficiunt. Alij dum haec vitia student euitare, noua afferunt incommoda: hi puriori quidem sermone, sed presso contra-ctoque uniuersalem tantum methodum curationis profitentur: quam ad cuiusuis morbi depulsionem satis esse existimant & remedia quidem multa ex immensa materia proponunt: Sed quae nuda & inconcinna cum sint, parum lectori prodesse possunt: nam utendi modum, medelarum formulas, quae ex simplicibus comparantur, aut si quae morborum, temporum, aut symptomatum diuersa ratio postulat, omnino supprimunt, quae medicinam facientibus non utilia modo verum etiam necessaria videntur. Cum itaque vix ullus absolutam februm notitiam & curationem plenè tradiderit, dubitavi, facturus ne operae praeium essem, si utranque medicinae partem in febribus explicandis coniungerem: cum si alterutra desit, manca & debilis notitia futura sit. Verum cum in publica interpretatione quadā annoiassem, quae passim des-

cripta circumferebantur, probabili consilio & ratione adductus sum, ut hæc pauca publicis typis excudi & vulgari permitterem, veritus ne si quid in iis laude dignum contineretur, alius sibi arrogaret: aut si quæ vitiosa, mihi pro legitimis adscriberentur. In his singulas febrium differentias, causas, signa, symptomata, & prognostica quàm brevissimè ex probatissimorum auctorum sententia & monumentis adduximus: multa quæ ex diuturna meditatione, longoque medendi usu à nobis observata fuerunt adiecimus: Singula quæque dubia firmis argumentis & perspicuis demonstrationibus explicauimus: remedia quæ antiquis merito probatissima fuerunt adscripsimus. Quæ iam dudum exoleta, aut temporum vicissitudine deserta & neglecta sunt, suppressimus, ea verò potissimum elegimus, quæ præceptis artis magis congruerent, & quæ partim ars ipsa reperit, partim usus & experientia comprobauit: quæque passim ab omnibus facilius comparantur, vernacula etiam nonnulla mulierum, aut vulgarium hominum fide & experientia comprobata subieciimus, quorum alia ex vetustorum medicorum scriptis excerpta sunt, alia solo vulgi testimonio nituntur: ne ad absolutam febrium notitiam & curationem quicquam desideretur. Singula verò proprio ordine & loco ita collocata sunt & disposita, ut nulli vel mediocriter initiato pateat erroris locus. Quæ verò à plerisque rudius tradita sunt, paulo purius explicare conati sumus. Nam verum quidem est morbos orationis elegantia & nitore non depleri, sed certe illud quoque verum est, infantia & inculto sordidoque sermone neminem unquam meliorem medicum factum esse, & ut tibi quantūlibet delicati, in sordidis vasis appositi: ita præcepta quanquam per se bona,

horridè & barbarè explicata nauscam mouent. Neque negare quisquam potest, quin verborum neglectus multarum rerum ignorationem attulerit: multisque artibus tenebras & caliginem barbaria orationis offuderit. Cæterum cum modum seruare studui, ut neque lectorem immodica verborum copia offenderem, neque contracta nimium concisaque breuitate suspenderem. Tibi verò (princeps illustrissime) hoc quaecunque est inscribere ac dedicare volui, ut quam omnes in te clementiam, probitatem animi lenitatem, & prudentiam, admirantur: hoc ego quoque munere venerarer & colerem. Video enim unum propemodum hodie esse te, qui honesta studia foueas, qui homines ingenuarum artium scientia excultos amplexeris qui omnem gratiam atque auctoritatem tuam ad eos adiuuandos libentissimè conferas. Itaque vix quisquam hodie in Italia est ex omni numero eruditorum, quin se à te beneficium aliquod accepisse fateatur. Maçte virtute Princeps optime & præstantissime. Ista est via qua se in cælum antiqui illi proceres substulerunt. Nihil est, quo propius homines ad Deum accedant, quam hominibus adiuuandis. Gloriosum tibi apud omnem posteritatem futurum est, quoties eruditorum hominum, qui tuis temporibus vixerint, monumenta sumentur in manus, toties in eorum fronte consignatam luculentis verbis elucere virtutis ac beneficentiæ tuæ memoriam. Cum tu, ut cœpisti, bonas artes à contemptu & fastidio eorum quibus sordent honesta omnia, vindicaueris: illæ te vicissim & virtutes tuas ab obliuione & à vetustatis iniuriis vindicabunt vale.

M. ANTONIVS. MVRETVS.
GVLIELMO. GISCAFERIO.

QUæ febrim accendant causæ, quæ cuique
nocendi
Vis data, & expelli qua ratione queat,
Aureolo cuncta amplexus Gulielme libello,
Præmia quæ tali munere digna feres?
Ipsa quidem virtus, etiam mercede remota,
Sat tibi natiuo pulchra decore placet.
Sed tamen & studiis posita in melioribus ætas
Tandem aliquam vitæ fessa requirit opem.
Et pudor est sæcli docta & neglecta senectus:
Nec regum famæ turpior vlla nota est.
Quo tibi tot iuueni vigilate ex ordine noctes,
Spissa senis Coi dum monumenta teris:
Quo Silvas Academi, & quo lustrasse Lyceum,
Effugiat curam ne quid in orbe tuam:
Si tamen assiduo tutanda est vita labore:
Nec datur emerito tuta & honesta quies?
Cum tibi præsertim non ignava otia poscas:
Sed nosci à sera posteritate velis,
Victurisque tuam chartis extendere famam:
Artibus exculti verum opus ingenij.
Nostra sed ingenuas artes male secula tractant:
Nec satis usquam illis iustus habetur honos.

At tu, si qua fides vati debetur amico,
Ex tripode hac Pythio fac tibi dicta putes.
Magnanimo iuueni, quo nunc rectore superbit
Vinecla, optauit quem sibi Sora ducem,
Huic monumenta tuis vigilata laboribus offer.
Talia qui spectet munera, solus erit.
Illi uni Aonides, illi uni carus Apollo est:
Ille hodie doctos vnus egere vetat.
Cumque chorus virtutum omnis spectetur in illo
Ante alias omnes hac tamen una micat.
I modo, nec dubita, non indonatus abibis.
Nunquam in te mores exuet ille suos.

ματθάις τῷ δεβαρῷ εἰς ἱερμον
τὸν γισκαφέριον.

Λᾷς' ἀσκλη πιάδι, πολλῶν ἀντάξιός ἄλλων
καὶ πάρος ἦθα βροτοῖς σὴν δι' ἀκετορίῳ.
ἀρετὴ δέ καὶ πυρελῶν σοφίῳ γραπῶς ἀναφήνας,
Δᾶξας ἀκῶς παθέων σείριος ὧν προχέει.
οὐ κρείσσων γεγονῶς, ἄστρου βροτός, εὐ δικά
καὶ σὺ
ἱερμ' ἄξιός ἐστι χεῖν πάντων ὀργνίων,
Δεῖ μὰ τε θεῇ πελὴν, καὶ οὐ μένος εἰ ἐν ἐρύκῃν,
καὶ φάος ἀνδρῶποις ἡμάτα πάντα φέρειν.

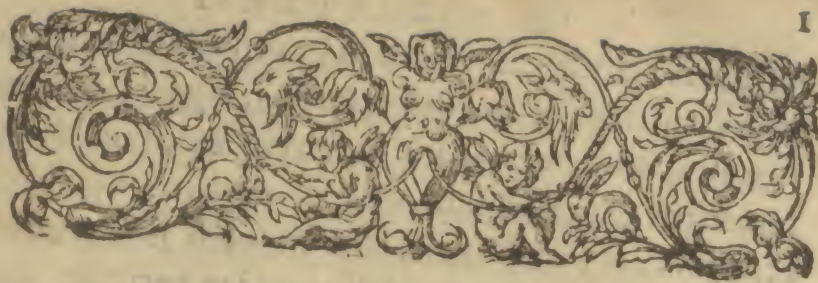
*Erratorum quorundam correctio quæ prælum effugerunt
in qua literæ p. m. minoris formæ partes paginarum,
principium, scilicet, medium & finem significant. d.
verò & b. paginas.*

F. 2. b. m. quod f. 3. a. f. octauo. no. 10. 11. meth. b. f. metho-
dus f. 4. a. f. ct. f. 6. a. f. In exanguibus f. 7. a. f. quod f. 11. a.
m. mirum fit. a. p. quod eam m. siccitati f. 14. b. m.
foco. f. 17. b. p. qui f. 18. b. m. quod quæ f. 19. a. f. materia. b.
p. facultatis f. 22. b. m. verius f. 23. b. m. retrudatur f. A-
phor. f. 27. b. p. hisce. m. opportuna. f. 30. a. m. expunge, rei
f. fouebantur b. p. Vnde. f. 32. a. f. meth. 5. f. 37. a. p. conci-
dunt m. sequiora f. 39. b. p. ordinati f. 40. a. p. modica & Ra-
fis. f. 41. a. m. at. f. 45. a. p. scirrhis. f. 51. a. p. accersiri. m. pitui-
râ. f. 61. a. p. vesicula. f. 63. a. m. periodicè f. 64. a. m. granat.
f. 65. d. p. an. m. i. b. f. ducum. f. 66. b. m. coctionis. f. sint. f.
67. a. f. altera f. 69. b. p. potionem f. 74. b. p. copiosus, &
indicatur. m. f. fit f. 76. b. p. 1110. Et tanquam f. 83. b. f. lib. f.
85. a. m. eò. f. 86. b. m. picrè. 88. a. p. à salsa. f. 90. b. f. sacchari
f. 91. b. p. thymus. f. 94. b. m. catapotiiis. f. 98. b. f. modis. f.
105. a. m. quartanam f. 106. b. m. Philonius 109. a. f. Gale-
nus. f. 110. b. f. secanda. 111. b. m. Epithymo 113. p. conco-
ctionis. m. quartanariis 114. a. m. lunæ. b. f. asphaltite. 115.
a. m. cimices. f. camissa pallium. 116. b. f. appareât. 119. a. p.
Electuarij 121. a. f. 311j. 122. b. f. indice ratione. 123. a. f. ex-
rema. b. f. quandoque 124. a. f. diuturnior. b. f. tertianæ
125. b. m. varietate. 129. b. p. ichorum 130. b. f. omphacini.
132. b. m. omotonoi 133. a. f. adstring. b. m. acervauerint.
135. b. f. œdema. 136. b. p. electuario 143. a. m. psyllij.

2. *[Faint, illegible text]*

[A large block of extremely faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

GVLIELMI GISCAFERII
MEDICI BELOCARENSIS
cuius Rom. in Rom. Gymnasio
Medicinam publicè profitentis,
de febrium natura & curatione.

LIBER PRIMVS.

STATVTVM nobis est hoc
anno rationem febrium
cognoscendarū ac curan-
darū exponere: id autem
varia methodo fieri solet,
nam plurimis consuetum
est Auic. verba & senten-
tias explicare, quibus tota
hæc tractatio continetur.
Inscribitur is liber i. Fen. quarti canonis. Quod
quidem ab his eo consilio fit, quòd in eo accura-
tè omnia describantur, quæ ad febrium cogni-
tionem, & curationem pertinent. Quibusdam
magis placet Gal. librum de Feb. differentiis
exponere, hi potius auctoris opinione & aucto-
ritate ducuntur, quamque audientium studiis &

G. GISCARII

utilitati consulere velint, nā cum Gal. in eo opere febrium tantum, differentias, signa, & causas summam & per capita percurrere docuerit, multa omisit, quæ ad absolutam earum cognitionem erant utilia, quæ secundo de crisi lib. tradidit. Multa etiam ipsarum differentias reticuit, quas tum in commentariis in lib. epid. tum alibi explicavit. Præterea in diruendis antiquorum opinionibus multum operæ & temporis consumpsit: ut si quis eum tantum lib. exponat neque prorsus omnium febrium notitiā, cum ibi neque Lyppeiræ neque epiali neque pestilentis, immo neque cæterarum ullius exactè signa docuerit: neque quod in re medica maioris momenti est, ullius omnino febrium curandi rationes, cum totam earum tractationem in libros. Meth. & primum lib. ad Glauc. retulerit. Vnde factum est, ut aliis magis placeat librum de febrium differentiis interpretari, & uniuscuiusque ipsarum causas & signa exponere, deinde primum lib. ad Glauc. vnde singularum, aut earum saltem, quæ præcipue sunt, remedia doceant. Mihi vero nulla eorum omnino sententia probatur. Sed hæc cæteris præstare visa est, si nulli prorsus auctori addictus ea vobis explicarem, quæcunque apud Hipp. Gal. Auic. cæterosque probatos scriptores de feb. natura, differentiis, signis, curatione, scitu maxime digna cognovissem. Ut autem intelligatis quibus rationibus adductus in hanc sententiā venerim, vobis totam consilij mei rationem exponam.

Ego, cum in hoc munere exercendo, nihil po-

tius esse duxerim, quam ut res breuissimo tempore eius medicinæ practicæ partis peritissimos efficiam, quæ mihi quotannis obtrigit explicanda: existimaui me, neque huic meo consilio, neque studiis nostris, posse satisfacere, si aliâ hoc anno docēdi rationē sectarer. Intelligebā n. si Auic. primā quarti Canonis sen interpretandam suscepissem, tunc lectionibus finem impositum, cum mea ubi opera maximè necessaria esset, & futura vobis de singularum febrium curatione pertractatur, neque n. fieri potest ut quis vel diligētissimus medicinæ professor plura quam decem, vel duodecim capita secundi tractatus exponat, in quibus vtilia febrium remedia cōtinentur, tanta n. est in primis capitibus secundi tractatus rerum & vniuersalium præceptorum congeries, ut non facile sit etiā mediocriter conuiuentem sine aliqua disquisitione & examine prætergredi. Vnde fieri necesse esset ut præ temporis angustia nulla cuiusque speciei febrium cognoscendarum, nulla remedium ratio haberetur, quod in medicina facienda præcipuum esse debet.

Si libros tantum Gal. de febrium differentiis explicarem, multas earum per species omitti oportere, nihilque prorsus de curandi ratione tractatum iri, vtrumque autem vobis grauissimum fore cognoscebam.

Si vero libris de febrium differentiis primum ad Glauc. subnecterē, ut inde aliqua curandi ratio traderetur, neque idvnius anni lectionibus posse absolui, & multum in quibusdam esse immoran-

dum, quæ parum vtilia, multaque prætermitti
 quæ scitu necessaria futura sint, plurimarum fe-
 brium signa, & curationem. Supererat igitur, vt
 hac sola docendi ratione, vestris studiis, & insti-
 tuto meo possem satisfacere, si nullius auctoris
 verba sectatus, ex grauissimis quibusque tanquã
 ex me ipso sententias, & præcepta depromerem.
 Id autem ea methodo præstare conabor, vt an-
 nuo hoc munere, quæcunque ad febrium om-
 nium & singularum naturã, cognitionem & cu-
 rationem spectant, absoluturus sim, neque no-
 stris lectionibus quidquã immiscens, quod vos
 inutiliter detineat, neque quidquam omittens,
 quod ad eã rem opportunum & necessarium esse
 cognouero.

Quantum autem utilitatis ex hac tractatione
 percipere liceat, iis, qui in eam diligenti studio
 incubuerint, hinc colligi potest, qua nullus mor-
 bus frequentior, nullus maior hominum generi
 solet sponte contingere: perrarò. n. reperitur,
 qui aut febris non sit, aut febrim non habeat
 adiunctam, & Hipp. primo epidim. com. 3. rex. 3.
 acutissimos, maximos, atque grauissimos mor-
 bos, ac præ cæteris aut lethales esse in febre conti-
 nua. Vbi igitur quis optimè hanc medicinæ par-
 tem edoctus fuerit, intelligat, se in re medican-
 dum parum profecisse.

Cæterum nihil est præterea quod nos præfari
 oporteat, cum nulla sit operis inscriptio, nul-
 lum auctoris nomen, non ordo explicandi libri
 ad cæteros requiratur, neque huc medicinæ diui-

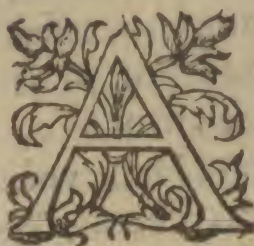

ſio in ſuas partes referenda eſt, cum id munus co-
rum potius ſit, qui totius artis initia aggrediun-
tur, vt rudes adhuc & imperitos auditores cō-
moneſciant, quibus partibus contineatur, &
quam præcedere, & quam ſubſequi oporteat: vt
cognito partium ordine, facilè intelligatur, vn-
de principia haurienda ſint, & qui libri prius, &
qui poſterius legendi. Vobis hæc iam dudum no-
ta eſſe oportuit, qui ad finem iam ſtadii anhe-
lantes deueniſtis. Cæterum cū tres olim fue-
rint medicorum ſectæ, methodica iam dudum ab
omnibus derelicta, nullum habet fautorem, ex
reliquis vtraque etiam nunc à multis ex colitur,
empirica ſolo ſenſu, rationalis ſeu dogmatica, ſeu
ſu quidē in iis, quæ ſenſibus explicata ſunt, in iis
verò quæ ſenſus latent ratione duce vtitur, vt ea
diligenter cauſas & remedia inquirat. Hanc vnà
cum Hippoc. & Gal. vt tutiorem excolemus, &
inſectabimur: quod ſi quis quærat quem potiffi-
mum auctorem imitaturus ſim, & quali ē veſti-
gio inſequuturus, vt ſciat quis ſibi præ cæteris
ſtudioſius legendus ſit, meminerit, me à Gal.
ſententia nunquam diſceſſurum. Verum non ab-
ſolutam cognitionem omnium febrium vt nu-
per dictum eſt, vno libro à Gal. traditam, & idcir-
co primo loco lib. de febr. different. ſummo
ſtudio eſſe legendum: deinde cum ad ſingularum
ſigna ventum fuerit, ſecundum lib. de criſibus,
curandi rationem ex primo ad Gl. octaua, nona
decima & vndecima, methodum eſſe petendam:
Quæ omnia Auic. prima Fen 4. can. miro ordine

perstrinxit. Hi sunt libri quos à vobis diligenter
per volutari oportet. Verum hoc precipuum sit,
locos Hippoc. & Gal. cæterorumque à nobis ci-
tatos reuifere, quibus totius annui muneris scri-
prura tanquam fundamentis innixa, paulatim
surget, & in altum erigetur, ac tandem optatam
formam accipiet, quod quidem facillimè
præstabimus si summus ille opifex nobis virium
animi & corporis firmitatem suggesserit.

*Vnus tantum medicinae finis, sanitas: adipiscendi
modi duo. Cap. I.*

Rtis medicæ vnus est finis sanitas
omnium medicorum & philo-
sophorum consensu: scopi verò,
seu modi quibus attingitur, duo
sunt, vt in lib. de opt. secta cap. 5.
Alter ad præsentem attrinet, alter ad absentem,
præsens conseruari vult, & sui custodiam indicat,
absens profligato morbo sui recuperationem, ad
has duas medicinæ partes reliquæ omnes tan-
quam in finē referuntur: prior nostri nō est insti-
tuti, neque n. præsentem sanitatem conserua-
mus, sed omissam restituimus, curato morbo. At
morbus exactè curari non potest, nisi prius co-
gnoscat, nā prima in curandi methodo indi-
catio est, quæ à morbi natura, & essentia sumitur:
Alia enim ab Angina, alia à pleuritide, alia à febre
pituitosa remedia indicantur: itaque si quis om-
nes morbos curaturus sit, eos prius optimè co-

gnouisse oportet, vt Gal. primo method. capite quinto: Quod n. prorsus non cognoscitur, aliquam sui indicationem præbere non potest, neque hæc potius quam alia remedia postulare. Necessè igitur est, si morbo conueniens curatio adhibenda sit, eum prius à nobis optimè cognitum esse, neque vniuersali quadam & confusa tantum cognitione, sed vsque ad vltimas & indiuiduas differentias, in quibus (vt inquit Porphy.) iubebat Plato quiescere vt etiã loco citato docet Gal. Nobis igitur febriũ cognitionẽ docere volentibus, necesse est explicare primo quid febris nomine intelligatur, deinde quid sit, & quæ eius essentia, & natura, postremò, quæ sint eius differentia, vsque ad infimas, & quæ in alias diuidi non possunt.

Primo igitur sciendum quid febris nomen significet, ne circa ignota nostra versetur oratio: deinde quæ sit febris natura & definitio, rursus quæ sint febrium differentia: Postremò quæ sit cuiusque ipsarum proprietas, vt resolutione quadam, opportunas & proprias cuique remediorum indicationes afferamus. Nam cuilibet morborũ speciei & priuata est methodus vt Gal. 4. meth. primo, instrumentis autem iisdẽ vtemur, quibus esse philosophi, & medici definitione, demonstratione, diuisione, & resolutione prout propo- sitæ rei necessitas exegerit.

Febbris nomen à fervore deductum est, quod feruor quidam sit totius corporis naturales terminos excedens, qua etiam ratione Græcis πυρετός dicta est. ἀπὸ τῆς πυρὸς quod igneus quidam sit calor, (vt Gal. tertio de fract. commentario 8.) seu totius corporis caloris excessus & excandescencia, vt in lib. de causis morb. cap. secundo. Significat igitur febris nomen, igneum & præter naturam ac morbosum calorem per totum corpus diffusum, quæ si quis Græcæ dictionis vim Latina voce velit deducere, ignitionem dixerit, ob id Hipp. frequenter ingentem febrē, ignem nominauit, vt primo epid. commentario tertio secundo & quarto, egroto, vt notauit etiam Gal. primo acut. commentario 18. quod scilicet ignitio quædam sit caloris innati: Ex hac nominis expositione eruitur febris essentia: constat, n. calorem morbosum seu igneum præter naturam esse, quod n. naturæ aduersum est, id præter naturam est, febris igitur essentia omnium consensu in genere caloris est, præter naturam, vt Gal. 6. epid. commentario primo, commentario 29. & primo de differentiis febr. cap. primo. Sed hoc primum inquirendum est quid caloris nomine intelligi debeat, dum dicimus febrem esse in genere caloris præter naturam, an calida substantia: quæ calore illo

affecta sit, an caliditas sola, & accidens, à substan-
 tia seiunctum. Hinc. n. Gal. definitio facilè pate-
 bit, vtrumque autem caloris nomine significari
 nonnunquam adfirmat, vt primo aphor. 14. &
 aduersus Lycum. cap. sexto & primo de temp.
 ca. septimo, Græcis vero propriis nominibus me-
 lius exprimuntur, nam θερμασία & θερμότης
 caliditatem, θερμὸν calorem seu calidum signi-
 ficat. At Gal. in huius nominis significatione non
 satis sibi constituisse videtur, nam primo de feb.
 differentiis cap. primo ait θερμότητα πρὸ φύ-
 σιν hoc est caliditatem præter naturam ge-
 nus esse febris, at nemo caliditatem pro calido
 corpore intellexerit, vt inquit primo de temp. 7.
 Sed primo aph. 14. & 16. & 6. epid. com. 4. com.
 25. in princ. & 2. acut. 22. in fine ait esse genus fe-
 brium, calidum, seu calorem præter naturam,
 vtrumque n. nomine θερμὸν exprimit: quod
 tum ad qualitatem caloris, tum ad corpus cali-
 dum refertur eodem pacto de calore natural. in-
 terdum vocat caliditatem, vt primo aph. 14. & 6.
 epid. commentario 5. cæpius vocat calidum in-
 natum. Anceps igitur videtur, nec satis sibi con-
 sentiens, hoc non paruam habet difficultatem.
 Verùm hæc nominum significatio è stoicorum
 principiis emanasse videtur, qui qualitates ele-
 mentorum existimabant corpora, nullam actio-
 nem prodire posse putantes ab eo quod corpo-
 reum non esset, quam opinionem confutat Ci-
 cero primo. Acad. quæst. & pluribus aliis in lo-
 cis, & Seneca epistola 114. & Gal. primo meth. se-

cundo cap. & in libello qui inscribitur. Quòd qualitates incorporeæ sint, si tamen Gal. tribui debeat. Sciendū igitur est, Gal. per innatum calidum seu calorem, & caliditatem eandem semper rem intellexisse, sed iuxta varias considerationes modo à qualitate, modo à corpore calido denominasse. In nobis n. & cæteris animantibus, & omnibus etiam viuētibus inest corporea quædā substantia natura calida, aquea quidem, & aerea, calida autem vt in qua ignis superat, quæ ad omnes actiones obeundas est præcipuum instrumentum, tantæ dignitatis, & efficaciam, vt eam Hipp. iuxta Gal. sententiam 6. epid. comment. 5. animum esse putauerit, & ipsemet Galenus in libro de vsu respira. capite quinto & 5. de simp. med. cap. 9. vel animam vel præcipuum animæ instrumentum esse dixerit, & in primo de rigore cap. 6. omnino animum vocauerit & naturam, & 5. aph. 22. & in lib. de tabe ca. 3. dixerit esse naturam. Hic calor sicut ex tenuiori humidiori ac puriori sanguinis substantia in nobis generatur, ita ab ea alitur vt constat in lib. de vsu respira. cap. quinto & sexto, de vsu part. cap. 17. hunc calorem quandóque appellat ingenitum, seu innatum spiritum, nam eadem est vtriusque generatio, & nutritio, ob id in sexto de simp. med. cap. 9. & ait calidum innatum idem esse cum spiritu ingenito, constat n. vtrumque ex eadem materia vapore 5. sanguinis purioris. Verùm spiritus nomen à spirando deductum aerem præterea immixtum huic vaporì significat qui

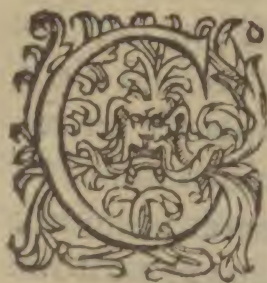
quidem inspiratus per nares in cerebrum, per asperam arteriam in pulmones & cor defertur, ut Hipp. in lib. de alimento in principio ex quibus coeuntibus generatur: ob id Gal. eo quem antea citavi, loco ait, calidum innatum cum ingenito spiritu idem esse, vel sanguineam substantiam simulque aeream idem esse cum spiritu, & calido innato. Hæc enim nomina sæpenumero apud Gal. confunduntur, caloris innati & spiritus: Nam quamvis spiritus nomen aerem significet vaporis sanguinis purioris immixtum, tamen cum vaporosa illa sanguinis substantia aerea sit, & caliditatem à sanguine habeat, merito calor innatus vocatur, cui deinde aer inspiratus in corde elaboratus commiscetur, & ita calor ille innatus spiritus fit, qui nomen ab inspiratione assumpsit, sed à vaporoso tamen illo sanguine calorem obtinet: merito igitur fit ut à modo calor innatus, seu calidum innatum, vel spiritus ingenitus dicatur, & Gal. aliquando calorem innatum, primæ animæ instrumentum, ut in locis iam citatis, aliquando ipsum dicat: ut 7. de plac. ca. 3. & 3. de locis affect. cap. septimo. Præterea quibus animalibus nulla inest respiratio, ut quibus pulmones non sunt, his tamen calor ille innatus inest, quo operationes perficiuntur, siue is fiat à sanguine, siue inextrahitur ab alimento, quod sanguinis vices supplet. Quin & in plantis proprius est calor innatus qui ab alimento efficitur, & continuo vi ipsius generatur & nutritur.

Si igitur proprium temperamentum & actio-

nibus animæ obeundis accommodatum seruet hoc calidum, omnes operationes, in animali salubres eduntur, alimenta, & cætera omnia salubriter procedunt, & naturalis calor vel insitus vel innatus dicitur. Si vero fines sui temperamenti excedat, iam rationem induit caloris aduentitij, & extranei seu præter naturam; si refrigescat morbi frigidi cōtingunt, vt Gal. aduersus Lycum cap. secundo. Si incalescat, morbi calidi, præsertim vero febres, & in eo tanquam in genere caloris, febris continetur, & hoc est quod dicit primo aph. decimo quarto, febrem esse calorem naturalem mutatum in igneū & secundo de facult. nat. cap. 8. in febribus, naturalis caloris mediocritatem corrumpi, & secundo Meth. 7. & 8. eiusdem cap. primo calorem ita auctum vt ex eo corpus laboret, febrem esse. Hanc quoque veram & indubitatam esse sententiam Hipp. Galenus confirmat pluribus in locis, præsertim verò sexto epid. commentario quinto vbi ait, calorem innatum, cui referri acceptum voluit omne opus Hipp. in humano corpore, si ignescat non modo priora munera obire non posse, sed neque nos alere, quod proprium eius est officium, sed perdere, consumere, colliquare, perinde ac ignis. Id autem inquit perspicuum esse potest, colliquationes, quæ in febribus exurentibus contingunt, cui libet intuenti.

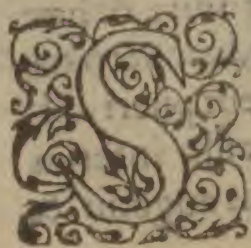
Alidum hoc, quod innatum vo-
camus, non solum febribus, sed
etiam ab aliis causis propriam
mediocritatem amittit, & diuer-
sum à seipso euadit: nam ætate,
anni tempore, regione, statu, &
corporis temperamento. Hoc autem apertissimè
docuit Gal. 3. de caus. pl. cap. 6. his verbis cum
ait Hipp. Qui crescunt, plurimum habent natiui
calidi, non dixit calidi absolute, sed addidit, nati-
ui, utpote qui alterum calidum nouerit aduenti-
tium, quo plurimo adulti iam abundant, & inna-
tum quidem calidum bene temperatum est, ad-
uentitium autem, intemperatum & quasi igneum
in eundem modum ait, ventres hieme & vere
calidissimi sunt natura, neque n. hi absolutè cali-
dissimi, sed natiuo calore, æstate paucissimū hunc
habent, abundant verò aduentitio & squallido, à
quo marcescit potius quam nutritur corpus, &
actiones non modo non meliores edit, sed ne-
que pares illis, quæ in moderato obeuntur. His
etiam subdere oportet quæ primo aph. 14. dixit,
conferens calorem puerorum, calori iuuenum.
Vbi ait, cum igitur duæ substantiæ sint, & hæc
quidem suauem habeat caliditatem, hæc vero tri-
stem, alteram quidem primam habent pueri, al-
teram verò illi qui adulti sunt, & paulo inferius
ait, quæ ascititius calor in iuuenibus augetur &

imminuitur genuinus . Ex quibus verbis facile constat eundem calorem immutari & siccari, & ad igneam naturam accedere, quæ iam tristis est, præter naturam hic calor, genus est, in quo febris continetur, quod apertissime declarat idem Galenus paulò inferius in eodem aph. vbi ait, febrem accendi ob conuersionem caloris innati ad igneam naturam: Calor igitur præter naturam, in quo dicimus febrem, tanquam in generatione contineri, est innatus, quem iam descripsimus, vbi à proprio temperamento, & mediocritate recedat, & squalidus, ac igneus fieri incipiat. Huius plures sunt gradus & ordines, vt in lib. aduersus Lycum cap. 2. nam aliquando tantus non est recessus ab innati caloris substantia, vt sanitatis fines excedat, & hæc transmutatio fit ab ætate, anni tempore, statu, regione, vt Gal. 3. de caus. puls. 6. Aliquando excedit sanitatis limites, dum ab eo insigniter operationes læduntur, & morbidum corpus euadit. Quandoque etiam tanta est eius transmutatio, vt non solum sanitatis fines sed etiam vitæ prætergrediatur: nec vllam operationem efficere possit, vnde mori necesse est.

Quomodo Galeni loca concilientur.

Cap. III.

Ed dicet aliquis, quare ergo Gal. tam varius videtur & à seipso dissentire? nam primo de diff. feb. ca. primo ait, febris substantiam & eius genus esse caliditatem præter

naturam, at caliditas de sola qualitate dici potest, alibi verò, (vt iam citauimus) sub calido aduentio eam comprehendit, tanquam sub proprio genere, quod non solam qualitatem, sed substantiam calidam significat. Vt hoc intelligatur, sciendum omnem actionem quandoque in qualitate, quandoque in substantiam agentem referri, siue ea sit simplex siue mixta, cum tamen interea à sola substantia corporea vt talis est, nulla procedat actio, eo quod substantiæ vt corpus est, nulla facultas insit operandi, sed omnis actio procedat aut à forma, aut à proprio instrumento ipsius. A forma quidē iuxta eorum sententiam, qui existimant temperaturam esse formam mixti corporis, quod de hominibus videtur sensisse Hipp. vt ei Gal. attribuit 3. aph. 2. & 1. de natura humana 15. & alibi frequenter: quod etiam in elementis contingit, iuxta Alexandri & eorum philosophorum sententiam qui opinantur ipsorum qualitates esse eorum formas. Quod si mixtis corporibus alia insit forma quam temperatura, vt homini inest anima, tunc temperies illa erit animæ proximum instrumentum agendi, sicut & formæ ignis calor, & cæterorum elementorum propria qualitas. Quamuis autem vna & eadem res sit agens substantia cū eo quod agit, variè tamen de ea auctores loquuntur, qui modò actionem in substantiam referunt, modò in formam agentem. Vt dum dicunt ignem calefacere, aut ignis calorem efficientem, ignis tamen (vt ait Arist. in lib. de sensu & sens.) agit nō vt ignis, sed

ut calidus, neque ramen qualitates ipsæ per sese
agere possunt: actiones. n. sunt suppositorum,
hinc fit, ut cum eadem res sit substantia cum for-
ma agente, Auctores modo substantiæ, modo
formæ, à qua prodiit actio, referant acceptam
operationem. Sic sæpenumero Arist. in lib. de
gen. & inter, 4. Metheo. & de gen. animal. trans-
mutationes quæ contingunt corporibus natura-
libus refert in qualitates, aliquando in substan-
tias corporum, sicut & aliquando caliditatem ef-
fectricem esse alicuius effectus, aliquando ignem:
Eadem loquendi ratione usus est Gal. qui actio-
nes integras quæ in nobis fiunt, concoctiones,
nutritiones, autiones, refert in calidum innatū,
primo aph. decimo quinto & id naturam esse
animalium Hipp. opinione ostendit, quod
tamen substantiam esse confirmauerat testimo-
nio eiusdem Hipp. aph. 14. & ut plurimos alios
locos omittam, in quibus eodem loquendi mo-
do Gal. usus est, hunc solum adducam, ex lib.
Quod animi mores, &c. cap. 3. ubi ait, tempera-
mentum esse animæ essentiam, siue id qualitatem
dicere malimus, siue primorum corporum & ele-
mentorum: indistinctè enim & indifferenter
Gal. usus est nomine qualitatum pro corpori-
bus qualitate affectis. Vbi calidum igitur, quod
innatum vocamus, & substantiam esse diximus,
commutatur in igneam naturam, febris fit, ne-
que tamen propterea febris morbus erit in nu-
mero, cum ea commutatio ad qualitates tantum
pertineat, quarum ratione calida illa substantia
ab

ab innato temperamento decessisse dicatur, non ad auctam magnitudinem aut numerum. Et idcirco meritò morbus in intēperie est, vt 8. meth. 1. cū formalis morbi ratio sit actiones lædere, quæ à temperie prodeunt caloris innati, non à substantia. Hinc facilè potest intelligi febris diffinitio a Gal. tradita, cum alioquin obscura sit: est enim conuersio, seu commutatio calidi, seu caloris innati, in igneam naturam: substantia enim est, quæ mutationi subiicitur, non qualitas. Hoc calidum ita conuersum præter naturam vocatur, seu extraneum, vt inquit Auic. idque esse genus febris diximus, ex Gal. sententia.

Quod sit genus proximum febris & quæ eius diffinitio. Cap. V.

Estimandum interea non est calorem præter naturam omnem immediatum & proximū esse genus febris, sed remotum: cum ea caloris innati conuersio vt diximus, maximam habeat latitudinem. Alia enim est ratio caloris aduentitij, qui iuuenibus ratione ætatis contingit, aut qui ætate contrahitur, alia eius, à quo morbosum fit corpus. Rursus calor morbidus nō omnis febris est, sed est qui quanuis præter naturam sit, & operationes lædat, tamen febris non est, vt declarat Gal. 6. epid. com. 4. com. 25. Fit enim quandoque adeo calida, & sicca intemperies in-

uentriculo, ut actiones lædat, & præter naturam
 sit, tamē febris non est, & primo de diff. feb. cap.
 3. ait febrem tunc tantum dici, cum calor ad cor
 peruenerit, quanuis ab eo reliquæ partes corpo-
 ris corripiantur. Præterea nisi calor ille in om-
 nes corporis pares diffundatur, ut in lib. de caus.
 morb. cap. 2, vel saltem in nobilissimis sit accen-
 sus febris, neque esse, neque dici potest: ut 6. epid.
 com. primo com. 29. & ex his duobus locis, Aui-
 cenna febris diffinitionem confecit: oportet au-
 tem primò cor affici: nam sicut naturalis tempe-
 ramēti origo & caloris naturalis est cor, ita vitia-
 ta eius temperie & natura, erit scaturigo & causa
 caloris præter naturam qui in totū corpus effun-
 ditur. Ex his igitur cōstat, quæ sit febris definitio,
 tum à Gal. tum ab Auicē. eadem fere est quæ ab
 Auer. traditur lib. 3. cap. 3. collectorū, ubi ait fe-
 brem esse calorem compositum ex naturali, &
 extraneo. Nam temperies caloris innati, ut di-
 ctū est, immutatur, non corrumpitur: degenerat
 enim calor genuinus à propria natura & insita
 mediocritate in febris excitatione: unde qui prius
 naturalis erat, fit præter naturam, & genus est in
 febris descriptione, reliqua verò loco differentiæ
 ponuntur. Quod autem additur in definitione
 ea quæ ab Auic. traditur, quod scilicet nocet ope-
 rationibus naturalibus, ab Auer. clarius expli-
 catur, dum ait, & lædit omnes actiones, & pas-
 siones, nam cum calor innatus, si mediocritatem
 seruet, omnium naturalium, hoc est secundum
 naturam operationum est auctor, seu proximum

instrumentum, eo à proprio temperamento decedente, necesse est eas labefactari.

*Quæ obiciantur aduersus febris definitiones
& quomodo obiecta diluantur.*

Cap. VI.

Hic descriptioni multa obiciuntur, primò quod febrium intermittētium principiis non competat, quæ tamen febrium pars sint, præterea iis, qui ex resolutione moriuntur, partes omnes ferè corporis frigent, cum tamen interim à febre moriantur. Quin etiam in febre Lyppiria & epialo, in omnes corporis partes calor non diffunditur, cum illa exteriora frigeant, internis partibus interea vehementi calore flagrantibus, in hac eisdē corporis partibus, utrâque qualitas sentiatur & frigoris & caloris. Hæc omnia ad soluendum facilia sunt ei, qui febris descriptionem adductā intellexerit.

Diximus enim ex Gal. 6. epid. com. primo com. 29. satis esse ad febris generationem, si calor à corde vel in omnes, vel in plurimas, vel in præcipuas partes diffusus sit: cum autem principiis accessionum calor intro referatur, sanguine in viscera refugiente, ut tertio de prælag. ex puls. 7. necesse est partes præcipuas immodicè calefieri, & calorem nimium excipere à corde, & thorace, in quas partes sanguis eo tempore retrahitur, ut primo acut. 46. nec huic opinioni contrarius est

b ij

locus Gal. 3. de præfag. ex puls. cap. 7. vbi ait, Declarat frigiditas iam iamque iri accensum febrē. Nam Gal. iis verbis ostendit frigus illud indicare iam calorem effusum iri in totum corpus, & ita febrem omnibus cognitum iri, non quod neget interea egrum febre laborare: nam rogo, si febre non ægroter, cum constet morbo correptum, quis nam erit is morbus? non intemperies frigida, cum cor, caput, & viscera (à quibus prodeunt, operationum imperia) calida intemperie conflictentur, neque frigus illud externum, operationes impediatur. Fateor quidem ne me quis captiosus verborum ambiguitate irretiat, frigus nō esse febrem quam nuper docui esse calorem immodicum, sed dico, cum qui febre corripitur, quo tempore in accessionum principiis rigore concutitur, febre laborare, vexante interea calore interna viscera. Verū hoc est notandum, quod vbi primū humor à venis in partes sentientes mittitur, ac refugit calor & sanguis in viscera, tunc quidē frigus incipit sentiri, & decedente calore, & abhorrente natura partium ab humore effuso: non verò potest dici febris, cum nondum calor putredinis ad cor peruenerit, eo quod nondum putrere ceperit is humor: & tunc verba Galeni 3. de præfag. ex puls. cap. 7. ita sunt exponenda vt sonant. Sed id tempus breue est, & æger est in statu neutro decidentia, at vbi putrere ceperit, delatis vaporibus ad cor, & effundi cæptis, licet extremæ partes frigeant, & febris est accessionis principium, vt in libr. de temper.

morb. cap. 3. & sic soluitur omnis contradictio, & locus Galeni tertio de præfag. cap. septimo est exponendus: ut dictum est. Verum, neque ad omnem rigorem febris sequitur, sed si rigoris materia putreat, ut secundo de febr. differen. capite quinto.

Eadem ratione cætera quoque obiecta diluuntur, ut quod in lippuria viscera vrantur, exteriora frigeant, id ob inflammationem alicuius visceris contigit, aut exurentem febrem: à cuius incēdio sicut à cucurbitula totius corporis sanguinis intro trahit, ut 7. aph. 1. & 4. aph. 48. in epialo eadē pars & calorē & frigus præsentit. calorē quidem à febrilis incendij in totum corpus effusi vehemētia, frigus verò, à copia vitreæ pituitæ, quæ in eadem parte continetur, tantæ frigiditatis, ut accendi etiā ab effusa febris caliditate non possit, cum pars aliqua putreat, & ea ratione calorē inferat, pars nōdū ad putred. deducatur, & ea refrigeret, ut in loco de inæqual. intemp. ca. 8. his autem qui febricitantes ex resolutione moriuntur, tã pauca superest caloris ingeniti substantia, ut minimi nō sit, minimā quoq; caloris qualitatem relinqui, cū vehiculo destituatur: quæ verò relicta est, ea sanitatis & vitæ, fines excessit: quod si ferè omninò resoluator calor, eos Gal. in lib. de marasmo capite quinto innuit apertè non febricitare, cum frigidum expirent, quod signum est cordis refrigerati: at eo perfrieto, qui potest esse febris? idem tertio de præfag. ex puls. capite quarto eadem quoque est ratio cur senibus

b iij

G. GISCATERII.

mitiores febres contingere videantur, vt Hipp. 1. aph. 14. cum exoluto paulatim innato calore frigidum corpus euaserit. Ideo dicebat Auer. 7. coll. cap. 2. quod calor extraneus ramificatur à calore naturali, ita vt vbi minimum sit caloris innati, ibi quoque minimum esse præter naturam necesse sit. Et ex his soluuntur omnia argumenta quibus expositores Auic. legentium animos fatigant, nec est quod in his diutius immoremur.

Ex his etiam quæ dicta sunt, facile soluitur dubitatio, an febris sit intemperies calida tantum, an calida & sicca. Quod si calida & sicca, quare solius caloris fiat mentio in definitione: nam ex quo calor innatus à proprio temperamento incipit decedere acrior fit, acrimonia contrahitur inducta sensim siccitate innati caloris, qui natura humidus, aereus, aqueus, & vaporosus est: ex humido enim nostra est generatio, vt primo aph. 14. aduentitii autem caloris substantia sicca, at febris cum ingenere caloris aduentitij, seu præter naturam collocetur, fit non immerito vt siccitatem etiam calori iunctam contineat. Insuper calor immodicè auctus continuo magis siccitatem auget, præsertim cum continuo à corde fluat, & caliditas mota magis exiccet, vt Cardanus animaduertit, sicut videmus aerem calidum, qui mouetur, exiccare, cum alioquin impressa caliditas non adeò exiccare soleat, nisi sit iuncta siccitati, nam nō omnis morbus calidus etiam siccus est. Quod autem in febre sit caliditas iuncta siccitati, ostend-

dit Gal. ex febris definitione quòd ea sit caloris innati conuersio in igneam naturam, & Hipp. ignem vocat primo epid. commentario 3. 2. & 4. exemplo: & primo de temper. cap. 3. Gal. est morbus calidus & siccus vt febris, frigidus & humidus, vt Hydrops. Præterea ex curandi ratione declaratur, quam frigidam & humidam esse oportet, vt primo aph. 16. victus humidus, tenuis & 9. met. 14. refrigerantia & humectantia conuenire, & primo acut. 18. Laudatur ptisana eo nomine. At solius caloris fit mentio in definitione, quia calor magis infestus est, tum quod magis excedat, tum quod magis agat. Quod si quando alias Galenus dicat, febrem esse calorem, vt lib. de diff. morb. cap. 5. & 8. meth. primo & alibi: denominat eam à qualitate excedente, & quæ sensum magis afficit. Hinc etiam soluitur alia difficultas, an febris sit calor, an temperatura, nã cum iungatur siccitati, necesse est, temperationem esse qualitatium, non solam qualitatem. Sed præterea febris est conuersio innati calidi, & calor innatus temperatus est admixto frigore, vt in lib. de rig. cap. 6. 9. est temperamentum, nec ad tertiam speciem qualitatis, sed ad dispositionem vel habitum refertur, quæ in prima specie collocata sunt.

Néque audiendus est Gentilis qui sentit in febre duos esse calores, specie distinctos, naturalē, & præter naturam, & hunc additum naturali esse febrem, nam calores non differunt nisi numero, cum vnica sit tamen species caloris, sicut & aliarum qualitatium, alioqui qua ratione plures

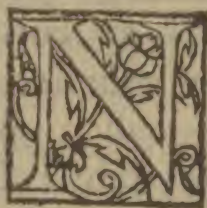
b iiij

caloris species constituuntur, plures quoque & frigoris, & aliarum similiter qualitatum primarum constitui necesse est, & ita octo primas qualitates. Neque calor extraneus opponitur calori, ut calor, sed ut præter naturam. Calores quibus differunt tantum ut dicunt materialiter, & numero, ita ut si in idem subiectum conueniant, diuersi vnum euadant qualitate: quod si calor substantiam calidam significet, tunc differunt quandoque specie, licet qualitas vna sit, sed Gentilis de qualitate intelligit. Ea igitur opinio reiicienda est.

Vnde febrium differentie sumantur.

Cap. VII.

Vnc reliquum est, ut ad febr. diuisionem deueniamus. Et i. ea diuisio explodenda est, qua diuiduntur in febrem morbum, & accidēs. Neque enim febris verè vnquam est symptoma morbi, cum ad aliquod symptomatis genus referri non possit, licet eam distinctionem videatur approbasse Gal. septimo aph. 43. primo de diff. feb. ultimo, & primo ad Glauc. cap. 4. nam tunc ex aliorum potius quam ex propria sententia loquutus videtur, ut in lib. de diff. morb. cap. 7. perspicuè quid sentiat explanat: & ait febrem, quæ erysipelati, Herpeti, Carbunculo, similibusque affectibus adiungitur, morbum esse, quod ex morbo contrahitur.

Ratio diuisionis febrium sumitur aut à februm ipsarum substantia, aut ab accidentibus. Hanc quoque Hipp. obseruasse videtur 6. epid. com. 1. com. 29. vt adfirmat Gal. 1. de diff. feb. 1. februm. Substantia est duplex, forma & materia: formam ipsius medici omnes igneam caliditatem asserunt: caloris differentia duobus modis sumuntur, nam vel ex maioris minorisue ratione, vel ex afficiendi modo, differentia quæ ex magnitudine & paruitate sumuntur, conuenientius intensione & remissione exprimuntur: vt quas febres magnas aut paruas usurpamus, magis propriè intensas remissas nominemus. Quæ verò ex ratione motus caloris, afficiendi celeritate, vel tarditate colliguntur: nam vel statim admota manus caloris acrimoniâ percipit, vel principio quidem parum acrem, mox vbi diutius manum cōtinuerit, acriorem sentit. Celer igitur vel tardus est caloris motus, quæ celerè Hipp. acutū ibi vocat: & hi sunt diuisionis feb. modi, qui ab ipsarum forma sumuntur. Altera distinctionis ratio, à materia elicitur, in qua primum calor febrilis excitatur. Ea verò triplex est, sicut & substantia, ex qua corpus nostrum constituitur, scilicet, spiritus, humores, & partes solidæ: In his partes omnes continentur. Hæc ab Hipp. continentia, contenta & impetum facientia vocant, 7. epid. sect. 7. ex quibus tria feb. genera efficiuntur, ephemera, humorales, & hectica. Nā sicut horū corporum diuersa est substantiæ ratio, ita quoq; caloris qui in eis accenditur, diuersa est natura.

G. GISCAFERII

Has febrium differentias, quæ ex materia sumuntur, licet Hipp. eisdem, quibus nos verbis nō exprefferit, ephemeris, putridis, & hecticis appellans, aut in spiritibus, humoribus, & solidis partibus accensas dicens: tamen eas perspicuis signis indicavit, quibus discernendæ sunt, eodē 6. epid. com. primo com. 29. diuidit enim in mites & mordaces, per mites innuens ephemeris, quæ in spiritibus accenduntur, & quæ si ad ceteras partes comparentur, mitissimæ sunt: per mordaces, tum putridas, tum hecticas: eas autem inter se distinguit, quod in putridis acrimonia appolita manu statim percipitur: in hecticis verò paulatim, & quasi è profundo erumpere videtur. His tribus generibus omnes feb. differentia cōtinētur. Verū Hipp. adducit alias quasdam quæ ab effectibus & variis accidētibus sumuntur, vt quòd quædam rubicundæ, quædam falsuginosæ, quædam palustres, & similia: quæ quoniam innumeræ sunt, nec certa ratione constituuntur, idcirco neque de his nobis quicquam agendum est, cum satis sit eorum tantum meminisse, quorum certa & indubitata cognitio haberi potest, eæ verò sunt quæ ex rei substantia deducuntur. Verū inter has differentias hæ præcipuæ sunt, quæ eruuntur ex subiecto, cui primum calor insidet, vt primo de diff. feb. primo: tum quia calor accidens sit, & accidentium nulla præterea materia sit, quam ea, cui inhærent, quam vocant materiam in qua. Tum etiam, quod ex diuersa materiæ subtractæ ratione diuersa caloris ratio accenditur, sicut in

externis corporibus fieri videmus, neque audiendi sunt recentiorum quidam, qui existimant idcirco has differentias præcipuas dici, quod ad curationem relatæ differentem curandi rationem indicant, sed idcirco potius curatione diuersam indicare putandum est, quod cum natura inter se diuersa sint, differentes quoque pariant indicationes à quibus curatiua methodus constituitur: scientia enim à rebus, non res à scientia dependent, (vt philosophorum sententia est).

Quæ nam sint febrium propria differentia, & quod nulla febris accendi possit, nisi cor primum afficiatur.

Cap. VIII.

Verum vt magis perspicua vobis hæc tractatio sit, sciendum ex triplici substantia corpus nostrum esse compactum, solidorum corporum, carnis, neruorum, ossium, copularum, cordis, venarum, articularum, deinde humorum, quos proxima elementa partium corporis Hipp. appellat, ex quibus generantur & aluntur, & spirituum, qui à corde originem ducētes ab eo per arterias in vniuersum corpus impelluntur, & singulis partibus calorem suppeditant, in quo vita continetur. Nam vt inquit Arist. in lib. de morte & vita cap. penul. generatio animæ est prima participatio ipsius à calore naturali, & vita est eius permansio, sicut igitur cor est fons & origo caloris innati, ita est pri-

mum principium, & scaturigo vitæ, cui omnis
 viuens particula vitam refert acceptam. Hinc
 fit vt cum à corde natiuus calor originem du-
 cat, corrumpi aut vitari in toto corpore non
 possit, nisi prius cor malè afficiatur. Cum ita-
 que in febribus naturalis calor vniuersus in
 igneum & præter naturalem vertatur, corde
 prius affecto id contingat necesse est. Neque
 tamen propterea semper cordis substantiam af-
 fectam esse oportet. Sed quæ in corde affici pos-
 sunt, tria sunt, cordis ipsius substantia, humo-
 res, qui ipso continentur, & spiritus qui in ip-
 so tanquam in proprio foro generantur. Ex
 his omnes febrium primæ differentia sumunt
 originem, & propria ipsarum genera consti-
 tuuntur: nam substantia cordis accensa, cum ad
 eam solidas corporis partes accendi necesse sit,
 quæ quidem habitum corporis constituunt.
 Hæctica seu habitualis accenditur humoribus
 cordis accensis: putrida, cum talis fuligo ad
 cor euecta, humores ipsius primo deinde in re-
 liquas partes distributa omnes concalefecerit:
 spiritibus autem pari ratione ephemera. Ad hæc
 tria genera omnes febrium species referuntur.
 Verum ita existimari oportet, vt cum aliquam
 harum partium calor accenderit, is quoque
 in cæteras diffundatur: neque enim potest in
 sola substantia qua conceptus fuerit, coerceri,
 vt si humores excalefacti sint, hunc eundem ca-
 lorem & solidis partibus & spiritibus commu-
 nicari oporteat: eodem pacto, si aut solidæ

partes aut spiritus fuerint accensi, reliquas quoque accendi par sit. Non enim parum interest, ut Galen. primo de differen. febr. primo accendi & accensum esse, seu excalefieri, & excalefactum esse: cum in quolibet genere febris, vnam partium necesse sit esse accensam, à qua febris denominetur, & ab ea reliquas accendi: Hoc est quod passim dicitur, harum partium aliquam poni in calefacto esse, & ab ea reliquas in calefieri. Verum id animaduertendum est morbi rationem ad eum tantum calorem referri, qui primo succensus est, à quo cætera calorem contrahunt: illi verò, qui à cæteris partibus concipitur, neque febris neque omninò morbi rationem aut nomen posse conuenire: ut declarat Galen. primo de diff. feb. primo & in lib. de diff. symp. capite primo, & primo de lo. aff. cap. 3. hunc πάθος, seu passionem, alterum διάθεσιν affectum, seu morbum aut dispositionem appellant. Hoc inter vtrumque interest, quòd morbus seu διάθεσις affectio est aliquanto tempore etiam sublata causa permansura: πάθος verò in motu & transmutatione essentiam suam possidet, & ut dicunt in fieri, cum à causa dependeat, & ea amota sponte desinat. Cum igitur triplex sit substantia, corpus nostrum constituens, à quacunque primùm calor cōceptus fuerit, ita ut cordis vel substantiam vel humores, vel spiritus concalefecerit, vnde in cæteras partes effundatur, febris dicetur, qui verò à reliquis duobus substantiæ generibus contrahitur, non-

dum febris, sed passio. Vbi verò iam non ab alia causa dependet, sed aut longa, aut vehementi caloris actione permanentiam quandam adepta est: ex passione affectio seu morbus fit, & dicitur quatenus stabilitatem obtinet. Promprissimè verò succenduntur spiritus, deinde humores, postremò partes solidæ: omnis enim substantia tenuis quàm crassa facilius alteratur. Ex his sequitur quod febris, quæ ex humoribus putridis fit, duas habet partes, Vnam quæ facta est, Alteram quæ fit, & à causa dependet, duasque medicinæ partes exerceat, curatricē, & προφυλακτικὴν seu præseruatiuam, hæc causæ & nascenti morbo, illa iam factò debetur. Vt vndecimo Meth. secundo, & primo κατὰ γένει cap. secundo. Verùm sciendum est putridam febrem, & ephemeram, ea ratione morbos dici, qua solidæ corporis partes ab eis calorem vitiatum concipiunt, quæ etiā ægrotare dicuntur, eo quod à febrili calore earum actiones lædantur: spiritus autem, aut humores, morbo numquam afficiantur, eo quod earum tantum partium sit morbus, quarum est actio, cum morbus sit immediata causa læsarum actionum. Solæ igitur partes solidæ erūt morbi, & febris subiectum, sicut & sanitatis, vt primo de vsu part. 9. & 3. de symp. caus. 3. colligitur: Quòd si quis argumētetur fore vt febris putrida, & ephemera nunquam sint morbi, cum in eis calor præter naturam ab humoribus aut spiritibus in partes solidas emittatur, vbi nondum conceptus sit, neque prorsus calefactæ sint solidæ par-

tes, & idcirco passionem, non morbum dici debere. Huic ita respondendum, febrem, comparari posse ad id quod primum subiectum est externi caloris, ut humores in putrida, spiritus in ephemera, partes solidas in hectica. Et hac ratione omnis febris est facta, & morbus, & independens, & intemperies æqualis. Et ita intelligit Galenus in lib. de diff. feb. & in lib. de crisis & primo ad Glauc. ubi de febribus putridis & ephemeris loquitur, ut morbis. Quod si cōparetur ad id quod propriè ægrotare dicitur, & cuius operationes læduntur, & verè est subiectum morbi & sanitatis, cum sanitas & morbus non fiant in vita carentibus (ut Arist. principio libri de sensu, & sensili,) & quod propriè vivit, sint partes tantum solidæ & habitus corporis, qui ex solidis partibus constituitur, tunc dicimus solam hecticam esse verè morbum factum, & verè æqualem intemperiem, in qua nulla caloris alteratio percipitur, reliquas verò adhuc fieri & esse intemperiem inæqualem, in quibus alteratio sentiatur, ut in libro de inæqual. intemper. cap. 5. & 8. meth. primo.

Quod si quis obiiciat, hinc sequi, quod calor in spiritibus, aut humoribus sit immediata causa, & coniuncta febris, cum hæ partes non sint subiectum febris, sed earum calefactum esse sit causa, quod membra ægrotent propterea quod in huiusmodi febribus, membra sint tantum in calefieri, spiritus aut humores in calefacto esse, & ita morbum dici cum qui est in fieri, quod est

contra Galeni sententiam primo de diff. feb. primo & Avicen. in definitione feb. Dicendum quod in febre ephamera & putrida partes solidæ ægrotant, per consensum spirituum aut humorum, ut primo de lo. secundo, & tertio de lo. tertio: eo quod in ephamera aut putrida, læduntur actiones membrorum, at non ab affectu aliquo proprio, sed ab affectu impresso in spiritibus aut humoribus: & eatenus lædit, quatenus fœnetur à calore iam factò. Quod si tamdiu transmutatio perduret, & calor iam immanens à nulla causa dependeat. priori febrium generi alterum accedet, & aut ephemeræ aut putridæ succedet hectica. Si verò referantur febres ad proprias causas, feb. quarum ratione præseruationem requirunt, tunc putrida cum semper causam habeat, curationem & præseruationem postulat. Curationem, ratione contracti caloris, præseruationem, ratione causæ. Reliquis duobus generibus sola curatio debetur. Cum nulla eis sit causa fouens, ut vndecimo meth. secundo, hecticarum, & ephemerarum propria est curatio inquit. Has feb. diff. explicat Auicenna similitudine balnei. Galenus autem lebetis, in quo aqua feruens contineatur, quæ quod facile possint à vobis intelligi, consulo præmittuntur.

Quæ

*Qua sint febrium vniuersales causæ.**Cap. IX.*

Febbris, tot modis in nobis accenditur, quot à causis procatacticis calor potest excitari. Id autem contingit quinque modis, vt primo de diff. feb. cap. tertio & in lib. de caus. morb. cap. 2. nam propter motum velocem aut vehementem (id enim perspicuum est) aut putrefactionem, aqua etiam interdum ignis succenditur: aut consuetudinē calidioris corporis, vt ignis solis, & similium: aut suppressionem calidi effluuij, vt si cutis adstricta sit, ita vt quæ per ipsius poros egeri consueuerunt, cohibeantur: quod etiam hipocaustorum exemplo declaratur. Aut per mixtionem calidæ substantiæ, vt ob generosioris vini immodicam potationem, aut ciborum, aut medicamentorum calidorum assumptionem: ex quibus calida substantia confunditur, & caliditatem auget. Tot autem sunt modi in quos febrium causas oportet reuocare. Verum non quātuis calor febrem potest inducere. Sed si is sit, qui ad cor vsque perueniat. Neque id solum, sed talis vt cordis aliquid concalefecerit, & posuerit in calefacto esse. Nam tunc in reliquas quoque partes calor distribuitur. Id autem hoc iudicio cognoscitur, quod amora causa externa calefaciente, febrilis calor immaneat & aliquāto tempore perduret, vt si quis aut à mora in sole: aut

c

ab ira, aut tristitia, calore accensus sit, & post-
quã à sole recesserit, aut sedata sit ira, & tristitia,
calor perseueret: Hunc febricitare ab illis causis
dicemus. Signum enim est, calorem esse proue-
ctum, vt cordis spiritus concalefecerit, & ab il-
lis reliquos, & quòd spiritibus reliquæ partes
calefiunt.

*De variis calorum differentiis quod in corpore
existunt. Et quomodo differant calor insitus
& influens. Cap. X.*

SVperest nunc vt de febribus ephemeris breuiter agamus: verũ prius aliquid explicandum est, quod ad totius tractationis, huius declarationem non paruum afferet momentum. Diximus febrem diuidi secundum materiam, cui primum calor inhæret, in Hephemeram putridam, & hecticam. Et hanc diuisionem non esse per accidens, aut accidentis in sua substantia, sed à substantia rei deductam, & pro se & vt inquit Gal. 1. de diff. febr. 1. maximè propriam. Id autem sic perspicuum fiet. Dictum est ex Gal. febrem esse conuersionem caloris innati in igneam naturam, & calorem nobis non solum qualitatem, sed corpus calidum significare. Febris autem genus esse, calorem præter naturam: qui quidem ex calore naturali à proprio temperamento decedente fiat. Ex quibus necessario sequitur, calorem illum præter naturam,

corpus etiam significare, non solam qualitatem. Si igitur triplex sit caloris innati differentia, quarum vna quæque ab altera re & specie distincta sit: triplex quoque erit & caloris præter naturam. Nam quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis & alterum. At calorem innatum in tot differentias distribui constabit, his tum rationibus tum auctoritatibus.

Et primum id omnibus compertum est, partes omnes similes proprium & insitum habere calorem. Hoc enim non solis animalibus, perfectis sed etiã mixtis cõmune est: qui calor præcipuus est opifex generationis earum, cū 4. meth. cap. 2. omnis generatio intercedente coctione perficiatur: & eo genitum conseruetur. At calidum, id cum mixti pars sit, simplex elementum esse non potest. Neque enim simplicia elementa in mixtis reperiuntur: sed in quibusdam magis ignis & aer, in aliis magis aqua, aut terra denominatur, prout huius, aut illius elementi maior est communio, à quo etiam sumunt denominationē. Verum is calor in animalibus eiusdem in omnibus partibus naturæ non est, sed varius, pro varia cuiusque partis natura, & compositione. Qui enim in osse continetur, diuersus est ab eo qui in carne prout varia est horum corporum compositio, & temperatura. Hic non solum partium similarium proprius est, sed etiam humorum cuilibet, à quo etiam generantur, & quo corrupto, putrescunt. Huius caloris meminit Auer. 4. Coll. cap. 2. & 5. cap decimo octauo.

G. GISCAFERII

Est alter calor qui animalibus perfectis proprius est, à quo fit, vt actu calida sint, nã ex mixtis omnibus hoc illis solum tributum est: cum cætera mixta, quamuis plurimo calore participet, actu tamen calida non sint, vt Auer. 4.coll. c. 2. Id autem ea ratione contingit, quoniam sicut à calore naturali corpora generantur & conseruantur: ita per eum operationes suas exercent. At quò vnum quodque nobilius & perfectius est: eò perfectiores & plures edit operationes, cum operationum gratia constitutum sit, & eò maiore caloris copia indigeat, cum omnes operationes caloris instrumento exercentur. Nullum autem est mixtum quod nobiliores & plures edat operationes perfecto animali. Neque igitur vllum est mixtum, cui maiore caloris copia opus sit: cetera enim tantum caloris habent quantum quodquod in mixtione adeptum est, qui nusquam actu est, aut potest actu calefacere: animalibus verò perfectis proprius inest calor: à quo fit, vt qui partibus similaribus natura insitus est, in actum deducatur, & proprias pro cuiusque partis natura: cuius est, operationes exercent. Hoc est animæ veluti sedes & proximum instrumentum, sine quo vita aut anima non consistit. Huius generatio est prima participatio animæ: & vita est eius permanſio: vt dicebat Arist. in lib. de morte & vita, cap. penul. Neque enim is vel minimo tempore intercipi potest, vita durãte. Imò si in aliquam partem calor ille permeare non possit, ea paulò post sideratur, & corrumpitur.

Hunc Auer. 4. coll. cap. 2. ait esse formam caloris, qui primo partibus insitus est, materię habet rationem. Hoc etiam visus satis apertè docuisse Gal. in lib. de fortuum form. cap. 3. hunc calorem influentem esse naturam asserit. Idem Gal. in lib. de Tabe ca. 3. & 5. aph. 22. continetur autè in sanguine & spiritu, vt 8. de plac. cap. 7. & 2. aph. primo. Et ob eā causam 5. de simp. med. eum innatum spiritum vocat cap. 9. Huius præcipua sedes, & fons est cor, præsertim iuxta decreta Arist. cui etiam consentit Gal. 6. de usu par. 7. 5. de lo. aff. primo & 6. epid. com. 4. com. 24. Verū aliquando asserit iecur etiam vna adiuuare, vt quod sanguinis sit principium: naturam 6. epid. com. 4. com. 25. ait, vtrumque viscus statim à primò ortu plurimum ingenitum calorem habere, carnes verò nullum. Sed acquisititium ex sanguine. Verū neque putandum est ob id sanguinē & spiritum idem esse. Sanguis enim rationem habet materiæ: spiritus verò rationem efficientis. Nunquam autem fieri potest, vt idem sit materia & efficiēs: Sed eatenus tantū calor naturalis est in sanguine, quatenus est propria & proxima materiæ ipsius, vt asseruit etiam Auer. 5. coll. ca. 3. circa medium. Idem sensisse videtur Gal. in lib. de usu resp. cap. 3. vbi comparat cor funiculo lucernæ, oleum sanguini: & flammam calori naturali. Est igitur sanguis materia caloris naturalis, hoc est, spiritus, quem idem esse cum calore naturali declarauimus: ex Galeno quinto de simp. med. cap. 9. Quod etiam affirmare apertè videtur 5. de

c iij

plac. capite tertio, & primo aph. 14. & aduersus
 Lycum capite sexto & sexto epid. com. 3. com.
 decimo octauo: vbi ait calorem naturalem ortum
 suum habere in corde quod est substantia vitalis
 cultatis.

Verum sciendum est, hunc spiritum qui calor est naturalis, diuersas rationes suscipere pro ratione membrorum quibus impertitus est. Ab illis enim propriam quandam temperamenti rationem accipit, à quo fit eiusdem partis proprius & innatus calor, & operationibus exercendis cōueniens instrumentum. Sicut enim sanguis qui communis est materiæ alimēti omnium partium corporis, variis modis à quauis parte nutrienda immutatur, vt ei conueniens sit alimentum: ita spiritus qui communis est calor naturalis, à propria cuiusque partis actione efficitur proprius calor eius partis, à qua mutationem accepit. Ex quo, tanquam forma, & ingenito tanquam materia, fit vnus calor, qui absolutus est calor innatus cuiusque partis, & proximum animæ instrumentum omnibus actionibus obeundis. Hoc declarant verba Gal. 5. de simp. medic. cap. 9. Vbi cū dixisset, calorem innatum, in sanguine & spiritu contineri: ait, iam demonstraui spiritum innatum, etsi non sit animi essentia, tamen eius esse primum instrumentum & lib. de plac. Hipp. & Plat. octauo scilicet, cap. 7. & 7. eiusdem cap. tertio. Et sanè dicimus eum spiritū in omnibus animantis particulis contineri. Sed non esse vndeque sui similem, sicut nec sanguinem esse

neceſſe eſt. Tum in ſpatiis inanibus, non parua in eſſe ſubſtantiam, ſed potius veluti materiam quandam leuiculam etiamnum mutationem expoſcentem ad innati ſpiritus ſuis qualitatibus abſoluti generationem. Idem apertè innuere videtur quinto de Plac. cap. 3. vbi ait, ſpiritus ex corporibus, quibus inſiti ſunt, vaporem quendam contrahere.

Sunt igitur tres caloris differentiæ, ſpiritus, ſanguis, & calor ille, qui partibus proprius eſt: ſiue iſtis primo inſitus, ſiue ex inſito, & influente conſtet. Et horum quilibet calor innatus dicitur.

Totidem etiam ſunt partium genera quæ corporis noſtri ſubſtantiam conſtituunt, ſpiritus, ſanguis, ſiue humores, & partes ſolidæ. Sicut igitur hæ ſubſtantię inter ſe natura differunt, ita earum calores re & ſubſtantia. Vbi verò horum aliquis à proprio temperamento ad igneam naturā tranſmutatur, febris accenditur, quæ caloris vitiati ſubſtantia & natura ab aliis diuerſa eſt, & diuerſam ſumit denominationem. Nam ſi ſpiritus igneſcit ephemeram, ſi ſanguis, aut aliquis in ipſo humor, aut eius aliqua pars, humoralis, ſeu putrida: eoque humores tranſmutato calore, facile putreſcunt. Si ingenitus partium calor, hæctica.

Diuiſio autem hæc non eſt per accidens, aut accidentis in ſubſtantia. Sed per ſe, genera in ſpecies, à quactiā reliquæ feb. diſtinctiones pē-

c iiij

dent quæ ex magnitudine vel motu caloris sol-
uuntur.

Fit autem febris quælibet prius affecto corde,
ita ut, nisi id prius afficiatur, accendi non possit:
ut Gal. primo de diff. feb. primo & tertio & secun-
do de fract. com. 28. cuius rei causa est, quod ut
inquit eodem secundo com. de fract. cor est fons
caloris naturalis. At cum febris sit calor natura-
lis in igneum conuersus, & conuersio fiat ob im-
mutatum temperamentum à propria mediocri-
tate, ut secundo de facul. naturalibus octauo: idē
cor, quod dum benè valet, est fons caloris natu-
ralis, malè affectum, fiet fons caloris febrilis.

Præterea ubi plures & diuersæ partes simul in
eodem corpore malè afficiuntur, necesse est quod-
dam principium commune prius malè affectum
esse, à cuius affectu cæteræ partes malè afficiantur:
At cum in feb. vel omnes, vel præcipuè affectæ
sint, necesse est corde prius affecto febrem accen-
di, cum nulla sit pars, cui reliqua omnia magis
consentiant.

Opponunt aliqui idem contingere posse affe-
cto hepate, calore distributo per uenas: sicut à
corde per arterias diffunditur.

Verum id ea ratione falsum esse arguitur, quod
maxima sit inter utrunque viscus cōmunio, præ-
sertim per uenam cauam, & arteriam magnam, ut
hepar tantum calorem concipere non possit,
nisi cor alias calidissimum natura, prius ac-
cendatur.

Opponunt rursus aliqui alia, quæ quoniam

futilia sunt, idcirco consultò prætermittuntur, vt
vttiliora persequamur.

Quæ sunt causæ febrium ephemerarum.

Cap. XI.

Febbris ephemera ea dicitur, quæ diei
vnius spatio absolvitur : quod no-
ctem etiam complectatur, & termi-
num 24. horarum expleat, vt secun-
do de cris. cap. secundo, & decimo,
Meth. secundo, ita vocatur ab vnius diei spatio,
Latinis idcirco diaria appellatur.

Febrium ephemerarum multiplices sunt cau-
sæ : secundum quas distinguuntur : secus enim
quàm putridæ, & hæcticæ in proprias differen-
tias descendunt : hæcticæ penes solidarum partiũ
humiditates, quæ caloris longa aut vehementi
actione consumuntur : putridæ iuxta humorum
differentias in quibus calor excitatus febrem ac-
cendit, ab vna & eadem causa, putredine scilicet.
At in ephemeris pro causarum tantum diuersita-
te diuersæ febrium species generantur : cùm ea-
dem semper sit materia quæ accenditur.

Necesse est igitur harum causas inuestigare. Ve-
rùm perdifficile est omnes assequi, cum tot sint,
quot ea à quibus spiritus possunt accendi, quæ
cùm ferè innumera sint, in pauca capita redi-
genda sunt: vt & magis perspicua sit tractatio, &
faciliùs memoria retineri possit.

Diximus ex Galeni sententia in lib. de causis

inorb. cap. 2. & de diff. feb. cap. 3. à quinque cau-
 farum generibus calorem excitari, ab eisdem
 quoque omnibus præterquam à putredine feb.
 ephemera accenditur. Verùm cum obscura sit
 hæc causarum distinctio, eo quòd membra latius
 pateant, nec in singulas species possint contrahi.
 Idcirco altera afferenda est quam Serapio adduxit,
 sexto breuiarij cap. primo. Ea verò est huiusmo-
 di: Ephemerarum febrium causæ omnes in qua-
 tuor genera rediguntur, ea quæ exterius corpo-
 ri occurrunt, quæ corpus ingrediuntur, quæ
 passionem inferunt animo, aut corpori, aut vtri-
 que; & symptomata præter naturam. Huius diui-
 sionis partes singulæ exemplis melius explican-
 tur. Quæ corpori occurrunt, sunt veluti aer
 sua qualitate infectus, immodicè calefaciens,
 vel refrigerans, vel exsiccans, balneum alumino-
 sum, à quo cutis constipatio & febris. Quæ in
 corpus subeunt, sunt cibi, potus, & medicamen-
 ta: quæ si calidiora sint, aut plus iusto ingeran-
 tur, calorem augent, & spiritus accendunt. Quæ
 passionem inferunt, sunt motus aut naturales,
 aut animales: Naturales sunt, quæ ad naturalem
 seu nutritiuam animæ facultatem pertinent, vt
 fames, sitis: Animales, quæ ad animalem po-
 tentiam referantur. Horum aliqui sunt corpo-
 ris, à quibus lassitudo contingit, quæ plerumque
 febrem accendit: alij animi, vt ira mæstitia, ti-
 mor, gaudium, alij animi & corporis, vt som-
 nus & vigilia. Symptomatum verò præter na-
 turam frequentissimum est dolor. Ab his omni-

bus non rarò febres solent excitari. Omnes igitur febrium ephemerarum causę ad hæc quatuor genera referuntur.

De signis febrium ephemerarum. Cap. XII.

Explicatis causis signa adducenda sunt, quibus à cæteris febrium generibus distinguantur. Ea verò aut à symptomatibus, aut ab iis quæ ad substantiam pertinent, aut ab ipsis causis efficientibus sumuntur: Quæ substantiæ inhærent, si signorum subeant rationem, accidentium formam accipiunt. Et idcirco significant, quod sensibus maximè perspicua sint: causæ si signis adnumerentur, causarum rationem non habent. Symptomata verò seu accidentia quò rei magis propria sunt eò certiora sunt signa. Horum aliqua propria sunt soli, licet non omni, aut omni: & si non soli: aut omni, & soli: quod genus maximè proprium & pathognomonicum est, & certissimam cognitionem parit.

Primùm igitur signum ephemerarum est, quod à causa procatartica fiant, hoc autem omnibus cõmune est. Verùm non solis, cum hectica quæque ab eadem causa contingat. Quod si putrida quâdòque à tali causa excitatur, occasionem potius habet ab humoribus, qui aut vitiosi, aut immodici præfuerint in corpore, ad quos potius causa referenda est.

Opponunt nostri, duas ephemerarum differentias ab huiusmodi causa non fieri, quæ ex bubone, & quæ quandoque ex obstructione contingunt, quæ synochi vocantur: quarum utraq; dicunt à causa antecedente generari: Soluunt, has mediam quandam naturam sapere inter ephemerarum, & putridas.

Sed hæc solutio aliena videtur à sententia Galeni & Auic. cum harum febrium propria natura pendeat, tum ab ex calefacta substantia, tum à caloris qualitate: cætera accessoria sint. At excalefacta substantia vapor est: calor est mitis, nec ullam putredinem indicat. Verum igitur ephemera utraq; censenda est. Propterea Gal. quinto meth. primo ait, Synochos licet ephemerarum spatium excedant, & idcirco tertiam quandam esse formulam, diarias tamen esse natura: continentes autem. Hoc est Synochos dici, ne proprio vocabulo res destituantur. Synochus igitur ephemera dicenda est, quod ut melius intelligatur, utriusque generationis modus est explicandus. Prius autem de Synochis dicendum.

Fiunt ubi ex densatione corporum exiguorum meatuum conuientia subsequitur. Aut ubi exiles cutis meatus obstruunt: densatio ex frigore, siccitate, balneis, & medicamentis eius facultaris incidit quæ vel contactu refrigerent, vel facultate constipent, obstructio, ob lentos, aut crassos, aut copiosos humores contingit. Vnde humida seu fuliginosa excrementa intra corpus retinentur, à quibus febris accenditur: ut nono meth. 1. &

3. de diff. feb. 3. Si igitur ex pororū conniuentia, & corporum densatione, febris excitetur: ea post primam vnius diei accessionem desinere, nec ulterius produci solet. Quæ verò ex obstructione creatur, si pusilla sit, diei vnius spatio, vt cæteræ, si quis eas diligenter curet, exoluitur. Quod si in signis, & ab impactis humoribus, qui valentius aliquod remedium desiderant, ea ultra diem vnū porrigi necesse est: & eo nomine diariarum feb. genus egressa videtur. Interea tamen neque inter putridas aut hecticas numerari. Verùm cum rei potius quàm nominis ratio spectanda sit, diariæ potius (vt Gal. placet, vocentur, ab eo sumpto nomine, quòd frequentius incidere solet: vnica tamen accessione terminantur: quæ in multos dies producitur, quòd in ea vehementi stipatione humores accendantur, & feruentium humorum transpiratio cohibeatur. Hæ febres Synochi à Græcis: hoc est continentes dicuntur, nouo quodam imposito rei vocabulo.

Huius tres sunt differentiæ, quæ ex ratione suppressi effluuii petuntur: neque enim id omninò potest cohiberi, cum cutis humana tantam adstrictionem non admittat: cum à feruentibus humoribus plurimus attollatur, qui quidem ea quæ proxima sunt excalefaciat, si par sit, quod accenditur, ei quod transpirat, neque minui neque augeri febrilem calorem necesse est: vocatur hæc ὁμότροπος Græcis, æqualis Latinis. Si verò maior sit vaporum transpirantium quantitas, minui cōtinuò, vocaturque παραμικτή: Latinis de-

erescens. Si minor continuò ad finem vsque incre-
 crescit, Græcis ἐπανμασκή, nostris increescens
 appellatur vt 9. meth. 3.

Has, quæ ex obstructione aut constipatione cu-
 tis accenduntur, licet diei spatium excedant, ta-
 men à causa præincipiente fieri, & ad diariarum
 genus referri Gal. existimat, 9. meth. 1. eo quòd li-
 cet obstructio ab internis causis fieri videatur, ta-
 men licet cruditates congerantur & plenum sit
 corpus, nondū tamē febris excitatur nisi crudita-
 tes ad oscula vsque venularū & cutis transfe-
 rantur: & ea plenitudo similiter vel in venas in-
 ternas viscerū retrudantur, id autē ab externa ali-
 qua occasione accidit, vt 1. de diff. feb. 3. Quæ ve-
 rò à causa interna tantum obstructionem facien-
 te generantur, humorum putrescentiam pariunt,
 & ad aliud genus referuntur.

At quæ ex bubone fiunt, duplicis sunt naturæ:
 nam aliquæ à causa antecedente generantur & in-
 terna. Aliquæ à causa procatarctica ortum du-
 cunt. Has mites, illas malas esse Hipp. asserit.
 quarto 55. Quæ malæ sunt, iam ad naturam eph-
 merarum non pertinent, & à viscerum inflam-
 mationibus ortum ducunt. Quæ mites, à causa
 euidenti (vt idem Galen. A causa igitur aliqua
 procatarctica febres hæ Synochi, & quæ ex bu-
 bonibus excitantur originem ducunt: quamuis
 autem quæ ex bubone fiunt ultra diei spatiū pro-
 ducantur, nunquam tamen ad tertium vsque
 diem perdurant, nisi error committatur, vt 9.
 meth. primo.

Secundum signum sumptum est ab vrinis, quòd ita ephemerarum proprium est, vt ipsis omnibus & solis conueniat. Est autem, quòd à principio statim morbi vrinæ coctionem ostendant, tum coloris, tum hypostasis ratione. Causa verò est, quoniam vrinæ colore & substantia, naturam humorum indicant: qui in venis continentur: hypostasi verò, concoctionis modum, in iecino- re & venis. Cùm autem ephemera neque humo- rum vitio fiat, neque concoctionem vitiet, vrina semper optima excernitur, nisi alius præterea af- fectus contingat, qui signi huius certitudinem immuter. Eandem ferè sententiam habet Gal. 1. ad Glauc. cap. 2. verbis parum immutatis. Ait enim vrinas in his febribus inspicere, quæ aut sa- norum similes sunt, aut à naturali statu parum recesserunt, vt innuat ab ignito calore excre- menta leuem quandam mutationem susci- pere.

Tertium signum sumitur à pulsu: quòd quidem omni & soli cõuenit, sicut & præcedens. Proprie- tas verò huius signi in duobus temporibus ani- maduertitur, dum adest feb. & vbi recesserit. Quæ inest, proprietates præsentis febre, hæc est.

Pulsus in magnitudinem augetur, & velox fit in diastole: nimirum ob refrigerij necessitatem & virium robur, nulla nanque vrinæ febris æquæ parum vires dissoluit. Frequentiæ verò non vni- ca est ratio: cum ipsa & raritas penes diuer- sas pulsum quietes spectetur. Quod vt in- telligatis facilius. Sciendum pulsus omnes

ex duobus motibus cōtrariis constitui, dilatationis vel diastoles, & constrictionis vel sistoles. Singulis motibus propriæ quietes succedunt: penes motus velocitas & tarditas spectatur: penes quietes frequentia, & raritas. Diastoles seu dilatationis motus, refrigerij causa fit, & aeris intro-mittendi: Systole verò seu constrictione, fuliginosi vapores trudentur. In febre ephemera, minor non est quàm in cæteris refrigerij necessitas: à qua pulsuum magnitudo & velox dilatatio arteriæ contingit, aucto supra naturæ modum calore. At cum fuliginosorum vaporû minor quam in putridis copia generetur, minus etiam prope-ram fieri systolem necesse est. Hinc fit, ut in his febribus pulsuum velocitas penes diastolen tantum spectetur: Penes systolen nulla ferè cognosci possit. Quies utrâque proprii motus naturam consequitur, interna: dilatationis: exterior, constrictionis. Interior igitur brevissima est, quoniam dilatationis motus est velox, sicut etiam in putridis febribus fieri videmus, exterior non ita brevis, quoniam constrictionis motus non æquè properat. Hac igitur ratione pulsuum motus, & quietes in febribus his distinguuntur, quòd diastole velocior sit systole: cum in systole vel nulla, vel minima celeritas cognosci possit, interior quies exteriori brevior est. Præterea adest pulsuum æqualitas: inæqualitas enim ex materiæ copia incidit, à qua virtutem grauari contingit. At in ephemera, materia nulla est, quæ virtutem premat: ob id inæqualitas nulla percipitur. Hæc
decla-

declarat Gal. tum 1. de diff. febr. cap. 7. Tum clarius 3. de præfag. ex pul. cap. 2. & 7.

Signum quod sumitur à pulsibus, postquam defierit febris, hoc est, quod statim ad pristinū statum reuertitur, nullo relicto febris indicio præterite. In reliquis verò omnibus, inæqualitas intermissionis tempore, quædam remanet, propriū putrescentium indicium vt Gal. 1. ad Glauc. 2. ca. Hoc signum sumptum est ab actione læsa, sicut secundum ab exeunte mutato.

Quartum signum est caloris suauitas, si ad cæteras febres comparetur: neque enim absolute calorem inaudire oportet, cū ad sanos relatus, acrimoniā quādam præferat. At suauitatis caloris causa est spiritū substantia, & humiditas. Sumptum est hoc à substantialiter inhærentibus.

Quintum est, quod in hac febre à principio ad statum vsque calor æqualiter increfcit, & pulsus augmentur. Causa verò hæc est, quod nulla incidat caloris aut pulsuū coarctatio, sicut in his febribus quæ à crassa aut lenta materia accēdūtur. Hoc signum omnibus quidem, sed non solis febribus commune est. Cū eadem sit ferè ratio incrementi caloris & pulsum in tertiana exquisita (vt 2. de cris.) licet non tam manifesta: idcirco hoc signū, sicut & caloris suauitatem, melius est inter propria reponi, quod quamuis aliquibus etiā conueniat, his tamen præcipuè inhit & præ cæteris, vt Gal. 1. de diff. 7.

Sextum signum est sumptū ab inclinatione feb., quod febris desinat cū sudore vel madore, vt sua-

ui quodam vapore, quem perfecta integritas excipiat. Sed mirū videtur, quod spiritus in humorem soluantur. Respondet Stephanus, hoc idcirco contingere, quod cum in declinatione foras pellantur, in poris cutis humorem quendam naturalem inuenientes, cum proprio imperu secum ducunt, & ita mitis ille sudor subsequitur.

Septimum est, quod si quæ præfuerant ex febre symptomata, ut capitis dolor, aut aliud huiusmodi, una cum febre solvantur, ita ut nullum febris vestigium relinquatur.

Octauum, & postremum est, quod hæc febris ceteris omnibus facilius toleratur.

Quod si febris ephemera in exquisitam integritatem non desinat, signum est eam in putridam degenerare, ut Gal. I. de diff. feb. 7. & quamuis id aliis etiam signis coniici possit, hoc tamen certissimum est proprium, & inseparabile. Hæc sunt diariarum febrium signa, quatenus ad diariarum rationem pertinent. Singularum verò propria quedam sunt, quæ à causis procatarcticis oriuntur, à quibus etiam differentē curationem accipiunt.

De ratione curationis febrium ephemerarum.

Cap. XIII.

VT curatio rectè instituatur, primo indicationes curatiuæ eliciendæ, moxque earum omnium vires estimandæ, ut pro singularum facultatibus in indicando remediorum scopi iuxta proprium ordinem eruantur.

Intentiones curatiuæ sumuntur à morbo, ab aere ambiente à virtute, vt nono meth. 14. quibus in his febribus addenda est ea quæ à causa morbi. Prima in ephemerarum febrium curatione intentio sumitur à morbo, ab hoc propria remedia peruntur, cætera verò potius remediorum quantitatem augent, aut minuunt: causa excepta à qua quandoque remedia immutantur. Morbus vel simplex est, vel aliquid præterea secum habet adiunctum: quod aut morbum augeat, aut foueat, vel aliquam ob causam curationem impediatur, aut inflectat, vbi multiplex erit morbus aut plura quæ conueniunt, indicantia, ratio quoque curationis erit multiplex, pro varietate eorum quæ simul coeuntia indicant.

Quæ plerumque febrium curationem immutant, sunt causæ à quibus excitatæ fuerunt, quas manifestas, & procatarticas, nos antecedentes esse diximus, penes quas etiam distinguebantur. hæc igitur vel adhuc præsentis sunt, vel recesserunt. Si morbus à causa pendeat, duplex erit indicatio: Altera à morbo, altera à causa ipsius, vt Gal. 11. meth. 10. à causa: præseruandi, à morbo, curandi: vt 10. meth. primo. Omnis enim causæ ablatio præseruatio est, vt etiam quarto meth. 3. si enim interea causa sui aliquam impressionem permanentem induxerit, ea morbus dicitur. Hic propria remedia requirit, quorum applicatio curatio dicitur. Si nondum induxerit, passio dicitur, quæ tamdiu est, quamdiu fit, vt in lib. de diff. simp. primo.

d ij

G. GISCAFERII

Si verò causa recesserit, impressio quæ à causa relicta est, modo actiones lædat, morbus dicitur. Huic sola cōuenit curatio, ob id dicebat Gal. 11. meth. 2. quod diariarū & hecticarū propria est curatio. Quod quidē de illis præcipuè ephemeris intelligendū existimo à quibus abest causa. Immutatur igitur harum febrium curatio, tum à causarum diuersitate, tum ab earum præsentia. Alia nanque remedia vni, alia alteri conueniunt, si differentes habeant causas, vt ei qui ex ebrietate, & quæ ex inedia, aut quæ ex vigiliis, aut longiori somno. Similiter etiam si absit causa, vt si quis ex ira febricitet, quæ plerumque excitata febre sedatur: aut obstructione vel cutis constipatione, quæ ad finem vsque febrem comitari, vel etiam prorogare solet. Nam in illa sola curationis ratio habenda est, in his causa quoque adimenda. Verū longior futurus essem, si singulis ephemerarum differentiis propria remedia applicarem. Satisque mihi fecisse videbor si naturalem quandam curationis harum idæam descripsero: cum nec rei magnitudo exquisitiorem docendirationem exigat, nec temporis angustia patiatur. Hoc vnum tamen præcipue præ oculis habendum, vt caueamus ne ab ipsis in grauiorem affectum, hecticam scilicet, aut putridam fiat transitus.

Quatuor igitur sunt remedia diariis omnibus communia, quibus omnes earum species curantur, balneum, frictio, cibus & potus, vt 8. meth. 3. horum aliqua quibusdam magis conueniunt,

alia minus. Qua verò ratione hæc opitulari possint, audiamus.

Febris hæc ubi causam præsentem non habet, aut aliud quidquam adiunctum, quod curatione immutet, solæst caloris innati alteratio in callidâ & siccam intemperiem: ideoque neque euacuationem desiderat. Quod si quando Gal. sanguinis missionem imperet, vt 8. meth. ca. 4. id non sit ratione ephemeræ, sed obstructionis, & vt transitus in putridâ euitetur. Hæc igitur cum simplicissima sit, simplicissimâ quoque habet indicatione, refrigerandi scilicet & humectandi, vt in pristinum temperamētū calor restituatur. Omnis .n. morbus sui depulsionem indicat, depellitur autem contrariis. Contraria sunt refrigerantia & humectantia, hæc tum exterius adhibentur, tum interius sumuntur. Interius quidem, cibis & potus, qui refrigerent & humectent. Hac enim ratione victus humidus febricitantibus omnibus congruit: vt primo aph. 16. sicut & frigidus, quod quidem etsi ab Hippoc. explicatum non est, potestate tamē dictum intelligi debet, cum idem de utroque sit iudicium (vt innuit Gal. in commentario qua enim ratione humectantia febris desiderat, eadem quoque refrigerantia postulabit. Exterius verò balneum, & frictio. Alterum refrigerat, & humectat, & cutim emollit. Alterum laxat, & digerit. Balneæ vero sint, quæ ex aqua dulci & potabili parantur, neque enim dum balneas dicimus alias inaudire oportet. Harum usus erat frequens apud antiquos, in plurali
d iij

morborū curatione. Num verò his & temporibus conueniant dubium est. Gal. 3. de ratione victus 44. ait, tempore Hipp. in paucis domibus paratas reperiri, tantum abest ut publice grandi pecunia essent extructæ, quales Roman. temporibus, præcepit tamen in multis morbis, balneis esse vtendum ut sexto aph. trigesimo primo & septimo aph. 43.

Licet igitur his temporibus balnearum vsus adeo frequens non sit, non parum tamen in multorum morborū curatione sunt opportuna. Utilissima vero, qui iis frequentioribus assueuerunt. Quatuor esse balnei partes asserit Gal. 10. meth. 10 caldarium, quod qui ingrediuntur in aëre versantur calido, ab eo pori referantur, humores soluantur, & lique fiunt. Secunda balnei sedes est labrum, seu solum aqua calida plenum, in quam descendebant lauandi, tamdiu immorantes quamdiu per vires licuisset, hæc digerit, cutim laxat, atque emollit, rarum efficit corporis habitum, humectat, atque refrigerat. Est deinde tertio locus vbi aqua frigida seruabatur, ut si caloris aliquid esset contractum à balneo calido, id totum frigido lauacro corrigeretur, cutis densaretur, & vires firmarentur. Postremo erat locus vbi sudor abstergebatur. Harum partium aliqua vni, alia alteri ephemerè magis conuenit. Verum hæc longiore oratione à nobis non sunt explicanda, quod earum apud nos vsus infrequens sit. Verum hoc monemus, quod vbi aliqua plenitudinis suspicio sit, ut qui-

bus ex cutis densitate vaporum effluuium suppressum est, aut qui ex bubone diaria afficiuntur, parcius est lauandum. Idcirco Gal. octauo meth. quarto, vbi insignis sit obstructio, & immodica plenitudo, iubet prius secta vena corpus euacuari, quam in balnea descendere: post balneum multo oleo tepido inungebantur, & diu molliter fricabantur, quorum vtrumque iis maximè conuenit, qui ex labore & lassitudine febricitant. Solæ frictiones nostris temporibus ex his omnibus remediis vsurpantur. Earum enim vsus apud nos frequens esse solet omnibus ephemera laborantibus: conferunt præcipuè si tales adhibeantur, quales esse conuenit. De his Gal. secundo de san. tu. Balneum ergo & frictio: cuilibet ephemeræ conueniunt: cibus sit refrigerans, & humectans, concoctu facilis, non excrementosus, boni succi, & non admodum nutriens, ac medicamentosæ facultatis minimè particeps: quibus viribus prædita est ptisana hordeacea, deinde alica, quæ licet lentorem aliquem habeat, si aceti modicum accipiat, inter coquendum exiguum illum lentorem deponit, vt Gal. 8. meth. cap. secundo, deinde panis lotus, aues montanæ, pisces saxatiles, vel qui in pelago, vel aquis mundis pascuntur. Potus, sit vinum, modo id neque vetus neque generosum sit, tale est quod Græci ὀλιγοφόρον nostri commodè aquosum dixerunt. Id enim non calefacit, non adstringit, sed potius refrigerat, & vrinas ciet, humectat,

d iij

ventriculum roborat, & spiritus reficit: aqua tamen mediocri temperandum est. Verum Gal. 2. ad Glau. 3. cap. iis qui ex bubone, aut valida constipatione vna cum plenitudine, aut qui vehementer refrigerati febricitant, vinum interdicit, ne fusis humoribus affectus augeatur. Quod si quis roget quo tempore in balneum ducendi sunt ægri, quantumque in ipso immorandum, rursus quando alendi, & quantum, Is intelligat inclinanti tantum febre balnea esse opportuna. Mora in balneo sit, pro viribus ægrotantis, pro consuetudine, & pro ratione affectus, & ut breui complectar, quousque cum balneum iuuet.

Cibus à balneo exhibendus ea mensura, quam facile ab ægrotante confici posse arbitremur: habita semper ratione ætatis, temperamenti, consuetudinis, & temporis anni. Tentare autem oportet contrarium afferre ei quæ molestiam attulit, causæ: labori quietem, vigiliis somnum, iræ, furori, atque tristitiæ, sermonibus, actionibus, amicorum consuetudine, atque spectaculis, animi iucunditatem. Si quis cogitatione intensiore laboret, ratiocinationes omittat. Qui ex inguinū inflammatione febricitat, huius curationi intendat. Antè omnia vero vlceris, vnde originem habuit, ita quoque & reliquis differentiis ephemerarum, contrariis causis occurrendum est.

De febribus putridis. Et primum quid sit putredo, & quomodo diffinitio putredinis ab Arist. & Gal. tradita debeat intelligi.

Cap. XIIII.

QUoniam de febribus ephemeris egerimus, ad reliqua propositæ diuisionis membra procedendum est. Ea verò cum duo sint, hecticarum & putridarum, primo de putridis earumque differentiis agemus, quòd & frequentiores sint, & exactiorem operam requirant: Posterius etiam de hecticis verba facturi. Ut autem explicatiùs futurum sit, quòd de febribus putridis dicturi sumus, primò quid sit putredo nobis exponendum est, deinde quomodo in humoribus generetur: ita ut ex eis putrescentibus febres accendantur. A diffinitione igitur ordiemur, Gal. imitati, qui x. Metho. cap. 8. à putredinis diffinitione tractationem auspicatur. Duas verò ex plurimis diffinitiones tantum referemus: Alterà Galeni, alteram Arist. quòd ex eis integra eius cognitio erui possit. Arist. itaque 4. Metho. cap. 2. eam sic definit, quasi sit corruptio proprii & innati caloris, in vnoquoque humido, ab aliena caliditate. Cum autem putrefactio sit mixti naturalis corruptio: eaque generationi opponatur: ut 4. Metho. cap. 2. videndum quomodo fiat generatio. Hæc enim ad putrefactionem relata, habitus vicem gerit, sicut altera priuationis. At priuatio per habitum melius cognoscitur. Gene-

ratio omnis mixtorum, per mixtionem fit, ut primo de generatione & corrupt 79. mixtio alteratione mutua corporum missibilia. Alteratio verò, caloris actione qui quidem admixto frigore temperatur, ut eius conueniens sit actio. At quæ miscentur, humida sunt & sicca. Ea enim mixtorum omnium materia est: nam quæ humida sunt mixtis continuitatem, quæ sicca consistentiam exhibent: ut Auer. exposuit 4. Meteo. 28. Calor itaque innatus erit proxima causa, aqua vnumquodque mixtum efficitur. Ea verò caloris actio si ad mixti generationem terminetur concoctio quædam est ut ex Arist. intelligitur, qui 4. Meteo. cap. 3. concoctionem definit, perfectionem à propria & innata caliditate ex oppositis passivis. Vi igitur proprii & innati caloris in concoctione humidum perficitur. Id autem contingit ubi siccum ei conuenienter admixtum sit, & utrumque caloris actione temperetur. Tunc enim mixtionem & unionem perfici, formam mixti educi, & mixtum generari necesse est. Erit itaque concoctio, via quædam & transmutatio, quæ ad mixti generationem terminatur. Putrefactio ergo cum contraria sit generationi mixti, ut Arist. 4. Meteo. cap. 2. vel erit interitus, seu corruptio mixti corporis, vel via ad corruptionem. At mixti corruptio esse non potest, cum hæc momento fiat, illa verò temporis spatio. Relinquitur igitur ut sit via & transitus ad corruptionem, sicut concoctio ad generationem. Nam sicut concoctio transmutatio est, qua ad mixtionem & unionem

missibilia terminatur: ita putrefactio qua dissol-
uuntur & segregantur, quæ cōcoctione in vnita-
tē coiuerant. Et sicut concoctio perficitur vi ca-
loris innati humidū superantis, ita putrefactio, v-
bi is imbecillior redditus humidū cohercere, &
quæ in mixtionē conuenerant continere nō po-
test. Ita vt alieno accedente, mixti partes dissolui
necesse sit. Innato nāque calori duo opponuntur,
alienus, seu præter rei naturā calor, & frigus. Alte-
rū qua calor est, alterum, qua ingenitus & pro-
prius: hoc enim modo inter sese calores dissidere
docet Gal. 2. de diff. feb. 9. hūcque cōcoquere, illū
putrefacere ex Arist. sentētia adfirmat. Quod si
à frigore natiuus calor extinguatur, iam non pu-
trefactio, sed cōgelatio dicitur. Neque etiam si
quomodocūque ab externo calore innatus calor
patiatur, putrefactio contingit: Nam si tanta sit
actio alienę caliditatis, vt humidū cui natiuus ca-
lor innitebatur, cōfestim absumat, & exhauriat,
iam nō putrefactio, sed cōbustio dicenda est, quæ
exhausto humido, calorē etiā qui ab eo fruebatur
extinguit. Quod si eatenus tantū insitum calorē
superet, vt ipsum paulatim foras euocet, ac dissol-
uat: & vna cū ipso humidum cui inhærebat, pu-
trefactio dicetur. Vnde fit, vt in putredine quę ex-
terius apparent, humidiora videantur. Harū ex-
tinctionū, altera sēperviolēta est, altera quādoque
naturalis, quādoq; etiā violēta. Cōbustio semper
ab alieno, nunquā à naturali calore potest induci.
Ideo semper violenta esse dicitur. Putrefactio au-
tem modo à proprio, modo ab alieno contingit.

G. GISCAFERII

Ab innato quidem, cum ex diuturna ipsius actione humidum & una cum humido ipsemet calor absumitur: Et adeo imbecillis fit, ut mixtionem continere non possit. Vnum euenit ut accedente calore externo dissoluatur: & cui inest mixtum putrescat. Hac ratione plantæ & animalia omnia paulatim senescētia contabescunt, & marcescunt, propria vi & natura, ut Arist. in lib. de long. & breuit. vitæ cap. 3. ubi vocat hanc mutationem, quæ fit ab exsolutione caloris, marcorem. Et quæ in animalibus senectus dicitur, in plantis *ἀναστροφὴ* hoc est siccitas appellatur, vi scilicet ad cuiusque mixti corruptionem & interitum: ut 4. Metheo. 1. ca. Quæ verò putrefactio violenta est, & præter naturam, duobus modis fieri potest: primo quidem cum ab externo calore innatus superatur, & euocatur, ac tandem dissipatur & dissoluitur. Id autem in locis calidis, & tempore calido maximè contingit: præcipuè verò, si quæ caloris iniuriam patiuntur, humida sint: talia enim neque facile à proprio calore reguntur, neque ab externo deffendi possunt, Vt primo de differentiis feb. 4. secus in frigore contingit: Nam frigus externum innatum calorem interius repellit, colligit, & vegetiorem reddit, & ita putredinē arcet. Altero verò modo fit putrefactio violenta, cum natius calor in alienum mutatur, & præter naturam: nam sicut naturalis mixtionem & generationem efficit, & conseruat: ita si in alienum vertatur, putrefacit, corrumpit, & omninò mixtionē dissoluit. Hæc docet Arist. 4.

Meteo. cap. 2. à quò neque Gal. dissentit. 2. de diff. feb. 9 qui hac ratione putredinem, & ab ea putridas existimat febres accendi. Degenerat autem nativus calor in alienum, & præter naturam, si naturalis temperamenti eius mixti, cui proprius est, limites excedat. Id autem contingit, cum ob multas causas, tum verò maximè ob prohibitam refrigerationem externi aëris, à quo continua perflatione, & euentatione calor temperatur: Cuius rei hoc argumentum esse potest, quòd ut ait Gal. xi. Meth. 4. quæ diutius à servari volumus, ea in loco ventis perflato collocamus: procul tamen à radiis solaribus, æstate præsertim, ne si solis calore afficiantur, minùs refrigerata putrescant.

Prohibitæ autem euentationis causa duplex in nobis est, viscerum obstructio, & cutis densatio seu constipatio. Ab his enim calor humorum accenditur, ita ut qui prius naturalis erat, & its conservandis aptissimus, innati limites excedens, putredinis ipsorum sit causa, putredo autem febris. Hac satis mihi videntur esse ad explicationem eorum quæ ab Arist. tradita sunt in definitione putrefactionis. Dicitur autem violenta combustio, eo quod fiat prorsus à causa violenta, nullo pacto iuvante calore naturali. At putrefactio partim dicitur violenta, partim naturalis. Naturalis illa dicitur quæ sponte naturæ fit, & cuius principium naturale est. Violenta, illa cuius principium non est naturale, sed præter naturam, licet iuvetur à calore naturali, ut in utràque specie

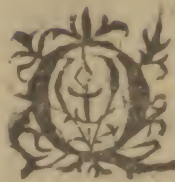

putredinis apparet, quas diximus esse violentas, quæ si ad naturalem comparentur, dicentur violentæ, sed si ad combustionem dicentur naturales.

Nunc videndum num his consentiant quæ à Gal. in eiusdem definitione dicuntur. Is igitur vndecimo Meth. cap. 8. eam sic describit. Putrefactio est mutatio totius putrescentis corporis substantiæ, ad corruptelam, à calido externo: per substantiam corporis intelligit temperaturam, ut esse declarat 3. Aph. 2. clarius in lib. de usu respi. cap. 5. prope finem, ubi ait, uniuscuiusque partis substantiam, esse propriam temperaturam. Hæc igitur substantia corrumpitur à calore externo, si temperamentum, quod commixtione elementorum constabat, iis segregatis à se inuicem dissoluatur: Sicut enim generatio fit convenientibus in unitatem elementis, vi caloris innati, & eo concoquente quoddam temperamentum exurgit: ita ab alieno calore iis dissipatis, intercedente putredine, contingit interitus, & corruptio. Et sicut solo innato calore elementa copulantur, & connectuntur, ita eodem solo in præter naturam mutato dissoluuntur. Eadem est igitur diffinitionis utriusque sententia, quamvis verbis dissentire videantur.

Qua ratione putrescant humores, tum in venis, tum extra venas, ut ex eis febres generentur. Cap. xv.

 V Æ hæcenus explicata sunt, eò tendunt, ut doceant quomodo febres in nobis putridæ generentur. Id autem contingit deductis prius ad putrefactionem humoribus. Necesse est igitur prius intelligamus quomodo humores putrescant, tum qui in venis continentur, tum qui extra venas pelluntur: ex quibus febres cōtinuæ & intermittētes fiunt: ut tandem ex his curatiuas indicationes possimus elicere. Prius autem de intermittētibz, posterius, de continuis agemus. Humores qui sunt in venis, quādiu in propriis vasis continentur, ab ingenito eis calore gubernantur: & ab eo qui ex præcipuis visceribus præsertim verò à corde & ab hepate influit: ut de corde declarat Gal. in libello de usu pul. cap. 3. & in lib. de fætuum form. cap. 3. Et sicut iecinori vis inest generandi humores: ita & propria vis quos genuit, cōseruandi. Obtinuit enim à principio vna cū corde multum caloris ingeniti (ut testatur Gal. 6. epid. com. 4. comm. 25.) quem etiam in easdem venas effundit, siue id fiat per spiritus naturales immisos, siue secus. Nam id incertū, fuisse videtur Gal. 12. Meth. 50. Præterea venis inest vis quædam humores conquædi. ut 4. de usu part. cap. 16. quā tum ab hepate, à quo desumunt originē, tum à solidarū partium insito calore concipiunt. Quæ etiam naturam Galenus vocat, regentem solida

corpora 4. Aphor. 37. At quibus inest generandi seu concoquendi facultas, inest etiā conseruandi. Cū vtrunque munus ab eadem facultate prodeat: humores itaque qui per venas fluunt, reguntur à suo proprio calore cordis & hepatis. Horum, qui partibus est insitus, materiæ, qui influit, formæ habet rationem: vt 9. col. 2. Insuper à vasorum facultate, locus enim proprius ad cuiusque rei conseruationem plurimum præstat. Quod si à vasis exciderint, influente ab hepate calore, & venarum tutela destituuntur, vnde eos putrescere necesse est: ob id merito dicebat Hipp. 6. Aphor. 20. Sanguinem si extra venas exierit necessario corrumpi, & in pus cōverti.

At in omnibus febribus intermittentibus, humores febrem facturi è venis pelluntur, quare necesse est eos putrescere. Cuius rei hæc causa est, quod vbi primum calor naturalis ipsorum ex insito & influente compositus, diminutus sit, qui relinquitur, humidum continere non potest. Quare opus est, vt in aliam temperiē humores commutentur, & quoquo modo putredinem subeant. Hac ratione febres intermittentes in nobis generantur. Prius enim humores vitati ab expultrice facultate vasorum excluduntur: hi deinde influente hepatis calore & loci destituti, ab alieno occupantur, & putrent, ac febrem accendunt, eius naturæ, qualis humor putridus extiterit.

Putredinis autem quæ in venis fit, duplex est ratio immodicus & igneus calor, vasorum & hu-
mo-

morum dispositio augetur ad immodicam mensuram calor vasorum, vbi qui ipsis à natura insitus est, non rectè perspirauerit, & difflauerit, vt Gal. in lib. de vsu pul. & resp. cap. 3. & Arist. in lib. de long. & breuitate vitę cap. 3. intercipitur difflatio tum obstructione viscerum, aut venarũ, aut exiguorum meatuum: tum verò cutis condensatione, vel constipatione. Obstructio fit vel à multitudine, vel crassitie, vel lentore humorum. Constipatio seu condensatio fit à frigore compingente, aut ab adstringentibus, aut arefacientibus. Disponuntur humores ad putredinem vbi eorum insitus calor vitiatu est. Vitiatu autem vbi ab ipsa generatione imbecillior effectus, neque humidum rectè conficere, neque ei siccum elementum congrue admiscere potest. Id autem contingit vitio ventriculi, vel hepatis vel ciborum assumptorum. Ventriculi quidem aut hepatis, vbi alterius eorum, aut vtriusque concoquendi facultas labefactata est, cùm alterius error ab altero emendari non possit. Accedit hoc vel proprio viscerum affectu, vel externa aliqua causa: proprio quidem affectu, si intemperie frigida vel calida laborent. A frigida crudi humores generantur. A calida cibi in nidorofam qualitatem corrumpuntur: vt 3. de Symp. caus. cap. primo. Externa causa est, si deprauatus sit ciborum ordo, si repletioni confestim succedat importuna corporis agitatio, aut vehemens studium, & animi applicatio. Si immodicè cibus ingeratur, si alter prius assumatur,

quàm prior confectus sit: si nimio potu cibus in ventriculo fluctuet. Si accedat veneris nimius aut importunus vsus. Ciborum vitio putrescunt humores, si humidiores natura sint, vt fructus *ωραῖοι* & olera plurima: si præ sui frigiditate à calore viscerum probè confici nequeant: vt cucumeres, cucurbitæ, fungi, poma, & pira immatura, melones indi, cibi non satis cocti, aut malè parati, si facile putrescant, vt lac, si qui alioqui suaptè natura boni sunt, situm vel putredinem quandam contraxerint. Ex his enim geniti humores facile putredinem adsciscunt. Hæ igitur sunt causæ à quibus humores qui in vasis sunt facile ad putredinem deducuntur: ab his continuè febres accenduntur, si putrefacti in venis detineantur. Harum verò causarum altera materialis est: altera efficiens. vitiosus cibus humorum & putredinis materia est: at prohibita transpiratio, & viscerum intemperies, calor præter naturam, & quicquid putredinem adiuuat, ad efficientem causam pertinet.

Quæritur hoc loco num ad putredinem generandam in corpore necessaria sit prohibita transpiratio vel obstructio. Gal. variè loquutus videtur. Nam vndecimo Meth. quarto ait si quid putrescere debeat, transpirationes & perflationes impeditas esse oportet: eaque oportere esse calida & humida & in loco calido. At secundo de diff. feb. nono refert causam putredi-

nis præcipuè in obstructionem. In libro autem de inæquali intemp. cap. 7. ait quòd prohibita transpiratio & obstructio sunt causæ putredinis, verum non necessariae sed vt celerius putredo excitetur. At Auic. prima 4. tr. 2. cap. primo, enumerat plures, quæ reducuntur ad septem. Galenus itaque semper refert causam putredinis humorum in obstructionem aut prohibitam transpirationem, aut vtrumque. Verum si fiat in vniuersa humorum congerie, ea fieri non potest absque perspiratione cohibita: de hac vndecimo Meth. quarto, Si in vna tantum parte, etiam absque obstructione fit: de hac secundo de differentiis feb. 9. vbi ostendit quomodo putrescat sanguis collectus in aliqua parte, at in lib. de inæquali intemp. considerat vtramque in vniuersum, & idcirco meminit aliarum causarum iuuantium, quarum alibi se fecisse mentionem dicit, scilicet vndecimo Meth. quarto, & quòd calida sint & humida oporteat, & in calido loco, vt facilius inducatur. Hæc enim putredinem accersunt. Necesse est igitur, vt febris putrida generetur, vel perspirationem esse impeditam, vel adesse obstructionem, neque instantia quàm afferunt, est vllius momenti, de chylo in ventriculo putrescente, qui à calore ventriculi putreat: nam neque ibi putredinem subiret, si congruè perspirasset, & refrigerium accepisset, & x i. Meth. 4. ait quæ calida sunt

c ij

G. GISC A F E R I I

& humida, si conuenienter persistentur, posse à putredine præseruari. Hæc si quis exactè intellexerit, facile etiam intelliget quæcunque à Galeno de putredine & causis ipsius xi. Meth. & ab Auic. 2. trac. primæ fen. 4. Can. cap. i. dicuntur. Nam ibi Auic. loquitur de putredine quæ contingit in humorum generatione, & ita plures causæ concurrunt, sed humorum putredo ab his causis fit.

De temporibus morborum.

Cap. XVI.

Agendum nunc est de temporibus febriliū vt sciamus quid quouis tempore ad earum curationē facere opus sit: cū eadem remedia in diuersis morborum temporibus non semper conueniant.

Tempora morborū secus apud Medicos, quàm apud Philosophos intelligūtur. Neque enim mensuram motus significāt, vt definiuit Arist. sed potius motus & mutationes, quæ in diuersis partibus tēporis fiunt, in morbis. Sicut enim ætates animalium mensurantur penes diuersas mutationes, quæ in animalibus contingūt in diuersis tēporibus, ita tempora morborū describuntur penes diuersas mutationes, quæ fiūt in morbis, in diuersis temporibus, & ea tempora à mutationibus denominantur. Cū itaque asserimus morbum habere

re 4. tempora, significari volumus, eum quatuor modis variari in diuersis partibus temporis: eâsque mutationes successiuè tantùm contingere. Plures autem simul concidere non posse, & similiter dum dicimus quædam remedia quodam tempore conuenire, aut secus, per id tempus intelligimus certam quandam mutationem, quæ in tempore morbo contingit.

Hæc tempora vniuersalia triplici ratione distinguuntur ex essentia morbi, ex accidentibus comitantibus, & ex materiæ dispositione. Ita vt iuxta harû quamlibet omnia reperiri contingat. Et ad morbi quidem essentiam quod attinet, tempora metimur ex paruitate & magnitudine ipsius: vt principiû dicimus cùm adhuc morbus pusillus est, actiones tamen lædere manifestè incipit, incrementum vbi vires acquirit, & in perspicuâ magnitudinem augetur. Status, vbi iam quantû potuit, tantùm increuit, & summas vires adeptus consistere videtur. Declinatio vbi remittitur & mitior fieri incipit. Exemplis res hæc facilius declarabitur. Sit inflammatio quæ ratione qua tumor est, actiones lædat, vt interim morbos comitantes seiungamus: vbi primum genita operationes vitiet, in principio vbi in ampliorè molè augetur, in augmēto, vbi maximum quem potuit tumorem adepta sit, in statu, vbi tumor subsidere cæperit, & exolui, declinatio dicetur. Sic de reliquis morborum generibus intelligere licet.

Symptomatis comitantibus discernuntur tēpo-

e iij

ra, prout ea, aut in principio adhuc parua, aut incrementa, aut maxima, aut declinare, & remissiora fieri videntur: iuxta quàm sententiam ea distinxit Hipp. 2. Apho. 30. dum dixit, circa principia & fines omnia imbecilliora: cùm verò consistunt fortiora. At materiae transmutatione tempora metimur, principium statuentes ubi materia prius cruda sit: Crudam dicimus, quæ nullam adhuc elaborationem à naturali calore aut præter naturam perpessa est: quòd manifestis signis deprehendi possit, ita ut neque ad coctionem aperte transmutata, neque ad dispositionem omnino coctioni contrariam declinare videatur. Sic augmentum ubi signa aliqua alterutram impressionem in humoribus testantia non obscurè conspiciantur. Statum verò si perspicuè exactæ coctionis aut infestissimæ humorum perniciæ signa innotuerint. Sic declinationes cùm concocta materia foras detruditur. Huius distinctionis temporum meminit Hipp. sæpius ut primo Aphor. 22. concocta medicari. Et primo Epid. com. 2. text. 45. coctiones celeritatem iudicij portendunt. Et Gal. primo de cris. 7. 8. 9. 17. & passim, has omnes temporum varietates describit Gal. 3. acut. ultimo. Ex his colligere licet, tempora hæc, tum salubribus tum lætalibus morbis competere: cùm in utrisque par sit aut caloris naturalis, aut eius qui omnino præter naturam est, actio: quæ ad salutem, vel mortem terminatur. Verùm inter utrosque hoc interest,

quodd salubribus quatuor tempora contingere necesse est, læthalibus verò declinatio numquam potest accidere, cùm supremam morbi prauitatem interitus excipiat: qui aliquando in principium, frequentius in augmentum, frequentissimè in statum morbi incidat: prout varia est prauitatis morbi ad vires proportio in declinationem verò numquam differatur. Præterea scire oportet, morborum aliquos affecta materia constare alios nulla: eosque qui materia constant variè disponi, & commutari, prout varia fuerit alteratio, quàm materia à calore naturali vel febrili agente receperit, vnde etiam varia symptomata producuntur, vt exemplo febrium putridarum & abscessuum facillè potest intelligi. Qui verò humorem morbi materiam non habent, tam variis symptomatibus ægrum vexare non solent, vt hæctica, ephamera, continui solutio, cùm materia careant, cuius alteratione noua frequenter oriuntur. Sed in his symptomata quæ accidunt, morbi magnitudinem imitantur. Sola enim obstructio, licet à materia generetur, neque apertas mutationes subire, neque symptomata varia potest inducere.

*An tempora quæ diuersis rationibus spectantur
semper coincidunt. Cap. XV.*

DVm taque dicimus, morbis quatuor tempora contingere, si morbus causam efficientem habeat, intelligimus præcipuè tempora

E iij

quæ ex coctione & peruicacia seu prauitate materiæ spectantur. De qua Gal. in lib. de totius morbi temporibus, & 1. de diff. feb. cap. 9. utrobique, quibus frequenter cōcidūt quæ ex morbi magnitudine, & quæ ex symptomatibus distinguuntur. Aliquando diuersa incrementa contingunt temporibus, quæ penes vnā aut aliam rationem sumuntur. Cū autem variis modis hoc possit accidere, sciendum morbos aliquos læthales esse, alios salubres, aliquos materiales, alios sine materia fieri. In iis qui à morbo perituri sunt, status morbi semper est cū statu symptomatum, cum læuiora symptomata esse non possint quā mortis. At symptomatum status non semper cū summo morbi vigore est, sed quandoque antecedit, cū mors in principium vel augmentum incidat, semper enim homine moriente status adest symptomatum, nisi quis dicat symptomata quoque aucta iri, si vires ægrotantis vsque in statum restitissent. Augentur autem quatuor modis, numero, magnitudine, perseuerantia, seu longitudine & specie, ut cū nouum symptomatum genus superuenerit, quod prius non aderat, ut conuulsio, deliriū. In iis autem qui à morbo sunt euasuri, si is absque materia sit, tunc erunt symptomata sauiissima, cū in summo vigore sit morbus, quod ea à solo morbo prodeant. Si verò pendeant à materia, vel tota seruetur vsque ad statum, vel magna ex parte minuitur. Si tota, vel eius maxima pars seruetur neces-

se est enim semperportionem subtiliorem quantulamcumque decedere : Id duobus modis potest contingere, vel materia ad benignum transcunte, vel ad oppositam coctioni qualitatem: de qua Gal. in paulo antè citatis locis. Si peiorem conditionem accipiat status, symptomata difficiliora sunt, & tempora coincidunt: cum materia & quantitate eadem sit, & qualitate deterior. In his morbis si qua salus speratur, vt plurimum contingit factò abscessu, de quo Gal. 2. prognos. 67. & decimo tertio. Nō enim potest natura humorem noxium educere. Id autem fit quia non potuit prauum ab utili segregare: At segregare non potuit, quia neque potuit concoquere: Concoctio enim separationem præcedit, primo aph. 22. hinc fit, vt hoc genere crisis, pauci euadant. euacuatio enim non contingit, quoniā cum benignum corrupto misceatur, quod utile est à membris retinetur. Quòd si quando expellatur, indicium est, id adeò prauum esse, vt natura propriæ utilitatis oblita, utile cum inutili reiiciat. Quod quidem mortis est signum. Moriuntur autem quoniam virtus antea succumbit, quam absoluetur euacuatio.

Sin autem morbi materia meliorem conditionem admittat, serueturque tota vsque ad statum: id altero duorum modorum potest euenire, vel cessante prorsus materiæ vitio, & ea in utilem commutata: & tunc status morbi cum statu symptomatum idem est, sicut in morbis materia caren-

tibus, vel concocta inutili materia, & segregata, & tunc quoque status morbi & symptomatum simul contingent. Nam cum tria sint symptomatum genera, vnum materiae se mouentis. Alterum actione caloris naturalis in illam, tertium crisis, & pugnae: licet symptomata materiae sint peiora in principio, vt grauitas, rigor, praefocatio, ea tamen reliqua duo sunt peiora in statu, cum exactissimae concoctiones & separationes prima parte status, in secunda euacuationes & crises eueniant. Quod si crisis non fiat in secunda parte status, sed contingat morbum paulatim dissolui: tunc status erit mitior, principioque secunda sui parte, quia materia cocta existente iam non erunt coctionis symptomata, sed nec expulsionis: Ergo secunda pars erit mitior principio. Sed status symptomatum finietur cum prima parte status morbi, & coincidet. De his morbis loqui videtur Gal. secundo aph. 29. vbi ait, quod in salubribus morbis principium melius est statu. Quod si materia ad statum vsque tota non reseruetur, & morbus salubris sit, cum id pluribus modis possit accidere: varie etiam tempora contingent, modo coincidentia: modo mutuo sibi succedentia. Quinque autem sunt modi quibus materia ad statum vsque non reseruetur. Primus est, cum natura morbi hoc exigit, vt in febre, quam Graeci *παραινμια* *parainmia* Latini decreascentem appellant: in qua status ante quam decreascentem incipiat, licet id breue sit tempus, vt circiter horarum sex: tunc status mor-

bi coincidit cum statu symptomatum. Toto vero reliquo tempore quo decrefcit, sub quatuor est temporibus: pro ratione materiæ, quæ putre-
re incipit, concoquitur, concocta est, & ex-
oluitur. Alter modus est, cum in circuitibus ac-
cessionum aliquid semper materiæ adimitur, fa-
cta in singulis accessionibus crisi: vt in tertianis,
quartanis, & quotidianis febribus. In his cum le-
uior materia continue putrescat, grauior relin-
quatur, fit vt plurimum, vt status morbi grauiora
etiam symptomata habeat. Tertius modus in
quo materia ante statum apertè minuitur, est, si
incerto quodā loco colligatur, vt in pleuritide,
& peripneumonia: cum tota simul concoqui
non possit, paulatim educitur sputis, aut aliis mo-
dis. In his non sunt deteriora status symptoma-
ta, quam reliquorum temporum. Sed vt pluri-
mum mitiora. Ob id dicebat Hipp. secundo aph.
47. dum pus fit, dolores, & febres accidunt ma-
gis quam iam confecto. Quartus modus est,
cum materia turgētē natura aliquid deduxit, vel
medicus exhibito pharmaco, aut sanguine misso.
Fit enim vt status symptomatum contingat an-
te euacuationem, status morbi suo tempore.
Verū id euenit, si quod eductum est, plurimum
fit, aut pessimæ qualitatē, & quod relinquitur, nō
adeo vitiosum: nam alioqui secus contingeret.
Quintus & postremus est, cum irritata natura
sub augmentum, nondum exactē concoctam
materiam expellat, vt tertio de cris. 6. & 10. fiat-
que crisis, quam plerūque recidiva subsequitur.

G. GISCAFERII

Tunc enim si maxima pars materiæ sit eiecta, mitiora erunt symptomata status quam augmenti.

Quærant recentiores. Num morbis omnibus contingant quatuor tempora, & adducunt instancias, quæ quoniam ex his quæ dicta sunt, facile soluuntur: nõ est quod in his referendis tempus inutiliter coneratur. Satis est vobis ratum esse ex Gal. morbos omnes, qui ad salutem terminantur, quatuor temporibus cõstare: licet in quibusdam principium sit breuissimum, ita vt vix dignoscatur: imò accidit, vt vno die perueniatur ad statũ, vt Gal. primo de cris. 17. Nec oppositum dicit Hipp. dum ait, primo epid. com. 3. tex. decimo. Continua est, quæ statim incipiens florescit ac viget. Neque enim statim intelligit, quasi immediate ad statum deueniat, sed quod breuissimum morbi sit principium. Cum status ob sui vehementiam & longitudinem facilius percipiatur, vt etiam Gal. ostendit in lib. de quatuor temporibus morbi cap. 4.

Sciendum præterea in declinatione vniuersali morbi mortem nunquam posse contingere: vt declarat Gal. 3. de cris. 5. & 9. & Auic. prima fen. 4. tract. primo, capi. tertio. Obiiciuntur multa ab expositoribus, quæ fictitia sunt, vt ostendant id quandoque posse euenire: verum hoc facile cognoscetur perspecta declinationis natura. Duplex itaq; est vniuersalis declinatio, vera & falsa. Vera est in qua tota materia cõcocta & segregata est atque euacuatio est iam aliqua ex parte subse-

quata, vt 4.aph. 22. præcessit enim declinatione
crisis, vel vniuersalis, vel multæ particulares, à qui
bus magna ex partè materia educta est, nā in pri
ma status partè factæ fuerunt coctiones, & sepa
rationes. In secunda verò euacuatio, vel per cri
sim, vel multæ particulares. In hac vires constant
præsertim vitalis & naturalis: vt secundo aph. 29.
vitalis, expulsuum constantia, æqualitate, & ordi
ne: naturalis, ex signis coctionis dignoscitur, licet
animalis sit fatigata ab euacuationibus & symp
tomatibus quæ præcesserunt. Duo siquidem sunt
tantum euasionis modi à morbo, vt Gal. tertio
de cris. 9. vel repente, vel paulatim, quæ repente
fit, crisi cōtingit. Subita enim morbi solutio sine
crisi non potest accidere, vt Gal. eodem cap. quæ
verò solutio paulatim fit, ob materiæ morbosæ
repetitas euacuationes contingit, vt in pleuriti
de, empyemate, & internis inflammationibus ac
cidere videmus. Falsa verò declinatio est, cum ob
imminutionem virtutis morbus imminutus vi
detur, vt cum vna cum calore naturali, calor feбри
lis expirat: vt Gal. tertio de cris. 9. & Auer. tertio
coll. 9. Vnde ab adstantibus spes salutis concipi
tur, cum tamen interea virtus concidat, quòd de
claratur pulsuum inordinatione & inæqualitate.
Est itaque semper cum virium exolutione: Sicut
vera cum earum constantia. At si vires constēt,
morbi materia prorsus euicta, separata, & magna
ex partè educta, quomodo existimabimus mor
tem posse contingere? Discernuntur autem à se
inuicem quoniam in vera, pulsus sunt æquales,

aliquanto vehementiores, & magis ordinarij. Secus in falsa, inæquales, parui, & inordinati. Accidit quandóque alia dispositio, in qua alleviari repente æger videtur, neque tamen est alterutra declinatio, cum vera temper insequatur materiæ coctionem, & críticas euacuationes, aut vnā, aut plures. Falsa imbecillitatem virium habet adiunctam: vocabitur igitur hæc morbi remissio, in qua nihil est firmitatis, vt Gal. secundo aph. 27. Cū præter rationem contingat, ad hanc quandóque salus, quandóque mors, quandóque recidiua succedit: præcipuè autem id accidit in morbis, qui à diuersa materia generantur.

In declinatione vero particulari mori contingit aliquando egrotantem, cum virtus fatigata vnā cum materia accessionis exoluitur, vt Gal. tertio de cris. nono. Falluntur autem sæpenumero medici existimantes declinationem aduenisse, ex vna, aut ex altera vrina concocta, cum oporteat, & ea signa perseuerare: & materiam morbi partim eductam esse, quò vera sit declinatio vniuersalis, oportet n. crisim præcessisse, vel vnā, vel plures. Certissima est igitur Gal. sententia, in declinatione vniuersali morbi, nunquam quemquā perire. Sola tamen coctio declinationem non facit: vt quarto aph. 22. & primo cris. 18. Multa in contrarium adduci solent, quæ animaduersione indigent. Sciendum itaque quatuor esse declinationum genera. Falsa, cum absque crisi, aut permutatione materiæ subito in febre ar-

dente æger videtur quiescere, & alleviari, vt A-
uicenna secunda quarti tract. primo capite
92. tunc inquit iudica quòd moritur velo-
citer.

Secunda, declinatio est accessionum, in quibus
mori contingit, vt dictum est.

Tertia, est declinatio medici, quæ contingit
in phlegmonibus, in quibus materia est con-
cocta, non tamen eiecta ex animalis virtutis im-
becillitate, nam vt dicit Nasus quarto contin.
cap. 3. fol. 85. col. secunda, vbi expulsio fit à
virtute naturali, concoctio sanitatem pronun-
tiat, quoniam virtus quæ potuit concoquere,
sufficiet etiam expellere. At vbi per volunta-
riam virtutem, quod concoctum est debet ex-
pelli, sæpè coctioni mors succedit, & est ad id
exemplum à Galen. positum primo acut. 27.
de eo qui concocta materia mori i lateralis,
ex esu lentium cum aceto mortuus est.

Quarta declinatio est vniuersalis & exquisita,
in qua nunquam contingit ægrum mori, nisi ex
errore in victus ratione: vt Gal. 3. cris. nono
sub qua tamen & aer pestilens, & accidentia
animi comprehendi debent: quod quidem pe-
stis tempore solet contingere, dum superatis
prioris morbi humoribus, alij inficiuntur, & est
nova morbi causa quæ occidit.

Quomodo tempora vniuersalia feb. cognoscantur.

Cap. XVIII.

Ebrium putridarum vniuersalia tempora pluribus signis dignoscuntur, quæ breuiter explicabo, verum hoc primum intelligendum est, tempora omnia morborum æstimari statu cuiusque morbi, vnde præcipuè victus rationis norma præscribitur: vt primo aph. 9. & 3. de cris. 5. vnde etiam crises colliguntur.

Cognoscuntur itaque tempora febrium ex propria cuiusque specie, motu, magnitudine, viribus ægotantis, ætate, temperamento, anni tempore, pulsibus, rigoris longitudine, accessionum anticipatione, & earum perseuerantia species morbi ex propriis signis cognoscitur, magnitudo, ex eorum vehementia, motus verò ex longitudine partium accessionis, vt 3. de cris. cap. 4. Quo enim ex calidiore & tenuiore materia genitæ fuerint, quo celerius ad magnitudinem mouentur, & partium accessionis longitudinem, quo firmiores vires, quo plus caloris, temperatura, ætas, anni tempus sortita fuerint, quo maiores, celeriores, & frequentiores pulsus, quo breuiiores rigores, quo anticipationum maior excessus, præsertim vna cum incremento symptomatum, (nam ex sola anticipatione incerta esset augmenti significatio, cum aliquæ febres perpetuæ

petuæ anticipent: vt primo de cris. tertio) quo longiores accessiones, eo celerius statum accessurum esse constabit, vt tertio de crisi, quarto, sicut si his contraria contigerint, longiora fore morborum tempora, & statum serius accessurum. Sicut etiam ex accessionum postpositione, vna cum symptomatum remissione declinationem arguimus, cum alioquin sola postpositio declinationem non indicet: quod aliqua sint eius conditionis feb. vt eodem capite 3. Galenus.

Verùm quæ tempora in febribus putridis maximè animaduertuntur, ex signis coctionis indicantur. Nam cum triplex sit principij significatio, vel insultus prioris accessionis indiuisibilis, vel prima accessio, vel quæ signis coctionis manifestis determinatur: huius tantum postremæ habetur ratio vt primo de cris. cap. 6. & 8. augmentum melioribus signis, status optimis distinguitur, aut in perniciosioribus morbis è contra. Ex quibus colligere licet, quod vt dicit Galenus primo de cris. 19. & Auicenna prima quarti tr. primo cap. 3. principium cognoscitur exactius, vbi iam præuenerit. Tunc enim durationis ipsius longitudo perspicua est, cum primum tantum coniectura colligeretur. Eodem pacto euenit de statu: dum ipsius longitudinis spaciū valde diuersum sit pro morborum natura.

*De febribus, quæ ab humorum putredine accenduntur,
& quomodo intermittentes à continuis
differant. Cap. XIX.*

Febrium, quæ ex humorum putredine acceduntur, duplex est ratio. Nam aliquæ earum sunt intermittentes, aliquæ continuæ. Intermittentes voco eas quæ prorsus ad integritatem desinunt: sicut continuas eas quæ remissionem quidem aliquam caloris accipiunt, verum ad integram quietem nunquam terminantur, donec omnino cessauerint: rursus intermittentes pro ratione humorum, in quibus accenduntur, diuersæ sunt. Aliquæ enim ex flaua bile putrida excitantur. Aliquæ ex pituita putri. Aliquæ ex humore melancholico. Ex sanguine verò putrido febris nunquā intermittens accenditur: cuius rei causam posterius afferemus. Hæc rursus ab intermissione repetunt. Aliquæ tertio die, Aliæ quarto, Aliæ quotidie. Et inde nomina acceperunt, Tertianæ quartanæ & quotidianæ febris. Quod autem hæ febres intermittant, & repetant: causa est quoniam humor, in quo febris accendebatur prius dissoluitur, & euaporat, quam alius putrere incipiat. At quod ita contingat ratio est, quoniam à venis maioribus in minores, ab his rursus in inania quæ sub cutè sunt spacia transmittitur humor, antequam putrescat, & super sentientia corpora, vt etiam

iam diximus, ibi putrescens accenditur, & febrem facit. At paulatim à calore febrili digeritur, & dissoluitur; tum per sudores, tum per vapores occultos, aliquando etiam per vomitum pars eius aliqua reiicitur, vt Galen. docet secundo de cris. cap. 3. At simul cum humore putrido calor etiam febrilis euaporat. Vnde fit, vt partes ad pristinam mediocritatem redeant, & febris desinat, tamdiu, donec alia humoris portio rursus à venis transmittatur, quæ denuo putrescens, nouam accessionem faciat. Contingit autem citius vel tardius humorem exolui, prout natura humoris fuerit, tenuis, aut crassus, lentus, & viscidus, aut lentoris expers, multus, aut paucus, & prout ægrotantis vires fuerint imbecilles, vel validæ, & corporis habitus rarior, vel compactior. Hæc enim omnia accessionum longitudinem, vel breuitatem pariunt. Vt secundo de diff. feb. tertio & ultimo. Totum autem id tempus quod post caloris exolutionem & alteram accessionem interponitur, intermissionis tempus vocatur. Quod quidem modo longius, modo breuius est. In quartanis longissimum, in quotidianis breuissimum. In tertianis medio se habet modo. Præterea intermittentium omnium proprium est: vt semper cum aliquo rigore inuadant vt secundo de cris. tertio. Per rigorem intelligimus eum qui vero rigori, horrori, & frigori communis est. Nam si quando cōtingat in febre continua rigorem fieri, id euenit, vel vbi inter-

f ij

G. GISCAFERII

mittens iungatur continuę : vel vbi in continua febre ardente , naturę vis excitata humorem in venis putrescentem foras expellat , & per sudorem aut alui deiectionem , aut vomitum educat: quod quidem concocta iam materia & crisis instante tempore solet accidere . De hoc rigore dicebat Hipp. 4 . aph. 58. à febre ardente habito rigore superueniente solutio . Alioqui febris continua nunquam cum rigore contingit, præterquam inuasionis quandóque primo tempore: vt primo ad Glau. cap. quinto: Leuis tamen est . Sicut neque cum intermissione. Vtriusque verò causam afferemus . Primùm autem quare fiat, vt continua aded constanter perseueret, intermittens autem soluatur, & repetat faciliè intelligetur , si modus generationis vtriusque animaduertatur . Is est, quod febris intermittens, fit ab humore qui accessionis tempore à venis extra venas transmittitur, vbi iam conditionem aliquam ad putredinem præparantem acceperit . Transmittitur autem in musculos, & in vniuersum corporis habitum . In continuis autem humor à quo febris accenditur, in vasis putrescit, donec prorsus exoluatur, aut vi naturę, aut medicamento eiiciatur . At qui dispersus est humor faciliùs dissoluitur, quam qui in vnum congestus . Sicut aqua si in planitiem soli proiciatur, faciliùs exiccatur, quam si in vase aliquo contineatur . Ideirco cum intermittens materia per musculos diffusa sit,

tandem vi caloris attenuata, per sudores emittitur, & simul calor qui continuo accendebatur, nondum erat solidis partibus impressus, neque adhuc factus, sed vt dicunt in fieri, vna cum humore exhalat. Humor autem per sudores emittitur, cum non possit tanta materiæ copia solis vaporibus exolui. Hoc inde declaratur, quòd febres illæ in quibus nullus sudor emittitur, vt iis contingit, qui per impatientiam sudorem non sustinent: longiorem habent accessionem, & secundam celerius repetentem, & frequenter in continuam degenerant, ob materiæ putridæ retentionem. Cuius cum aliqua portio in venis retineatur: aut in ipsorum osculis, recurrit ad maiores, & humores putredini iam paratos inficit, & corrumpit, à quibus febris continua accenditur. Hoc etiam ex quotidiana perspicuè deprehenditur, quæ in veram infebricitationem non desinit, quòd in ea parua humoris quantitas per sudores emittatur, ideo accessio post sex horas repetit. Præterea venarum & arteriarum tunica densior, & solidior est, quam musculorum substantia, his enim meatus ampliores sunt, quibus facilius fiat evaporatio. Accedit quod in vasis aliquis semper humor est, vel putrido humori commixtus est, vel ipsi contiguus, qui paulatim ad putredinem disponitur ad quem serpens putredo, accessionem fouet. Est & alia ratio, quam adducit Auienna, prima quarti tr. secundo capite primo quod amplior, breuior, & facilius sit via à venis

f iij

ad cor, ita vt facillè sit putridos vapores transmitti & accessionem produci. Hæ sunt causæ febrium continuarum, & intermittantium.

Quod autem rigor solis intermittentibus contingat hinc fit.

Vbi humor à venis in musculos transmittitur, cum is ad putredinē dispositus sit, partes sentientes malè afficit: vnde innatus calor refugit ad intimas partes, & sic accidit vel rigor, vel horror, seu frigus, vel perfrictio, pro humoris natura qui effusus est, vt 4. aph. 63. Cum autem in continuis febribus humor in vasis concludatur, non contingit aliquis rigor, nisi fortè eueniat, vt sæpenumero videmus, aliquam humoris portionē ē venis emitte, & tunc iungitur intermittens continuæ. Hoc autem duobus modis potest accidere. Nam vel quod febris vna iungatur alteri, & vtrique sit eiusdem generis, vt tertiana continua intermittenti: aut vtrique diuersi generis, vt tertiana intermittens quotidianæ continuæ. Ex quibus fiat semitertiana: vel vt dicit Stephanus, quod cum materia non possit tota in vasis contineri, sed eius aliqua pars ē venis excidat, ea moderatum rigorem facit, vt etiam dicit Gal. primo ad Glauc. quinto: cū tamen alioqui febris sit continua, & portio tenuior est, & acrior, & parua, faciliusque eiicitur. Quæ verò crassior est, non tam facillè potest expelli, præsertim vbi obstructi sint meatus. Erit igitur continua febris cum rigore, non tamen qua continua est, sed quatenus mixta ex continua & intermittente.

Humor enim qui in vasis clauditur, nunquam rigorem generat. Verum quem ordinem habent febres intermittentes in suis accessionibus, eundem habent continuæ eiusdem generis in suis exacerbationibus. Ita ut cum bilis extra vasa putrescens febrem tertianam intermittentem accendat, eadem bilis si in vasis conclusa putreat, febrem continuam accendit, quæ tertio quoque die pariet exacerbationem. Et continua tertiana dicitur. Similiter si melancholicus humor quartanā generet, idem humor in venis continuā efficiet, quarto quoque die exacerbantem. Eadem ratio est quotidianæ ab humore pituitoso. Exacerbationes autem dicuntur, cū inclinante priore febre eiusdē generis, humor alius nouiter ad locum putredinis deducatur, & putrescens nouam febrem accendat eiusdem naturæ, cuius prior extiterat. Eundem igitur ordinem seruant continuæ in suis exacerbationibus, quem etiam intermittentes ab eodem humore in accessionibus. Et quot sunt intermittantium species, tot etiam erunt continuarum quæ ad intermittentes referuntur, ut secundo de cris. sexto.

Aliquæ tamen sunt febres continuæ in quibus nulla apparet exacerbatio, quales sunt quæ Græcis synochi dicuntur: quo in genere ardentes etiā continentur, in quibus putrilago humoris cōtinua est, & quantū expirat putredinis, tantum ibidem accenditur contigui humoris: vnde neque nouæ contingunt exacerbationes. Ha-

f iiij

rum febrium causa in amplioribus venis cōtine-
tur: nec aliò transmittitur, putredinem subitu-
ra, Sed ibidem tamdiu accenditur, donec à ca-
lore febrili exoluatur, & febris omninò de-
sinat.

*Ex quibus humoribus febres generentur tum con-
tinuæ tum intermittentes.*

Cap. X X.

Humores, qui in humano corpore con-
tinentur, triplicem habent differen-
tiam. Aliqui naturales sunt, ali-
qui non naturales, alij præter natu-
ram. Naturales dicuntur illi ex quibus corpo-
ris substantia alitur, qui sanguinis nomine ex-
primuntur: & eius partes sunt. Neque enim sim-
plex quædam est substantia sanguis, sed multas
differentesque habet partes, sicut lac. vt secundo
de elem. cap. 2.

Non naturales autem sunt, quibus corpus
quidem non nutritur, tamen aliquam præstant
vtilitatem, vt secundo de falc. naturalibus no-
no, sunt autem quædam eorum quæ in sanguine
continentur recrementa, ita dicta, quòd ne-
que naturales sint, neque, prorsus præter naturã.
Hæc propria quidem habent receptacula, aliqua
tamen portio semper cum sanguine defertur, vel
ob immodicã ipsorum quantitatem, vel ob ob-
structionem partis recipientis, aut imbecillitatẽ,

quodd quidem intelligitur facile ex vtraque icteritia, herpetibus, scyrophis, œdematibus, qui affectus sepe numero fiunt ab emissis humoribus ex venis totius corporis, in locum determinatum vbi enim bilis in venis cõtineatur, si non putreat, eaque copiosa sit efficit icteritiam: si putreat, febrem tertianam continuam, vel causum.

Horum cuiusque multæ sunt differentiæ. Nam bilis quædam est pallida, seroso excremento diluta, & idcirco substantia liquidior, à calore ita denominata. Altera est flaua, quæ cùm sincerior sit, & magis excelsa crassior est. Hæc rursus si magis assætur, aut si, vt sentit Auic. crassam pituitam admixtam recipiat, vitellina vocatur, vt in libro de atra bile, cap. 2. & 2. de facul. nat. cap. 9. Hæ omnes bilis species in hepate & venis fiunt. Vitellina tamen præter naturam est, 2. de fac. nat. cap. 9. Est etiam quædam bilis species, quæ rubra dicitur, quæ ad tenuem sanguinem consistentia proximè accedit: sed quoniam non coit, idcirco bilem eam appellant, vt in lib. de atra bile cap. 2. Præter has sunt aliæ, eruginosa, prassina, seu porracea, à colore, & isatoidis à colore isatidis, quæ cæsum colorem refert, & est glastrum herba. Hæ species in ventriculo generantur, vt in libro de atra bile cap. 2. & 2. de temper. 6. at 2. progn. 39. quandòque ait Gal. generari in venis, in ventriculo quidem à cibis calidis, & prauis succi, in venis autem, ex morbo aliquo, & per adustionem: vbi etiam affirmat has esse præter naturam.

Pituitæ species sunt vitrea, dulcis, quæ plerum-

que excreatu expuitur, acida, salsa, quæ fit aut ob admixtionē salis serosæ humiditatis, aut putred. vt 2. de diff. feb. 6. pituita dulcis, naturalis est: salsa verò præter naturam, sicut etiã acida, & vitrea, quæ minus quam acida frigida est, 1. de fa. nat. 9.

Similiter melancholiæ, præter eam quæ sanguini commiscetur, & veriùs sanguis melancholicus dici debet, quæ melancholia, est species quædam, quàm Gal. in lib. de atra bile cap. 3. nigram vocat, in viriusque medio positã, quæ neque sanguis niger dicitur, eo quod non concrescit. Hæc sæpè & euomitur & deicitur. Gal. vocat nigra excrementa. Præterea est atra bilis, quæ ex huius humoris atris affatione, aut bilis, generatur, vt Gal. ibidem. An verò pituita affata vertatur in humorem melancholicũ, dubiũ est. Sed verior opinio est, quòd quæ in sanguine continetur, pituita facile in atram possit de generare, quòd actu nõ sit pituita. Ex reliquis quæ putrida est, & quæ salsa, per adustionē in melancholiã degenerare, & ita quartanã posse efficere. Quæ verò aut insipida aut dulcis, aut acida, numquam.

Commune autẽ est omnibus succis non naturalibus, vt non cõcrescant, sicut sanguini propriũ concrefcere, vt in de atra bile 2. cap.

Febris igitur omnis cõtina fit ab humoribus naturalibus, qui in venis aut corde continentur; sicut intermittentes ex nõ naturalibus. Verũ quomodo aliquis humor solus in vasis putrescat, aliis non putrescentibus cũ in eodem loco contineãtur, arduũ videtur. Itaq; quemadmodũ omnibus

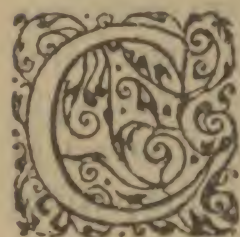
ex æquo humoribus naturalibus auctis fit plethor-
ra: ita si aliquis humor vitiosus in corpore augea-
tur, cacochymia. Fit enim ab humoribus non na-
turalibus, vt in lib. de plenitud. cap. ii. Quod si
humores naturales inclinēt ad alicuius humoris
naturā, ab humoris illius qui abūdat copia, deno-
minatio sumitur, vel biliosi, vel pituitosi, vel me-
lancholici. Quouis autem horū putrescente, fit
febris continua, vel quotidiana, vel tertiana, vel
quartana, prout humorum aliquis cuius maior sit
copia, putruerit, cum quo nihilominus humore,
aliquæ sanguinis contigui partes vnā putrescunt.
Sed cum maior sit eius humoris copia, vt bilis pu-
trescentis, biliosa febris erit, & manifestos motus
bilis habet: sic si pituita, aut melancholia putreat
in venis. Nam humor sincerus in corpore vix po-
test reperiri. Sicut etiam videmus tumores à sim-
plici humore vix contingere, sed semper admisce-
ri alium, aut plures. Quod si reperiatur, in venis
non continetur, denominatio tamen à superante
humore sumitur. Hoc affirmat etiam Auer. 3. col.
cap. 4. & Tuns. 3. artis parua com. 38.

Ex humoribus autē non naturalibus intermit-
tentes generantur: qui cum sanguini commixti
nō sint, facilius excludūtur è valis. Quod si quā-
do in venis putrescant, exquisitiorem efficiunt fe-
brem, & vehementiorē, & cum grauioribus sym-
ptomatibus, sicut si causa fiat à flaua bile non na-
turali, acrior est quam si à naturali: hoc est ab ea
quæ in sanguine continetur. Eoque illa a-
ctu bilis est, hæc tantum biliosus sanguis, qui

cum ad bilis naturam accedat, & sanguini mixtus sit, reliquo ab eo etiam temperatur. Ideo iubet Auic. tr.2. primæ fen. 4. cap. de cura causi, vrinas inspicere: si rubeæ sint, an tenues, & flauæ. Nam si rubræ, iubet sanguinem mitti, quia signum est factam febrem à sanguine bilioso: si flauæ & tenues, nequaquam, quia indicium est à bile retorrida febrem esse genitam.

Quòs modis contingit febres complicari. Cap. XX I.

Complicatur febres pluribus modis. Aut enim iunguntur sæuis symptomatibus, vt Gal. 12. Meth. primo: aut aliis morbis quibus succedunt, vt inflammationibus, quorum etiam symptomata esse videntur. vt 7. Apho. 43. primo ad Glauc. cap. 3. & primo de diff. feb. vlt. Aut cum aliis febribus miscentur, & confunduntur, vel complicatur. Differt enim mixtio à complicatione. Misceri dicuntur cum eadem hora vtraque accessio inuaserit, complicari, si diuersis horis vtræque accesserit: vt 2. de cris. 9. & 2. de diff. feb. 7. contingit autem complicatio, vbi febres iunguntur aut diuersorum generum, vt si hectica putridæ connectatur, aut quæ diuersæ inter se sint genere subalterno, vt si putrida continua intermittenti, aut si diuersa specie sint, vt tertiana quartanæ, vel tertiana quotidianæ, quòd frequentius solet euenire. Ex qua complicatione fit semitertiana febris, quæ quatuor modis potest accidere: Nam aut complicatur quotidiana con-

tinua, tertianæ continuæ: aut intermittens, intermittenti: aut tertiana continua, quotidianæ intermittenti: aut quotidiana continua, tertianæ intermittenti: & hæc exquisita est semitertiana: ut testatur Gal. 2. de diff. feb. 7. Complicantur etiam febres eiusdem speciei, ut si plures tertianæ, aut quartanæ iungantur. Harum omnium accessiones, vel miscentur & adulterantur, vel complicantur. Est & aliud commixtionis genus, quod ad humores tantum pertinet, cum ex duobus humoribus simul coeuntibus fit tanta confusio, quæ unam tantum humoris speciem mixta constituat: ut si crassa pituita flauæ bili commisceatur, ex qua putrescente, febris quidem sola tertiana exciteatur, sed ita notha, ut utriusque humoris commixti naturam, & symptomata confusa referat. Vel si aliquo modo ex pluribus humoribus una febris generetur quæ idcirco notha dici debeat, quod unius tantum humoris naturam non præferat, ut posterius dicetur. Continua autem numquam contingit, alteri continuæ complicari: Causa iam adducta est, cum fieri non possit, ut simplex aliquis humor in venis putrescat.

De rigore, horrore, & frigore. Cap. XXII.

Ebrum omnium intermittentium accessiones, Frigus, vel horrorem, aut rigorem inducunt: ut testatur Hipp. 4. Aph. 63. & Gal. 2. de diff. feb. primo. Fiunt autem hæc sym-

ptomata cū materia antequam febris accendatur, ē venis in sentiētes corporis partes deferitur: ob cuius infestam qualitatem innatus calor retrahitur, & quādoque solum frigus in exterioribus aut extremis partibus, quādoque horror in tota cutē aut rigor in vniuerso corpore excitatur, pro humoris qui effusus est natura. Si enim neque admodum frigidus, neque admodum calidus, aut insigniter vitiosus sit, in partes sentientes delatus frigus tantum inducit partium extremarum: idque aut maius aut minus, prout calor magis aut minus sese ad internas partes retraxerit. Quod si humoris qualitas adeo excedat, vt non solum caloris fiat in viscera retractio, sed etiam regressus contendat infestantem humorem exprimere, tunc cutis contrahitur, vt similitudinem referat cutis anserum deplumatorum: Mouetur insuper & concutitur, reliquo non moto corpore. Hunc motum horrorem vocant, qualis est qui in principiis quotidianarum, & quādoque quartanarū solet accidere. Quod si humor qui ē venis emittitur calidus, acer, & tenuis sit, qualis est bilis sincera, ingentem affert molestiam: & idcirco rigorem inducit, quo mēbra omnia & totum corpus concutitur, adeo vehementer quādoque, vt vnā cum corpore cubile etiam agrotantis quatitur. Sic itaque differt horror à rigore, vt lib. de rigore cap. 6. & 2. de caus. symp. cap. 5.

Fit etiam rigor ab humore frigido, cū repente per sentientia membra feratur, à cuius infesta qualitate calor innatus refugiens, in viscera retra-

hitur, quem deinde concussione totius corporis nititur excutere: verum quo magis molestus est humor, quo acrior, quo tenuior, quo vehementius fertur, eo fortior conatus ad expellendum, & validior rigor. Hæc omnia bilioso humori potius quam frigido contingunt, & eo etiam magis, quo vires validiores fuerint, idcirco fortiores rigores in tertianis exquisitis solent accidere, debiliores in nothis. Hæc symptomata vnà cum principiis accessionum solent cōtingere febrium intermittentium.

Quomodo febrium accessiones per circuitus repetant.

Cap. XXXIII.

Quod variis temporum periodis febres repetant, non vnà ab omnibus causa esse censetur. Gentilis in questione de prolongatione febrium, refert causam in proprietatem humoris, relata ad calorem naturalem, à qua fit vt bilis 3. quoque die, melancholia quarto: Pituita quotidie ad putredinem moueatur: si ea apta sit ad putredinem deduci, quæ proprietas sequitur propriam formam & naturam huius vel illius humoris. Quam etiam opinionem sequutus est Thomas de Garbo, & alij quidem, cuius hanc præcipuam afferunt rationem, quòd determinati effectus, oportet esse causam determinatam, & certam, at causa humoris, hoc est, quæ determinata sit, alia esse non potest quam aut humoris forma, aut proprietas

quæ ipsam insequitur, cum quæ ex qualitate aut quantitate humoris & partium dispositione sumitur, determinata esse non possit, sed varia, & multiplex, ergo neque verior huius effectus causa potest assignari.

Sed hæc opinio licet fucata sit quadam verisimilitudine, tamen à veritate abhorret: quoniam motus humoris ad putredinem contingit à principio extrinseco, à facultate scilicet expultrice partium, quæ ab infesta eius qualitate irritatæ, ipsum expellunt, modo extra venas, & fiunt accessiones: modo à venis maioribus in minores, & contingunt exacerbatione, vbi enim aut in omnibus venis aut maioribus putrescunt humores, tunc neque accessio, neque exacerbatio vlla potest contingere.

Hugo verò arbitratus est hanc opinionem absurdam, eò quòd existimet non posse fieri periodos à forma seu proprietate humorum: cum nulli appetit⁹ seu inclinatio inesse possit ad putredinem. Et idcirco ait, accessionum periodos contingere ab innata resistantia humorum ad putredinem, quæ cum in diuersis diuersa sit, pro eorum cuiusque natura, idcirco diuersi accidunt in febribus periodi: huius opinionis fuit, Arculanus & alij posteriores multi. Sed hæc etiam opinio absurda est, quoniam ad locum putredinis non impellitur humor ex suapte natura, sed quod expultricem facultatem irriter: At accessio non contingit, nisi transmissio humore, non ergo ab eius resistendi proprietate: sed tum à partium irritamen-

mento, tum à materiæ vitio humorem transmitti contingit, ad locum putredinis.

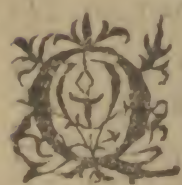
Galenī autem sententia hæc est secundo de feb. ultimo, quòd cum materia ex qua febris generanda est, tantum vitij contraxerit in qualitate & quantitate, ut iam à partis in qua continetur natura ferri non possit, ipsa ad eam expellendam insurgat, aut à venis extra venas, ubi à natura destituta putrescens accendatur, & accessionem faciat, aut quo longius potest, & in venas minores, ubi putrescens exacerbationem parit. At cum expulsa materia cōtingat plerūque eandem causam adhuc superesse, à qua prior & genita, & collecta fuerat similis priori, alia rursus eodem temporis spatio generatur, & colligitur: quæ ubi tanta sit ut excretricem facultatem possit irritare, iterum ea expulsa ad locum ubi prior putruerat, altera fiet accessio: tū quod putridis excrementis commiscetur, tum quia minimè diffatur: idque toties contingit, donec partium dispositio & humoris vitium perstiterit. Partium dispositio duplex esse potest, imbecillitas, & obstructio. Humoris vitium, in qualitate & quantitate positum est. Id comprobat Gal. multarum excretionum exemplo, alui, deiectionum, menstruarum purgationum, ophthalmiæ, podagræ, & similium affectuum.

Verum sicut neque semper eadem est partium dispositio, aut idem quod colligitur excrementum, ita neque eodem temporis spacio cumulatur.

Quare autem fiat ut pituita quotidie flava bilis 3. quoque die, melancholia 4. colligatur, & putrescens accendatur, non planè Gal. explicat. Idque fortasse operam nostram apud vos desiderare videtur.

Quæ sit Galeni sententia de diuersitate periodorum in febris. Cap. XXIIII.

Vamdiu corp⁹ integra sanitate fruitur, nullum vspiam colligitur excrementum, quod in aliam partem transmitti possit: cum vnum quodque in propria vasa ad id munus à natura destinata, nulla obstructione interposita, aut partium imbecillitate impediante recipiatur. Sed & quæ per angustos & inconspicuos cutis & corporis meatus fit expiratio, adeo libera est, ut nihil relinquatur quod excretricem facultatem possit irritare: cum vna quæque pars suo munere oportune fungatur.

Vbi verò vel virium imbecillitas, vel vasorum obstructio accesserit, unde consuetæ purgationes impediuntur, excrementa paulatim colligi necesse est, quæ partis vim expultricem stimulantia, in debiliorem locum pelluntur vbi vel fluxionum vel inflammationum, vel febrium causæ futuræ sint: rursusque congesta, & expulsa, denuo eundem affectum pariant. Idque certa interualli periodo, toties alternis vicibus repetatur, donec reseratis obstructionibus & emendata partium imbecillitate, recentiores excrementorum causæ desierint

Colligunt præterea, vbi præter adductas causas, partium intemperies accesserit, aut vbi in victus ratione insigniter peccatur: Vnde max. excrementorum copia generetur: quibus similiter aceruatis & expulsis, pares affectus contingunt, donec castigata victus ratione & partiũ emendata intemperie, horũ generationis causæ cessauerint.

Verum contingit aliquando vt sublatis etiam causis, quas modo memoravi, repetant febrium accessiones, aut exacerbationes: vbi ex priore accessione, vnà vel pluribus, excrementa in parte aliqua retineantur, à quibus eius vitiata temperie, alimentũ male confectum, in similem priori materiã conuertatur, vt innuit Gal. 4. Aph. 63.

Quòd autem bilis 3. quoque die, melancholia quarto, pituita quotidie, ad locum putredinis transmissa putrescat, & febrem excitet, nondum planè constat, causa tamen ex iis quæ modo diximus potest elici, iuxta Gal. sententiam.

Quòd partium excretricem facultatem irritat, est vel humorum vitium, vel immodicè aucta quantitas. Humorū vitium, tum ad ipsorum qualitates, tum ad substantiam pertinet. Ad qualitates quidem, si admodum calidi, aut frigidi, si acres aut mites: ad substantiam verò, si tenues, aut crassi, vel viscerati. Quantitas immodica duplici nomine molesta est, tum quod sua mole sensum grauitatis partibus inferat, tum etiam quod ad eã maior qualitatum extensio, & ab eis maior actionis vis insequatur. Vt si maxima sit frigidi humoris copia, corpus quoque magis refrigerari cõtin-

get. Similiter quoque in cæteris qualitatibus. Sæper enim quòd maius quantitate est, maiore quoque agendi facultatem habet, quam quod minus: si modo vtriusque par sit qualitatum intensio.

Quantitatis immodicæ humoris alicuius duæ sunt præcipuæ causæ, viscerum intemperies, & assumpti alimenti natura: sicut enim à temperato calore, & ingesti alimenti mediocritate naturales humores probe generantur, ita si aut viscera à propria temperamenti mediocritate recesserint, aut quæ assûpta fuerunt alimenta, substantia, aut qualitate vitiosa sint, non naturales humores generari contingit. Ex quibus tandem putrescentibus, febris excitatur. Verùm neque par omnium esse potest humorum quantitas, cuius rei causa est, tum caloris mensura: tum humoris materia. Pituîtæ igitur plurima copia brevi tempore generatur: non modo vitio ventriculi, sed etiam totius corporis, vbi scilicet ab imbecilliori calore concoctrix facultas langueat.

Quicquid enim alimenti inconcoctum relinquitur, in crudum humorem transmutatur, qui pituita est. Relinquitur autem plurimum, vbi vel ventriculus, vel hepar, vel vniuersus corporis habitus frigida intemperie afficiatur: aut vbi cibus concoctu difficilior sit, aut eius immodicam copiam calor ventriculi separare non possit. Accedit, quod frigidior intemperies & imbecillis calor, paucam eius humoris substantiam discutit. Quare fit, vt multa in venis omnibus, tum verò maximè in ventriculo contineatur. Neque ita-

que mirum esse potest, vbi tanta materiæ copia genita sit, huius portionem aliquam aceruari, quæ partium facultatem sua gravitate stimulet, à quibus in partes imbecilliores transmissa putrefcat: & accessionem faciat. Rursusque brevi temporis spacio, parem humoris quantitatem accessuri, quæ irritata partium facultate ad eadem loca transmittatur: vbi prioris materiæ reliquiis commistus, facile accendatur, & secundam faciat accessionem. Quin & ob humoris lentorem aliquid post accessionem relinqui quod etiamnum, soluta febre, fuliginosos aliquos vapores ad cor emittat. Vnde quod intercurrit spatium non omnino febre vacare videatur. Hæc causa est quod pituitosæ febres singulis diebus repetant, sitque earum angustum intermissionis tempus, neque id omnino à febre liberum.

Prima autem est, flauæ bilis quantitas si ad pituitam compareretur, cuius rei causa duplex est, caloris intensio humorem generantis, & materia ex qua generatur substantia. Calor à quo bilis efficitur acris est, & immodicam siccitatē habet adiunctam, materia verò pinguis est, & tenuis substantiæ, acréæque & ignea, ita vt facile sit præ tenuitate substantiæ ab acri calore & igneo plurimam eius partem in ipsa generatione attenuari, & in fuliginosum humorem conuerti, & discuti, & paucam relinqui, ex qua bilis flaua generetur. Hinc fit, vt bilis non naturalis conceptaculum paruum etiam à natura factum sit. Melancholicus autem humor longè omnium minore copia

g iij

generatur. Cuius rei ratio est, quod naturalis est, & veluti sanguinis fex in iecinore, excrassiore, & terrea materia efficitur alimenti, quòd in ventriculo fuerat confectum: quam quidem admodum paucam esse necesse est. Nā quæ crassissima est, retinetur, & in intestina detruditur. Eam verò quæ per venas attrahitur ad hepar, succosam esse oportet, & paucissimam terreæ substantiæ portionem habere: secus enim quomodo per angustos venarum meatus efflueret? Quod igitur reliquum est crassioris humoris & terrei, ab eiusdem caloris acrimonia exsiccatum, in melancholicum humorem conuertitur.

Quæ verò melancholia nō naturalis est, quam etiam bilem atram appellant, ex aliorum humorum assatione seu putrefactione generatur: quibus incineratis, in eum humorem mutatur, eiusdem acrioris caloris opera, quem ad bilē flauam generandam opportunum esse diximus. At consentaneum est minimas esse reliquias humorum terrestres, quæ ex assatione supersunt, vt inquit Galen. secundo de differen. feb. vltimo eo quòd in earum substantia humidum elementum dominetur.

Cum igitur longè minor sit flauæ bilis, quam pituitæ copia, licet ea acris sit, mirum esse non debet si longiore egeat tempore, vt tanta colligi possit, quæ partis in qua colligitur substantiam lædens, ad sui expulsionem irritet, & transmissa accendatur, & accessionem faciat, quod quidem tertio quoque die contingere videmus,

cum id temporis spatium ad eos motus absol-
uendos conueniens videatur.

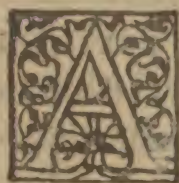
Eadem quoque ratio est, quur longissimæ sunt
februm periodi quæ à melancholico humore
generantur: Longiùsque spacium præ cæteris
ad sui cumulationem is humor requirit. Ob id
quarto quoque die febres quæ ab eo accendun-
tur, solent repetere.

Hæc est diuersitatis periodorum ratio, iuxta
Galenî sententiam, nec alia posse afferri videtur.
Scio tamen pleròsque rem totam in humoris na-
turam referre. Sed neque ea causa quæsito satis-
facere uidetur, neque si exactè animaduertatur,
alia ratione potest applicari vt difficultatem ex-
plicit.

Iamdiu verò eadem periodorum ratio perseue-
rat, quamdiu & partium dispositio eadem fuerit,
& decumbens humor pristinam conditionem
seruauerit.

*Vnde contingant accessionum anticipationes, & postpo-
sitiones, ordo, & ordinis perturbatio.*

Cap. XXV.

Accessionum autem anticipationes &
postpositiones ab oppositis causis so-
lent accidere. Si enim breuiore tem-
pore multa colligantur excremen-
ta, quæ sua qualitate molestiam partibus inferât,
breuius fore tempus intermissionis oportet, &
accessionem anticipare. Si verò aut decres-
g iij

cente humoris quantitate, aut mitigata malitia, serior fiat ad partes transmissio, longius intervallum futurum esse & accessionem postponi.

Quare meritò euenit vt plerumque anticipatio augmentum, postpositio omnibus in melius cedentibus morbi declinationem ostendat, vt primo de crisi bus cap. 3.

Accessiones autem longitudine differentes sunt, tum earundem febrium, tum diuersarum, vtriusque enim eadem ratio communis est: Nam plura frigidiora crassiora, & lentiora excrementa longiores accessiones generant, sicut pauciora & calidiora & tenuiora breuiore, ad id præterea non parum confert corporis constitutio, & virium robur. Corpus enim transpirationibus peruium, breuiore, densum, longiores facit. Eadem quoque ratione virium robur breuiore, imbecillitas longiores, quod enim validius est, id à se facilius lædencia expellit, præsertim vbi non adsit meatuum angustia: ita fit vt omnibus simul conspirantibus breuitatis, aut longitudinis causis, longissima, vel breuissima fiat accessio.

Perturbatur etiam quandòque accessionum seu exacerbationum ordo. Id autem præcipue ab aliqua harum causarum contingit, vel ob humoris commutationem, vel ob deprauatam victus rationem, vel si ex aliis partibus nouus humor ad putredinis locum confluat, vt secundo de diff. febr. vltimo: commutatur humor, aut ob putredinem, aut ob humoris assationem. Ob putre-

dinem quidem, vt in sanguine contingere Galenus ait, secundo de diff. feb. nono, & secundo de crisibus decimo secundo, Cum eius tenuior pars in flauam bilem, crassior in atram vertitur. Ob assationem verò, vbi febrilis calor humoris substantiam in alterius naturam conuertit. Quantum igitur humores in ægro corpore mutantur, & in alienam naturam degenerant, tantum etiam circuitiones accessionum peruertuntur. Id autem frequenter contingere videmus, vbi febris diutius affligens, humores assauerit. Cui etiam frequenter quartana succedit, humore, à quo prius efficiebatur in atram bilem degenerante, vt primo ad Glau. cap. 5. & primo epid. comm. 2. rex. 75. mutata enim humoris natura mutatur etiam collectionum & fluxionum ordo.

Altera erat causa, cum in victus ratione delinquant ægrotantes. Id autem contingit vel ob eorum impatientiam, vel ob adstantium indulgentiam, aut ignorantiam. Nam vel copiosius, ingesti cibi crudos humores, vel natura calidiores & biliosos accumulunt, qui postea ob innati caloris deprauationem putrescentes, febres accendunt, diuersi generis, prout est humoris ab alimentis assumptis geniti natura.

Aut vbi qui alius ex aliis partibus deffluens humor reliquiis putrescentibus admiscetur, vt docet Gal. 2. de diff. feb. vltimo, facile enim contingit, vt vbi partiū præsit imbecillitas ab ignea caliditate vitiosus humor corrumpatur, quod frequentissimè illis accidere solet, qui à graui

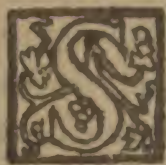
morbo conualescentes, vel mediocri peccatum commiserint, hi enim promptissimè à quouis delicto læduntur: dum infirmæ adhuc vires, delicti noxam corrigere non possunt.

Ob eandem causam fit etiam quandoque ut accessuum circuitiones præueniant, aucta vitiosi humoris copia, & totius morbi temporū ratio perturbetur: ut si ad declinationem properare morbum contigerit, is rursus incrementum accipiat, & in longius tempus producat. Sæpè etiam evenit ut genitis ob eandem causam novis accessibus, circuituum implexiones fiant, quæ cum medicis incognitæ sint, inordinatæ existimentur accessiones: dum interea à pluribus causis plures circuituum ordines generantur.

Hæ sunt periodorum omnium in febribus causæ, iuxta Gal. mentem, quam 2. de diff. feb. ultimo cap. ex professo explicavit.

Auerrois opinio de periodorum ratione in febribus, & quibus argumentis Galeni sententiam impugnet, & nunquid ea opinio conveniat principiis philosophiæ & medicinæ.

Cap. XXVI.

Cio quidem plurimis hæc opinionem infirmam videri, nec satis exprimere horum circuituum exactam rationem: tamen si quis elimata oculorum acie rem penitissimè introspiciat, nullam præterea reperiet, quæ peritorum animis equè

satisfacere possit. Nam quæ frequentissimè & ab omnibus ferè recentioribus adducitur, in artificiosa prorsus est. Dum enim referunt omnem causam in humorum formam seu naturam, perinde mihi facere videntur, ac ij qui euentuum causas ignorantes, vt à graui & longo studio animum leuent, eam in occultas proprietates referunt, cum tamen confugium id adeo promptum cuique sit, vt neminem etiam mulierculam, aut rusticam lateat: qui quæcunque ab eis ignorentur, aut in Deum tanquam immediatam causam, aut in rerum latentem proprietatem referunt.

Auerrois tamen 4. coll. cap. 27. hanc opinionem impugnat, & acriter in Galenum inuehitur, dicens hanc aduersari principiis Philosophiæ naturalis, & metaphisicæ, quamuis id non prober, sed solum propriam sententiam prefert. Ea verò est huiusmodi.

¶ Circuituum omnium in febribus causam in calorem naturalē esse referendā à quo materiæ pars aliqua, quæ iam à naturali statu recesserat, paulatim ita præparatur, vt expellatur, & expulsa putrescat: cum totam, si multa sit, simul præparare non possit. Deinde rursus, pari temporis spatio aliam portionem similiter afficit: rursus aliā, & ex singulis materiæ partibus ita affectis, singulas accessiones generari. Circuituum igitur ratio, à calore naturali sumitur, in humorē nō naturalē agente: Et eam ob causam certas euenire febrium periodos. Quæ enim à natura contingunt, eā certa &

definita esse oportet, sicut è contra quæ natura non reguntur, ea incerta & inconstantia. Vnde fit, vt si febribus accidant inordinati circuitus, prauū sit signū, id enim fieri existimat, quod calor innatus materiæ succumbat. Hæc est opinio Auer. quam principiis philosophiæ innixam existimat: Galeni verò sententiam idcirco damnat, quòd periodorum causas referat in affectus præter naturam partium, aut mittentium aut suscipientium. Idque à philosophia omnino alienum esse arbitratur.

Videndum nunc est, num hæc opinio philosophiæ & medicinæ principiis consentiat, & an veram horum affectuum rationem præseferat.

Primum itaque nullam affert causam quod bilis flaua tertianos, nigra quartanos, pituita quotidianos circuitus inducat, quòd præ cæteris in huius quæstionis explicatione desideratur.

Præterea caloris naturalis in vitiosos prorsus humores actio, eò dirigitur, vt eos ad expulsionem disponat: quam etiam concoctionem vocamus, in illis excrementis, quæ ad naturalem statum reuocari non possunt. Cùm in principio febrium putridarum materia omnino cruda sit, alterum contingere oportet, vt vel nulla eius portio per periodos accendatur, vel quæ accenditur actione caloris innati præparata, coctione præseferat, & ita nullum sit futurum febris vniuersale principium.

Insuper innati caloris actio, concoctio quædā

est. At concoctio putredinem arcet, vt in lib. artis med. ca. 89. Quomodo igitur ad putredinem materia disponitur actione caloris naturalis? cum putredo, & concoctio contrariis sibi inuicem facultatibus opponantur, & putrefactio superato calore naturali, ab aliena caliditate, concoctio co humidum superante, & perficiente contingat? vt Arist. 4. Meteo. cap. 3.

Postremo, cum natiuus calor materiam putrescendam præparat, in qua calor præter naturam cõtinetur, vel ipsum superat, vel ab eo superatur. Aut ex neutrius victoria pugna quædã exoritur: Si superet, coctionẽ inducit, coctio putredinem cohibet. Si superetur, iã non innato, calori id tribuendum est, sed præter naturã: si inter vtrumque pugna ex mutua actione, fieri non potest vt quidquam ordinatum cõtingat, cum omnia tumultuario euentu fiant, vt in crisis euenire videmus. Quod si dicat præparationem caloris naturalis cõ tendere, vt materia facilius expellatur, vbi à calore præter naturam excepta putrescat, id quoque rationi consentaneum non est. Nam & si caloris innati opera tanquam instrumento natura humoris expulsionem moliatur, tamen excretricem prius facultatem incitari necesse est, vel materiæ copia, vel vitiosa qualitate, Vnde ordines periodorum contingant: Non igitur à calore naturali, quo solo tanquam instrumento natura vtitur: eodem igitur causa circuitum recurret. Vnde Galenus principia suæ opinionis sumpserat, & in eiusdem sententiam in-

cidet, vt etiam animaduertit diligenter Trincauius.

Nulla igitur verior est, aut magis rationi cōsentanea adducitur, ea quam Gal. attulit, quæ etiam sensibus innotescit. Videmus n. certo tēporis spacio alui excrementa colligi, & expelli mulieribus menstruas purgationes, quibusdam etiam hemorrhoidum, pedum, & oculorum fluxiones, certis dierum periodis contingere: partibus scilicet in quibus humores aut excrementa collecta fuerint, aut multitudine, aut qualitate ad excretionem irritatis. Ex his igitur quæ sensibus perspicua sunt, facile quoque quæ obscura sunt possumus coniecere.

Quòd si quis dicat Galenī sententiā locū tantū habere, vbi nouus humor quotidie, aut à partium intemperie, aut praua victus ratione congeratur, qui ad putredinē concocto vitio disponatur: vbi verò præsit aliqua aut humorū plenitudo, aut cacochymia, eandem circuituum rationem non cōuenire, eò quod multa iā collecta sit materia, quæ ad multas accessiones accēdēdas possit sufficere, & idcirco neque periodorū occasio à noua humoris congestionē sumi debeat. Huic quoque ex eisdem principiis respondebimus.

Vbi humorū multa copia in corpore cōtineatur, qui aut sola quantitate naturæ modū excedāt aut vitiosam qualitātē contraxerint: si nihil contingat, quòd aut obstructionem inducat, aut trāspirationē impediat, hi neque putrescere, neque febrē accendere possunt, vt est Gal. sententia i. de

diff. feb. ca. 3. Sed partim vi caloris naturalis concoquuntur, si concoctionē possint admittere, partim expelluntur, si eorū vitia emendari non possint. Quod si à praua victus ratione aut ab externa aliqua causa obstructiones aut prohibita transpirationes accesserint: vnde & suppressis calidis vaporibus, calorem innatum necesse sit accendi, & humores partibus graues molestosque effici, tunc eadem quā prius adduximus ratione, partes vt à se molestiam excutiant: in alias infectos humores transmittunt. Si igitur validæ sint earum vires, extra venas extruduntur, vbi putrescentes febrem accendunt intermittentem. Quod si tam procul expellere non possint, in minores venas expellunt, vbi etiam putrescentes continuam generant: certis periodis incrementem.

Quòd si tāta sit humorū copia, vt neque in minores venas extrudi possit, vel in omnibus, vel in maioribus venis putrescūt, & febrē accendūt, aut synochū, aut ardentē: Synochū quidē si æquabiliter in venis humores putrescant, ardentē verò, si ad flauæ bilis naturā putrescēs humor degenerauerit. Necesse est autem totā eam materiā simul putrere, quæ idem vitium contraxerit, & eodem modo ad putredinē fuerit disposita, febrēque ab ea excitari, cuius accessio tādīu duratura sit, donec qui putredinem subierat humor, consumptus omnino sit, & post vnicam accessionem febrem omnino desinere nisi causa aliqua intercedat, vnde nouis accessionibus fomentum excitetur.

Id verò contingit, si prava quædam affectio relicta sit, vel in toto corpore, vel in venis, tum ab humorum prauitate & putredine, tum à præcedente febre, peior quoque futura, sit obstructio, aut transpiratio, & prava victus ratio accesserint. Ab his enim causis noua rursus materia ad putredinem disponitur, ex optimo etiam alimento assumpto, à qua febris periodi generantur eodem quo paulò ante diximus modo.

Quæ sint differentia febrium putridarum.

Cap. XXVII.

Putridarum febriū duæ sunt primæ differentia. Nam earum aliquæ sunt intermittentes, aliquæ sunt continuæ. De intermittibus primum nobis est agendum posterius de continuis.

Intermittentium itaque tres sunt species, quæ iuxta humorum differentias distinguuntur, à quibus possunt excitari.

Accenditur autem intermittens febris, vel à flaua bile, vel ab atra, vel à pituita. Ex quibus tertiana, quartana, & quotidiana generantur. Ex sanguine verò intermittens febris non accenditur, cum si quādo est è venis egressus putrescat, in bilem mutetur: & idcirco bilis periodos habeat, vt 2. de diff. feb. 9. & 2. de cris. 12. At in venis putrescens, continentem generat, cuius consideratio ad presens negocium non pertinet. Intermittentes

tes autem febres, si simplices sint, simplices quoque habent periodos, suis temporum spatiis distinctas, si verò multiplices, iam non vna erit periodorum forma, sed multiplex. Vt si tertiana singulis diebus repetentes habeat accessiones: non propterea quotidiana dicitur, cum ab humore bilioso vtrâque fiat, & tertia accessio primæ, & quarta secundæ respondeat, & similis sit, sed duæ tertianæ vocabuntur. Eadem quoque ratione si plures iungantur quartanæ, duæ vel tres, vel etiam plures, ita ut etiam eodem die plures accessiones inuadant, & speciem continuæ referant, nam semper in his quarta primæ, & quinta secundæ & sexta tertiæ erit similis, & ita alternatim. Hoc autem contingit quoniam quæ sibi inuicem respondent accessiones, ab eisdem membris mittentibus & recipientibus fiunt, & ut dici solet ab eadem minera putredinis: & idcirco insultus sibi inuicem similes & symptomata eadem habent. Rursus aliæ quæ ab alia minera pari modo, & ita consequenter de his Galen. copiose egit in lib. de typis & in lib. aduersus eos qui de typis scripserunt, si libri illi Galeni sint. Hoc enim satis ambiguum videtur.

Finis libri primi.

h

GVLIELMI GISCAFERII
MEDICI BELOCARENSIS
cuius Rom. in Romano Gymnasio
medicinam publicè profitentis,
de febrium natura & curatione.

LIBER SECVNDVS.

*De tertianæ exquisitæ causis, dignotione, &
Prognostico. Cap. I.*

Actenus quæ ad vniuersalem febrium cognitionem spectabant exposuimus, superest, vt de vnaquaque sigillatim dicamus: quas habeant causas, quibus notis indicari, & à se inuicem distingui possint, quibus corporibus, quo anni tempore, & celi statu, frequentius contingant, quæ prædictionis & victus ratio vnicuique conueniat, vt ex his

postremo quæ remedia singulis propria pro humorum conditione & caloris natura, eligi & adhiberi debeant intelligamus.

Cum autem de intermittentibus primum agere decreuerimus, prius intelligendum est aliquas earum exquisitas esse, aliquas mixtas, seu nothas. Exquisitæ dicuntur, quæ ab vno & simplici tantum humore fiunt quod saltem ex signis colligi possit. Nothæ verò dicuntur, quæ non ab vno solum humore: sed ex diuersis, vt ex signorum confusione cognoscuntur, à quibus humores indicari solent.

Tertiana ergo de qua nobis primùm futurus est sermo, aliqua exquisita est, aliqua notha. Exquisita dicitur quæ à sola flaua bile putrescente generatur, eiusque tantum signa præsefert, licet enim vix contingere possit, vt adeo sincerus sit humor aliquis putrescens, quin aliquam vel paruum saltem alterius portionem admittat, tamen cum medicus morborum naturas & causas solo sensu indicare soleat, eam exquisitam febrem appellat, in qua vnus tantum humoris signa appareant: sicut notham quæ plurium humorum signa confusa præseferat.

Priore loco nobis de exquisita, & impermixta agendum est, vt ea cognita facilius nothæ quæ ex plurium humorum mistione fiunt, intelligantur.

Quod autem hæc febris ex humoris biliosi effusione ex venis in partes sentientes accendatur, iam satis explicatum arbitror.

h ij

Signa igitur nobis afferenda sunt, quibus facile à vobis dignosci possit.

Signa sumuntur vel ab iis quæ præcesserunt, vel ab iis quæ affectum comitantur, aut quæ subsequuntur. Quæ præcesserunt ad corporis dispositionem pertinet, unde morbi causa aceruari possit. Reliqua verò sumuntur aut à substantialiter inhaerentibus aut à symptomatibus: motus & qualitas caloris, & ipsius modus, ab iis deducuntur, quæ febrium substantiæ inhaerent, ut in actione læsa, exeuntibus mutatis, & mutata qualitate, quæ quidem si ad nos referantur, signa dicuntur, quatenus ab eis in morbi cognitionem deducimur, si ad morbum symptomata. Eadem enim res utrumque est, ut Galenus 1. aph. 12.

Quæ igitur præcesserunt hæc sunt, temperatura calida & sicca, ætas iuuenilis, anni tempus æstivum, regio similiter calida & sicca, & anni constitutio, victus præterea calefaciens, & exiccās. Ab his n. omnibus copiosa bilis generatur, à qua in hanc febris speciem pronum corpus efficitur: nam, ut inquit Hipp. 3. aph. 19. quidam morbi in quibusdam temporibus magis contingunt: eadē quoque est ratio ætatum, & regionū, & temperamentorū ac victus rationis, quam & tempori inesse dixit Hippocrates.

Calor præterea multus adest, acer & feruidus, manui occurrens, cum vapore quodā mordax & deurens, & ardenti feбри persimilis: præterquam quod si quis diutius manū cōtineat, mitescere aliquantulū & superari videbitur, secus in malignis

deurentibus accidit, quæ quanto diutius perdurant, grauiores ac molestiores apparent: licet ab eadem materia vtrâque febris generetur: vt 2. de cris. 3. cap. cito ad vigorem peruenit, & in omnes æqualiter partes diffunditur, vt nihilo plus thorax extremitatibus caleat.

Tertium signum sumptum est ex pulsibus, quod ferè pathognomonicum est. Sunt autem à principio accessionis parui, tardi, & rari, ac debiles, ita vt tarditas ad eum qui secundum naturam est motum propius accidat. Id autem contingit in omnibus accessionum principiis, quod eo tempore calor innatus in intima refugiat, & sopiatur. Verum in quartanarum principiis hæc excedere & præ cæteris conspicua esse solent, vt secundo de cris. tertio. Cum autem ad incrementum tendit, pulsus in magnitudinem, velocitatem, & frequentiam celerius, præ cæteris & liberius ascendant: quod quidem ex humoris leuitate & tenuitate illi accidit, à quo innatus calor opprimi non potest. Vnde etiam fit, vt nulla in his pulsibus inæqualitas percipiatur, præter eam, quæ febribus propria est, vt 1. ad Glau. 5. Quæ autem ea sit, non satis constare videtur. Plurimi recentiorum existimant inæqualitatem febrilem dici eam in qua contractio celerior est dilatatione, & hanc esse inæqualitatem in vno motu.

Verum hæc non esse Galeni sententiã hinc constat, quod (vt dicit 3. de præfag. ex pulsibus cap. septimo) inæqualitas hæc propria est omnium

h iij

accessionum principiis, ob fuliginosorum excretionis necessitatem. Verum accedente iam ad statum accessione, aucta necessitate refrigerii, par fit utriusque motus celeritas: ergo non semper febribus putridis contingit hæc inæqualitas. Præterea id clare testatur Gal. primo ad Glauc. cap. 6. insuper cap. 5. dicit eam etiam relinqui intermissionis tempore. At tunc nulla est contractionis celeritas, ergo falsa est ea opinio.

Inæqualitas igitur propria febribus est quæ in vno motu & pulsu, hoc est, quod arteria moueatur velocius in motus principio & fine, quam in medio, ut primo ad Glauc. sexto, quod quidem de Diastole intelligi oportere narrat Stephan. huius rei causa est, quod cum in febribus utraque necessitas urgeat, & refrigerij, & fuliginosorum excretionis, quibus uterque pulsum motus satisfacit, ubi systole cessauerit, contingit necessitas refrigerij, ideo incipit velociter dilatari, à quo principio dilatationis calor incipit refrigerari, & mitescere refrigerij necessitas, sed incipit iam vigere necessitas euacuationis. Vnde fit, ut citius properare cogatur, ut ad systolem accedat. Ita fit, ut dilatationis motus in principio & in fine velocior sit, quam in medio. Hæc tamen inæqualitas, sicut in tertianis obscurior est, ita in quartanis magis est perspicua. Vnde etiam secundo de cris. cap. 3. dicit tertianam omnis inæqualitatis expertem, eo quod ea adeo obscura fit, ut vix percipiatur. Verum, ut etiam alij grauissimi viri testantur, hanc quæ in vno motu con-

tingit, his temporibus à paucis cognosci existimo.

Quartum signum est sitis ingens, & importuna, quæ quidem communis est etiam ardentibus febribus: cum ab eodem utrâque fiat humore, & idcirco neque proprium tertianæ est signum, nisi addamus, quod ut dicit Gal. 2. de cris. 3. ubi bibendi tempus accesserit, à potu vapor quidam statim incipiat efferri sudoris nuncius, id enim ardenti feбри commune non est: bibendi verò tempus, ut posterius dicemus, est cum ad summum statum calor pervenerit.

Quintum signum sumptum est à tempore seu spatio accessionum, quod quidem horas duodecim non superat. Id enim in exquisitis tertianis longissimum est. Quod si id tempus exceſſerint, iam nothæ tertianæ dicentur: & ab exquisitarum natura degenerabunt, eo magis, quo magis exceſſerint. Breuiiores quandoque esse solent, & horis septem, ut 2. de cris. frequenter terminantur, modo citius, modo tardius, prout humoris copia & natura, aut presens extiterit corporis dispositio ut Gal. docuit 2. de diff. feb. cap. 3. & nos aliàs explicauimus.

Sextum signum est, quod ubi febris accessio declinare incipiat, sudor æqualiter toto corpore erumpit vaporosus, similis ut inquit Gal. sudori qui in balneis solet excitari. Fit autem à putrido humore bilioso exhalante per cutis meatus, dum una secum humiditates quasdam in illis meatibus detentas educit. Huius humoris pars in ven-

h iij

triculum, aliqua declinat, quæ vomitu sæpenu-
mero reiicitur. Quandóque in intestina, & solui-
tur venter: quandóque in renes, & vrina mingi-
tur rufa, & omninò biliosa. Harū autē excretionū
quælibet erit vberior, prout magis in hāc vel illā
partē biliosus humor repserit. Neq; n. omnes has
excretionū species cōcurrere necesse est, sed mo-
do vnā, modo aliā, ita vt earū aliqua signū sit in-
separabile, & sēper cōtingēs. Quod si præter hæc
signa febris ad integrā quietē delinat, iā nulli du-
bitationi locus relinquitur, febrem hanc esse ex-
quisitam tertianam, neque altera accessio expe-
ctanda est, vt febris idea cognoscatur.

Præsertim si addiderimus quod adducit Gal. 2.
de diff. feb. 3. quod cū in omnibus febribus putri-
dis quædā inæqualitas relinquatur intermissio-
nis tempore in arteriarum motu, quæ proprium
putredinis est indicium, vt 1. ad Glauc. cap. 5. in
fine dixerat, in hac adeo obscura est, vt vix perci-
pi possit sequenti die ac noctē post accessionem.
Primis autem partibus posterioris diei obscure
cognoscitur, clarius circa fines eiusdem diei, vel
noctis; & quo magis accessionis tēpus appropin-
quat, quod quidē ex humoris leuitate contingit.
Præter hæc adducit Apic. 1. 4. tract. 2. ca. 37. alia
quædā signa, quæ neque exquisitæ tertianæ pro-
pria sunt, neque omnibus tertiana laborantibus
necessaria: vigilia, dolor capitis absque grauitate,
delirium, ad iram propensio, amor solitudinis:
quæ omnia ab eadem causa excitantur, nimirum
à flaua bile putrida, vaporibúsque ab ea elatis ad

caput. Quibus addit & aliud, feruoris quandoque sensum in hepatis regione. Id autem idcirco evenit, quòd cùm hæc febris (ut iam dictum est) in iis tantùm corporibus soleat excitari, quibus adest maxima bilis copia, & temperatura calida & sicca, præsertim iecinoris, ubi accendatur, biliosum humorem, qui in fellis vesicula continetur efferuere necesse est. Ob id dicebat. Gal. primo ad Glauc. cap. 3. Tertianam sine hepatis vitio vix contingere, sicut quotidianam sine ventriculi, aut quartanam sine lienis affectu.

His itaque signis tertiana exquisita apprehenditur.

Quæ ad prognostica pertinent, hæc sunt primo de morb. vulg. com. 3. tex. 8. inquit Hipp. tertiana exquisita cito iudicatur, nec est lethalis. Idem confirmat Gal. 4. aph. 43. & primo ad Glauc. cap. 8. ubi etiam dixit non prætergredi septimum circuitum, quod quidem prius docuerat Hipp. quarto, aph. 59. cumque ait longissimum esse terminum, & 6. de morbis vulg. sect. 2. ait febres quæ vna die intermittentes altera superri-
gent, vna cum iudicatione à quinque ad septem circuitus extendi: & licet is textus à Gal. prætermis-
sus, sit in explicatione, tamen passim in codi-
cibus Græcis & translatis inuenitur: sicut & alij
ab eodem prætermis-
si nonnulli. Verùm 1. li. de coac-
cis prænotationibus, paulò post principium, ait ter-
tianam exquisitam, in quinque, aut septem, aut
ad summum nouem circuitibus iudicari.
Idem autem potest in intermittētibus accessionis

circuitus, quòd in continuis dies vnus vt eodem 4.aph. 59. declarat Gal. Indicationes enim in illis secúdu[m] accessiones fiunt: sicuti ergo in continuis dies enumerantur, in quibus solent iudicia contingere, ita in intermittentibus accessiones. At secundo de cris. cap. 3. dicebat quod vbi in exquisita Tertianæ vrina rufa existat, si neque suspensio aliqua, neque nebula appareat, ad septimum circuitum extensam iri. Quòd si subruffa, vel subflaua sit, mediocris crassitudinis, & paulò post vel albam nebulam, vel suspensionem optimam fecerit, vltra quartum circuitum non progredietur: Quæ verò primo statim die in vrinis albam subsidentiam leuem & æqualem habet, simplicissima est, neque vltra tertium circuitum producitur.

Initium tamen plerúmque prima accessione finitur, incrementum secunda & tertia, statum ferè habet quarta accessione, hoc est, die septimo, vel nono, ad summum vndecimo: decimo tertio, declinat, atque ita soluitur. Hali 10. suæ Theoricæ cap. 11. ait quod si tertianariis vlcera in labiis fiant, & naribus finis tertianæ febris significatur.

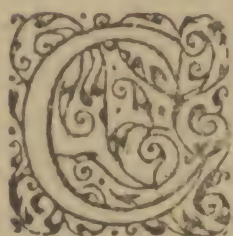
Describitur à Græcis, & Arabibus hæc quasi sit Idea quædam & exemplar sincerioris tertianæ, & simplicissime, quanto igitur ad hanc magis accedent, tanto manifestiora quæ prædicta sunt signa proferent.

Febris hæc curatu quidem facilis est, tamen si medicorum inscitia, aut ægrotorum impatientia

malè curetur, grauissima fit, vt docet Galen. exemplo illius ægri cui balneas aluminosas medicus ineptè persuaferat i. ad Glau. 9.

De curatione. Cap. 11.

Vratio duplicem habet indicationem. Alteram quæ à febre, alteram quæ à causa sumitur: sicut omnis febris quæ ex humorum putredine consistit. Febris refrigerationem, & humectationem requirit, contraria intemperiei remedia, à qua actiones læduntur: causa euacuationem demonstrat, licet autem harum indicationum, altera ad curationem, altera ad præseruationem referatur: tamen cum in febribus putridis vtramque coniungi necesse sit, nec adhuc nomē proprium impositum fuerit, quod ex vtrâque mistam medici operationem exprimat, vtrûque nomine curationis significamus, vt Galen. 2. aph. 22.

In quibus autem febribus nullus humor subest, à quo intemperies foueatur, vt in hæcticis, & ephemeris, vnus tantum scopus propositus est, refrigerandi & humectandi. Horum remediorum applicatio, propria curatio est. Ob id Galen. vndecimo, meth. 2. dicebat hæcticarum & ephemerarum propriam esse curationem. Putridarum verò, curationem iunctam esse præseruationi.

Verùm indicatio quæ à febre sumitur, simplex

est, & vnica. Omnis enim febris, vt febris est, solā refrigerationem, & humectationem requirit: at quæ à materia, multiplex, præparatio, concoctio, viarum reseratio, & demum euacuatio:

Causa autē duplex est, altera quæ in venis continetur, altera quæ putrens præsentem accessionem generat: hæc coniuncta dici solet, illa antecedens vocatur, quæ quidem futuri, non præsentis morbi est causa, ad quam referuntur quæcunque remedia intermissionis tempore solent adhiberi, venæ sectio, humorum præparatio, obstructionum reseratio, purgatio.

Nam quæ accessionem præsentem generat, vomitu, alui fluore, vrinis; & vbi à calore febrili attenuata sit, sudoribus, & occultis vaporibus exoluitur. Hæc igitur alterationem, & euacuationem indicat, illam ob caloris excessum: hanc ob materiæ copiam, à qua febris accenditur. Harum actionum, altera ad curationem: altera ad præseruationē pertinet. Dum enim causa adducitur, præseruatione vtimur: cum ipsa sublata, morbum quoque cessare oporteat. Verū quæ antecedens est, ad solam præseruationem remedia requirit, cum futuri tantum morbi sit causa: quæ quidem cum vitiosa sit, corpus neutrum efficit, vt nunc: eadem enim causa, morbi qui iam cepit, est antecedens, præsentis neutralitatis coniuncta: id autem præcipuè intermissionum tempore cognoscitur, in quo corpus neque propriè sanum, neque ægrum dici debet, sed neutrum vt nunc. At ea neutralitatis dispo-

fitio, à causa morbi antecedente fit. Erit igitur eadem causa morbi antecedens, & neutralitatis coniuncta. Præterea urina humorum qui in venis continentur dispositionem indicant, & naturalis facultatis vim. At in intermittentibus febribus antecedens tantum causa in venis continetur: quæ paulatim concoquitur & vi naturæ, in crisi aut medicamento elicitur. Vna cum ea, quæ actu quandoque putrida præsentem morbum facit, ut in continuis evenit. Eadem enim est ratio humorum qui in intermittentibus periodicæ accessiones generant, & eorum qui in continuis nondum ad putredinem fuerunt deducti: cum utrique antecedens causa earum febrium dicantur, & eandem in corpore dispositionem pariant.

Cæterum accidit sæpenumero, ut harum indicationum alteri altera contraria sit, raro, ut utraq; simul conspiret. Contrariantur sibi invicem, ubi contraria remedia postulant: quod quidem iis febribus contingit, quæ ex frigidis humoribus accenduntur, ut si ex humore pituitoso, & melancholico: in illis enim humor excofacientia, febris refrigerantia desiderat.

Conspirant autem simul, ubi causa febris indicationem augeat: ut in biliosis evenire cernimus, in quibus eo magis refrigerandum & humectandum est, quo humor sincerior, & calidior fuerit.

Cum igitur in tertianæ huius curatione duplex exurgat intentio, altera quæ in causæ euacua-

tione, altera quæ in corrigenda intemperie consistat, prior & potior est refrigerandi & humectandi, quã euacuandi, cum hæc tum à materia, tum à morbo indicetur. Quod quidem illi cum cæteris febribus biliosis commune est. Idcirco Gal. primo ad Glauc. cap. 9. ait in hac febre quã maximè esse refrigerandum & humectandum. Verùm hoc est animaduertendum, quòd cum exquisita tertiana his temporibus raro contingat, ob victus intemperantiã, tantum ab illius curatione, quæ antiquis medicis tanquam idea proponitur, euariandum est, quantum ab ea proposita febris declinauerit: vt monet etiam Paul. lib. 2. cap. 20.

Victus igitur ratio sit omninò refrigerans & humectans, ptisana, hordeacea alimentis omnibus præstat: conueniunt iuscula oleribus alterata, panis in iure Pulli maceratus, aut mica eiusdè in eo friata. Incoquantur autem olera quæ simili facultate polleant, oxalis, lactuca, endiuia, portulaca, cicorium, cicerbita, pimpinella, cucurbita & similia.

Permittitur quoque volatilium vsus: eorum quibus carnes meliores sunt, vt montanorum, pullorum gallinaceorum, & similibus: Et piscium saxatilium, ouorum sorbilibus, & omninò quã cæteris febricitantibus liberalior victus, ne nimia siccitate corpus contabescat, modo prospiciatur, ne cibi quantitas cruditates pariat: liberalior tamen victus intermissionis die est opportunus.

Fruſtus præterea aliqui refrigerantes modicè permittantur, vt pruna ceraſa, acidula. Qui verò durioreſ ſunt, aut non humectant, non permittantur, vt Gal. 1. ad Glauc. 9. vt nuceſ, amigdalæ, pinearum nucleï & ſimileſ.

Acribuſ ſaliſiſ, & quoquo pacto calorem guſtu præſeferentibuſ interdican- tur, ſicut & cibis omnibuſ, qui dura ſunt ſubſtantia: ne cruditatibuſ morbuſ augeatur.

Potuſ, ſit aqua decocta, cui iuleb. viol. vel roſ. vel ſyru. acetofuſ ſimplex, vel oxifa- ch: vel vinum grauatorum, vel ſyr. de acetos citri admiſceatur: paratur quandoque iuleb ex ſucco limonum & ſaccharo, & multa aqua ſimul feruefactiſ, clarificatur, & ſuauiſſimuſ eſt ægrotantibuſ: admiſce- tur ſacchari tanta portio, vt acorem ſucci modice corrigat: ſola etiam aqua hordei cum iuleb vtiliter exhibetur.

Vino proriuſ interdiciendi ſunt: niſi poſtquam aperta ſigna coctioniſ exactæ apparuerint: id autem ſit album, tenue, aquoſum: vetuſ admodum & generoſum inutile eſt, quo etiam tempore iuſculiſ admiſceri oportet quæ poroſ aperiunt: nam ſicut in principio magiſ conueniunt alterantia, ita celebrata coctione, magiſ aperientia, vt morbi materia ſudoribuſ educatur. Uſitata ſunt radiceſ petroſelini hortendiſ aut eiuiſ folia, ſi radicum copia non ſit, ſimiliter radiceſ acetofæ, cichorij, ſemina cõmunia maiora, Modo id præcipue animaduertatur, diebuſ intermiſſionis valentiora remedia conuenire.

Cibus accessionem tribus vel quatuor horis præueniat, nec rursus priusquã sedata vel remissa sit, offeratur : nisi fortè maxima laborantis siccitas ob hecticæ periculum alimentum desideret: tunc enim iusculis temperanda est, vt iubet etiam Gal. 10. meth. 5.

Aer ad frigidum declinet, motus animi & corporis, & quæcunque calefaciendi & exsiccandi vim habent, euitentur.

Febris huius curatio à materierum comuniũ euacuatione est inchoanda : hæ licet materia febris non sint, febrem tamen augent. Sunt autem quintuplices, sanguinis copia venas distendens, & earum meatus obstruens, febrem enim auget tertianam, licet propria febris illius materia non sit: humores in ventriculo nauseam excitantes: feces in intestinis, aut superfluitates in venis mesaraicis: serosus humor in venis. Vapores ab humoribus ad superiores partes immissi & retenti. Sanguinis copia venæ sectione educitur qui in ventriculo humores sunt, euacuantur aut vomitu, si æger facilis sit ad vomendum aut leniente pharmaco: Feces intestinorum aut venarum mesaraicarum superfluitates, ænemate: Serosi humores, vrinas cientibus: Vapores retenti, reaseratis cutis poris, aut frictionibus, aut elicitis sudoridus. Harum aliqua necessario adsunt in quouis morbo, aliqua quandoque tantum.

Quæ verò communes materiæ & excrementa in intestinis, venis, mesaraicis, & ventriculo continentur, prius euacuandæ sunt. Iniiciatur igitur
hoc

hoc vel simile enema, si aluus resistat.

℥ quatuor emollientium herbarum, hordei, an. i. bulliant in s. q. aquæ ut suadet ars, accipe iuris percolati lib. i. s. sacchari rubei ℥ij. olei viol. ℥iiij. cassiæ recent. extractæ, ℥j. salis parum, fiat clyster. immittatur ante cibum à melle cauendum, ne in bilem vertatur. Aut si enema recuset, vel magis conuenire videatur, leniens medicamentum, ob alienam materiam, quam in ventriculo contineri iudicauerimus, ut plerumque euenire solet, tale præscribetur.

℥ Cassiæ rece. extra ℥j. syr. viol. sol. ℥j. s. decocti cord. q. s. cui addatur tamarindorum ℥i. s. fiat potio, sumatur quatuor horis ante cibum, vel hora vna. Vel hoc propinetur. ℥ diapruni. s. cassiæ recen. ex. an. ℥vi. cassia extrahatur cum decocto sem. oxyachætæ græcorum, hoc est berberis, & fiant boli: sumat hora ante prandium.

Vehementer commendatur hæc potio tum ab Auic. & Arabibus, tum etiam à recentioribus plerisque. ℥ vini granatorum musorum ℥iii. vel dulcium & acidorum, singulorum ℥i. s. mannæ ℥ii. aquæ ros. ℥i. fiat potio, sumatur in Aurora. Hoc medicamentum conuenit præsertim, ubi vehementia caloris vrgeat. Quod si obstructionis suspicio sit, pro aqua rosarum aqua endiuix substituat, aut succi eiusdem depurati tantundem, vel oxisaccharæ s. ℥ij. hoc medicamento lenietur aluus, reuocabitur appetitus, naturalibus partibus robur addetur: parabitur etiam commode hoc pacto.

℥. Pruna numero 8. sebesten p. v. violarum, florum buglossi, & borrag. an. p. i. tamarindorum, ℥j. infundantur omnia præter flores in aqua tepida per noctem, & mane bulliant omnia simul leuiter, colentur, & exprimantur: iuris percolati. ℥. ℥iiij. syr. ros. sol. ℥i. s. vel pulpæ cassiæ ℥i. misce fiat potio, sumatur diluculo. Quod si turgere materia cognoscatur, ex dolore vago, modo in capite modo in pectore, aut alia quauis parte corporis, vnde periculum immineat, ne in aliquam principem partem decumbat, aut ne in continuam degeneret, quæ plerumque intermittenti succedens læthalis esse solet, validiore pharmaco vacuetur: quæle posterius adducetur.

Lenita aluo, de phlebotomia decernendū est, qua in re varia est sententia. Gal. ii. meth. 15. ait saluberrimū in febribus putridis nō modo continuis, sed iis quas putrescens humor accendit, sanguinem mittere. In curatione tamen huius febris primo ad Glauc. phlebotomiam reticet quod & Paul. obseruauit, & Auerr. 7. coll. cap. ii. & Auel. tertio theysir, cap. proprio. Auic. in curatione huius febris cap. 39. huius 2. tract. ait, & quando est possibile vt phlebotomes vsque ad tres periodos, fac. hanc possibilitatem arguit ex urinis. Id enim docuerat cap. 7. eiusdem tract. de curatione vniuersali feb. putrid. cum urina est rubea & grossa, tunc enim ait indicium esse vel sanguinem dominari, vel humorem dominantem sanguini esse commistum, ita fit, vt, tum inter medicinam facientes, tum etiam inter scripto-

res, varia sit sententia. Fallacem esse coniecturam, quæ ab vrinis sumpta est, hinc colligere possumus, quod talis vrina interdum ob hepatis imbecillitatem, aut renum, aut obstructionem aliquam emitti consuevit.

Lis autem sic dirimitur. Tertianæ quæ verè exquisita est, cuius ideam descripsimus, aut quæ ad eam maximè accedit, est in qua flaua bilis multa est, & ceteros humores saltem virtute superat quæ sanguini mista non est, cum accessionis tempore extra venas pellatur sincera, vt iam declaratum est. Nam quæ sanguini miscetur, sincera esse non potest. Fitque in sicco & squallenti corpore, ac admodum calido, & tēpore æstuoso, in hac sanguinē mittere non expedit: nam educto sanguine, magis efferuesceret, sicut neque vbi adsit in venis ingens crudorum humorū copia, nam tunc maior accerferetur humorū cruditas, quod notauit Gal. 4. de sanit. tuenda, ca. 4. & Auic. 4. 1. ca. 20. Caue inquit ne ægrum ad alterum horū deducas vel ebullitionem cholicorum humorū, vel ad frig. cruditatem. neque vrinæ rubeæ in his febribus reddi consueuerunt. Quod si contingat tales emitti, non ratione humorum qui in venis continentur fieri solet, sed hepatis aut renum malè affectorum: quibus affectibus, propriis remediis succurrere conuenit. At si quando contingat tales emitti vrinas, nulla alia viscerum dispositione intercedente, id autem coniicitur ex habitu corporis, & venarum plenitudine, præterea si absint cætera signa tales viscerum

affectus indicantia, tunc venam secare vtile est.
 Verum ea febris verè exquisita non erit, sed ab ea
 non mediocri interuallo recedet. De hac autem
 loquitur Auic. ob id ait, & quando est possibile,
 vt phlebotomes, quasi non in qualibet febre id
 conueniat, sed in ea tantum, in qua talia signa ap-
 paruerint in vrinis. At talis verè exquisita non
 est, Gal. autem & Paul. exquisitæ tertianæ cura-
 tionem docent, aut illius quæ ad hanc maximè
 accedit: ob id sanguinis missionem reticēt. Idem
 tamen videtur sentire Auic. 4. 1. cap. 20. vbi ait,
 non phlebotomes infelicem ex generatione cho-
 leræ. Ab his autem qui Arabes sectantur, si san-
 guis missio videatur conuenire, venæ sectio im-
 peratur sexto die, & post tertiam statim accessio-
 nem: vbi iam signa actionis apparere cæperint.
 Secus verò minimè conuenire asserunt: caurè ta-
 men prædici oportere adstantibus, ab ea sangui-
 nis missione ægrum grauiore febre affligendum,
 ne medicus eo remedio ipsum iugulasse videatur.
 Hoc autem contingit, quòd proxima accessione
 futurus sit status morbi, quo omnia sæuiora eue-
 niunt.

Galeni autem locus 11. meth. cap. 15. sic expo-
 nendus est, quod in omnibus febribus non mo-
 do continuis, sed quas putrescens humor accen-
 dit, sanguis mittendus sit, modo vniuersales con-
 ditiones ad missionem sanguinis requisitæ sup-
 ponantur: ita enim semper oportet intelligi. At
 vniuersales conditiones sunt quòd morbus ma-
 gnus sit, quòd vires sunt validæ, quòd ætas sit flo-

rens, has enim in libro de cur. per sangu. missione adduxerat, ca. 9. morbi magnitudinem æstimamus non modo præsentem, sed etiam imminuentem, ita ut quamvis ex sui natura magnus non sit, periculum tamen est, ne procedente tempore magnus euadat: ut synocha non putris, & diariæ quæ ex obstructione ortæ sunt: quæ facile in synochas putres vertuntur. Similiter & febres intermittentes, quæ licet salubres sint, tamen quandoque ob aëris malitiam, aut ægri intemperantiam, aut inscitiam adstātium, continuæ euadunt. Vires robustas intelligo, quæ in præsens sufficiunt, nec postea facile dilabuntur. At cum tertiana exquisita omnium saluberrima sit, etiam per se ipsam ad statum & crīsim properet: ut primo epid. com. 3. tex. 8. & Gal. primo ad Glauc. 8. præterea cum qui in ea putrescit humor, obstructiones gignere aptus non sit, imo potius aperire, quænam erit sanguinis mittendi indicatio? Accedit, quod neque vires robustæ esse possunt, ubi alienus à sanguinis natura humor adeo superet: præsertim cum in bilioso corporis temperamento, & squalenti & calidissimo cæli statu contingant: (à natura enim sanguinis non parvus factus est recessus,) ubi hæc febris inuadat, qua conditione, non iam sanguinis missione, sed medicamento purgante est opus: ut quarto de sanit. tuenda cap. quarto, est enim hæc non plenitudo alterata, sed cacochymia, cui purgatio debetur, non sanguinis detractio. ut 13. meth. ca. 6.

Quod si aut sanguinis copia iuncta sit, aut bi-

i iij

lis illa nondum exacta prorsus est, sed parū à sanguinis natura recedat, & parum in eius generatione vltius processum sit, quam ad sanguificationem conueniat, talis humor exquisitam veram tertianam gignere non poterit: sed ea habebit pituitæ partem admixtam: neque ægrotantis habitus valdè calidus & siccus erit, qualem dicimus requiri in veræ tertianæ generatione. Ex his igitur patet vnde ortæ sint variæ in hac re opiniones, & vnde fiat vt aliqui felici successu hac febre laborantibus venam secent, alij vero secus: præterea quomodo Galeni locus qui non mediocrè difficultatem habet, exponi debeat: licet alij aliam expositionem afferant, quarum nulla mihi satis Galeno consentire videtur. Ad reliquum igitur curationis procedendum.

Aluo remollita, si accessionis tempore sursum ascendat materia, & æger nauseet, vomitionibus educenda est, vt septimo epid. Si ad intestina descendat, lenibus clysteribus post accessionem excludi debet. Vomitus igitur ita prouocandus est.

℞. aquæ tepidæ ℥v, syr. acetosi. s. ℥ij. misce, sumat tepidum: irritetur præterea digitis statim in os immisissis, vti expedit in hac febre. ℞. decocti lactuæ, portulacæ, atriplicis, ℥iij. s. olei communis ℥ij. tepidum sumatur. Quòd si accessionis tempore mordeantur intestina, aut grauitas in iis percipiatur, balanus ex melle viol. & sale immittendus est enemate enim in paroxysmo non est vtendum.

Iubent aliqui in ipsa accessione ineunte calore leuibus frictionibus poros cutis aperiendos esse, quo vapores euacuentur. Sed id ego potius humores exagitare, & naturam perturbare, ac debilitare existimo, quæ accessionis febrilis iniuria fatigata est, & quiete potius quam motu, aut exercitatione indigeat, cuius frictiones vicariæ sunt, nisi vbi sit tanta caloris in viscera retractio, vt suffocationis aut syncopes periculum imminet. Sententia est enim Hipp. 6. epid. comm. 3. tex. 3. frictiones aduersari febrientibus, quod tamen intelligendum est, dum adhuc crudus est morbus, nam in declinatione vniuersali intermissionis tempore sunt opportune.

Communibus materiis euacuatis educantur propriæ, quæ febrem efficiunt. Verû coctionem præcessisse oportet, quam ex urinis cognoscimus. Interea verò humores præparabimus, & refrigerabimus corporis habitum, his syrupis quibus viscera in pristinam temperiem restituuntur.

℞. syr. acetosæ s. ʒj. corrigit enim humoris putr. syr. viol. de endiuia an. ʒss. aquarum endiu. acetosæ, borag. an. ʒx. misce sumatur in aurora frigidus. Syr. viol. solus exhibendus non est, ne ob sui dulcedinem in bilem vertatur. Sed acetosis miscendus, vel hic sumatur.

℞. oxisaccharæ s. syr. de succo acetosæ an. ʒj. decocti acetosæ cicerbitæ, end. bugl. ʒiij. misce fiat syrupus, sumatur in aurora, vel cōficcito tale apozema, si æger gustu delicato sit.

℞. foliorum lactuæ, portulacæ, end. cicerbitæ,
i iij

G. GISCAFERII

acetosæ, scariolæ, an. m. i. quatuor sem. frig. maio. an. zij. florum nenuph. viol. borag. an. p. i. pruna sebestē, an. pug. 10. bulliant in s. q. aquæ secundum artem, de colatura. ℥ ℥. i. β. syrup. de succo acido citri, de nenuph. an. zij. misce & fiat apozema: clarificetur, & aromatizetur 3. i. pul. elect. trium sand. & sumatur tribus diebus diluculo frigidum, repetatur & altero triduo. Apparentibus signis exactæ coctionis, medicamentum purgans propinandum est.

℥ Rhab. electi infusi in aqua end. vt artis est, per noctem, & expressi, 3. i. s. diaprunis sol. zij. s. syr. ros. sol. zij. decocti cordialis q. s. cui adde tamarindorum 3. vi. fiat potio, sumat in Aurora. Vel sic. ℥ mirabolanorum citrinarum confectarum oleo amigdalorum dulcium (hoc enim remedio vis illa adstrictoria corrigitur,) 3. vi.

Rhab. electi 3. i. infundantur per noctem in aqua endiuie & modico vini alibi, deinde exprimantur, adde expressioni diaprunis. s. 3. vi. syr. rosati solutiui zij. fiat potio, sumat in aurora.

Quod si potionem recuset, sumat bolum sequentem.

℥ pulpæ cassiæ rec. extr. cum decocto berberis, 3. i. diaprunis sol. zij. fiant boli sumantur in aurora die intermissionis.

Interea verò si aluus non libere fluat, repetatur alternis diebus clyster descriptus. Post quartam accessionem vbi manifestè signa decoctionis apparuerint, & medicamento aluus mollita fuerit, vrinæ & sudores prouocandi sunt. Si igitur in

declinatione accessionis sudet egrotus, operimentis mediocribus sudor exprimendus est, & abstersione, ne poros obstruat. Hoc autem in qualibet accessione fieri oportet.

Verum ubi materia concocta est, si sudor non libere procedat, volunt aliqui aquam coctam multam cum modico vini albi, oligophori, tenuis, esse propinandam, in declinatione accessionis. Hoc remedio copiosos sudores & urinas elici. Id etiam præstat aqua hordei cum saccharo, vel aqua endiuia & graminis an. ℥iij. syr. de endiua comp. ℥ij. misce. Sudor itaque hoc modo prouocari poterit. Sumptis verò alterantibus syrupis, & sumpto medicamento purgante, urinae etiam ciebuntur commode, & sudores hoc vel simili medicamento ℥. Syr. acetosi compos. ℥ij. decocti end. appij, Fenic. graminis, cichorij, foliorum endiuia, & acetosa, ℥iiij. misce fiat syrup. sumatur calidus in Aurora. Nam sicut quæ vomitum mouent tepida, ita quæ urinas, calida bibi oportet. poterit repeti tribus vel pluribus diebus, prout necessitas exiget. Gal. primo ad Glauc. nono iubet dari eo tempore decoctum comæ absyntij. Commode igitur tunc una cum cicorio & rad. graminis & acetosa ipsius comæ tres coquantur, & una cum syr. ex endiua comp. vel simp. propinabitur ut urinae prouocentur, & ventriculus corrigatur. Aliqui iubent dari absyntij puluerisati ℥ij. cum aqua saccharata mane. Hæc medicamenta valde prouocantia urinas & sudores, commodius sumuntur post syropos alterantes, nam ita reli-

quia humoris melius educuntur.

In accessionibus, ubi vehementer sitiunt, aqua hordei vel aqua cocta cum iuleb. violato, & syr. de succo acido citri, in statu præsertim, sitim profligabit, ut 2. de cris. 3. frigidam autem esse portionem conuenit, quæ leuandæ sitis gratia propinatur: nec modicam, sed largam: nam ita calor febrilis mitigabitur.

In ore præterea habenda aliqua, quæ refrigeret & humectent, qualia sunt hæc. ℞ seminum psyllij integrorum zij. sem. cotoneorum zij. gummi tragachantæ 3. i. Sacchari candi 3℥. insuantur hæc inuicem commista linteis raris in lingularum modum formatis, acutæque interpunctis, quæ aquæ ipsarum immerse in ore teneantur, præsertim si scabra sit lingua.

Refrigerant & acini malorum punicorum, & saccharum candum violaceum præsertim, aut hæc compositio. ℞ conseruæ rosatæ conseruæ nenuph. conseruæ buglossi, an. 3℥. pul. elect. trium sant. diamarg. frig. an. zij. corall. rub. ʒij. trocisc. de camph. 3. s. sacchari rosati tabulati, hoc est manus christi q. s. fiat conditum auro coopertum eo utetur ægrotans sitis tempore, cum aqua cocta, vel per se extra accessionem. Epithemata tuto præscribi poterunt, quæ refrigerium præstent cordi, ne in accessionibus calor intus pellatur. Postea occurrendum symptomatis. Si itaque dolor capitis vexet.

℞. olei rosati completi ʒij. aceti ʒj. applicentur fronti frigide, æstate: vel adde lactis mulieris

puellam lactantis ʒj. Si vigiliæ.

℥. syr. de papa: ʒi. aquæ lactucę, ʒiij. pul. diamarg. frig. ʒi. misce, sumatur hora somni, vel sic. ℥. seminum papaueris albi & melonum mund. an. ʒ. s. in panno lineo raro inuoluantur: innodulo ligentur, fingantur frustula, nucis anellanæ mag. & cum iure pulli fiat emulsio, quæ sumatur hora somni.

Postremo inflammatio tollenda est, si qua post febrem aut humorum euacuationem remanserit: ne ea excalectio humores corrumpat, aut alios generet: à quibus denuo febris exciteretur.

℥. specierum trium sant. ʒj. pulueris diatrachante frig. ʒi. sacchari albi dissoluti in aqua end. vel portulacæ q. s. fiat confectio in rotulis. p. ʒiij. de quibus vnam singulis diebus sumat, horis duabus ante pastum, & statim superbibat parum aquæ endiuicę.

Regio hepatis vngatur sequenti vnguento. ℥. cerati sant. ʒij. s. olei violati ʒi. lauentur accurate aqua frigida, aut aqua end. ne poros obstruant, & ita vnguentum penetrare prohibeatur, deinde addito. ʒβ. spicæ nardi, fiat vnguentum, & tepide mane ante cibum hepatis regioni applicetur.

Si quę reliquiæ supersint, leuibus frictionibus per sudores & potu vini albi tenuis, aut emulsione quatuor sem. frig. ma. in iusculis posita per vrinas educuntur.

Aliqui succū arnaglossę aiunt depuratū ad ʒ iij.

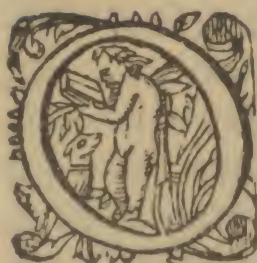

G. GISCAFERII

epotum tertianam febrem sanare, si antè accessio-
nem per horam sumatur. Alij dicunt vinum gra-
natorum ita exhibiturum idem præstare. Alij trife-
ram saracenicam, ea quantitate vt purget, cum
decocto trifolij & alleluia assumptam idem
efficere.

Sunt qui semper viuum tritum, & alia similiter
refrigerantia hepatis applicent, quod quidem re-
medium quandoque febrem extinguit: at valdè
suspectum est, vbi obstructionis suspicio sit. Re-
media quædam vulgaria plerisque, insignibus
etiam medicis, in vsu sunt: quibus quidem vti
licet non omisis aliis: sonchus tritus, sambucus,
plantago, subiguntur ex aceto, & carpis alligan-
tur. Alij puluerem fuliginis è furno, & saluiam
contusam vna miscent cum oui albumine, & ita
carpis imponunt. Aliqui eandem fuliginem cum
alliis, cepis, albumine oui, & germine miscēt, ace-
tum effundunt, alligantque carpis. His quando-
que vti cogimur, vt vulgi opinionem expleamus,
quòd plerisque his remediis sanatos existimet.
Verùm neque indiscretè quibusuis eius generis
vti licet, sed iis tantum, quæ si non prosint, obef-
se nequeant. Temeraria enim sunt caustica,
quibus interdum vulgus abutitur: quale est radix
ranunculi trita, carpo alligata, quæ etiam exte-
ri gutturi admovent.

*De causi dignotione, causis & prognostico.**Cap. III.*

Perepreçium me facturum arbitror si rerum cõtiguitate ductus, congeneres primum febres vicissim explicauero, quę ex vnico & simplici humore fiunt, mox quę ex eorum miscella & confusione generantur, quas alioquin nothas appellant: vt cognitis simplicissimarum remediis, facilius sit ad compositas pro alterius humoris excessu medicamenta temperare.

Cum igitur nuper de exquisita tertiana egerimus, quę eiusdem ferè est cum Causo rationis, vtilius erit statim de causo agere: vt quę illi diximus conuenire huic facili, dum secunda adhuc memoria est, possimus accommodare.

Ardens itaque febris Gręcis καύσος vocatur. Hoc est ardor, seu incendium, quę etiam quãdõque ignis Hippocrati dicitur, vt in exemplo Sileni & Philini vxoris 3. comm. in 1. epid. quod cæterarum omnium longè sit flagrantissima. Eiusdem est cum tertiana exquisita generis. Differunt tantum quod in hac bilis sincera per vniuersum corpus deferatur, vbi putrescens eam febrem accendit, in illa eadem bilis in maioribus vasis efferveat, & ingens incendium excitet vt secundo de cris. tertio. Vnde nomen febris ardentis sortita est. Verùm eadem bilis quę in vasis residet, vel

in venis maioribus continetur & cordi propin-
 quis præsertim, iecoris, ventriculi, pulmonis, aut
 in exiguis & à corde distantibus: si in maioribus
 putrescat: ardentem facit, vt primo epid. secundo
 com. 20. quã ad synochorum genus refert Gal. se-
 cundo de cris. cap. sexto. Si in minoribus venis,
 apparent accessionum remissiones, quamuis in
 quietem febre vacantem non desinat: hancque
 continuam tertianã appellant. Ab ardore igitur,
 quem καὶ ὄσιν appellant, differt continua tertiana,
 quam συνεχὴ vocant, accessionum remissione,
 cum neutra interea ad quietem desinat, donec ex
 toto soluatur. At accessionum inuasio & remissio
 contingit, vbi humor ad incendij locum à corde
 diffitum, & in venas angustiores sese præcipitans,
 accenditur: quod si in maioribus claudatur, ma-
 ius incendium esse necesse est, & febres perpetuo
 ferè sibi esse similes: vnde fit, vt ad synochorum
 genus quæ ex sanguine generantur, eas Galenus
 retulerit, quibus hoc proprij inest, vt nullam ac-
 cessionum inuasionem, nullam remissionem pa-
 tiantur, sed perpetuo eandem retinent formam:
 vsque dum ex toto desinant, vt posterius dice-
 mus. Hæc autem vel nullam vel adeo minimam
 habet exacerbationum irritationem, & idcirco in
 idem genus referenda videtur.

Causas habet procæstarticas quidem res om-
 nes non naturales, quæ calefaciunt & siccant im-
 modicè, qualis est vehemens ardor solis, libera-
 lior potus vini fortis, & longa sitis: vt quarto de
 ratione victus tex. tertio. Alimenta quæ calefa-

ciunt & siccant, labor plurimus, venus, vigiliæ, curæ, & quæcunque eiusmodi à quibus venæ exhauriuntur, & efferuescit sanguis, præterea anni tempus æstuosum, regio calida & sicca, & anni constitutio eiusmodi.

Antecedentes, intemperies calida & sicca, quæ multam biliosi humoris copiam generat. Pro-
pinquior causa, est bilis sincera & retorrida, qualis est vitellina, fit etiam à falsa pituita, vt Hipp. quarto de ratione victus, tex. 13. Sed ea species à veri causi natura degenerat, & nothus causus vel illegitimus, censendus est, vt Galenus in eo commentario explicat. Fit vbi falsa pituita in ventriculi aut hepatis aut pulmonis venis putreat: vt Galen. quarto de ratione victus com. 16.

Locus vbi putredo acceditur, iam expositus est.

- Indicia perpetua, præcipua, ac pathognomonica sunt, sitis inexhausta, & exurens calor: vt 3. de morb. vulg. com. 3. com. 34. ita vt absque his ardens febris dici non possit: præterea lingua arida, nigra, ventris rosio, alui effusio pallida, vigiliæ, atque interdum mentis aberratio: vt Hipp. 4. de ratione victus acut. contex. 4. nisi quandòque à crassis vaporibus eleuatis, obstructis cerebri meatibus, somnus profundior obrepat, aut fatigata virtute vigilandi impotentia. Insuper fastidiū, iactatio corporis, ossæaria lassitudo, pulsus velox frequens & durus, celeritas in contractione præcipuè, sicut & frequentia in exteriori quiete cernitur. ob duritiem non admodum vehemens aut magnus contingit: vrina ruffa, & inter-

dum subliuida, adest quandoque spirandi difficultas.

Verum non omnia hæc signa perpetua sunt, sed horum aliqua quandoque contingunt, quandoque minimè. Ventrem erodi, & biliosa effundi perpetuum in hac febre signum non est: sed ubi vehemens sit morbus, & aerium ac tenuium humiditatum motus ad interna fiat, quod quidem præcipuè euenit, si in ventriculo aut hepatè sit morbi sedes, si in pulmonibus, hæc nō admodum cōtingunt. Sed potius spirandi difficultas, igneus spiritus, delirium, & quæ de lingua dicta sunt, vt Gal. eodem quarto de ratione victus com. 4. & (vt in summa dicam) eadem in hac febre indicia sunt, quæ in tertiana exquisita, sed vehementius aucta: nisi quod neque rigor præcedit particulares accessiones, neque sequitur excretio.

Si flaue bili crudus humor aut pituita salsa cōmiscetur, magna corporis perturbatio, capitis grauitas, & dolor, vrinæ crassæ, & turbulente, conuulsio deinde, à quibus mors sequitur: nempe ob crudum humorem putrefactæ bilis ardore agitatū, & multo præditum spiritu, ab eo vapor crassus & mordax in caput sublatus, dolorem, grauitatem, conuulsionem, & mortem plerumque inferre solet.

Quæ ad prognostica pertinent hæc sunt.

Causus celerrimè iudicatur, aut ad salutem, aut ad mortem: si exquisitus sit, septimum diem non transcendit vt quarto aph. 59. accessiones quantulæcumque appareant, si diebus paribus exacerben-

bentur, sexto die mortem pronunciant, aut etiam quarto, si grauioribus symptomatibus iungatur, vt Hipp. & Gal: primo epid. sect. secunda tex. & com. 75.

Aestate frequentior est, hieme, si quando contingat, periculosior vt II. meth. 9. prope finem. Perniciosa verò signa sunt hæc.

Rigor à principio inuadens, nam cum rigore morbus hic soleat iudicari: vt Hipp. testatur 4. aph. 58. A febre ardēte habito inquit deteriora signa statim apparere malum est, vt Gal. asserit primo epid. com. 2. com. 75. vigilia præterea & angor, insuper timor, cui etiam mœstitia cognata est: hæc enim læsionem cerebri indicant, & flauæ bilis acrioris vstionem. Frigus insuper partium extremarum. Hoc enim perniciosissimum est, symptoma in omnibus acutis febribus, quibus familiare est, vri extremis partibus, quæ si quando refrigeretur, nec facile ad calorem reuocari possint, & viscerum regio ardeat, sanguine destitui indicio est, & iam emori, eas destituente natura, vt Hipp. 4. aph. 48. & 7. aph. primo. Malus præterea est sudor in fronte & clauiculis, pessimus autem si frigidus sit, cum instantem syncopum significet. Quod si estui & linguæ siccitati sitis nō respondeat, prauum est indicium. Aliud enim significat, vel læsam omnino mentem esse, vel ventriculi facultatem extinguī nisi fortè tussicula sitim temperet. vt 4. aph. 54. Quod si vrinæ nigre tenues, paucae emittantur, & alui duræ sint, perniciosum est: nam nigra ab adusto iam præin-

k

cendio bilioso humore fiunt: pauca, quod omnis iam aquosus humor ex sanguine præ febris ardore absumptus sit, & quod urine instrumenta emortua sint: tenues, quia à natura nondum bilis euicta est, ob quam etiam cauſam aluus reſiſtit, vt eodem 1. epid. com. 2. com. 75.

Pernicioſa quoque in his febris sanguinis è naribus ſtilla, ſicut vtile & familiare profluuium, vt 1. epid. Com. 2. tex. & com. 63. & 66. Verùm quarta die ſolet eſſe periculoſum, niſi aliquid boni cõciderit. Quinta verò minus periculi habet: vt in coacis prænotionibus poſt principium. At ſtillatio aliis quoque febris praua eſſe ſolet, vt 4. de ratione victus com. 67. quælibet. n. excretio in ægris, ſi parua ſit mala omninò eſt, vt Galen. docet ſecundo prorrh. com. 47. ſiue ſanguis per nares excernatur, ſiue per ventrem, ſiue per vomitum, aut ſudores, aut vterum fiat excretio: cuius cauſam refert, quæ deteriora exiſtunt, exigue excerni non conuenit, quod ſi ita euacuari contingat, id idcirco fit vel quod cum tolerari non poſſint ob copiam, ab affectis partibus effunduntur, vel quod natura proponit quidem excernere, verùm per imbecillitatem non poteſt.

Si voluntariæ lachrymæ erumpant, mortē portendunt, cū in omnibus febris & aliis quibuſque morbis, vt 4. aph. 52. Tū verò maximè in acutis, vt 1. prog. 13. ſicut etiā floccos carpere, ſtragula colligere, difficulter ſpirare, vt 1. prog. 26. & 28. Huuſmodi cauſum malignum vocat Gal. 4. acut.

16. vt ab eo distinguat, cui talia symptomata non contingunt. At malignitas pendet aut ex humoris natura putrescentis, vt si porracea, æruginosa, aut omninò sincera, & assata sit bilis, vt vitellina, quæ enim sincera est, crassa est, tertio de ratione vict. 2. comm. aut ex putredinis ratione, vt si profunda sit putredo, primo de diff. feb. sexto: aut ex loci natura, in quo humor putrescit, vt si in pulmone, ventriculo, hepate, vt 1. epid. com. 2. com. 20. & 4. de ratione victus comm. 4. in his igitur prædicenda mors est, & eo certius, quo hæc symptomata plura & vehemeniora affuerint. Horum verò si nihil adest, aut lenia omnia, vel pauca quidem, & ea minus læthalia, desperandum non est, quod si omninò contraria affuerint, spes salutis est.

Iudicatur autē fluore sanguinis narium, sudore, vomitu, alui deiectione, vt 3. de cris. ca. 3. iudicatur etiam quãuis non legitime, per abscessum: vt parotidas, 4. acutorum 11. ostendunt autem fluxum sanguinis è naribus, si aures & ceruix rubeant, cetera verò pallida sint, si sponte illachriment & caligent oculi, interim cum quodam splendore, si adsit grauitas capitis, colli, frontis, temporum, pulsatio venarum, quæ illic sunt, narium pruritus, hypochondriorum cõtètio sine dolore, nã si iungatur dolor, earum parrium inflàmatione etiam significat, vt 1. epid. com. 2. com. 55. faciei rubor, pulsus magnus, difficilis anhelitus, vrine & alui excrementa sine causa candicantia, vt 3. de cris. vlt. & 3. prog. 55. & primo epid. com. 2. comm. 55.

k ij

Salutaris est fluxus hic si die decretorio contingat, id enim reliquis quoque criticis excretionibus commune est, si ē directo fluit, partis magis affectæ, si fluor copiosius sit, non stilla: accidit autem magis aut vere, aut æstate, & corporibus aut temperatis, aut biliosis, & iis qui nondum triginta annos superant, ut Hipp. 3. progn. loco citato, & 3. de cris. ultimo. Indicat vomitus, si hæc cōtingant, horror, aut frigus inferiorum partium pulsus durus, & inæqualis, mordax, capitis dolor, tenebræ oculis obiectæ, dolor ventriculi, tumor & incōstantia labij inferioris, tenuis sputatio, ut tertio prog. 32. & 3. de cris. ultimo. sit præcipue post annum 30. ut eodem 3. prog. 35. contingit etiam frequenter pueris, & in biliosis febribus, ob humoris naturam.

Sudorem pronunciant pulsus mollis, & vndosus, rigor ardori succedens, præsertim imminente crisis tempore, suppressa aluus, & vrina, aut si suppressa vrina aluus minus solito fluat, deliria incrementum accessione, & si partes exteriores calidiores & rubicundiores sint. Si vapor calidus exeat, ut 3. de cris. ultimo. Fiunt autem magis humida anni constitutione, ut 3. aph. 6. utilis est si calidus sit, & toto corpore diffusus, ut primo progn. 29. Quod si cæterarum excretionum nulla sint signa, & crisis instet, tuto inferiorem alui excretionem prædicemus: præsertim, si aluus solito mollior videatur, ut Gal. eodem 3. de cris. ultimo. Contingit etiam quandoque menstruorum salubris eruptio quæ quidem prædicatur, ubi adsit

lumborum tensio, grauitas & dolor, & hæc de prognostico satis sint dicta.

De curatione ardentis febris. Cap. IIII.

N curatione victus ratio primum instituenda est, eadem verò fere sit, cum ea quam exquisitæ tertianæ diximus conuenire, frigidior tamen & humidior, & eò tenuior, quo breuior morbus, vt Gal. primo ad Glau. 8. modo neque humores acriores inedia fiant, aut vires ægri vna cum morbo absumantur: neque victus formam intempestiuè commutare necesse sit, vt plerique medici solent, qui aduentante statu liberalius cibum offerunt, solari se ægrum & reficere putantes, cum interea in certiore perniciem præcipitent. Nam si quando alias victus tenuis, in statu maximè congruit, vt pluribus locis Hipp. satis probatum est. Cauendum igitur ne vulgi & mulierum opinione seducti, præter artem, artem exerceamus.

Aer cubiculi frigidus sit, & perflatus, aut natura, aut si locus sine ventulo est ignauus, flabello concitetur: vt frigidiusculum inspirare liceat: modo reliquum corpus non refrigeretur. Stratis præterea foliis arundinum, vitium, rosarum, myrti, & irrigato solo aqua ros. vel communi, & aceto temperandus est, rami quoque è salicibus, & arundinibus toto cubiculo componendi, ac subinde commutandi, ne siccati lædant, insuper mur-

k iij

mure cadentis aquæ in peluim, fontium imitatione, vel frigidissimæ è vase in vas sæpius transfusæ, ægrotanti delectamentum & somnus concilietur.

Mollis sit lectus, & spatiosior, ut subinde locum æger possit commutare: lecti stragula & linæamina leuia sint, & tenuissima, non aspera, non fordida, alternis diebus commutata, contra vulgi errorem, odore rosarum aut viol. fragrantia, cucumeres crassiores, quos etiam aliqui angurias vocant, cucurbitæ caro, lactuca & quæcumque alimenta refrigerant, iuscula frigidis herbis alterata, prisana dilutior cum succo limonum, aut citri, & quæcunque talia dicta fuerint, huic affectui conueniunt.

Potus eiusdem sit generis, qualem prius imperauimus. Ceterum potioni magis indulgendum quam cibo, quæ frigida tamen est. Conuenit præter eas potus species aqua cocta saccharo viol. condita. Oportunior alendi hora matutina est, quod tunc ob aëris frigiditatem febrilis calor tepescere videatur.

Somnus quoad fieri potest, omninò conciliandus est, & quies tum animi tum corporis imperanda.

Primum igitur ut alui excrementa quæ plerumque ob vehementem calorem exsiccata sunt, educantur, clyster molliens & refrigerans iniiciatur.

℞. quatuor emollientium herbarum, fol. lactucæ & cucurbitæ an. m. i. pruna numero decem, fiat decoctio, huius decocti percolati. ℞. lib. i. f. cassiæ

recenter ext. 3x. sacch. rub. ʒij. olei viol. ʒiiij. fiat clyster, immittatur ante cibū: vel si in ventriculo plenitudo & grauitas percipiatur, sumatur hoc medicamentum leniens. Cognoscitur autem, si adsit ingens sitis, ardor, morsus ventriculi, vomitus biliosus.

℞. tamarindorum ʒi. bulliant in s. q. decocti cordia. huius percolari. ℞. ʒiiij. s. in quibus dissolue cassiæ recent. ext. cum decocto berberorum ʒi. syr. viol. sol. ʒis. vel diaprunis simplicis 3x. syr. ros. sol. ʒj. fiat potio, sumatur ad auroram, vel hora vna ante prandium. Vel sic parato.

℞. pruna damascena numero x. vuarum passarum detractis arillis ʒi. trium flo. com. an. p. i. quatuor sem. frig. com. an. ʒis. tamarindorum ʒi. decoquant, in aqua communi, vt artis est, colentur, & exprimantur, expressionis ℞. ʒiiij. s. manne elect. ʒis. cassiæ rec. extr. vt dictum est, ʒi. syr. viol. sol. ʒi. fiat potio, sumatur ad Auroram, vel hora vna ante cibum.

Verū si maxima bilis copia adesse cognoscatur, cum periculum immineat ne in principem aliquam partem decūbat, vel lenientiū quantitas augenda est, vt morbi materiæ pars detrahatur, vel validius medicamētū cholagogū adiiciendū, hoc pacto. ℞. prædicti decocti q. s. cui adde diaprunis simpli. 3x. syr. ros. sol. ʒij. vel pulpæ cassiæ recent. extr. 3vi. diaprunis sol. ʒiiij. syr. ros. sol. ʒij. fiat potio. vel ℞. rhab. infusi in succo ros. & expressi ʒis. diaprunis simp. ʒi. elect. è succo ros. ʒi. s. syr. ros. sol. ʒi. cum decocto
k iiij

cordiali fiat potio, nam vt inquit Hipp. secundo aph. 19. cum morbi inchoant, &c. & primo aph. 24. in acutis passionibus raros & quarto aph. 10. medicari in valde acutis eadem die, si materia turgeat.

Sanguinis missionem aliqui imperant, plurimi refugiunt, tamque suspectam, quod bilis ex candescentiam vereantur. Qui contrariæ sunt sententiæ, opponunt eandem proportionem seruari, bilis ad sanguinem secta vena, quæ prius ante sanguinis missionem erat, & idcirco non debere esse suspectam, præterea addunt Galeni locum, tum cum quem nuper adduximus ex 11. meth. 15. tum 1. ad Glauco. cap. 13. vbi iubet in continuis febribus sanguinem esse mittendum, & primo aph. 23. ait in febribus adurentibus nullum remedium præstare sanguinis missioni vsque ad animi deliquium præterea 9. meth. cap. 5. in synochis largam sanguinis missionem imperat. At causos & synochos in idem refert genns 2. de cris. cap. 6. Hæ sunt rationes quibus persuadere contendunt in causo sanguinem detrahi oportere.

Sed paucis tota controuersia videtur posse componi, si quis exactè rem animaduernerit.

Duplex est causus legitimus & nothus, vt paulo superius ex Galeno ostendimus. Alter enim fit à flaua bile: alter à falsa pituita. Rursus qui à flaua bile fit, duplex est. Nam alter fit à bile sincera, alter non à sincera bile generatur, neque tam acrem habet calorem, sed portionem sanguinis admistam, à quo calor temperatur. Hic

rursus duobus modis potest contingere, vel enim fit ex syncho febre, hoc est sanguine immodico excalescente & degenerante præ calore in naturam bilis, aut ex præ existente flava bile, cui sanguinis aliqua portio adiecta est, ut iam diximus. Dico igitur quod in causo notho, cum ei siccitas non sit comes tanta, quanta in legitimo, licebit sanguinem mittere, modica tamen quantitate. Quod parvam sanguinis detractionem vires patiantur. At si sanguini copioso bilis admixta sit, pro copia sanguinis pulsus vehementiores erunt urinae rubicundæ, & vires firmiores, & pro viri ratione copia sanguinis detrahenda.

Quod si immodica sanguinis copia excalescit causus genitus sit, ita ut syncho causus euaserit, tunc liberalior sanguinis missio conueniet, & eo magis quo minus à sanguinis natura & temperamento recesserit. Et de hoc loquitur Gal. primo aph. 23. in exquisito verò causo, qui à sincera bile putrescente generatur, cum maximus sit recessus humoris huius à sanguinis natura, iuxta præceptum Galeni 4. de sanit. tuen. ca. 4. & vires infirmæ, sanguis mittendus non est: neque enim conditiones quæ ad id requiruntur adsunt. Licet enim morbus sit magnus, qui id indicat, adest tamen virium inconstantia, tum præsentium, tum futurarum: nam missio sanguine, ægri vires concidunt, ex candescit bilis, & plerumque delato ad caput eo humore fit phrenitis, ut sæpe vidimus, idcirco adhibendum iudicium est, ne nostra culpa æger periclitetur.

G. GISCAFERII

Ad id quod adducitur de bilis proportionē ad sanguinē, dico non seruari eandē proportionem, quoniā educto sanguine vires fiant imbecilliores & viribus imbecillis facilius est bilē excādescere: & quamuis eadem superesset proportio ad sanguinem bilis quę in venis continebatur, non tamen eadem erit absolutē, cum multa bilis in cysti fellis & prope hepar, & aliis partibus corporis lateat, cuius nulla portio sanguinis missione educitur, & corpus feruidius efficit. Locus Galeni qui adducitur ex 12. meth. 15. iam expositus est præcedenti cap. Nam licet hic morbus ob sui magnitudinem sanguinis missionem indicet, non tamen adest virium constantia, quę eam euacuationem patiatur, nisi vt dictum est, ad sint signa sanguinis copiam indicantia, aut bilem sanguini esse commistam, seu causum factum ex sanguine bilioso, non ex bile sincera, ex qua generatur exquisita tertiana, quę solo loco differt à causo, vt ex Galeno iam probatum est. Nam qui causus ab humore non naturali fit, ardentissimus est, verū hic raro contingit, plerumque enim fit ex sanguine bilioso. Galeni sententia primo ad Glauc. indubitata est, modo comitemur signa ab eo adducta, rubor maior quam naturę conueniat, & corporis tumor, & venę extensę. Ad locum vigesimi tertij aph. primi libri dicendum per febres adurentes Galenum intelligere eas quę aut synochę sunt, aut ex synochis in causum de-

generantes, quibus est maxima sanguinis copia, & has refert in genus synochorum, ut secundo de cris. 6. Alioqui quis tam imprudens est ut mittat sanguinem usque ad animi deliquium, in humor. febribus, si veri sint causi? neque quisquam est qui id præcipiat. Necessè est igitur Galenum intelligere de illis ardentibus febribus, quæ ex synochis fiunt, & sanguinis plenitudine, quod etiam Altomarius notavit. Quod si quis ita imprudens sit, ut eum Galeni locum exquisito causo velit accommodare, ægrum in interitum præcipitabit.

Si itaque vrina crassa sit & rubicunda, sanguis mittendus est, parce tamen, ut vires in reliquum morbi sufficiant. Verùm si febris sequatur inflammationem alicuius visceris, tuta erit sanguinis missio: mittant autem ex vena interna dextri brachij, nam hæc velocissimè euacuat, & plurimum ex principibus partibus, ut Galen. 4. acut. 24. Auicenna quoque eiusdem videtur esse sententiæ, nam cap. 44. secundi tractatus primæ fen. quarti ait, & non plebotometur, fortasse enim inflammabit eos, & fortasse iuuabit eos, si fuerit ibi turbiditas & rubedo. Capiti postea oxyrrodinum applicetur.

℞. succi lactuæ, olei rosati completi an. ℥ij. aceti ℥ss. Vel recipe olei nenuph. olei rosati an. ℥ss. aceti ℥ss. misce & leniatur caput rasum, præsertim sinciput, ut panni Linci frustra immersa & expressa

G. GISCAFERII

incipiti & fronti applicentur.

Syrupi interea refrigerantes exhibendi. ℞. syr. de succo acido citri, è nenuph. an. ʒi. aquæ lact. nenuph. an. ʒiij. largos n. oportet esse syropos vt caloris vehementia extinguatur. Plures sunt syr. qui ad hunc vsũ conueniunt, vt præter iam dictos viol. de succo acet. ex endiuiā, de cucurbita, & papau. de berberis ex agresta, oxisaccha. & similes ex quibus magis conuenientes naturæ & symptomatibus eligantur: vt in delirio sumitur syrupus de papa. & nenuph. in spirandi difficultate, & vbi coniectura sit bilem in venis pulmonum collectā esse, syr. viol. si in hepate, ex endiuiā è nenuph. è succo acido citri, è succo acetosæ, alio qui sine distinctione prædictis syr. vti permittitur. Habendus similiter delectus aquarum quibus syrapi diluuntur aut si pro aquis decocta substituas.

Deinde epithemata cordi applicentur, ℞. specierum ad epithemata cordis temperatarum, si frigida temperata non sint, ʒi. trocis. è camph. ʒij. aceti ʒiij. aquarũ ros. ʒviij. acetosæ lib. s. nenuph. buglos. an. ʒv. vini ʒs. fiant epithemata, cordi applicentur, infusis & expressis frustis panni quem chermisimum vocant, in febris ipsius augmento: ne si expectemus coctionem serius remedia parentur. Hepati etiam prospiciendum est.

℞. aquæ endiuiæ lib. i. ros. acetosæ an. lib. s. omnium sand. an. ʒij. camph. gr. 6. aceti ʒs. spicæ nardi ʒs. fiant epithemata hepati, tepide tamen iuxta Galeni præceptum 13. meth. 11. mane & vespere

Testibus præterea sua epithemata applicanda sunt. ℥ vini aromatici ℥ij. aquarum planta. & nenuph. an. ℥vi. aceti ℥i. misce & panni molliores immersi & expressi testibus applicentur. Vix enim credibile est, quantus sit testium consensus cum toto corpore. Verum harum partium refrigeratio magis conuenit accedente iam ad statum morbo, quam in principio, ne per antiperistasin ignis magis augeatur.

At quoniam febris hæc soluitur vel euacuato bilioso humore, vel calore extincto, sicut etiam Paul. lib. 2. cap. 29. vrgétque magis caloris extinctio quam causæeductio, aqua frigida copiosa potari permittitur: ea enim febrī, vt febris est, remedium est: vt Gal. 11. metho. 9. præsertim huius, quæ omnium vehementissimum habet incendium. Idcirco 9. meth. 5. frigidam exhibet, vbi concoctionis notæ iam apparere cæperint, & nullus sit in visceribus tumor præter naturam, aut euidens obstructio potissimum si laborans potui aque frigidae assuetus sit, quod etiam 11. eiusdem cap. 9. confirmavit, singularéque dicit esse remedium ad arduas febres, & primo acut. 43. ait tantum offerri oportere, quantum æger semel in spirando possit haurire. Verum Auer. 7. coll. 12. ait non esse expectandam morbi coctionem: cuius rei duas innuit rationes, primo quod æger interea periclitetur, & serius futurum sit auxilium, vbi febrilis calor innatum calorem extinxerit. Altera est, quod longe minus periculum immineat ex aquæ oblatione, quam ex tanto in-

cendio, nam ex frigide potu, sola morbi longitudo imminet, ex caloris vehementia, mors. Idcirco pluribus recentiorum probatur hæc opinio, ut non expectata coctione frigidissima abunde propinetur: modo nulla adsit viscerum inflammatio. Ceterum tutior erit potus aque frigidæ si primum cocta sit, saccharo violato condita, ut si octupla sit aqua, suboctuplum sit saccharum, nam cum frigida sit, tarde penetrat, si cruda præsertim sit, & multo tempore in hypocondriis morata corrumpitur, ut Gal. 4. acut. 5. vel si pro saccharo viol. syrupus aliquis refrigeras, ut de limonibus ex acetositate citri, ex agresta, è berberis, è granatis, vel oxisaccharum, & similes immisceantur, aut in vehementissimo incendio, & inquietudine, syrupus de papauere.

Commendatur ad demulcendam sitim efficacissimus hic, præsertim ab Arabibus.

℞. succi cucumeris crassioris, quæ anguriâ vocât li. iij. sacch. lib. ij. coquantur secundum artem, & fiat syr. admiscetur aquæ coctæ frigidæ ad sedandam sitim aut aqua hordei, endiviæ, acetosæ, & similibus, vel paratur iulepi ex aqua cucurbitæ, cucumeris, seu anguriæ, rosæ, acetosæ, viol. & similibus, addita sexta parte sacchari, aut octaua.

At cum hypocondria & lumbi incendio flagent, hoc lenimento temperanda sunt. ℞. olei ros. loti ter aquæ ros. ℥ iij. ceræ albæ ℥ ij. liquecant in vase duplici, ubi refrixerint, in aquam frigidissimam demergantur, deinde subigantur succo

lactucæ: vel semper viui, adde camph. 3. s. hoc vnguento sæpius inde vngantur hypochondria, & lumbi. Quòd si pro oleo rosaceo substituatur oleum violatum, lotum aqua violata vnguentum thoraci illinendo probatissimum fiet, ei verò parti præcipuè refrigerantia topica applicanda sunt, vbi coniecerimus bilem collectam putrere: vt si in pulmonibus, ventriculo, hepate, vt dictum est, hæc autem in statu conueniunt ne incendij vehementia fiat in hecticam lapsus vt Gal. cap. 9. 1. de feb. diff. quo etiam tempore ad ardorem temperandum frusta & ramenta cucurb. & cucumeris contrectari permittuntur, aut mandragoræ poma, vel pilæ marmoreæ, folia etiam lactucæ, aut nenuph. quæ etiam plantis pedum applicantur.

Alij horum frigidorum applicationem minus tutam existimant, eo quod fuliginum dissipationem prohibeant, ægrotantibus quidem hæc placeant, quamdiu sensum frigoris exhibent, licet paulò post noceant facto calore ardentiore ex conclusione: ob id præstare aiunt, si raso capiti, thoraci, hypochondriis, quin & plantis pedum applicentur pulmones recētes mactatorum animalium, aut catuli, aut pulli columbarum per dorsi longitudinem disiecti, quorum tepido calore igneus temperatur, & fuligines alliciuntur, & ita per accidens subsequitur refrigeratio, oppositum tamen Galenus sentire videtur loco citato.

Concocta materia, & vbi ad septimū iā diē peruenierit, quem exquisitus causus non solet ex-

G. GISCAFERII

cedere, animaduertendum an natura moueatur ad crism, si moueatur quidem sed imperfecte, iuanda est iuxta sententiam Hipp. Quo natura vergit primo aph. 21. Si igitur fluxum sanguinis varium tentet, setis porcinis immixtis iuanda est. Similiter, si sudores, aut alui fluorem, aut vomitum. Quod si nihil moueat, aut imperfecte, reliquæ humoris educendæ sunt medicamento purgante, ne recidiua contingat, vt est Hipp. sententia 2. aph. 12.

℞. rhab. electi ziss. cinam. gr. v. tamarind. zii. macerentur in aqua endiuix & modico vini albi per noctem, mane colentur, & exprimantur, adde rhab. electi puluerizati ℥ij. vt membra roborentur syr. ros. sol. ℥ij, fiat potio sumatur in aurora. Vel sic.

℞. corticum myrab. citrinorum conficatorum oleo amig. dulcium ℥vi. infundantur in f. q. decocti cordialis horis decem, lento deinde igni fricentur, & colentur adde cassiæ recenter ext. ℥vi. elect. è succo ros. ℥ij. syrup. ros. sol. ziss. fiat potio sumatur in aurora. ℞. conseruæ ros. ℥ij. conseruæ flor. viol. ziss. misce, sumatur post ride. Symptomata compescantur hoc pacto sitis quidem, tum potu aquæ frigidæ, inleporum, collutione oris frequentis aquæ frigidæ cui tantillum aceti commistum sit, & iis quæ præcedenti capite diximus.

Idem præstant lactucæ tenellæ foliola, portulacæ, vel oxalidis rotundæ & pomitescellæ rosacea vel simplici aqua frigidissima maceratæ, his enim

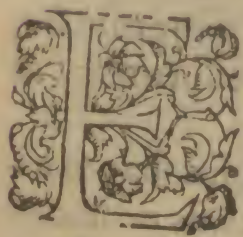

enim sitis demulcetut : fricetur lingua panno lineo molli leuiter immerso prius mucilagini psyllij aut malorum punicorum succo . Sic enim asperitati linguæ prospicietur . Capitis ardori succurrunt præscripta linimenta, iuuabit etiam non parum olfacere sequentem liquorem. ℞. aquæ ros. ℥iij. aquæ nenuph. ℥ij. aceti acerrimi, ℥iss. sant. alborum & rub. an. ℥iss. camph. ℥i. misce & in phiala agitatum oderetur.

Si vigiliæ infestent, iisdem somnus conciliandus est, quæ prius imperauimus, aut hoc linimento ℞. vnguenti populi recentis ℥i. olei nymphæ, olei ros. an. ℥ss. misceantur, & fronti, & temporibus applicentur, & in aures de his aliquid immitratur.

Postremo si morbi aliquæ reliquæ suspectæ sint, frictionibus & vini albi tenuis mediocri potatione educentur. His enim vrinæ & sudores promouebuntur.

De continua tertiana. Cap. V.

St & febris alia, ex biliosarum genere, quæ cum causo maximam habet similitudinem, adeo vt Gal. vix alteram ab altera distinguat, secundo de cris. 6. & quarto aph. 59. hanc τριταίου vocat 2. de differentiis feb. secundo, vbi eas ab ardentibus distinguit, & synochis.

Fit igitur continua tertiana à bile flaua dilu-

tioſe, & non adeo retorrída, ac cauſus, quæ alternis diebus ad incendiꝝ locum deſluens facile conflagrat, & calorem inſignioreſ excitat: ea verò portione abſumpta, calor perſeuerat quidem, ſed remiſſior, donec qui continuam facit humor abſumatur. Verùm locus in quem humor ſeſe præcipitat, à corde magis diſſitus eſt, & in venis anguſtioribus, vnde fit vt conſpicuæ exacerbationes & remiſſiones ſint, nec tantum pariat incendium.

Fit quandòque bile non prorsus ſyncera, ſed miſta pituita, quandòque etiam humori melancholico, ex quo fit, vt modo longior, modo breuior ſit, & varia ſigna præſeferat.

ſymptomata eò remiſſiora, quò maiorem alterius humoris copiam admiſerit, quò ſincerior bilis, eò calor acrior: ſitis & vigiliæ magis infeſtæ, & ad naturam cauſi magis accedit, quò impurior, eo magis recedit, & omnino ſymp. vtriuſq; febris non niſi magnitudine diſcrepant, quia in cauſo acerbiora omnia frequētiora, & periculoſiora, ex quibus fit vt eiſdem generis ſigna vtrumque affectum demonſtrent, cum eadem ſymptomata, vt morbi naturam ſequuntur, & ſymptomata & morbi indicia ſint.

Quod ad prognostica attinet, cauſus ſuapte natura breuior, & periculoſior: at criſis in hac ad quartum decimũ diem plerumque incidit, eò periculi magis habet, quò ad cauſi naturam magis acceſſerit.

Præterea in victus ratione, cauſus magis refri-

gerantia, & humectantia postulat, in hac cauendū ne quo die maior est irritatio, vberior cibus concedatur, nam in accessionibus abstinendum est.

Remedia eadem vtrique affectui conueniunt, verū in tertiana continua pro caloris vehemētia temperanda sunt, & prout alterius humoris participem esse coniecerimus. Cæterum sanguis in hac detrahendus est, pro virium constantia, si cæteri numeri consentiant, vt Gal. 1. ad Glau. 13. enemata, syrapi, pharmaca purgantia, & quęcunque ad symptomata demulcenda pertinent, ex iis sumantur, quę in causi curatione diximus: nam cum paruo discrimine differant, quę in alterius curatione præscripta sunt, alteri poterunt accommodari, ne eadem sæpius repetere necesse sit.

Hęc de febribus dicta sint quę ex bilis putredine generantur.

De quotidiana febris dignotione, causis & prognostico. Cap. VI.

QVÆ biliosis febribus maximē opponuntur, sunt quę ex putri pituita generantur, cum earum febrium causę plurimum inter se dissideant. Harum quę intermitrens est, quotidiana vocatur, à circuitus motusque ordine, quod diebus singulis similiter redeat, ἀμφιμερὶὸν Græci vocant. Verū non quęcunque febris simili typo recurrens, quotidiana dicenda est, alioqui tertiana duplex

& triplex quartana, à quotidiana minime distinguenterentur, sed quod ab ea materia fiat, quæ cum pituita sit copiosa, facilè putrescens, necessario quodidianos paroxysmos habet: vt etiam Gal. innuit 2. de feb. 4. Hæc autem duplex est, vel enim exquisita est, vel notha. Exquisita vna est & simplex alteri humori non commista. Notha verò duobus modis fit, nam aut alterius humoris admistione generatur, vt quæ ex pituita salsa, vel à pituita quæ à propria natura degenerauerit: vitrea, aut acida. De exquisita primum agendum est, eius itaque signa adducemus, sumuntur autè à substantiæ inhærentibus, & à symptomatibus: substantiæ febris inhæret calor, symptomata aut ad actiones læsas, aut ad exeuntia mutata, aut ad qualitates mutatas pertinent, vt ex sequentibus facile constabit.

Incipit igitur accessio ab extremarum partium frigore, quod etiam paulatim in totum corpus serpit: cum rigore verò non inuadit, sed potius horror quidam adest quandòque, vt secundo de diff. 4. increfcente scilicet febre, difficulter eius materia accenditur, vixque frigus à calore superatur. Vnde fit vt longum habeat incrementum, materia siquidem crassa est, frigida & humida, & sæpe præ crassitie meatibus hæret, calor non admodum vehemens, at cum quadam acritudine obtusus, & multo vaporì commistus, veluti flamma sub viridium lignorum aceruo: acritudo à putredine, vapor à materia educitur humida: pori angustiores, & fere constricti: ex quo fit vt ma-

teria non possit tam celeriter discuti.

Pulsus exigui sunt & debiles, quartanarū pulsibus, minores cuius causa est caloris & viriū imbecillitas, tarditas vtriusque eadem, at raritas maior in quartanis, & tanto quanto quotidianæ raritate tertianas superant, ut primo ad Glau. 7. nam paruitas frequentia compensatur: tanto igitur sunt quartanarum pulsibus frequentiores, quanto etiam minores, inæqualitas autem quotidianis longè maxima: cuius causa est lenti humoris obruentis copia: sicut enim tertianis minima est pulsuum inæqualitas, ob materiæ paucitatem & tenuitatem, in qua facile luculētus & purus ignis accenditur, ita in quotidianis ob crudi humoris abundantiam & lentorem vires opprimuntur, & calor turbidus & fumosus difficulter accenditur: ex quo pulsus inæquales omninò fiunt & varij, modo paulo maiores, modo minores, debiliores, aut fortiores prout calor materiam, aut materia calorem vicissim superauerit, perinde ac iis contingere solet qui grauioris sarcinæ pondere præmuntur, quibus vario gradu incodere necesse est, pulsuum namque inæqualitas omnis virium oppressionem arguit, oppressio materiæ copiam, ut exactè declarat Galenus 2. de causis puls. cap. 1. exemplo duorum idem onus ferentium, iuuenis & senis, at inæqualitas hæc, in principio & augmento magis perspicua est, donec calor materiam prorsus accenderit, licet etiam in declinationem vsque perseveret.

Vrinæ crudæ, quod signum cæteris etiam feбри-

l iij

bus in principio commune est, verū alia est cruditatis vrinarum ratio in hac febre, quā in aliis, nā cum maiores sint obstructions, ob humoris lentorem & crassitiem, & caloris imbecillitatem, ichores qui seroso humori cōmisceri solent, qui etiam naturam succi imitantur, à quo secernūtur, nequeunt percolari ex quo fit, vt serosus humor fere sincerus effluat, & vrina alba & tenuis. Quod si quando alicuius vasis obstructio referetur, crassa emittitur, & turbulenta: idque quandōque vicissim fieri dicit Auic. 1. q. tract. 2. ca. 49. quin etiā aliquando fiunt rubicundæ, vt Gal. primo ad Glaucum cap. 7. affata scilicet parte aliqua pituitæ, à putredine, aut si febris ex pituita dulciore fiat, quæ iam ad sanguinis limites accedat.

Alui insuper excrementa frigidiora, liquidiora, crudiora, aquosiora, & pituitosiora sunt, vt ibidē Gal. Cuius rei causa est ventriculi frigida intēperies & venarum mesaraicarū obstructio: ab illa fit vt multa crudi & aquosi humoris copia generetur, ab hac vt in hepar cōcoctus cibus penetrare non possit: quare excrementa liquidiora reddi necesse est. Præterea ventriculus & os ipsius præsertim, & hepar male afficiuntur, vt 2. de cris. 5. vnde copiosa pituita fit, quæ in vniuersum corpus redundās ipsum humidius reddit. Plurima quoque in ventriculo congeritur, ex quo prosternitur appetentia, nisi forte ob intensam aciditatem famē exciter, sitis pauca, nisi salsa sit, nam vt dicit Gal. 1. de plen. cap. 11. à salsa siticulosi, ab acida famelici, à dulci somnolenti, ab insipida minime appe-

tentes fiunt: ructus acidi, & frequentes, vomitiones pituitosæ, præcordia inflata, & ultra naturalē habitum intumentia, calor cum paliditate, albus, nempe ob sanguinis & spirituum inopiam.

Sudor circa initia huius febris aut nullus, aut modicus, cū per angustos cutis meatus crassus humor educi non possit nisi vbi attenuatus & coctus sit, ex quo fit, vt cum materia non facile possit discuti, accessiones ad horas octodecim sepe producātur, neque prorsus desinente accessione quies relinquatur, sed vestigia quædā putredinis reliqua sint non exigua, à quibus efficitur intermissio multo deterior & alterius accessionis maturius principiū, nam interuallum quietis horarū circiter sex solet intercedere & inuadit ferè sub vesperam. Quæ hucusque signa adducta sunt exquisitam quotidianam indicāt: exquisitam voco eam, quæ à naturali pituita putrescente accenditur, naturalis est, quæ non salsa, non vitrea, non dulcis, sed quæ fatuo & saluato quodam sapore indicatur. Quæ salia sapore & propriis signis cognoscitur, hinc vrina ruffa mediocris substantia, inuasio cum motu quodam horrifico, pulsus fortior, velocior, densior, quam in cæteris pituitæ generibus, sitis maior, & multa, horridior calor acrior succedit, calori sudor, inuadit incerta hora.

Quæ à dulci fit pituita, mitiora fere habet omnia cū minore interuallo à sanguinis natura recedat, vrinas subrubeas, crassas, pulsus veloces, frequentes, paruos, oris amaritudinem, sitim, capitis

I iij

grauitatem, in declinatione sudores. Inuadit plerumque cum horrore media nocte, quod ad sanguinis naturam accedat. Quæ ab acida vehementiora habet omnia symptomata, cum tenacior crassior & frigidior sit, ideo neque sudores ulli declinationem excipiunt, nisi ubi attenuata & concocta materia iam fuerit. Inuadit cum rigore, vt Gal. 2. de feb. 6.

Vitrea, epialam solet efficere, de qua posterius dicitur.

Harum febrium hieme maximus est prouentus, & statu temporis humido, & eius naturæ loco, & constitutione, exercet maximè pueros, eosque paruulos, ex his verò qui iam perfectum habent corpus, pituitosos, habitu crassos & obesos, plurimo ocio, ebrietatibus & crapulis deditos, vt etiam Galenus monuit primo ad Glauc. septimo.

Insuper Auicenna notauit, ex graui læsione ventriculi & oris ipsius præsertim, initio quandoque accessionum syncopas contingere: vnde febris ea generatur, quam syncopalem humorosam Arabes appellant. Hæc sunt signa, & causæ tum antecedentes, tum externæ, seu procatacæ febrium quotidianarum, quæ omnia excerpta sunt ex Gal. secundo de diff. feb. 4. secundo de cris. quinto & primo, ad Glauc. septimo & ab Auicenna secundo tract. primæ fen. quarti ca. 49. Hipp. primo de morb. vulg. com. 3. tex. 2. & 6. meminit febrium diurnarum & nocturnarum, quas Gal. in quotidianas retulit. Ex his diurnas

longiores esse, & magis periculosas, cum aliquando ad tabem vergant. Cuius rei causam affert in com.

At Auicenna tract. 2. primæ fen. quarti cap. 48. ait principium quotidianæ febris produci sepiissime usque ad xvi j. diem, & febrem ad 44. Galenus verò primo ad Glauc. 8. longam & periculosam asserit. At primus dies chronicorum morborum est 40. producitur itaque non raro ad 60. Id autem contingit ob materiæ naturam & copiam. At quo sincerior, & longior, sicut & quartana, ut ibidem Galen., salubrior est, cuius accessiones copioso sudore finiuntur, ut notavit etiam Auicenna: nam is humoris tenuitatem & pororum laxitatem indicat.

Quæ à dulci pituita breuior, quæ ab acida longissima, Quæ à salsa, notha quodammodo est, & ea ratione breuior, morbus hic non nature iudicio, sed concoctione, & multis euacuationibus soluitur.

De quotidiana febris curatione.

Cap. VII.

Vrationem instituenti, prima de vitus ratione sollicitudo est. Verum hoc prius animaduertendum est. febrem hanc oppositam omnino curandi rationem exigere illi quam biliosæ febres, de quibus hactenus egimus, requirunt. Nam sicut in illis præcipua medi-

ci cura est morbum seu febrile calorem extingue-
re cum à causa minus periculi immineat, ita in
hac potior ad causam sollicitudo vertitur, à qua
grauissimum ægrotanti periculum impendet.
Præterea in illis plurimum, in hac minimum hu-
mectandum est, ne si febris ratione refrigeran-
tibus & humectantibus vsi fuerimus, ab his hu-
moris subiecti noxiæ qualitates incendantur,
vnde contumacior morbus & difficilior euasura
sit curatio.

Vniuersa igitur victus ratio attenuans, inci-
dens, & aperiens sit iis enim crassa materia inci-
ditur, & obstructions aperiuntur.

Aer eligatur ad calidum & siccum declinans, si
natura talis non sit, arte paretur, ignibus, & suf-
fitibus, modo suffituum materia calidior non sit,
ex quo caput grauetur.

Cibus primis septem diebus parcior sit, sicut
iubet Auic. vt crudorum humorum copia quam
ventriculus, & venæ mesaraicæ continent inedia
concoquatur, aut ad expulsionem paretur: eo igi-
tur tēpore, tantū vtatur pane modico in iure pul-
li macerato, aut ptisana hordeacea, cui piper, vel
hyssopus mentha, vel origanum coxerint: deinde
paulo liberalius alendū, vt egri vires, in statū suf-
ficient, gallinacei pulli, perdices, aniculæ, & alti-
lia omnia præter ea, quæ aquas incolunt, hædinæ
quoque carnes, & quandóque etiam vitulinæ,
sed hæc infrequentius, & oua quandóque sorbi-
lia offerantur: ex oleribus beta, mentha, hyssop-
us, pulegium, & thymus, apium hortense vul-

gò petroselinum dictum, asparagus, feniculus, allium porrum, & quæcunque incidendi, & aperiendi facultate prædita sunt. Horum aliqua vna cum carnibus iuri incoquantur, aut ex his croco, cinamomo, synapi, obsoniis salsamenta parentur: quæ & palato grata, & morbo remedia sint, modo ea prius eligantur quæ minus calefaciant, & aperiunt, ne crassi adhuc & crudi humores fusi in venas traducantur, & obstructions augeant. Ex fructibus passulæ, capares & oliuæ vtilis sunt, vt etiam meminit Alexan. trall. lib. 12. cap. 7. singulariter commendatur ius cicerum rubeorum, præsertim, si hyssopo, mentha, feniculo, pulegio, aut allio condiatur. Parcendum autem omnibus, quæ refrigerant & humectant, aut ægrè concoquuntur, panis sit optimè fermentatus, & modicè salitus.

Potus sit in principio aqua, vel mulsa cum modico pipere, vel loco mellis modico oxymellitis aut syr. acetosi commista, aut sola cocta cum saccharo rubeo, quod magis ad mellis naturam accedit tamen præstantior erit, si vel piper vel cinamomum incoquatur. Vbi materia concoqui ceperit, vini potus erit vtilior, sit autem tenue & aquosum.

Vigiliæ quoque & corporis exercitatio ocio & somno vtiliora, si modo per vires exerceri liceat: exercitij loco aliquando frictionibus vti conuenit, tantum somni indulgendum, quantum ad celebrandas coctiones sit satis. Verùm

in accessionibus principio somnus omninò profligandus est, etiam eo magis quo ad id sunt procliuiores: ne paulatim in lethargum dilabantur. Præterea non erit inutile ægrum quandoque ad iram mediocriter, aut lætitiā concitare, quòd ab his affectibus totum corpus incalcat, nocent timor & mœstitia, quod refrigerent.

Procurandum ut consuetæ excretionēs procedant, aut natura, aut arte, & opera medici. Cibus accessionem horis quatuor antecedit.

In curatione per medicamenta primum alui excrementa educenda sunt, clystere immisso, hoc vel simili, ut vna crudorum humorum colluies, quæ intestinis adheret educatur. ℞ malū: betæ mercurialis an. m. ij. flo. chame: melil. an. m. i. flo. cētau. min. m. s. furfuris macri in panno ligati m. i. bulliant in lib. i. colatæ, dissolue olei cham. ℥iij. mellis ros. sacch. rub. an. ℥i. hieræ picra. ℥vi. salis ℥iij. iniiciatur ante cibum, & accessionem: repetatur tertio quoque die, si alius excrementa non deiecerit, paulo valentior immittat ut addendo decoctioni flo. stæch. & rorismar. an. m. s. sem. feniculi ℥i. & aucta hieræ quantitate ut ℥i. vel pro ℥i. hieræ substituendo hieræ & diaphenici an. ℥i.

Cæterum quoniam multa pituitosi humoris copia in ventriculo, & prioribus venis resider, cuius aliqua pars tenuior, alia crassior, ne multitudine materiæ symptomata contingant, quæ plerumque ægrotanti perniciem inferre solent, quæ paratior est medicamento educenda: ut etiam

monet Auicenna. Varia est enim huius humoris substantia: tenuior & coctior purgante medicamento facile detrahetur, crassiore & contumaciore relictâ, modo medicamentum validum à principio non præscribatur. Conueniet igitur hoc vel simile.

℥. catho. ʒi. diaphenici ʒij. vel agar. troc. ʒiiij. specierum Hierę simp. ʒi. cum hostiis fiant boli, sumatur in aurora. vel ℥. pill. alephan. ʒiiij. vel de hiera cum agarico ʒi. formentur pillule numero quinque, sumat hora ante diem. Deinde de phlebot. decernendum est. In qua primum animaduertendum à qua pituitę specie febris excitata sit, & quanta illius humoris copia in corpore contineatur, nam si à crasso, acido, vitreo, aut omninò frigido & plurimo phlegmate sit, quòd maximè à sanguinis natura recesserit, sanguis prorsus mittendus non est, ne imminuto calore crudi humores egrius concoquantur, vt docet Gal. 4. de sanit. tuen. cap. 4. Plurimum à sanguine distat vitrea, deinde acida, postea insipida, omnium minimè dulcis, vt quę sanguis semicoctus sit, verum quę salsa est, simplex pituita non est, cum aut putredine, aut acris alicuius humoris admistione fiat, ob id neque cōcoqui aut in sanguinem potest conuerti, sed tantum expulsionē desiderat, vt Galen. in lib. de const. artis 19. Hæ differentiæ propriis notis indicantur (vt superius ostendimus, Si igitur aut à dulci pituita aut ab insipidæ exigua quantitate genita sit, paucus sanguis detrahetur vtiliter, alioquin mittendus nō

est, cum vires in multa crudorum humorum copia constare non possint.

Si igitur urinae rubeant, si pulsus magni & turgidi, si calor faciei rubore perfundatur, si venae tumeant, sanguis tuto parua mensura lata venae incisione contrahetur, si opposita signa affuerint, omnino sanguinis missioni parendum. Præterea præparanda materia est à qua febris efficitur. Præcipuum enim medici consilium esse debet, ut morbi causa adimatur, à qua maius quam à morbo periculum imminet. Verum cum ea lenta sit, & crassa, incidentibus & attenuantibus eger, quibus etiam remediis duo hæc commoda succedent: alterum quod meatus aperientur, alterum quod interea calor innatus causæ morbi partem aliquam concoquens, inutiliorem sanguinem commutabit, quod quidē huic febriū generi peculiare est. Verum in horū medicamentorū electione consilium sit, ut primo à mitioribus incipientes, ad efficaciora & calidiora procedamus, ut ℞. oxymellis s. mellis ros. an. ℥i. aque beto: buglossi an. ℥ij. misce, fiat syrupus, propinetur calidus declinante accessione.

Verum controuersia est. Num oxymel à principio conueniat, orta est ex verbis Gal. primo ad Glaucum ca. 12. ubi in curatione febris quotidianæ ait utrendum oxymelle, & iis quæ validè apperiant: ex quibus verbis Alexander, in Galenum inuehitur, non esse eandem curandi rationem in omnibus febribus à pituita, cum si salsa sit, minus longè calefacientia requirat, quā si acida, alioqui

densiorē & acriorē factam iri, exemplo salis & niri ex Aristot. 4. Meteo. Sententiā Gal. Altom. exponens ait, pituitē vt humori frigido & humido semper incidentia cōuenire, neque Galenum calida aperientia statim à principio imperasse, quæ quotidianæ febris salsa pituita nocere possint. Quin nec ipsum oxymel, sed ait, μετὰ τὰς πρῶτας ἡμέρας, hoc est post primos dies. Verūm Trinkaue. aliter sentit, & Galeni locum mendosum agnoscit, cum oxymel à principio huius affectus mirifice conueniat, & idcirco ait legendū esse in Gal. κατὰ τὰς πρῶτας ἡμέρας. hoc est, primis diebus, quam opinionem cōfirmat etiam Pauli sententia, qui eandem Galeni lectionem videtur agnouisse, cui ego magis innitendum existimo: præsertim cum varia sit oxymellis compositionis ratio, & modo acrius modo mitius effici soleat, vt docet Galen. tertio acut. Quare verba Gal. ita explicāda sunt, vt primis diebus oxymellite vtendū sit, & cōmode aperientibus deinde, non quod eodem tēpore valde aperientibus vti liceat, quo oxymel imperatur, cum ea verba ad totam morbi curationem referantur: neque ea dictio καλῶς valde significat, sed probe & commode, vel sic legendum, vt dicat primis diebus vtendum oxymellite, tum illis quæ probe aperiunt, sicut etiam legit Paulus, ita vt dictio illa, tum, ordinem dicat temporis, quod Gal. expressit hac dictione καὶ, Verba Gal. hæc sunt, ὁξυμελιτε χεῶ κατὰ τὰς πρῶτας ἡμέρας καὶ τοῖς οὕτοις καλῶς προτρέπειν δυναμένοις.

Præterea Galenus primo ad Glauc. docet curationes exquisitæ quotidianæ, quæ à pituita naturali fit, hoc est dulci, non à salsa: at huiusmodi pituitæ oxymel nunquam non conuenit. Quod si quis pertinenter velit priorem lectionem tueri, dicendum Galenum intelligere per oxymel id quod compositum est, & diureticum. Quod si quis adeo religiosus sit ut hanc controuersiam: declinare velit pro oxymellire substituat syr. acer. simp.

Repetantur igitur syr. diebus septem, quibus elapsis, & si exactæ coctionis signa nondum appareant, pharmacum purgans exhibeatur, neque enim integra concoctio expectanda est, sed quæ paratior pituita vicissim educenda, ut deinde humoris reliquum facilius preparari & concoqui possit, pluribus enim euacuationibus repetitis, morbus hic soluitur, non natura semel decernente, sit autem pharmacum purgans huiusmodi.

℞. Catholici ℥i. elect. indi ma. ʒ. iij. fiant boli, sumantur in aurora, vel.

℞. Turbith. optimi ℥iiij. zingiberis ℥ss. sacch. ʒij. decocti cord. q. s. cui adde polyp. contusi sem. anisi & feniculi an. ʒij. fiat potio.

Ab assumpto pharmaco, ubi vno & altero die aut etiam tertio quieuerit æger, rursus materia nouis syrupis præparetur in hunc modum.

℞. oxymel. simp. ʒi. mellis ros. ʒss. vel sic oxymellis simp. ʒi. syr. de duabus rad. sine aceto mellis ros. an. ʒss. aquarum feniculi end. buglossi, an

ʒ. x.

ʒ. x. misce fiat syr. sumatur in aurora calidus diebus sex, quibus elapsis sumat pharmacum purgans quale prius descriptum est, vel hoc ℞. pill. aggreg. ℥iij. formentur pillulæ numero quinque sumat duabus horis ante diem. Vel.

℞. catholici ʒi. elect. indi maio. ʒiij. mellis ros. sol. ʒi. decocti cord. q. s. cui adde polipodij quer-
cini contusi sem. anisi & feniculi an. ʒij. fiat po-
tio, sumatur in aurora.

Quiescat deinde æger diebus aliquot, deinde accedente iam ad statum morbo, & exacte coctio-
nis iam signis apparentibus, iuxta Galeni præce-
ptum viscerum habenda ratio est, præsertim ven-
triculi.

℞. cōseruæ flor. borrag. vel buglos. conf. capill.
ven. & ros. an. ʒss. arom. ros. in mollis elect. formā
parati, ʒij. pulu. elect. ē gemmis ad corroboran-
dum, & diathodon abb. an. ʒi. corall. rub. ℥iij.
sacch. q. s. fiat conditum auro coopertum, quo
utatur frequenter ieiuno ventriculo & accessio-
ne declinante. Præterea regio ventriculi fouea-
tur hoc vnguento. ℞. olei de absynt. nardini,
Mastichini, cidoniorum an. ʒss. vini optimi ʒi.
galangæ gariophyllorum, menthæ siccæ, co-
rall. rub. an. ℥ij. ros. rub. ʒ. s. ceræ q. s. fiat
vnguentum quò ventriculi regio vngatur ma-
ne & vesperi ante cibum calido, vel huius
vnguenti loco sequens emplastrum appli-
cetur.

℞. emplastri ē Mastiche, emplastri pro stoma-
cho an. ʒi. galange corall. rub. an ʒij. subigantur

m

G. GISCAPERII

cum oleo de absinthio, fiatque emplastrum in scuti stomachalis formā, applicetur regioni vetriculi ante pastum. Verūm dum cibum sumpturus est, auferatur, ne sua vi styptica cibum infundum ventriculi descendere prohibeat: huius loco sacculus parabitur hoc pacto.

℞. mēthæ siccæ, absynthij sicci, sisymbrij, rosar. rub. flo. roris marini an. pug. s. coriandri præparati ʒi. cariophyll. ʒij. ligni aloes, macis cinam. an. ʒi. puluerizentur, & puluerizata insuantur in panno sericeo rubeo, fiatque sacculus acu interpunctus in stomachalis scuti figuram, qui deferatur super ventriculi regionem.

Cæterum cum longus soleat hic morbus esse, ubi aliquot diebus æger quieuerit, denuo præparanda est quæ superest materia validioribus syr. hoc pacto.

℞. oxym. comp. syr. de bisantiis an. ʒi. aquarum absinthij, feniculi, buglossi an. ʒx. misce fiat syr. Commendatur etiam pro aquis stillatitiis mellificratum, in quo thymus, pulegium, hyssopus, origanum, vel horum aliqua & cinamomi modicum coxerint. Post cuius syrupi assumptionem sumat statim orbiculum cōfecti. aromat. ros. repetantur syr. diebus septem, deinde purgetur medicamento aliquo ex præscriptis, vel hoc.

℞. pill. cocchia aggreg. an. ʒij. fingantur cum oxym. pillulæ numero quinque, sumat horis duabus ante diem, vel.

℞. Catholici ʒi. agarici troc. ʒ. ij. cum hostiis fiant boli, sumantur in aurora. At quoniam huius

febris causa plerumque aut in ventriculo continetur, aut in ipsum confluit, cuius rei argumentum est, ipsius insignis læsio, & cum ventriculus superiore præsertim sui partem facillimè per superiora purgetur, vomitus excitandus est, verum non antequam exactæ coctionis signa apparuerint, instetque tempus status, & ubi iam ventriculi ratio habita fuerit, ut Galenus primo ad Gl. cap. 12. imperat: nam materia cruda & tenax absque maximo dolore, & conatu non eiicitur, nisi forte natura sponte ad vomitum concitata sit & prompta, & humor tenuis innater. Quod si signa optimæ coctionis appareant, tuto prouocabitur, & largius cibo assumpto, vel ante accessionem: tunc enim maximè febrem imminuit, vel in augmenti principio, secus quàm ab iis qui medicinam exercent plerumque solet fieri, dum ventriculo roborantia applicant, crudis inexistentibus humoribus, quibus remediis sit, ut deinde tenacius hæreant, cum adstrictoria vi medicamentorum impacti fuerint. Simili quoque errore nonnunquam vomitionem violenter concitant in morborum principiis, qui à lenta & cruda materia generantur, cum non facile sit crassos, lentos & impactos humores vomitione reiici: eò conatu agitur materia, ventriculus læditur, vires deliciuntur, & in periculum rupturæ venæ eger deducitur. Quod si prompta sit vomitio, & tenuis humor, naturæ permittatur. Cæterum neque in paroxysmi principio vomitus eliciendus est, cum ab inertis frigore laborantis vires torpeant, sed

m ij

G. GISCAFERII

potius vel ante accessionem, vel vbi frigore iam profligato, calor emicare cæperit: elicietur autem in hunc modum.

℞. sem. atr. triplicis, sem. raphani, sem. anethi an. ℥i. coquantur accipiantur iuris decocti percolati ℥vi. oxymellis simp. vel scyll. si admodum crassus sit humor, ℥is. commisceantur, & commista tepide bibantur. Quod si illis temporibus vomitus prouocari non possit, cibetur æger salitis piscibus, & raphanis, vt iubet Gal. primo ad Glau. deinde eodem assumpto medicamento excitetur.

Vbi aliquot diebus quieuerit æger, instante iam declinatione, vrinæ eliciendæ sunt. Verùm si ægrum tot syrup. tædeat, sumat sequens decoctum.

℞. quinque rad. comm. aperit. maceratarum in aceto, an. ℥ss. capillor. ven. polytrichi, adianti, cetrach, cassutæ, an. man. i. pentaphylli filipendulæ absynthij an. m. s. buglossi cum rad. m. i. sem. appij, anisi feniculi an. ℥ij. quatuor sem. frig. ma. an. 3. s. cicerum rubrorum m. s. passu. mund. ab arillis ℥i. sem. carthami contusorum, agarici trochis. turbit electi contusi, an. 3. β. Zingib. ℥i. polyp. quercini ℥i. senæ orient. 3. s. decoquantur vt artis est, in aqua communi, decocti percolati. Accipe lib. s. adijciatur sacchi. & mellis an. q. s. ad dulcorem inducendum, & fiat syr. longus: clarificetur, & aromatizetur ℥iij. cinam. electi, sumat singulis diebus 3v. in aurora: hoc decocto obstrictiones aperiuntur, vrinæ

prouocantur, & materia morbi educitur. Ab his quiescat æger duobus aut tribus diebus, interea mane assumens zi. theriacæ elect. sex horis ante cibum. Cæterum cum à longo morbo hepatis & ventriculi vires fatiscant, & concoctiones vitientur, ex quo pedes & crura solent intumescere, & hydropis periculum imminere. Huic affectui occurrendum est hoc vel simili medicamento.

℥. troc. de absinth. troc. de eupat. an. ℥iij. troc. de rhab. ℥ij. cum syr. de rad. fiant pillulæ numero xv. sumat tres singulis diebus in aurora superbibendo hoc decoctum.

℥. rab. assati zi. rad. petros. aspar. feniculi, an. zij. bulliant in iure cicerum rub. colentur, de colatura sumantur ℥iij. vel iij.

Deiecta præterea appetentia excitanda, duobus aut tribus coclearibus syr. ex absinthio assumptis mane & vesperi hora vna ante cibum: aut huius loco bibantur singulis diebus diluculo vini absinthitis ℥iij. vtatur præterea confectio arom. ros. in tabellis, ad zij. duabus horis ante prandium & cenam, & coquendi facultas roboretur. Tandem ne ab imbecillo ventriculo noua materia congeratur, his pillulis vtatur. ℥. pill. alephang. zij. agar. trocis. zi. mastichis ℥ss. formentur pillulæ qualibet zvi. è quibus tres sumantur per horam ante cenam, bis vel ter in hebdomada.

Aliqui in principiis accessionum, vbi frigus, valde infestum sit, pedes mergunt in aquam cam
m iij

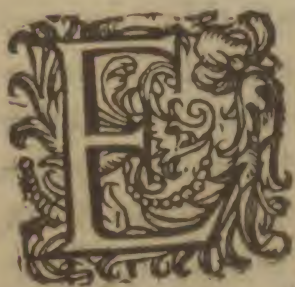
G. GISCAFERI.

lidam in qua rutha, & serpillum, thyus, abrotanum aut similes herbæ calidæ bullierint. Præterea concocta iam materia, & purgationibus præcedentibus, spinam dorsi inungunt in accessionum principiis, oleo abrotani, irino, ruthæ, anethino, aut similibus, aut etiam eodem tempore theriacæ zi. ex vino tenui propinant, aut mithridatij tantundem hora vna ante accessione vel hoc decoctum.

℞. Zingiberis, origani, ammeos an. ziiij. coriandri præpara. ziiij. rosarum, calamenti passularum, an. zij. coquantur in aqua communi ad consumptionem medietatis, huius decocti percolati dantur ziiij. vel iiij. hora ante accessionem modo concoctio & purgationes præcesserint.

De febre quotidiana continua.

Cap. VIII.

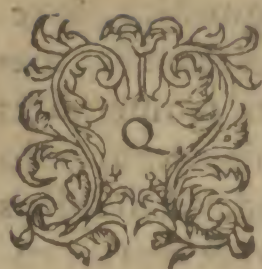
Adem omninò ratio est continuæ quotidianæ cognitionis, & curationis: nec vlla alia in re mutuo discrepant intermittentes, & continua quam in putredinis sede, cum in hac focus in venis sit, in illis à venis extra venas materia pellatur: vel si Fernelio credamus, quòd partim in ventriculi fundo intestinis mesaræo, aut aliis quibusuis inferioris ventris cavitatibus stagnet, & accessionis tempore accendatur, & aut vna

cum ea, quæ è venis emissâ sit, aut per se accessio-
nem faciat, ex quo minorem ignem excitari
par est.

Signa, symptomata, causæ, prognostica, & re-
media eadem. Nisi quòd si caloris excessus ma-
ior sit, maior quoque in remediis temperandis
eius erit habenda ratio: vt syrupis admiscendo
modicam portionem syrupi de end. vel simplicis
vel compositi, de capillis Veneris, & aquam en-
diuix borraginis capillorum veneris, aut aliud
eiusdem facultatis quæ sigillatim exprimi non
possunt: hoc vnum monentes nullam esse fe-
brem intermittentem quæ cum continua sui ge-
neris tantam habeat affinitatem, quantam ha-
bet hæc. Nam si verè & exquisitè quotidiana
sit, licet intermittens dicatur, tam paruum ha-
bet quietem, vt eodem tempore quo quies
adest, febricula adesse videatur, & ab antiquis
medicis dubitatum sit, num quies illa vera, seu
intermissio dicenda esset: vt Galenus quoque
recenser, secundo de diff. feb. quarto. Quæcun-
que igitur de intermittente dicta sunt, eadem
quoque de continua dicta esse credendum est.
Cum eadem sit vtriusque ratio: Et cum hæc
longè frequentius quam intermittens con-
tingat.

Væ hæcenus explicata est febris quotidiana, exquisita est, & à naturali pituita genita, fatuo & insipido gustu. Quæ veiò pituita dulcis falsa aut acida, eandem febrẽ constituit, parum euariatis symptomatibus. At vitrea aliam quandam gignit nomine à prioribus differentem: huic Epiali nomen impositum uest, à symptomate, ἡπίαλος enim algorem significat, & febris huius genus à qua calor & frigoris sensus toto corpore inæqualis est, algor quidem vehemens est, calor toto corpore mitis. Hinc ἡπίαλον appellari volunt, metaphora à maris lenitate sumpta: vt sentit Paulus libro secundo, cap. 26. ἀπὸ τῆς ἀλός ἡπίας φαινόμενης, cum aliàs turbatum plenum timoris sit, vel ex eo quòd leniter calefaciat, παρὰ τό ἡπίως αλαιένειν ἡπίον enim mite seu blandum significat.

Fit à pituita vitrea, quæ omnium humorum qui in corpore sunt frigidissima est: si quiescat nullum algorem inducit, quoniam illi partes in quibus continetur assueuerunt, si per sentientia corpora moueatur, rigorem inexpugnabilem infert, sine febre, si putrefacta non sit. Quod si putredo accesserit, febris accenditur. Verum id variè potest contingere, nam vel tota putrescit, vel ex parte, si tota quotidiana sit fe-

bris, in qua superato rigore calor in omnes corporis partes diffunditur, licet propter humoris temperiem & inæqualitatem ægrè putrescat. Si verò ex parte tantum, epialus: nam cum calor omnes partes superare non possit, qua parte putrescens vincitur calorem infert, qua verò putredini resistit, sensum frigoris. Ex quo fit ut simul calore & frigore corpus febrientis exiguis etiam portionibus afficiatur, ut in de inæquali intemperie octauo. Hanc febrem epialon vocant Hipp. in libr. de super fætatione. Galenus secundo de differen. febrium cap. 6. Paulus, Aetius, & Græci omnes reliqui. Est & aliud febris genus, in qua variè æger afficitur, hypiriam vocant: continua est, & in ea calor & spiritus in interiores partes refugiunt: ex quo exteriora refrigerari necesse est, cum interea intima corporis vrantur. Duobus autem modis id contingit, vel aliquo viscerum inflammationem patiente, tunc enim propriè lipyria dicitur, vel si ardentissima sit febris quæ præ incendio calorem & spiritus more cucurbitulæ intro attrahat: ut constat ex Hipp. & Galen. quarto Aphor. 48. septimo aph. primo, & secundo progn. 4. & in coacis prænot. & in de inæquali intemperie octauo. Auicenna vero tertium febrium genus inæqualiter affligentium commentus est, in qua interiora frigent, exteriora calent, vocatque hanc epialum, & lipyriæ opposito ferè modo vexare ægrotantes. Hanc fieri ubi pituita vitrea interius detineatur,

quæ cum frigidissima sit, internas partes refrigeret. Verùm accedente putredine, cum tota simul putrere non possit præ inæqualitate, quæ pars imputris permanet, algoré inferre solet proximis partibus: quæ putrida est, vapores ad extimas partes emittere, & exteriora calefacere. Verùm neque hæc ab aliquo Græcorum vnquam excogitata fuit, neque Galeni, neque ipsiusmet Auicennæ sententiæ est consona: Nam in vnaquaque febre prius caloré in corde & internis partibus accendi necesse est, & inde in exteriores & remotiores diffundi, vt ipse quoque asseruit.

Præterea Galenus secundo de differ. feb. sexto ait humorem hunc, licet frigidissimus sit, tunc frigoris & rigoris sensum tantum inferre, vbi moueatur: mouetur autem cum extra venas excutitur, vt in intermittentibus fieri vidimus. Quod si ita moueri contingat exteriores partes refrigerari necesse est, in quas effunditur, non internas in quibus prius continebatur. Quòd si quiescat, nullum frigoris sensum faciet, cum non à putredine, sed ab humoris motu rigor inducatur: vt Galenus in libro de rigore cap. 7. & 2. de symp. causis ca. 5. & ipsemet Auicenna 2. trac. primæ fen. ca. 6. testatur. Nulla igitur ratione febris hæc differentia videtur posse constitui. Itaque febris epialæ materia pituita vitrea est, non in totum, sed aliqua parte putrefacta: quæ pars non putruit, algorem, quæ putruit, calidos vapores emitti, vnde febrilis sensus, & frigoris simul in singulis partibus eodem tempore generatur: huius causa est,

vel ciborum crassorum & frigidorum materia,
vel languidus calor, vel vtrumque: multa autem
vix in corpore colligitur. Hinc raræ epialæ
febres.

Initio frequens oscitatio, rigor vehemens, pul-
sus minimi, tardi, rari, vrinæ crudæ, aquosæ, quo-
tidie fere inuadit, accessio plerumque ad 24. ho-
ras quandóque etiam pauciores producit, &
omninò quam quotidianæ vehementiora omnia
contingunt, quæ humoris intensam frigiditatem
testantur: præterea antecedens vita, cælum, ætas,
temperamentum, & cætera quæ in quotidiana
diximus, ad cognitionem huius febris adhiben-
da sunt.

Similis ferè affectus contingit quandóque ex
larga defluxione capitis, & multo insolatu, ete-
nim febris accenditur, in ea calor & rigor senti-
tur, diuersa tamen vtriusque materia est, nam
quæ caloris incendium parit, in venis vratur: quæ
algorem, à supernis partibus defluens, fusa in ha-
bitum corporis dispergitur: has febres vulgò ca-
tarrales seu reumaticas vocant. Sudore expresso
multis operimentis, & calidorum lapidum, seu
panniculorum applicatione curatur. Hoc enim
remedio humor qui rigorem inferebat sub cutè
liquatus educitur. Verùm in his, non eodem
loco calor & frigus sentiuntur, sicut in epialis.

Cæterum scribit Auicenna 2. tractatu primæ
fen. 4. cap. 53. febrem hanc non semper quotidia-
nas habere accéssiones, sed quandóque tertio,
quandóque quarto die inuadere, idque idcirco

fieri quod pauca sit hæc materia crassa, nec facile putreat, ob intensam frigiditatem, non tamen propterea tertiana aut quartana existimanda est, quod periodorum ordo febris differentiam non constituat, sed signa, quæ humoris naturam ostendunt.

Eadem victus ratio utilis quæ in quotidiana, sed attenuet magis & incidat.

Phlebotomia hic omninò interdicatur, medicamentis incidentibus & calefacientibus utendū, initio facto à leuioribus melicratis in quibus hyssopus, mentha, stæchas, origanū, vel thymus ebullierint: cui etiam vini aquosi quarta, quinta, vel sexta pars addi poterit: syrupis iisdem, aut etiam calefacta materia valentioribus, ut oxymellite compositio seu scyllitico, clysmatibus, electuariis soluenribus cataprotiis, & reliquis medicamentis, modo paulatim ad validiora quæque procedatur: redeundum post purgationes ad incidentia, ut pluribus euacuationibus contumax materia vicissim educatur, ut iam in curatione quotidianæ monuimus.

Commendantur thermæ siccæ, ubi iam dudum manifesta coctionis signa præcellerint, iis enim materia tenuatur, & elcito sudore foras emittitur, meliores erunt, si ex rebus incidentibus & aperientibus parentur, calamento, mentha, origano, roremarino, thymo, satiregia, pulegio, stæcahde, aut aliis eiusmodi, incoctis paribus aquæ & vini portionibus: iis utatur æger ventre ieiuno, & aluo subducta pro virium ratione: ab his, corpus frice-

tur, abstergetur sudor, deinde inungatur spina oleis supra enumeratis, in cura quotidianæ. Sumat postea diatrium pepereon, vel diacalamenthi, vel aureæ alexand. mithridatij, theriacæ, zi. aut per se, aut ex vino tenui, deinde in molli lecto compositus sudet, iisdem medicamentis uti poterit reliquis diebus, ubi aliud sumendum non sit, aut hora ante accessionem, modo prius materia concocta fuerit, alias enim importunus esset eorum usus.

De tertiana nothæ causis, signis, & prognostico. Cap. X.

Vplex est tertianarum febrium ratio; nam vel simplices sunt, seu exquisitæ & legitimæ, vel nothæ seu spuria, & quæ à veræ illius & sinceræ tertianæ natura deflectunt: quæ quidem idcirco nothæ dicuntur, quod non omnino eius febris Ideâ & similitudinē referant, cuius nomen usurpant. Alternis quidem inuadunt diebus, sed propriis signis mistam quandam febris speciem constituisse videntur. Nominis autem ratio ab humore superante sumatur: neque enim periodorum ordo, sed signorum ratio, febris differentiam efficit, quæ inter utrasque diversitas est, in materia præcipuè consistit, in qua febris accenditur, unde caloris modus, symptomata, accessiones, & tempora variantur: Simplicissima est, & unius tantum rationis exquisita tertiana, nec ullam omnino distinctionem admittit, ad quam

tanquam ad regulam quandam & exemplum ceteræ comparantur: quæ vero exquisita non est, multiplicem varietatem recipit, prout ab illa magis vel minus recesserit.

Verùm cum innumeræ sint earum differentia, quæ pro bilis ratione & admisti humoris quantitate & consistentia distinguuntur, scire licet eas vno tantum nomine exprimi, vel tertianas simpliciter, vel nothas seu illegitimas, aut omninò minime exquisitas vocari: sumpta ab ea denominatione, ad quam collatæ propriam differentiam constituunt, vt Galen. 6. epid. comm. 2. commento 23. Cæterum vt propriis quibusdam nominibus distinguantur, quasdam tertianas tantum, vel non exquisitas vocari iubet. Gal. quæ ab exquisitis paruo intervallo defecerunt, vt quibus accessiones ad horas quindecim producuntur, quibus verò ad viginti, aut viginti quatuor, aut triginta, aut etiam plures, extensas multum, aut parum tota latitudo vtrique intercluditur simplicissimis & exquisitis oppositis febribus. Varius est enim mixtionis modus, at quo magis ab altero termino recesserint, eò maior ad alterum fiet accessus, & quantum natura inter se different, tantum etiam rationem victus & reliquam causæ curationem necesse est immutari: vt primo ad Glau. 8.

Harum febrium causa est bilis, alteri humori commista plerumque verò pituitoso: nam vel humores per se & distincti putrescunt in corpore, vel simul commisti & confusi: si diuisi putreant,

cum eorum quilibet propriam habeat periodum efficitur febris mista quædam species, & complicatio. Id autem quatuor modis potest contingere, vel enim vtraque febris intermittens est, tum quotidiana, tum tertiana, vel vtraque continua: vel continua tertiana, quotidianæ intermittenti iungitur, vel quotidiana continua tertianæ intermittenti, & hæc vere & propriè semitertiana dicitur: vt Galenus secundo de differen. febrium octauo. Reliquæ verò non propriè semitertianæ appellandæ sunt: Quod si bilis pituitæ confundatur, & simul vtræque putreat, efficitur tertiana notha, quam idcirco quod frequentius accidat, maioris famæ nostri vocant, si humori melancholico, quæ ab ipsis minoris famæ tertiana dicitur, licet Agathinus omnes productas tertianas semitertianas vocauerit: quam opinionem Galenus impugnat secundo de diff. feb. 8. De priore nobis hoc loco sermo habendus est. Differt hæc febris à semitertiana, quoniam licet ab vtróque fiat humore, non tamen hi loco distincti sunt, sed ita confusi, vt ex vtróque vnus conflatus coctionem, preparationem, & expulsionem simul admittat. Hanc, si pituita crassa bili admista sit, vitellinam ex similitudine vocat Auicenna. Cum autem varia esse possit alterius humoris ad alterum proportio, tum in quantitate, tum in qualitate aut modo substantiæ, cui plus pituitæ aut crassioris inerit, longiores erunt accessiones & totius morbi longiora tempora, cui minus, aut aquosioris, è contra. Est enim hoc tertianæ pro-

prium, vt quo impurior fuerit, eo longior fit futura cum in aliis opposito modo contingat. Ceterę causę cognitę oppositarum & exquisitarum febrium causis, facillē cognoscentur, vt temperatura, calida quidem, & ætas iuuenilis, sed quibus ocium & repletio, somnus, balneę, & crapula comites sint, aut frigidior intemperies, aut curis, laboribus, vigiliis, ieiunio, cibis, & potui calidioribus insuescens: aeris conditio varia & inconstans, qualis autumnō solet contingere, & omninō quęcunque causę vtrumque humorem generant, cocuntes, huius febris causę esse possunt: omnibus tamen perpetuo adest vitiosa ventriculi concoctio, vnde crudi humoris copia fit.

Signa pro causarum ratione confusa, modo alterutrum humorem magis, modo æqualiter referentia varietas hæc mēte potius concipi, quàm verbis potest explicari.

Cum rigore languidiore incipit, vel horrore, alternis diebus inuadit, non raro ob humoris copiam diebus singulis, & duplex fit tertiana: accessio vltra duodecim horas producit, aliquando ad triginta & eo plures, vt Gal. primo epid. com. tertio, com. 5. & 6. epid. com. 2. com. 23. & 2. de diff. feb. 8. Calor perspicuam præferebat acrimoniam, comitantur quoque grauitas corporis, vertebrarum dolor, inflatio ventriculi, fastidia, sitis, oris amaritudo, vrina citrina, & crassior, inexacta, & modicē confusa. Pulsus quam in quotidiana maiores duriores, celeriores, & frequentiores.

tiores. Verùm in his omnibus differentiis à tertianis veris superantur, sed inæqualitate superant.

Accessiones copiosus sudor non soluit, sed modicus: coctionis signa eò serius apparent, quo impurior fuerit, & omninò signa eadem habet quæ tertiana, commutata tamen ex proportionē pituitæ ad bilem, & quodammodo media inter signa tertianæ & quotidianæ. Autumno frequentior. Huius generis tertianæ Romæ maximus est prouentus, tum ob ociosam hominū vitam, tum ob aëris inconstantiam. Durationis tempus incertum est, plerūque ex accessionum longitudine colligitur, vix duodecima aut 14. periodo terminatur, modo in quadraginta, modo in sexaginta dies producit, quandòque etiam sex integros menses perseuerat, ferèque desinit in tumorem lienis, vbi tamdiu vexauerit, vt in vitiatam viscerum temperiem, vt ex adducta à Gal. cuiusdam iuuenis laborantis hac febre historia constat, 1. ad Glau. 8. periculo tamen vacat, vt asserit Hipp. 4. aph. 43. nisi aut incuria medici, aut errore adstantium, aut egrotantis intemperantia talis euadat: neque adeo tuta est ac exquisita, vt exemplo iuuenis illius declaratur. Huius rei causa est humorum diuersitas, quæ morbos contumaciores reddit, vt 1. epid. comm. 3. comm. 21. & 4. aph. 40. nam & ad naturam semitertianæ accedit, quam periculosam asserit Hipp. primo epid. com. 3. texta 5.

De Tertianæ nothæ curatione. Cap. XI.

Ictus ratio eo plenior esse debet, quo longior expectatur morbus: id autem plerumque cognoscitur ex longitudine accessionum, præterea neque adeo refrigerans & humectans qualem aut in exquisita requiri diximus, aut in ea quæ ab exquisita parum euariat. Sed abstergendi, attenuandi; vim habeat, aut sine insigni calefactione urinas ducat. Vescatur igitur lacte amigdalorum in quo mica panis macerata sit, cui etiâ addatur saccharum: similiter iusculis mediocris pulli, cui incoxerint anethum, hissopus, folia deinde & radices petrosel. confert etiam ius cicerum rubeorum, cui incoctæ sint radices fœniculi, vel radices aut folia petros. vbi coctionis signa apparere cæperint, quo etiam tempore ptisana hordeacea conueniet, piperis momento condita, aut hyssopi comis: quantitas verò tum ex morbi longitudine, & viribus egrotantis, tum ex consuetudine metienda est: iubet Gal. diebus intermissionis tantum ægros nutriri, aliis minime. Verùm ætas nostra adeò tenuem victum non fert, at potius iuxta Hipp. sententiam secundo à cutorum, consuetudinis habenda ratio est, & diebus intermissionis semel & iterum cibus offereendus, minore saltem quantitate, pro temporis & virium ratione, reliquis semel saltem, & iuscu-

lis vtendum, vbi vires tantam in ediam non patiuntur. Hora verò conuenientissima est, in qua æger mitius habet, & ab accessione saltem per horas quatuor remota, aut accessione declinante. Quod si tam longa sit accessio vt vires in id tempus sufficere non possint, iusculis ex arte paratis virtus in delinationem vsque fouenda est, modo ea tantum quantitate sumatur, qua vires seruare, non febrem augere possint, aut certe quam minimum.

Potus sit in principio vel mulsa, ex albo melle, cui hyssopus adiiciatur, vt etiam Græcis vsitatum est, vel hydrosacharum, ex aquæ coctæ lib. iij. sacchari ℥vi. cinamomi zij. cui aquæ etiam posterius capillus veneris incoquatur: ea poterit vti in accessionibus etiam, vbi signa coctionis apparuerint, quo tempore vini tenuis & aquosi vsus, extra accessionem, tamen in pastu tantum conceditur.

Curatio à materierum communium eductione ordianda est, id autem fiat enemate infuso, vel sumpto leniente medicamento: Salubrior tamen erit vsus medicamenti, quod in hac febre multa pituitosa materia in ventriculo innatare soleat, quæ grauitatem & fastidia stomacho inducit, quandoque etiam vtróque remedio erit opus vbi adstricta aluo sit æger, enema igitur tale præscribetur.

℥. malua. betæ, merc. pariet. an. m. i. seminum anisi & feniculi an. zij. florum chamem. & meliloti an. m. s. furfuris in panno raro ligati ad pinij.

tuitam abstergendam m. i. bulliant in iusta quantitate aquæ secundum artem. ℞. iuris percolati lib. r. mellis ros. sacchari rubei, an. ℥i. olei communis ℥iiij. diacassia, hieræ picræ s. an. ℥s. salis 3. ii. fiat clyster. Huiusmodi clyisma conuenit præsertim vbi crassa pituita admista sit, vel tale medicamentum adsumat in die intermissionis.

℞. Catholici 3. x. agarici trocisc. ℥iiij. cum saccharo fiant boli, sumat in aurora, vel.

℞. Catholici 3. x. diaphenici 3i. cum hostiis fiat boli sumantur vt dictum est, vel hora vna ante prandium, sic enim facilius educet.

Deinde de venæ sectione consulendum: si itaque nihil adsit quod venæ sectionem prohibeat, & à febre indicatio tantum petenda sit, Galeni consilio primo ad Glauc. sanguinem mittemus, ea quantitate quæ statui corporis conueniat: lata venæ deductione. Deinde præparandi sunt humores expulsi, dum interea concoquantur, hoc pacto.

℞. syr. acet. simp. ℥i. mellis rosati 3s. aquarum lupulorum endiuia an. ℥ij. misce fiat syrup. vel.

℞. oxymellis simp. syr. ex endiuia an. 3i. aquarum lupul. buglos. an. ℥ij. vel oxymellis simp. ℥ij. si crassior & cōtumacior materia sit. Repetatur aliis sex diebus, sumatur sub auroram calidus: pluribus nobis in hac febre syr. vtendum est, quod magis contumax sit materia quam in exquisita: reperantur igitur syr. diebus septem.

Enematibus interea erit vtendum singulis die-

bus, vel saltem alternis, nam hoc remedio cruditates quę intestinis hæere solent, absterguntur: præterea in principiis accessionum frigus maxima cura depellendum est, tum calidis pannis applicitis, tum excalfactis lapidibus pannis inuolutis admotis, difficilius enim arceretur. Vomitus maximè probatur in hac febre, eò quòd multa materię pars in ventriculo contineatur, competit autem maxime cibo assumpto, testimonio Galeni primo ad Glauc. x. aut in accessionis principio, si in id tunc natura propinxis sit, elicietur autem hoc pacto.

℞. oxymellis simp. ℥ij. decocti attriplicis, radicū raphani in rotulas concisarum, sem. anethi ℥v. tepidum propinetur à cibo, iunabitur præterea digitis in os immixtis, & immixta pēna oleo intincta, quibusdam solum oxymel ex aqua pluuiæ repida satis.

Cōctionis itaque signis apparentibus materię pars soluente medicamento est educenda hoc vel simili.

℞. catholicon ℥vi. diaphēnici, electui ex succo rosarum, an. ℥ij. syr. ros. sol. ℥iss. communis med. decocti, q. s. cui adde sem. anili, & fenic. contusorum an. ℥iss. comarum hyssopi p. i. fiat potus, sumat in aurora vel sic.

℞. Rhabar. elect. ℥iiij. cinam. vel spicę grana sex agar. troc. ℥i. maceretur per noctē in s. q. aquę end. & absinthij, & modico vini albi, & mane facta expressione adde, elect. diacarthami. ℥. vi. vel diaphanicon ℥iiij. syrup. rosati sol. ℥ij. communij
n iij

G. GISCAPERII

nis decocti med. q. s. fiat potio sumatur in auro-
ra: vel in forma boli.

℞. cathol. ℥i. elect. indi maioris ℥ij. elect. de
succo ros. ℥i. cum hostiis fiant boli, sumantur
in aurora, vel si malit cataportiaumat hæc.

℞. pill. aggreg. ℥iij. conficiantur pillulæ nu-
mero quinque, quæ sumantur tribus horis ante
diem: tutum erit quandoque quinque, vel sex
horis ab absumpto medicamento solutio vti lo-
torio, hoc est potione cuius vi abstergantur me-
dicamenti reliquæ, si quæ supersint in ventricu-
lo. ℞. iuris cicerum rub. vel aquæ hordei, si in-
tensus sit calor febrilis, vel iuris pulli ℥vi. sacch.
rub. ℥ss. misce.

Id quoque memoria retinendum est, postridie
ab absumpto medicamento solvente lauatium
enema solere immitti, ne quæ reliquæ purgantis
medicamenti in intestinis relictæ sunt, alui fluo-
rem, aut capitis dolorem inducant, vbi ab ambitu
corporis humores in intestina deducti, partim
retinentur: Præterea plurimis in usu est, vt po-
stridie etiam ab absumpto medicamento soluti-
uo mane aliquid offeratur, roborandi ventriculi
gratia, & cordis, quod quidem in iis morbis ma-
ximè usurpari solet, in quibus ventriculus graui-
ter læditur, vt in hoc affectu.

℞. corticis citri sacch. conditi ℥iij. conferuæ
ros. ℥ss. misce & sumantur postridie ab absump-
to pharmaco mane. Quiescat deinde eger à me-
dicamentis tribus diebus, quibus interea vtatur
iussulis ex radicibus petrosellini, feniculi, & cice-

rum rub. Deinde redeundum ad serapia paulo valentiora, cum fieri non possit, vt tota materia quantitas à qua febris efficitur, simul præparata & concocta sit. Vtemur igitur tali syr. ℞. syrup. acetosi comp. vel si materia admodum sit renax, oxymel. comp. alioqui syr. de duabus radicibus cum aceto, syr. de capillis veneris, an. ℥i. aquarum endiuia lupulorum vel absinthij, si concoqui materia caput, capil. ven. an. 3x. vel decocti lupulorum endiuia capil. vener. comarum absinthij, cetrach. ℥iiij. misce fiat syrup. Vsum enim absinthij imperat Gal. post septimum diem, primo ad Glau. repetatur diebus quinque, vel etiam pluribus, si fiat hæc febris ab admodum contumaci humore, Concocta materia purgetur aliquo ex medicamentis præscriptis, deinde quiescat æger quinque diebus interim sumendo iuscula pulli, ex cicceribus rubeis, radicibus petroselini, fenic. comarum absinthij, capil. ven. cum modico sacch. quibus elapsis reliquum materiae præparetur, & concoquatur. Preparabitur autem sic.

℞. syrup. bisant. cum aceto, ex endiuia comp. an. ℥i. decocti absinth. capil. ven. radic. apij, fenic. gram. ℥iiij. misce fiat syr. vel sic.

℞. syr. ex quinque rad. cum aceto, syr. è cicho. comp. cum rhab. an. ℥i. aquarum absinthij apij, fenic. an. ℥i. vel 3x. misce fiat. syr. Interea verò maxima est ventriculi habenda ratio, ne crudos humores generet, vnde febris materia augeatur: hoc autem præcauebimus, tam sumptis, quam admotis medicamentis, hoc pacto.

n iiij

℞ specierum diarhodō abb. zij. specierum arom.
ros. d. G. ℥ij. parua quātitas adiiciēda est, eo quod
excalefaciant, conseruæ adianthi & flo. buglossi,
an. zij. sacch. albi dissoluti in aqua absinth. & ros.
vt & febris & gustus habeatur ratio q. s. fiat confe-
ctio in orbiculis p. zij. s. ē quibus vnā per ho-
ram & dimidiam, vel duas ante pastum sumat,
quibus etiam vti poterit post cuiusque syrupi
sumptionem, si illi sumentem fastidiant, aut ven-
triculum videantur lādere.

Accessionis autem tempore, vtatur condito se-
quenti: vbi iam declinat accessio.

℞. conseruæ florum bugl. conseruæ ros. conser-
uæ capill. ven. an. ℥i. pulu. elect. diarhodon abb.
zij. coral. rub. ℥iij. conseruæ floris roris marini, id
pituitæ gratia adiicitur, ℥ss. sacchari q. s. fiat condi-
tum auro coopertum, de quo prædicto tempore
sumat coclear vnum, cum aqua hordei vel tātum
immergendo in prædictam aquam, vel postea su-
perbibendo ipsius moderatam quantitatem.

Extrinscus autem ventriculus roborabitur
hoc vel simili remedio.

℞. olei ex absinthio, olei nardini, an. ℥i. olei me-
lini, olei mastichini, an. ℥ss. menthæ sicce cardamo-
mi, galangæ, corall. rub. carioph. an. ℥ij. styra-
cis calamitæ, ℥ss. coriandri præparati ℥i. ros.
rub. ℥ss. ceræ q. s. fiat vnguentum, quo ventri-
culi regio vngatur mane & vespere ante cibum
aut vnguenti loco vtatur sequenti emplastro.

℞. empl. ē mastiche, empl. pro stomacho, an.
℥i. galangæ ℥iij. coralli rubei zij. subigantur

cum oleo ex coroneis, fiatque emp. in formam scutalem, quod quidem regioni ventriculi applicetur, vitata tamen quoad fieri potest, hepatis regione, ne immodicè calefiat. Hoc autem cibi tempore amoveatur, siquidem sua vi adstringente cibi descensum in ventriculum impediret, quod quidem ab inunctione timendum non est, cum paruo tempore imbibatur. Concocta rursus & præparata materia, medicamento solvente educenda est, siue id in forma potionis, seu boli, seu catapotiorum fiat, quale est hoc.

℞. agarici troc. ℥iij. rhab. elect. ℥ij. masticeis ℥ss. cum syr. ros. sol. fiant pillulæ numero septem, sumat tribus horis ante diem, vel loco masticeis substituantur species hieræ.

Quod si neque his remediis febris cesserit, tædeatque ægrū tot medicamentorum soluentium, ab sumptione medicamenti soluentis quiescat diebus septem: interea verò ne remediis destituantur, vtatur iusculis aperientibus: his enim natura magis delectabitur quam syrupis, quibus elapsis, vtatur apozemate quod habeat vim aperiendi & educendi, quale erit hoc.

℞. quinque radic. aperit. macerat. in aceto, si adsit incidendi necessitas, vel in vino albo: si vigeat ventriculi imbecillitas, an. ℥ss. capill. ven. polytrichi, cetrach, pimpin. endiuia, eupat, buglos. cum rad. an. man. vnum, semin. anisi, apij fenic. an. zij. sem. mellonum, & cucurbitæ, an. ziss. cicerum rub. m. s. passul. mund. ℥ss. polipodij quercini, fol. senæ mund. an. ℥i. nam aliqua

G. GISCAFERI

bilis partes in melancholicum humorem vertuntur à calore febrili, sem. carthami contusi, ʒvi. agarici troc. ʒi. trium florum com. an. p. i. decoquantur vt artis est, de colatura.

℥. lib. ij. adde sacchari ad dulcorem q. s. vnde fiat syr. ad mediocritatem coctus, colatur, colaturæ adde rhab. electi, ʒ. ij. spice nardi ʒ. s. cinam. ʒi. macerentur horis duodecim, deinde exprimantur, vtatur diebus quinque: hoc medicamento reliquæ humorum educuntur, & robur addetur visceribus.

De Quartana causis, signis, atque prognostico.
Cap. XII.

Tertium intermittētium febrium genus est exquisita quartana, quæ ex solo melancholico succo generatur: huius autem duplex est ratio, nam vel naturalis est, vel ex aliorum humorum affatione conficitur, naturalis est qui ex crassiore parte alimenti in hepate & corpore naturaliter habente fit, eam habens ad sanguinem proportionem, quam ad oleum amurca aut ad vinum sex: frigido & sicco temperamento, vt secundo de diff. feb. 5. alter verò, ex humorum affatione generationē accipit, quoties hi nimio & diuturno calore perusti, in cineritiam veluti quandam substantiam vertuntur, vt Galen. tertio progn. 29. ex qua putrescente, quartanam etiam fieri asserit. Hanc

humoris speciem bilem atram vocat, fit autem tripliciter. Primum vbi sanguis immodico calore ferbuerit. Huius enim crassior pars assata in atram mutatur, ex qua carbunculi etiam fiunt, vbi in cutem decumbens putrescit, vt in lib. de atra bile cap. 4. tenuior in flauam degenerat, vt secundo de cris. 12. & 2. de diff. feb. 9. Fit quoque melancholico succo superassato, priore deterior. Omnium autem pessima quæ ex vsta bile generatur, vt declaratur in li. de atra bile ca. 3. & tertio aph. 22. & primo prorrh. 4. Ex his omnibus quartana febris acceditur: verum hæc spuria est, nec vnquam ferè ab initio inuadit. Sed aliis solet succedere, vbi ex longa febris perseuerantia humores assari eosque in venis retineri cōtigerit. Quod quidem plerumque solet euenire, si in autumnum vsque febris producat: qui frigore & temperamenti inæqualitate humoris excretionem impedit. Hic rursus in corpore permanens, cum in naturalem statum regredi non possit, calefactus putrem quandam recipit affectionem ex quo primum erraticam febrem excitari necesse est, idcirco quod diuersorum humorum plures reliquæ inæqualiter accenduntur, aliis enim partibus mouentur, & in partes sentientes transmittuntur, putrent, & febrem excitant, aliis verò neque mouentur, neque putrescunt, sicuti varia & inæqualis est in sanguine partium substantia, ex quibus vna altera promptius assatur, & putredinem acquirit, ab his inordinatæ febres excitantur, donec qui inæqualiter afficiebatur sanguis, parem vnde

quaque dispositionem acceperit, & superante atra bile, quartana febris consistat, ut tertio progn. 29.

Verum neque existimare oportet ex sola flava bile superassata, unde perniciosissimum atræ bilis genus efficitur, quartanam generari, cum ex eius assatione tam modicæ reliquæ supersint, ut febrē putrescentes minimè possint accendere, ut Gal. ult. ca. 2. de diff. feb. in fine innuit. Cuius rei duplex est ratio, tum quod huius humoris exigua sit quantitas in corpore, tum quod adeo tenuis sit substantia, ut feruesfactus & ex putredine attenuatus, ab ipso calore in ambientem facilè dissipetur, minima vel nulla excrementi portione remanente, quæ quidem tam prævæ qualitatis est, ut partes in quibus collecta sit, aut in quas vehementius deferatur, potius exulcerare, quam putrescens quartanam febrem excitare possit.

Cum autem ex atra bile febrem hanc generari dicimus, intelligi volumus illam quæ ex assato fit sanguine, qui paulatim longa caloris actione exsiccatus, maxima sui parte in hunc humorem vertitur, sicut in longis febribus continuis videmus accidere, ut Hipp. docuit tertio prog. 29. hoc sanguine aliquam etiam flavæ bilis & pituitæ portionem primo contineri par est, quæ una cum ipso in atram bilem degenerat, ex quibus simul putrescentibus, quartana febris accenditur. At ex assata pituita, quartana febris nunquam excitabitur, cum ex ea bilis atra generari

non possit: licet Auicennæ & Rhasi secus visum sit, quorum hic 18. contin. cap. secundo, ille prima quarti tract. secundo cap. de quartana asserit ex pituita assata putrescente febris hoc genus accendi, cum torrefacta in atrum humorem degenerauerit, quod quidem à Galeni sententia dissentire videtur, in libro de atrabile cap. 3. & tertio aph. 22. & 6. aph. 53. vbi omnes species eius humoris enumerat: quin & tertio de lo. cap. 7. asserit ex pituita melancholicum morbum gigni non posse & 6. aph. 56. expresse affirmat, ob humorum differentiam, furorem ex pituita etiam assata non posse induci, quod tamen necesse esset euenire, si in atram bilem vertetur.

Verum adducitur instantia, quòd quandòque pituitosis febribus succedat quartana, & quod frequentissimè puerilis ætas hac infestari soleat. Idcirco distinguendum clarius. Sola pituita, & quæ pura, & minimè putrida est, in atram bilē, aut immodico calore aut frigore mutari non potest, sed potius crassior & glutinosior efficitur, quod Galenus declarat secundo prog. com. 46. vbi asserit candidam excretionem glutinosam & rotundam, propter pituitam assatam fieri. Idem etiam declarat in lib. de tumoribus præter naturam, cap. 9. vbi alterum scyrrhorum genus ex crassa & glutinosa pituita fieri ait, non ex commutata in atram bilem. Declarant hoc quoque strumæ, tubercula, & nodosi tumores, qui in articulis generantur, ex frigore verò concrevit pituita, in

gelu veluti consistentiam, qualem per os excerni quandoque vidimus.

Si salsa sit ob admistionem flauæ bilis, frigidior parte, & liquidiorē resoluta, quod biliosum inest vstione in atram conuertitur.

Si putrida, terrestres aliquas reliquias ex assatione superesse necesse est, quæ licet paucae sint, temperie tamen humoris melancholici naturam imitantur, vt secundo de diff. feb. ultimo. Licet verè melancholicus humor dici non possit. Hoc innuere fortasse videtur Gal. 7. aph. 43. in fine dū ait, nisi quis dicat ex putrefactione pituitam in bilem degenerare. Quæ autem pituita in sanguine continetur, cum potentiæ talis sit, & pituitosus sanguis potius dici debeat, diuturna caloris assatione in atram degenerat: vnde fit, vt pueris frequentior eueniat quartana, & quotidianis febribus succedat.

Hæc est quartanæ febris materia. Verùm duplex est huius febris ratio, nam aut exquisita est, & sincera, aut notha, mendosa, & minimè legitima, quod etiam aliis febribus euenite diximus. Exquisitam illam vocamus, quæ ab exquisito & sincero humore melancholico generatur, quem etiam sanguinis limum & subsidentiam esse diximus. Quæ verò exquisita non est, duobus modis fit, nam aut ab atra bile generatur, superassato in venis sanguine vna cum reliquis humoribus, qui in ipso continentur, aut vbi melancholicus humor putrescens sincerus non sit sed alterius aliquam portionem admistam habeat, bilis scilicet,

aut pituitę. De exquisita primum agendum est, cuius comparatione reliquę cognoscentur, quam à naturali melancholia generari diximus.

Hunc humorę augēt in corpore cibi naturacras- si, quales sunt ex carnibus aprinę, caprinę, lepori- nę, bubulę, & salitę omnes. Ex oleribus brassica, ex leguminibus lens, panis furfuraceus, caseus ve- tus, limaces, vina nigra, & crassa, pręsertim si for- te fortuna in corpore supercalefacta fuerint: vt Galen. 3. de loc. cap. 7. cęli status insuper anni, tempus inęquale, regio, huius morbi ferax, natu- ra pręterea melancholica, & ætas inclinans.

Quartana his signis internoscitur, quę quidem cum ipsi accidunt, morbi symptomata esse dicun- tur, à propriis fontibus emanantia. Hęc vt faci- lius animo concipiantur, ordine explicanda sunt.

Primum itaque contingit oscitatio, pandicula- tio, tum molesta quędam totius corporis inæ- qualitas, paulo post horror, vel levis rigor acce- dit, non punctionis aut acrimonię sensum exhi- bens sed frigoris, qualis in vehementi hyeme re- frigeratis solet accidere, vna cū concussionē qua- dam vniuersi corporis ad ossa vsque perueniens vt fracta videantur, vt secundo de cris. tertio. Infestissimus est, quandóque duas horas integras perseuerat, & sæpenumero dentium grauis stri- dor adiungitur, procedente morbo, & vbi mate- ria attenuata sit, in rigorem apertiore mutatur, non tamen perinde ac tertianarum vehemētem. Huic calor succedit modicę aceris & feruidus vn-

de nec multa sitis vrget, nec magna est inquietudo. Pulsus parui, tardi, rari, & inæquales ob materiæ frigiditatem, & grauitatem, præsertim circa initia accessionum paruitas, & inæqualitas in quotidiana maior, ob copiam materiæ & languidiorem calorem, tarditas vtriusque eadem: at raritate quartanæ superant, vt Galen. ad Glauc. cap. 7. Cum autem augentur atque consistunt, veloces quidem fiunt & frequentes, sed ita vt tarditas & raritas retineatur perspicua. Verùm inæqualitas febrium omnium propria & quæ in vno pulsu est, in hac euidentius apparet: vt primo ad Glauc. sexto cum arteria multo velocior sit in principio & fine sui motus quam in medio, quæ quidem intermissionis etiam tempore animaduertitur. Collectio verò in quotidianis magis perspicua, de qua 12. meth. 3. ob id secundo de cris. quinto ait nullum esse ordinem, nullam æqualitatem quotidianarum pulsibus. Urinæ spectantur tenues, albæ & aquosæ, & variæ omnino, sed crudæ, & vt in materia crassa percolatæ. Progrediente verò morbo coloratiores redduntur, & crassam habentes subsidientiam: vt etiam Aët. ca. 85. lib. 5. Paroxysmus horas decem & octo, non raro viginti quatuor, aut etiam plures occupat, atque in sudorem desinit circa initia modicum, largiorem, vbi attenuata materia sit, & morbus processerit, ex quo fit, vt soluta accessione, nihil femiustum, nihil fumosum relinquatur, quod intermissionem impuram faciat, secus quam in quotidiana accidere diximus vt etiam Galen.

nota-

notauit 2. de diff. feb. 5. quod quidem ob materiæ
siccitatē euenit: superest tamen pulsuum inæqua-
litas putridis febribus propria, tarditas & raritas
maior quam secundum naturam: vt primo ad
Glauc. 6. porrò longitudinis accessionum causa
in humoris copiam, & qualitatem, virium robur,
aut imbecillitatem, nec non ægrotantis corpo-
ris dispositionem, rarā aut densam referenda est.
Inspicienda quoque & extrinseca signa, ægrotan-
tis natura, si in ea melācholicus humor abundat,
si ætas inclinet, si anni tēpus autumnale sit, si inæ-
qualis aeris cōstitutio, si loci natura horum mor-
borum sit ferax, si erratica febris antecesserit, si
lien intumuerit, si quartanæ febres per id tempus
populariter vagentur. His signis exquisitam
quartam internosces.

Quòd si ex his nonnulla defuerint, aut multa,
aut certè præcipua, nequaquam exquisitam iudi-
cabimus, & eò minus quòd plura alterius humoris
indicia fuerint.

Fit etiam quandòque ex hepatis inflammatio-
ne, sicut ex tumore splenis: cognoscitur hæc
quòd alius resistat, & sinistrum hypochōdrium
tumeat, faciliorque sit in sinistrum latus decu-
bitus.

Ex hepate quaternarij toto corpore tumidi &
albicantes sunt, urinæ illis rubæ sandarachæ co-
lorem referentes, tumor dextri hypocondrij
occurrit, difficilius spirant, subtussunt, & in hy-
dropem inuitabilem labuntur vt Aët. ex Ruffo
lib. quinto cap. 85.

Prognostica.

Quartana à principio vix solet inuadere, sed aliis febribus subsequi, quæ errabundæ fuerint, præcipuè verò spuria, cum ab humoribus exassatis, & in atram bilem mutatis fiat, neque sine licnis vitio contingit vt i. ad Glau. 5.

Præterea quo sincerior eò longior, sicut & quotidiana, vt primo ad Glau. 8. si æstate contingat, breuior. Si autumno, longa, & eo magis, quo propius ad hyemem accesserit: vt secundo aph. 25. breuissima ferè in tertium mensem producit, aliàs in sextum, aliquando in annum, aut vltius, si praua victus ratio accesserit. Auicenna secundo tract. primæ fen. quarti cap. proprio: ad duodecimum produci quândoque scribit. Verùm quæ diuturna est, sæpe perducit ad hydropem.

Omnium autem febrium longissimam, facillimam & quantum in ipsa est sucurissimam asserit Hipp. primo epid. comment. tertio tex. 4. & à grauissimis morbis vindicare, quam sententiam confirmat Galenus morbi comitalis exemplo, tum ibidem, tum sexto eiusdem libri sect. sexta tex. septimo vbi asserit, quartanam, comitalem morbum arcere, aut cœptum, aut imminuentem. Idem quoque probat Hipp. exemplo conuulsionis. Qui quartana corripuntur inquit quinto aph. 70. non admodum conuulsionibus tentantur, quod si prius conuulsio inuaserit super

ueniente quartana liberantur . Idem etiam de melancholia morbo intelligendum est, vt monet Auicenna.

Quartanas plerumque comitatur lienis tumor, à quo longiores fiunt, & plerumque in aquam inter cutem desinunt, quæ verò absque lienis tumore inuadunt, salubriores, periculosiores in senectute, quam in alia ætate, ob viscerum subsequentem cachexiam. Hinc natum prouerbum, quartanam iuuenes quidem sanare, senes autem necare. Verùm quodcunque periculum insequatur, non in quartanam referri debere Galenus existimat, sed in prauos viscerum affectus superuenientes.

* Diuturnior, quæ intumescente liene, quàm quæ affecto hepate, vt Aët. ex Ruffo, vtrique tamen aqua intercus imminet . Præterea Hipp. ait in lib. de natura hom. in fine, fieri quartanam maximè autumno, & à 25. anno ad quadragesimum quintum, quod si extrà hoc tempus & ætatem ingruat, breuem futuram, nisi quid grauius contigerit.

Aetius, Hippocratis testimonio asserit eundem hominem in quartanam bis non incidere, si semel sanus fiat. Locum autem Hippocratis non adducit.

Ad genus quartanarum longiores periodi referuntur vt inquit Paulus lib. secundo cap. 22. si quæ tamen longiores periodi sint. Hipp. enim quasdam quintanas easque pessimas facit, aliàs septimanas, longas quidem, at non læthales. No-

nanas alias cæteris longiores, quamuis nō lethales, primo epid. com. 3. contex. 7. & deinceps. Gal. verò lib. 3. com. 3. com. 64. hæc non esse Hipp. ait sed alterius, qui propria inferuerit. Fateretur enim hos circuitus se nunquam perspicuè vidisse primo de differen. feb. quinto. At Auic. tract. secundo primæ fen. 4. cap. penul. & Rases 16. & 18. continentis secundis capitibus hos circuitus febrium agnoscunt, & Rhases adhuc rariores, ut qui quolibet mense repetant, fierique à materia melancholica, pauca, & crassissima, quam exusta crassior pituita generauit, sicut ex crassiore pituita, quæ epialem facit, diximus quandoque repetere tertianos & quartanos circuitus: & Philonium refert se vidisse hominem qui annis triginta laborauerit febre quæ semel tantum singulis mensibus inuadebat, & singulis triginta diebus, & Plin. lib. 7. cap. 51. refert Antipatrum Sidorium poetam omnibus annis vno die tantum, eoque natali, febre corripì solitum. Hanc febrem anniuersariam vocant, & Mecænatem tota vita perpetua febre laborasse, & supremo triennio nunquā dormisse. Gal. autē refert has periodos in prauā victus rationē, & in reliquias prioris morbi 1. epid. com. 3. com. 7. tamē in lib. de typis ca. 4. hos circuitus videtur admittere: verū liber ille spurcius est, nec Gal. doctrinam sapit.

Si accessio eadem hora repetat, quacunque designat, difficilior est feb. ut Hipp. 4. aph. 30. ob id vulgo etiam dicitur bene sperandum esse, ubi febris variè inuadat.

Soluitur quartana quandóque vrinis crassis, aliàs albis, aliàs nigris, menstruis fluentibus, aut hæmorrhoidibus, profluuió sanguinis narium, abscessu in crura, quales solent accidere si causa morbi frigida sit, & vires valide, aut causa quidem calida, vires infirmæ, vt Galenus 3. progn. 26. frequentissime vero repetitis largiter sudoribus in singulis accessionibus.

De quartana curatione. Cap. XII.

Vrationis maxima pars in victus proba ratione consistit contra quã vulgus opinetur, cui nihil interdici persuasum est. Vt autem rectè instituatursciendum est duplicem indicationem oriri in huius febris curatione, sicut & in cæteris putridis, quarum altera à febre, altera ab humore sumitur. Hæ inter se dissentiunt, nam febris refrigerandum indicat, humor cū frigidus natura sit, calefaciendū. At maior indicationis vis ab humore quam à febre sumitur, in febre mediocris calor, longa intermissio, humor frigidus est & siccus, naturæ infestus præ cæteris, qualitate & mole vires opprimit, viscerum temperiem lædit, ex quo fit, vt noua continuo genita materia diutius morbum foueat, vt Galen. docet secundo de differen. feb. vltimo: nam consentaneum minime est, tantam semel congestam esse humoris copiam, vt in plurimorum mensiū accessiones sufficiat, præcipuū igitur medici cōsiliū

o iij

ad causam morbi dirigitur. Verum in ea auferenda duo scopi consurgunt, alter est vt congestum humorem educamus, alter vt viscerum emendata temperie, nouæ in posterum causæ generatio prohibeatur. Humor cum natura grauis sit, & contumax, educi non potest imparatus & incoctus: concoquitur autem si in quandam substantiæ & temperamenti mediocritatem reducatur. Hæc enim est vitiati excrementi concoctio. Cum autem frigidus siccus & crassus sit, calefacientibus & humectantibus temperabitur, incidentibus attenuabitur, his remediis humoris peruicacia mitescet, & facilius erit exclusio.

Verum cum temperies viscerum ad frigidum lapsa, morbi continuo nouam causam melancholicam scilicet naturalem aggreget, iisdem medicamentis calefacientibus corrigetur: nisi ab exurente calore atra bilis genita sit. Huius enim alia habenda ratio est.

Hæc est vniuersalis quartanæ curatio, resolutione inuenta, & in proprios scopos distributa, quibus rursus quomodo particulatim vti conueniat, subiectis ordine remediis seriatim explicabimus, hoc vnum prius monentes.

Cum quartana clementer agendum esse initio, neque purgatorii medicamentis aut incidentibus valde seu concoquentibus naturam irritandam, ne tenuiore humoris parte absumpta, aut discussa, reliqua contumacior euadat: aut si euacuationem tentaueris, cum medicamento non obsequatur pro inutiles effluat, à quo

humoris nequitia mitigabatur, & ne medicamento exagitatione, qui prius probi erant, prauis commisti vitiosi reddantur: vnde ex miti quartana difficilior, aut ex simplici duplex, vel triplex, aut etiam continua, ex intempestiuo remediorum vsu fiat.

Victus igitur instituat huiusmodi.

Aer quouis tempore ad calidum & humidum inclinēt, sunt enim hac febre laborantes frigoris impatientissimi.

Labor cibum præcedat, ita tamen, vt citra fatigationem sit: exercitij vicem nōnumquam supplebit matutina frictio, vbi morbi sæuitia, aut virium infirmitas exercitationem non ferat, prius tamen communibus excrementis eiectis. Quod si mitior sit febris, intermissionum diebus ad consueta redeat munia: vt Galenus primo ad Glaucom.

Cibi conueniunt quotquot humorem crassum, frigidum, viscidumque non gignunt, neque flatulenti sunt.

Panis purissimus sit, diligenter subactus, ac probe fermentatus, minimè durus, crusta, præsertim assata, inutilis est.

Carnibus hædinis vescendum, aut vitulinis, galinarum, caponum, columborum quoque iuuenum, perdicum phasiani, & reliquarum auium nemoralium: interdicanur quæ in lacubus aut paludibus degunt, vt anserum & anatum, bubulæ quoque & suillæ, quod ægrius concoquantur, coque nomine crassiorem succum generant,

o iij

damnantur carnes leporum, & omnino siluestrium omnium quadrupedum.

Pisces friabili carne, ut qui squammosi in aquis mundis victitant, & saxatiles concedantur: modo apparatu inutiles non fiant, torrantur in craticula, aut ex aqua & vino elixentur, aromatibus, sapa, vel saccharo modice condiantur, adiecto oleo: sunt autem huiusmodi gobii, menæ, aselli, muli, auratæ, sardæ salares, & cæteri huiusmodi: qui verò aut durioris carnis sunt, aut molles, aut qui in immundis aquis capiuntur, ut anguillæ, tinche, murenæ, ciprini, albi, squali, canum genera, & præterea ostracoderma, damnantur.

Quorum recentium, eorumque tremulorum viteli, aprimè conueniunt.

Caseus omnis inutilis, & eò nocentior, quæ senior.

Ex fructibus conueniunt poma dulcia, optimè cocta saccharo vel aniso respersa. Pruna item dulcia, & vuæ exacinatæ, caricæ pingues. Hæ enim prima mensa sumptæ aluum emolliunt, pinei nucleï, amigdalæ, pistachia, æstiu quoque fructus omnes, si saccharo vel melle prius condiantur.

Suspectæ sunt nuces, auellanæ, & præ cæteris castanæ.

Hordeatum, amigdalatum, panis mica in iure carnis friata, aut macerata, laudantur: in iusculis coquatur borrago multa, aut etiam spinachia, quâdòque & beta, præsertim ubi aluus adstricta sit hisopo, mentha, & aliis odoratis uti licebit, præcipuè ubi hyemis intemperies affligat, con-

ceduntur allia, cepæ, porri, modo parcior eorum sit vsus, quod crassos humores incidant, & causæ rationes habeant. Damnatur acetum, quod melancholicis aduersissimum sit, vt tertio de ratione victus. com. 38.

Aromatis minus acribus pro condimentis vtendū, & parcius cinamomo, caryophyllis, nuce musch. & croco etiam, nisi dolor capitis vexet. Gal. Salsamentorum vsus recipit, & sinapis. Verū neque dum veterum salsamentis careamus, quibusuis rebus sale conditis vtendū est, non. n. bubula, aut suilla, aut glutinosis piscibus: aut in summa iis quæ crassum sanguinem gignunt, aut nimium siccant, aut viscidam materiā relinquunt: nā ideo salsamenta imperantur, quia sal incidit, attenuat, discutit excrementa siccant, & virtutem colligit, parcior autem horum sit vsus, ne copia humorem melancholicum augeat. Conceduntur igitur oliuæ paucae, capares saliti, & alia huius generis.

Potus sit vinū tenue, album & mediocriter calidum, vt Gal. præcipit, nam quod tale est, frigidū humorē temperat, crassum attenuat, siccū humectat, & aluum emollit, diluatur modice, quantum sobrietas patitur: aut pro vino, aqua cinamomo, aniso, feniculo, vel pipere condita vtatur, vt Galeno præcipit: cibi quantitas tam larga esse debet, quantam morbi longitudo exigit, inter initia liberalior, circa statum parcior, ne natura à coctionibus distrahatur, ita tamen vt neque in principio cruditatis, neque in statu

G. GISCAFERII

exolutionis virium suspitio sit, quod si succulentum sit corpus, tenuior aliquanto vite ratio primis quindecim diebus utilis erit, ut innuit Autenna.

Quo die febris affligit nihil sumendum cibi est, nisi ubi febris declinauerit, aut si quid dari corporis necessitas cogat, id perexiguum sit, & liquidum ut iuscula, & sorbitiones accessionemque horis sex præcedant.

Somnus liberalius indulgeatur, ut crudis humoribus concoctio concilietur, & siccitas temperetur: modo neque meridianus sit, neque in accessione ante declinationem.

Coitus omninò vitandus, quòd corporis siccitatem augeat.

Animi accidentia omnia, excepta lætitia vitentur: quæ modis omnibus concilianda est, tristitia omnium maximè explodenda.

Aluus perpetuo lubrica sit, quòd si in principio restiterit, consuetis & familiaribus remediis subducatur, ut iubet Gal. primo ad Glauc. familiaria sunt quibus in cibis utimur, ut beta spinachia pruna dulcia, passulæ, caricæ, quod si hæc non sufficiant, mollioribus clysteribus erit utendum, qualia sunt quæ tantum vim habent subluendi, nihil quod vel mediocriter attrahat cōtinētia. Huiusmodi sunt quæ ex solo decocto emollientium herbarum parantur, cui mel violatum, & saccharum rubeum adiungitur: ut inhærens intestinis pituita detergatur, insuper oleum, quod vim emolliendi augeat, additur autem salis momen-

tum, vt vis expletrix intestinorum irritetur, quæ etiam communia vocant, quibus additur ℥i. cass. re. ex. vt facilius educar.

Maximè verò emolliens est qui ex oleo communi salis experte fit, cuius meminerunt Hipp. & Gal. quarto de ratione victus tex. 107. sed eorum tunc esse solet vsus cum feces admodum exiccatae fuerint: vbi morbus præcesserit, acrioribus vtendum. Suspectus autem est Galeno medicamentorum vsus à principio, tamē nostris temporibus lenitiua solent vsurpari, quæ vel admodum leuia esse oportet, vel ab eis omninò abstinendum.

Primum igitur molliens clyster iniiciatur huiusmodi.

Rec. decocti quatuor emollientium herbarum lib. 1. mellis viol. sacch. rub. an. ℥i. olei communis ℥iiij. cassiæ recenter extr. ℥i. salis parum, fiat clyster, iniiciatur.

Quod si quis enema recuset, sumat infra scriptum medicamentum.

℥. pulpæ cassiæ rec. ext. ℥i. syr. de succo borrag. ℥i. feri caprini ℥v. fiat potio, sumat hora ante prandium. Hoc lenitiuum maximè conueniens est æstate, Hyeme verò. ℥. cath. ℥i. dissoluatur in decocto pass. vel florum borrag. cui adde cinamomi ℥i. senæ orien. ℥i. fiat potio, sumatur hora ante prandium. Alioqui ex iusculo pulli alterato cum multa borrag. buglossò & endiuiâ iuri infundimus senæ ℥ij. & iusculum percolatum: exhibemus. Eductis communibus materiis si venæ

permultam crassi sanguinis copiam continere videantur qui ad melancholici naturam accedat, aut multum eiusdem humoris immistum sanguini, si gracile corpus est, si venæ turgidæ, si suppressa aliqua solemnis purgatio, vena secanda est interior sinistri brachij, & lata venæ diductione sanguis mittendus, neque enim in venæ sectione tanta requiritur coctionis religio sicut in purgatione: causa est, quoniam sanguinis euacuatio attractione non fit, sed aperta vena qui in ea continentur humores sponte effluunt. Iubet tamen Auicenn. emitti sanguinem vbi concocta sit materia, quam insequuti sunt aliqui, verum huic sententiæ obstat Galeni locus primo ad Glauc. & adducta ratio. Si itaque sanguis niger exeat, pro virium ratione, & sanguinis multitudine detrahatur, quod si tenuis & flauus effluat, mox clausa vena sanguinis fluor supprimatur, ne inutiliter vires deiciantur. Quibus verò lien male afficitur, melancholici humoris copia inesse solet, quod quidem, idcirco contingit, vel quia hunc humorem attrahere nequeat, vel attractum excernere: vnde fit vt leo in vniuersum corpus distributo, crassior reddatur sanguis, venæ nigricantes fiant, & tumidæ si sanguis exuperet, quibus etiam indiciis cognoscitur an utilis futura sit sanguinis missio. Secunda verò interior vena, vel media sinistri brachij, aut saluatella, si viribus metuamus, nisi fortè vitio hepatis quartana contigerit, vt notauit Aetius, tunc enim ex interna dextri brachij sanguis edu-

endus. His factis morbi materia paulatim concoquenda est, & apparanda, tutior autem videtur futura purgatio, si morbus antea aliquantulum processerit, nisi materiae copia vigeat.

℞. oxym. simp. ℥i. syrup. de succo borrag. ℥ss. aquarum buglossi, lupul. an. ℥ij. misce fiat syrup. Sumatur in aurora, calidus, repetatur diebus viginti, ob humoris perniciem. Interea, mollis sit alvus, vacuetur deinde hoc vel simili medicamento.

℞. catho. ℥i. confectio. hamech, ℥i. syr. ros. sol. ℥i. decocti cordia. q. s. cui adde senæ ori. ℥ij. seminum anisi ℥i. fiat potio quæ posteriore die quietis sumatur: conserue flo. buglo. ℥ss. sumatur postero die mane tempestivè. Neque hæc cum Gal. pugnare videntur, nam vetat medicamentum omne forte à principio, & ita quod forte non est, permittere videtur.

Interpositis deinde diebus aliquot, iterum purgandus est, preparata tamen prius materia, verum interea vratur alternis saltem diebus confectio diatrion pepereon, vel diaspolitico ad ℥ij. vel iij. mane ut iubet Gal. 1. ad Glauc. compositionem utriusque medicamenti docet idem alterius quidē 4. de sanit. tuen. cap. 5. alterius verò quod diaspoliticon dicitur 6. eiusdem ca. x. Cum autē utraque cōpositio duplex sit, utra utēdū sit, docet: primo n. à simpliciore incipiendū est, quod si hæc medicamēta parari nō possint, pro his vratur singulis diebus solo pipere cū aqua, ut sumēdo piperis

G. GISCAFERII

primum ℥s. cum ℥iij. aquæ, deinde etiam pluscu-
lum, pro ratione intemperiei ventriculi: aut se-
quenti compositione: quæ ℥. specierum dia-
trion pipereon ℥i. specierum trium sandalorum
diamusci dulcis, specierum lætitia Gal. an. ℥s.
sacch. albi dissoluti in aqua bugl. q. s. fiat confe-
ctio in orbiculis ponderis ℥iij. sumatur vnus
singulis diebus duabus horis ante cibum mane,
& alter vesperi, vbi aliud sumendum non sit. Ela-
p-
plis itaque diebus aliquot, cum febris contuma-
cia resistat, præparanda rursus materia est, fortio-
ribus syr. vbi iam coctionis signa apparent.

℥. oxym. comp. syr. de epithyma an. ℥i. de-
cocti infra scripti ℥iij. quod ℥. rad. appij, fen-
rusci corticum rad. capp. an. ℥i. capil. vener. ce-
trach. mellissæ, an. m. i. sem. anisi ℥s. bulliant & co-
lentur, repetantur syr. diebus septem: vtiores
erunt, si aromatizentur singuli ℥s. cinamomi
electi: vtiores quoque si decoctio fiat in aqua
ferrata. Postero intermissionis die medicamen-
tum hoc exhibendum est, vel simile. ℥. pill. in
datum, de lapide Lazuli an. ℥i. pill. aggreg. ℥ij.
cum aqua bug. fiant pillulæ numero quinque su-
mantur horis duabus ante diem vel hoc.

℥. pass. mund. ℥i. flor. borrag. & bug. an. pug.
i. senæ orien. polyp. quercini an. ℥s. semin. anisi
℥ij. bulliant in sero lactis capræ, & colentur, in
colatura maceretur per noctem: corticum mirab.
emblic. & ind. an. ℥s. & mane fricentur, & colen-
tur, adde pulu. senæ & epithymi an. ℥i. syr. de suc-
co borrag. ℥s. fiat potio. Sumatur in aurora vel

loco pulueris dissolue confect Hamech ziiij. His peractis, si coctionis signa perspicua sint, & instet morbi status, parcior sit victus ratio, & maior quies, viscerum quoque sollicitudo habeatur topicis remediis, foveantur & molliantur, præsertim vbi Lienis durities adiuncta sit, huius autem affectus remedia proprio loco docentur: inungatur igitur ventriculus & hypocondria oleo absinthij, de spica, chamæm. fomenta adhibeantur quæ molliant, & roborent viscera, qualia superius in curatione tertianæ nothæ diximus: lieni quoque propria fomenta sunt adhibenda, & emplastra ex ammoniaco meliloto, arthanita, aut vnguenta paranda in eundem vsum, vomitus à cæna commouendus pridie accessionis: in cæna esitentur salita & pingua, vt facilius materia reiectioni obsequatur. Sumatur aqua decoctionis sem. atriplicis, & raphani, sem. & rad. assari, flo. anethi, cui syr. acetosi zij. misceantur, & tepidum sumatur, digitoque immisso in gulam, & penna oleo illita, nauseam irritabis. Quod si quis ad vomitiones ineptus sit, largius ei aliud soluenda est, neque vomitoria remedia frustra imperanda. Auicenna vomitum præcipit ante cibum post cibum, ante accessionem, & initio ipsius: commodissima hora videtur ad vomitiones ea, in qua materia commota est, vt initio paroxysmi, aut in qua facillimè obsequitur, vt iam cœnatis.

Propinanda deinde sunt, quæ vrinas & sudores prouocant, & atros humores eiciunt.

℞. radic. quinque communium macer. in aceto

G. GISC A F E R I I

an. ℥ss. capill. ven. cetrach', calamenti, bugl. cum
rad. an. m. i. absinth. m. s. passul. mund. ℥i. rad. af-
fari ℥ij. flo. genistæ borrag. & bugl. an. p. i. bul-
liant, & colentur, de colatura. ℥. lib. ij. cui adde
aceti passulati ℥ij. mellis & sacch. an. q. s. clarifice-
tur, & aromatizetur ℥iij. cinam. elect. sumat ℥vi.
mane, repetat diebus septem. Deinde exhibeatur
medicamentum purgans huiusmodi.

℥. Cath. ℥i. confect. Hamech, ℥iij. syr. de epi-
thimo ℥ss. decocti cordial. q. s. cui adde senę orien.
polyp. quercinij an. ℥ss. s. anisi ℥ii. fiat potio, suma-
tur in aurora pridie accessionis postridie vero
mane sumat hunc bolum.

℥. ther. & conseruæ rad. bugl. an. ℥i. fiat bo-
lus. Aliqui solum decoctum absynth. propinant
post purgationem, & ubi accessionum sympto-
mata remitti cæperint, ad ℥iij. vel iij. cum modi-
co cinamomo. Aliqui vtiliter decoctum quaiaci,
vt vrinas & sudores moueant.

Interea clysteribus acrioribus resistens aluus ir-
ritanda est, vt quæ recipiunt in decoctionis ma-
teria fursures, chamæ. anethum, ephit. folia se-
næ, & huiusmodi, in decocto dissoluimus hieram
vel Gal. simplicem: vel compositam, aut elect. in-
dum diaphen. vel aliud tale.

Eodem tempore summopere laudatur à Gale-
no vsus theriacæ, datur duabus horis ante acces-
sionem, in vino tenui optimo dissoluta, aut in
quo folia camedryos vel agrimonix cocta vel
macerata fuerint: alij exhibent cum aqua cuscua-
tæ vel calamenti. Verùm cauendum est, ne ante
statum

statum morbi, aut perspicua signa concoctionis & purgationem exhibeatur, vt Galenus monet, ne agitata cruda materia peruiacior euadat, & morbus sæuior. Dosis est zi. vsque ad ij. In eundem vsum commendatur castorei zss. ðij. aut etiam zi. cum aqua calida vel hoc.

℥. Castorei, mirrhæ, an. zss. cum ziiij. vini albi optimi sumatur duabus horis ante accessionem, aut bituminis Iudaici tantundem, vel quod sequitur.

℥. succi summitatum absinthij zij. ther. antiquæ zi. vini albi generosi zss. misce sumatur duabus horis ante accessionem: idem erit vsus Mithridatij, & aureæ Alexandrinæ, singulariter tamen à Galeno theriaca commendatur.

Omnium autem maxime probat id medicamentum quod succum cyrenaicum recipit, est enim quartariis præsentaneum remedium: huius medicamenti compositionem descripsit Aet. lib. 5. cap. 84. in hunc modum.

℥. succi cyrenaici, piperis mirrhæ, fol. ruthæ viridium, singulorum æquales portiones, singula seorsum vsque ad leuorem teruntur, & rutæ melle trita excipiuntur, fiuntque pillulæ de quibus ði. alias medius exhibetur incipiente rigore hoc enim præstantissimum remedium aduersus rigorem asseruit esse, lib. de rigore. cap. 7.

Instante accessione conueniunt illitiones spinæ dorsæ, scapularum, & brachiorum, ne contingat lapsus in paralyfin, vt ex frigido humore in nervos defluente quandoque solet euenire, &

ut horroris iniuriæ occurratur.

Fiunt autem ex oleo chamelino, anethino, cheirino, irino, rutaceo, costino, laurino, nardino, de piperibus, de castoreo, vnguento aragon, aut martiaton, calidis, & ad luculentum ignem. Probatum quoque hoc ℞. succi Rutæ, olei scorp. olei de castoreo, an. ℥ij. vini maluatici ℥iij. bulliant ad succi consumptionem, & modica cæra addita fiat linimentum.

Accedente iam accessione, molli lecto æger componendus, bene contegendus est, lateres calidi, vino odoro & tenui profusi linteolis obuoluti, plantis pedum, genibus, & volis manuum admouendi, & omnino contra frigus munendus, à somno tamen interea arcendus. His remediis horroris seuitia mitigabitur, calor citius emerget, & sudor pronocabitur. Laudantur quoque hoc tempore pridie accessionis balnea, ex decocto chamem, melliloti, fenic, pulegii, Melissæ, origani, stechadis. A balneo egressus sumat theriacæ ℥i. cum ℥i. conseruæ flo. borrag. in molli deinde lecto, & calido compositus dormiat & sudet, hoc remedio humores attenuantur, & digeruntur. Præterea summopere confert (ut crebra experientia docuit) si circa eadem tempora venæ hæmorrhoides aperiantur, ut quod feculentum sanguinis reliquum est, ea parte commode effluat, ea quantitate quam plenitudinis & sanguinis ratio exigit.

Corpus, si morbi pernicacia reluctetur, rursus purgandum, ut iubet Gal. medicamento aliquo

melancholiam ducente, vbi tamen prius educendi humores præparati fuerint, vel hac quæ sequitur compositione.

℥.conseruæ rad.appij ℥ij.pulpæ cassiæ rec.ext. ℥ij.fol.senę & epithimi an.℥i.conseruę bugl. 3vi. facch.℥ij.fiat compositio, cuius 3.v. quotidie sumantur, vbi nihil impediat.

Conferre summopere creditur sub id tempus saluatellæ venæ sinistrae manus sectio, aliis pridie accessionis, aliis in ipsa lunæ coniunctione, aliis in principio accessionis, ita vt quartanas multas se vidisse curatas referant, hoc remedio: vt testatur Philonius, quamuis (inquit) id contra præcepta artis sit, experientia tamen fidem videtur obtinuisse, quemadmodum succus calamenti ante accessionem per horam cum vino sumptus, teste Gord. Puto eam quantitatem exhiberi oportere, qua æger se conualescere sentiat, vt ad ℥ij. vel iij. cum ℥i. vini optimi. Cæterum distinctio adhibenda est, vt in horum remediorum vsurationem habeamus naturæ ægrorantis, materiæ, cæli, regionis, & huiusmodi.

Præterea cum melâcholicus humor pituitæ aut bili immisceri possit, vnde mendosa quartana generatur, sciendum pro humoris admistione curationem immutari oportere: quæ. n. medicamenta hæctenus adducta sunt, ad veram & exquisitam quartanam pertinent, quæ quidem frigidioribus temperari oportet, si flauæ bilis putrescentis insignis quantitas indicauerit, aut

p ij

illis alia miscenda, quæ pituitæ rationem habeant, si hunc humorem melancholiæ commistum febrem excitare coniecerimus, ut exemplis propositis clarius ostendemus.

Superstitiosa videntur remedia quæ à plerisque referuntur, arcanam tamen vim continere.

Cor leporis panno obuolutum, & collo appensum, quartanas curare. Idem ferunt de locusta collo similiter appensa: & quæ ab Alexand. Trall. scribuntur, scarabæum viuum collo appensum quartanas sanare, si fuluo linteolo firmiter alligatus, collo suspendatur. Hoc quoque quod experientia comprobatum esse asserit.

Lacertam, inquit, viridem apprehendito, eam una cum summis unguibus tum manuum, tum pedum ægrotantis præcisionibus fuluo paniculo iniectis, firmiter alligato, collo appendito, deinde rursus ipsam dimittito, ubi prius capta fuerat.

Vermiculi item capitulorum displaci, si folliculo alligati collo aut brachio appendantur, remedio quartanis esse creduntur, ut refert Dioscor. lib. 3. cap. 13.

De plantagine item, quod quatuor plantæ ipsius radices tritæ ex vini & aquæ cyathis quatuor quartanis auxiliantur, & tres tertianis, vix enim fide dignum esse videtur, præsertim cum nec ipse Diosc. huius remedij vim omnino approbet, sed in aliorum referat opinionem sicut de trifolio asphallite: cuius tria folia cum vino assumpta

tertianis, & quatuor quartanis succurrere dicuntur.

Sanguinem etiam ferunt qui primo à virgine naturaliter excretus sit, quartanæ aduersari, quin & corruptæ similiter efficere, si quis ipsum ægro ad carpum alliget. Idem referunt præstare pilos ex genis hirci euulsos, & febricitanti alligatos. Innumera sunt talia, quæ longa rerum experientia docuit, quibus etiam vti non absurdum est, cum plurimorum consensu vtilia esse credantur. Modo quæ remedia ex arte præscripta sunt, interea non negligantur.

Fœdum autem & inutile remedium est, quod à nonnullis adicitur, cinices deuoratos ex ouo sorbili, aut si quouis modo ingeri possunt, sex aut octo quartanam explodere: licet à multis vsurperetur.

Nouit ego quendam inquit Trall. qui hac ratione vsus quartanam curauerit: mulierem parientem pallio interiore illoto induebat, credo ego id esse quod vulgo camisia dicitur, ægrotantis hac febre postea à partu palilum recipiens, ægro rursus ferendum præbebat, ac mirabiliter non amplius affligere arcana quadam ratione deprehendebatur.

De quartana continua. Cap. XIIII.

SI melancholicus sanguis in venis exuperet, aut sanguini multa melancholia immixta sit, quæ putrescens febrem excitet, quartanam continuam generabit, biduo remissiolem, quarto quoque die exacerbantem.

Fit autem, vel ubi victus ratio præcedens crassioris sanguinis & melancholici copiam supra modum auxerit: aut ubi lienis vitio multa melancholia in sanguine relinquantur, cum eam præ infirmitate non attraxerit, concurrente quoque imbecillitate secreticis virtutis. Hæc igitur melancholia si sola quantitate peccet, nigrum icterum gignit, ut in lib. de differ. symp. cap. 4. & 3. de causis symp. in fine, si putreat, febrem inducit continuam, quarto quoque die gravius affligentem. Vnde verò huius humoris copia aceruetur, iam explicatum abunde est.

Signa præcipua ex quatruiduanis paroxysmis desumuntur: in reliquis enim partim cum aliis continuis conuenit, partim cum quartanis intermittentibus: verum in his non percipitur tanta caloris vehementia, quanta in cæteris continuis, causa in promptu est, humoris densitas, febrilem calorem sustinens.

Pulsus & urinæ quales ferè in intermittenti

quartana esse diximus, nisi quod pulsus ob caloris continuitatem & vehementiam, velociore cognoscuntur, & urinæ coloratiores.

Omniū continuarum longissima atque rarissima censetur.

Longissima quidem ob materiæ naturam: rarius autem incidit ut Galen. secundo de differentiæ febr. 2. quod non facile contingit tantam humoris melancholici multitudinem in venis aggregari aggregatam retineri, & putrescere. Quod si contigerit, periculosum esse morbum necesse est. Si enim pernicioso humori ulterior perniciēs putredine accesserit, perniciosissimum ab ea morbum gigni oportet. Hoc unum tamen commodum habere videtur, quod (ut inquit. Cellius lib. 3. capite primo,) cum longus sit, in eo mutationi remediorum & deliberationi tempus pateat: cæterum ob humoris naturam & copiam gravissimus est.

Accidit potissimum inclinantis ætatis hominibus, Autumno, & inæquali cœli statu.

Victus ratio ferè eadem quæ & in intermittenti, incidens, attenuans, & nihil omninò calefaciens, aut aliquantulum refrigerans, pro caloris continue affligentis ratione, eò parcior esse debet, quo brevior futura cognoscitur, in statu, tenuior.

Potus, sit vinum album, aquosum, optimè dilutum.

Alvus omninò lubrica sit.

Anima curis & tristitia soluta.

Quòd ad remedia attinet. Principio si resistat alius, subducatur molli clystere, qualem iam in curatione intermittentium descripsimus. Deinde sanguis mittatur, eligenda autem vena sinistri brachij interna, quod lieni magis consentiat: à quo plurimum mali causa ducit originem.

Misso sanguine exhibendum aliquod medicamentum leniens, quatuor aut quinque diebus interpositis, ne crudi omninò humoris peruicacia irriteretur, ex cassia, vel catholico, cum sero caprino, vel decocto passularum, polypodij, senæ, anisorum, ut iam descripsimus.

Alteretur deinde humor, & concoquatur leuiter humectantibus, & modice refrigerantibus alioqui temperatis in actiuis qualitatibus ut.

℞. syr. viol. syrup. de succo bugl. vel borrag. vel fumariæ s. an. ʒi. cum decocto passul. borrag. cicho. fumit. Lupul. fiat syrupus.

Quod si adultæ quoque bilis copiam adesse suspicio sit (id autem cognoscitur ex febrilis caloris acrimonia) conueniat etiam syrupus de endiuiâ, ex succo acido citri, simplicibus syr. primo vtendum, demum concocta materia compositis. repetantur donec signa coctionis apparant, ut diebus octodecim vel pluribus.

Purgetur deinde leui medicamento purgante, ut prius in intermittētium curatione monuimus: clementer enim in huius febris genere agendum à principio est, deinde vbi materia concoqui cæ-

perit, roborentur viscera, & primum cordis ratio habeatur. Applicentur igitur epithemata ut.

℞. specierum ad epith. cordis tempe. ℥i. (paratę enim solent reperiri) aquarum buglossi borrag. viol. melissę an. lib. s. aceti ℥i. vini maluatici ℥iij. parentur epithemata, cordi applicentur, ne vitalis facultas pravis vaporibus absumatur. Quod si paratę species non sint, sic parabuntur.

℞. pul. diamoschi dulcis ℥ij. pul. elect. diambraę ℥iij. sem. citri, marg. præpar. cornu cerui vsti spodij ana. ℥i. ligni aloes, caryophyll. an. ℥ii. fiat pulvis, ex his omnibus qui immixtus præscriptis aquis & liquoribus epithemata cordi applicanda conficiat.

Habenda quoque ventriculi & lienis ratio, remediis superius descriptis.

At interea iusculis medicatis, viribus & causę morbi prospiciatur, vires enim in tam ingenti cacochymia infirmę sunt.

In iusculis, bulliant quę humoris siccitatem corrigunt, borrag. & buglossi folia, tum earum flores & viol. percolato iusculo addere licebit ℥i. vel ii. syr. de pomis simplicis, & tandiu repetantur dum morbus ad statum deuenierit, eo tempore quieti indulgendum est, neque natura medicamentis irritanda, solis clysteribus vel iusculis alius sollicitanda est. Purgetur deinde æger sumptis prius syrupis validioribus præscriptis, ut compositis de fumaria, de epithimo, de pomis, oxymelle, adiectis aquis aut decoctis aperientibus, posterius sumpto aliquo medicamento pur-

gante, cuius formam & compositionem superius descripsimus.

Postridie purgationis sumat zi. confect. alchermes, cum zis. conferuę flo. viol. vel cum ziiij. aquę viol. borrag. bugl. melliss. lupul. fumarie, & similium in Aurora.

Vtatur frequenter sequenti condito.

℥. conferuę flor. borrag. ziiij. conser. capil. vener. viol. an. zi. puluer. elect. diamargar. frig. zij. pulu. elect. de gemmis zis. syrup. de pomis s. q. s. fiat conditum auro coopertum, de quo sumat quotidie mane, & vesperi duabus horis ante cibum coclear vnum, superbibendo modicum vini albi diluti aqua borrag.

De tertiana notha ex bile mixta atro humori.

Cap. XV.

Ommisceturvarie bilis flaua, & atra & pro diuersa alterius ad alteram proportionem tertianę aut quartanę febres excitantur. Ex vtriusque humoris confusione generatur ille quem recentiores & Arabes choleram minoris famę nominant, quod infrequens sit earum commistio.

Si parcior bilis plurimo humori melancholico misceatur, quartana febris accenditur, notha, seu mendosa, vbi vterque simul humor putruerit. Si verò parcior sit melancholicus humor, & flaua bilis exuperet, tertiana, quam à raro euen-

tū minoris famæ Arabes vocauerunt. Vtriusque verò duplex est ratio, sicut duplex est melancholici humoris natura. Nam aut naturalis est, aut humorum affatione confectus, vnde diuersa signa, & diuersæ febrium rationes excitantur.

Vt si aliquis iuuenis intermittente tertiana diutius laboret, habitu gracilis, & biliosus in quo præcedens vita multam bilis copiam collegerit, anni tempore, regione & cœli statu calidioribus, verisimile est humorum affatione multam bilem atram generari, quæ flauæ putrescenti commista, tertianam notham ex permistione attri humoris accendat.

Quod si is naturalis primum melancholiæ seu crassioris sanguinis vitiosa victus ratione copiam aggregauerit, huius aliquam portionem bili confusam, & vna putrescentem tertianam illam excitare par est, in qua bilis naturali melancholiæ commiscetur, & propriè tertiana minoris famæ ab Arabibus dicitur.

Quod si quis vice versa quartana laboret, præcesseritque tertiana febris primum, deinde erratica, multas sanguinis partes tenuiores in bilem degenerasse necesse est, quæ atro humori permistæ, quartanam notham efficiant, ex vtrâque bile tum vsta, tum non vsta putrescente compositam.

Eadem quoque erit ratio si quis inclinantis iam ætatis ob innatam temperiem

'G. GISCAFERII'

quartana laboret, ex naturali melancholia: is-
que forte prauo antea victus genere bilem etiam
multam collegerit.

Signa ex vtriusque humoris proportionem con-
fusa esse oportet.

Vt si huiusmodi tertiana affligat, rigor quam in
pura longior, vehementior, & molestior percipi-
tur, cum quadam ossium pertusione mandibulae
concutiuntur, dentes strident, calor acer, & alio-
qui cum exquisita multam habet affinitatem,
praesertim si atra bilis affatione genita sit, eo lon-
gior est febris, & molestior, quò maior melan-
cholici humoris copia accesserit: sub finem aesta-
tis plerumque contingit, & autumnio inci-
piente.

Curatio eadem ferè quæ & exquisita, nisi quod
in hac magis humectandum est, in illa magis re-
frigerandum, præterea in præscribendis remediis
aliqua semper admisceri oportet, quæ melancholici
humoris rationem habeant.

Molliatur aluus primum infuso clystere, vel
sumpto leniente pharmaco, mittatur deinde san-
guis ex interna dextri cubiti vena, aut si lien affe-
ctus sit, sinistri, moderata quantitate, ne immodi-
ca contingat exsiccatio, & lato vulnere, ut crassior
sanguis emanet.

Syrupi præparantes humectent, refrigerent, &
atrum humorem temperent, huiusmodi sunt hi.

℞. Syr. violati acet. simplicis, de succo borrag.
an. 3vi. aquarum fumariae, lupul. endiuiae, an. 3. x.
vel decocti fumiterræ, borraginis, acetosæ, endi-

uic̄ ʒiiij. Repetantur pluries quam in tertiana exquisita, quod præparanda materia crassior sit, concoctus humor euacuetur, aliquo ex præscriptis medicamentis quod vtriusque bilis rationem habeat, vt hoc quod sequitur,

℞. Rhab. electi ʒ. iij. cinamom. grana vi. infundantur per noctem in lero lactis caprini, & modico vini albi horis x. vel si seri copia non sit, in aqua endiuix, & borrag. facta expressione adde diasenæ ʒvi. electi de succo ros. ʒij. syrup. ros. sol. ʒij. fiat potio sumatur in auroa, intermissionis die.

Si febris perseueret, paucis diebus interpositis syrupi reperantur denuo, & solutiuum medicamentum.

In accessione fortibus frictionibus calor excitandus est, & intermissionis tempore poti apcriendi, vt crassi vapores expirent. Verum ventriculum prius vacuum esse oportet, & communia excrementa eiecta, ne in habitum corporis partes excrementorum tenuiores alliciantur, vnde sanguis impurior, & tristior anima fiat.

In declinatione pharmacis vtendum viscera roborantibus, vt hoc quod sequitur.

℞. specierum diarhodon abb. ʒii. & si bilis vsta sit, & calor acrior, specierum trium sandalorum ʒiij. pulueris elect. de gemmis ʒiiij. conseruæ rad. buglossi, conseruæ rosarum an. ʒij. sacchari albi dissoluti in aqua ros. & buglos. æquis partibus q. s. fiat confectio in orbiculis ponderis ʒiij. è quibus vnus duabus horis ante pastum, mane

& vesperi, quo deglutito bibat parum vini albi optimi diluti aqua borraginis.

De quartana spuria ex admistione flaua bilis. Cap. XVI.

I quartana ex atra bile, aut melancholico sanguine consistat, cui multa bilis flaua adiuncta sit, propriis signis facile distinguetur.

Accessiones à leui rigore incipientes haber, easque breuiore, ita tamen vt cum rigore contusionis ossium sensus inferatur quidam, calor mordacior, vehemētiō sitis, & inquietudo, præcessit tertiana febris, aut erratica, vix enim vnquam quartana spuria incipiens visa est, frequenter alias sequitur tertianas, errabundas præsertim. Breuior est, sed molestior exquisita sui generis, si imprudenter humor calefacientibus irriteretur. Facilius in duplicem, triplicem, aut etiam continuam degenerat, contingit plerumque sub æstatis finem, & autumnii principium, ætati iuuenili, vbi quis calidioribus cibus multam bilis copiam acceruerit.

Victus ratio in principio humectantior, ad frigidum inclinans, secus quam in exquisita dictum est, ne adustus humor reuiuiscat, & calidior bilis addito nouo calore magis accendatur.

Potus sit vinum aqua hordei vel cocta liberaliter dilatum, ius carniū cui lactuca præcipue

incoxerit, aut attriplex, endiuia vel talium aliquid, oua recentia, & quę similiter facile & plurimum nutriunt, vtilissima sunt: salsamenta aromata, & quęcunque acris sunt interdiciuntur, verum aceti moderatus vsus permittitur, ad putris incendiij extinctionem, & appetentiam excitandam.

Ira, & animi tristitia, præcipue vitentur.

Curatio à materierum communium educatione inchoanda educantur autem molli & refrigerante clystere infuso.

℞. mal. violarię, betę, mercur. an. m. i. decoquantur ad tertias, iuris percolati ℞. ℥xv. mell. viol. sach. rub. ñ. ℥i. olei violati ℥iij. cassię recent. extr. ℥i. salis triti parum, fiat clyster.

Sanguinis deinde missio conuenit, vt ægrotantis habitus refrigeretur, verum partiēda est phlebotomia, & primum dextra basilica secanda est, cum in hepate præcipue humores vrantur, mittendusque sanguis pro corporis & virium conditione.

Duobus deinde vel tribus diebus interpositis, leniatur alius sequenti medicamento.

℞. pruna numero decem, tamarindorum ℥i. trium flo. communium, an. p. i. decoquantur in aqua & colentur, iuris percolati ℞. ℥iij, mannę electę ℥ii. syrup. viol. ℥i. fiat potio, vel diaprunon. s. ℥i. syrup. viol. sol. ℥i. vel cassię recent. extr. ℥vi. syrup. ros. sol. ℥i. cum sero lactis caprini fiat potio, sumatur in Aurora.

G. GISCAFERII

Humores deinde in hunc modum concoquuntur, refrigerantibus & humectantibus.

℞. syr. viol. syr. de succo acer. an. ℥ss. acetosi ℥ss. aquarum endiuia lupulorum, buglossi, an. ℥ss. misce fiat syr. sumatur postridie in Aurora. Vtiliores erunt si aromatizentur singuli ℥ss. pul. santalorum citrinorum: repetantur diebus septem, deinde purgetur leui aliquo medicamento, nam bilis facile educitur, vbi parata sit, ater humor forti medicamento non est irritandus à principio.

℞. cath. ℥vi. confect. hamech ℥ij. syr. ros. sol. ℥ii. decocti paulo ante descripti, ℥iiij. fiat portio, sumatur in aurora. Quiescat deinde ager dies aliquot, & mane vtatur iusculis pulli, in quibus multa borrago cum pauca endiuia & mellissa coxerit, & duabus horis ante cibum hac confectioe. ℞. specierum diacorallij ℥ss. Specierum trium santalorum, ℥iiij. quod si species diacorallij non reperiantur, species trium sandalorum supplebunt vicem vtriusque, sacch. albi dissoluti in aqua borrag. q. s. fiat confectio in orbiculis. p. ℥ss. ij. è quibus sumatur vnus vt dixi.

Fiat & sequens epithema hepati.

℞. aquæ endiuie ℥viij. aquæ ros. ℥iiij. acetosæ ℥ij. omnium sand. an. ℥ss. spodij ℥ss. spicæ ℥ss. aceti ℥ss. commistis fiant epithemata hepati.

Potus accessionis tempore interdicator, aut saltem in declinationem vsque differatur, interea oris quandoque collutione sitim fallat, si bibendi necessitas vrgeat, potus sit aqua hordei cum syr. viol. vel cum condito sequenti.

℞. con-

℞. conseruæ florum borraginis, & buglossi, an. ℥i. conseruæ ros. & viol. an. ℥i. margar. præpara. ℥i. fragmentorum comm. an. ℥i. corall. rub. ℥i. sacch. albi q. s. fiat conditum aureis coopertum bracteis, quo etiã intermissionis die mane vti poterit ad partium principum robur concillandum.

Vbi dies viginti aut etiam plures præterierint quietis, signaque coctionis perspicuè appareant, secetur vena saluatella sinistrae manus, detrahaturque sanguinis iusta quantitas, concoquetur deinde rursus humor.

℞. syr. de epithimo ℥i. viol. de pomis comp. an. ℥i. aquarum endiuæ, buglossi, fumi terræ an. ℥x. misce fiat syr. si ingens sit calor, temperetur ℥ss. pul. sand. citrinorum. Vtiliter præscribitur loco syr. hoc decoctum.

℞. succi borrag. buglossi. succi pomorum redolentium, endiuæ, an. lib. i. sacchari q. s. coquantur ad consumptionem tertiæ partis, adde aceti ℥ij. fiat syr. mediocriter coctus, quo vtatur singulis diebus in aurora sumendo ℥v. calidè, repetatur diebus sex, deinde purgetur solutio medicamento quale est hoc.

℞. vuarum passarum detractis vinaceis, sebesten, iuiubarum an. ℥ss. pruna numero duodecim, florum borraginis buglossi, viol. an. p. s. fiat decoctio, iuris percolati ℞. q. s. in eo macerentur horis decem mirob. citrin. & indarũ confricatarum oleo amigdalaram dulcium an. ℥vi. mane lento igni fricentur, & colentur, adde cath. ℥vi. confect. hamech ℥ij. syrup. viol. sol. ℥i. fiat potio

q.

sumatur in aurora, pridie accessionis. Hoc tempore conueniunt myrabolani, quoniam robur visceribus addunt.

Die vero sequenti sumat hunc bolum.

℞. theriacæ electæ zi. conseruæ flor. borrag. zi. sumat diluculo, conueniunt quoque epithemata cordi, & inunctiones & fots, quales in quartana exquisita diximus.

Inclinante iam morbo, vtatur sequenti confectione.

℞. specierum diarhodon Abbatis, specierum elect. de gemmis an. zi. specierum diamarg. calidi, 3s. sacchari albi dissoluti in aqua buglossi, q. s. fiat confectio in orbiculis p. zij. è quibus vnus sumatur duabus horis ante pastum, mane, & vespere.

Vtilis quoque balnei vsus erit, declinante morbo, vt contracta siccitas corrigatur.

De febrium complicatione & semitertiana.

Cap. XVII.

Sicut ex plurium humorum confusione nothæ febres generantur, ita si eodem tempore scorsum quilibet eorum putrescat, variæ febrium cōmisiones & complicationes contingunt, vbivnusquisque propriâ febrē accendat.

Compositionis autem earum ratio multiplex est. Aut enim febres inter se complicantur, aut ex partium inflammatione accenduntur, vt 2. de cris. 7.

Inter se complicantur, aut diuersorum generum, vt hectica cum putrida, vel eiusdem speciei, vt duæ vel plures tertianæ duæ tres vel plures quartanæ.

Aut si specie differentes mutuo iungantur, vt si tertiana, quartana, aut quotidiana complicentur, idque vel continuarum inter se, vel intermittentium, vel continuarum cum intermittentibus.

Rursus harum compositio duobus modis potest contingere, aut enim mutuo tantum implicantur accessiones, aut per se totas confunduntur.

Implicantur, si horis diuersis accessiones inuadant, ita vt singulæ distingui possint. Confunduntur si simul accessiones incipiant, & mista sit proxysmorum forma, qui modus cognitu difficillimus est, idcirco quod confusa symptomata non facile discerni possint, vt secundo de cris. cap. 7.

Frequentissimè verò conueniunt tertiana, & quotidiana, ex quarum complicatione semitertiana generatur, Græcis *ἡμίτερταλος* ita vocata, quod tertianæ febris aliquas habeat notas, aliquibus careat, vt primo epid. com. 3. com. 5. nam neque ad integritatē desinit, neque cum rigore inuadit, neque excretionē finitur, neque diē secundū integrum habet, tertio tamen quoque die insultat, vt tertianis mos esse solet. Sicut autem iis, quæ integram absolutionem non sunt assequuta dimidij nomen attribuimus, vt semimortuum, seminecem, semialsum, & mulum
q ij

quoque ἡμιόρον hoc est semiasinum appellant, ita & hanc febrem semitertianā vocamus, quod integrè tertianæ symptomata non habeat, sed temperata ex quotidiana continua, & tertiana intermittente, totamque sui naturam parte dimidia vtriusque constantem, non quod multitudine symptomatum, aut viribus tertianæ sit dimidia, cum ea longè deterior sit, ut potius tertianæ huius, quam hæc illius videatur esse dimidia, ut Gal. primo epid. com. tertio com. quinto.

Earum verò implicatio quatuor modis potest contingere: prout vtriusque harum febrium duplex est ratio, nam aut tertiana intermittens intermittenti quotidianæ iungitur, aut continua tertiana quotidianæ intermittenti, aut tertiana intermittēs quotidianæ continuæ implicatur, ut Gal. 2. de diff. feb. 7. Harum vero non quævis complicatio semitertianam constituit, sed in qua notæ sunt quas Hipp. primo epid. com. primo comm. 23. describit, infestabant inquit pleròsque febres horridæ continuæ, acutæ, omninò non intermittentes, modus erat semitertianus, vno die leuiore, altero grauius iterum inuadentes; in summa indices acutiores euadebant.

At horridæ esse non possunt quæ ex duabus continuis ducunt originē, cum febris continua, si exquisita sit, sui rationē neque horrorem neque rigorem habeat. Præterea cum continua sit, ex duabus intermittentibus generari non potest, reliquum est, ut ex altera reliquarum implicationum fiat, vel ex tertiana continua, & quotidiana

intermittēte, harum autem postrema magis propriè semitertiana dicitur, vt 2. de diff. feb. 7. cū enumeratæ notæ illi magis conueniant, continuitatem enim habet à quotidiana continua, horrorem à tertiana, & quod acuta sit. vera igitur semitertiana dicitur quæ ex quotidiana continua & tertiana intermittente confusa est. Verū cum earum altera alteram possit excedere, aut alteri æqualis esse, ea propriè exquisita dicitur: in qua neutra alteram superat, sed æqualiter potentes in vicem commiscuntur, vt Gal. eodem cap. septimo secundi de differ. feb. huiusmodi est quam descripsit Hipp. primo de morb. vulg. loco iam citato. Ea vero in qua altera febrium superat, exquisita non est, vt Galenus asserit.

Causa febris huius eadem est, quæ & nothæ tertianæ, quam maioris famę Arabes appellant: bilis scilicet & pituita putrescens, verum in illa uterque humor confusus putret, & febrem excitat: in hac, seorsum propriam accendit.

Altero die vnicam habet accessionem, quotidianam scilicet, altero geminam, alteram ex tertiana alteram ex continua quotidiana, vnde fit, vt cum æqualiter temperatę sint, accessionis initiū cum horrore inuadat, qui medium inter vtraque extrema locum obtinet, rigorem scilicet & frigus, quorum alter tertianæ, alterum quotidianæ proprium est, & tantò frigore maior est, quantò à rigore magnitudine superatur: neque verò solum accessionis principium cum horrore est, hoc enim & aliis quibusdam febribus commune esse

q. iij

potest, sed bonam etiam accessionis partem horror occupat, unde ab Hipp. horrida proprio nomine vocatur, primo epid. comm. primo tex. 23. Id autem contingit hac ratione, quod cum magnitudine æquales sint tertiana intermittens, & quotidiana continua, initium accessionis cum horrore existit, id enim medium rigoris perfriktionisque est; incrementum verò ob tertianam facile suscipit caliditatem atque ad consistendi vigorem festinat, ob pituitosam verò tardatur, inhibetur, & interrumpitur, atque in ea veluti symptomatum pugna incalescit interdum æger, quoties tertianæ calor vehementius agens ad cutim humores effert: interdum refrigeratur & horret, dum superante frigido humore bilis impetus retinetur ac retardatur, & retrahente intra motum pituita, quæ segnis est, & frigida, difficilis & tarda sit caloris diffusio. in tali pugna exuperante frigido humore caloris contractio efficitur, horror, & frigus extremarum partium, & cutis, ita ut non ea accessio rursus incipere videatur, & denuo exuperante calido toto corpore calefiunt, & ad statum peruenisse videntur, dein paulò post iterum exuperante pituitoso, æger rursus contrahitur, refrigeratur & horret, & ita contrariis sibi inuicem succedentibus motibus, tamdiu caloris horroris vicissitudo perseverat, donec ad consistendi vigorem accessio perueniat, qui quam pro pituitoso maturius, quam

pro bilioso humore tardius existit. Quantum enim pituitosus biliosus celeritatem detinet, tantum biliosus tarditatem ac segnitiam pituitosi accelerat. Cùm autem tandiu horror perseueret & repetat, horrida febris ab Hipp. meritò vocatur: non quòd cum horrore solum inuadat, id enim quibusdam aliis febribus commune est, vt Gal. eodem 2. de feb. diff. cap. 7. retulit.

Talis utique est semitertiana, quæ verè exquisita est, in qua scilicet vterque humor paribus viribus pollet, vt secundo de differen. febr. 8. & primo epid. comment. 2. comment. 25.

Quæ verò exquisita non est, alterum habet exuperantem: si bilem, horrores contingunt maiores, febris statim validior, calidior, æstuosior, atque ad consistendi vigorem celerius properat, bilis vomitum vel deiectionem vel maiorem infert. Huius exemplum adduxit Hipp. 7. epid in vxore Theothimi.

Si pituitosus humor, frigus extremarum partium exuperat, horror omninò paruus, pulsus contractior, accessio diurno est, lente increfcit, sitim, ardorem, bilis vomitum, aut deiectionem, aut sudorem non infert.

Cæterum cum duobus modis contingat semitertianam generari, vel mutuo tantum complicatis accessionibus, vel statim ab initio confusis, in illa, vnica tantum erit accessio, verè semitertianæ

q iii j

naturam referens, altera febrem preueniente, altera retardante, in hac omnes à principio ægritudinis vsque ad finem, ex quo vera semitertiana ab omnibus dicitur, vt secundo de differen. feb. cap. 8.

Præterea continua est semitertiana, vt ibidem testatur Hipp. quam etiam sententiam confirmat Gal. tum eodem loco tum secundo de differen. feb. cap. 8. At in lib. de typis cap. 4. secus videtur sensisse, vbi intermittentem quandóque esse dixit verum liber ille falso Galeno adscribitur, cum eius sinceram doctrinam non referat: perspicue enim primo epid. comm. 3. com. 5. ostendit intermittentem esse non posse, cum ab Hipp. periculosa esse dicatur. Periculosa autem intermittens nulla esse potest: vt in aphorismis Hippocrates docuit, 4. aph. 43.

Præterea author lib. de typis, ait naturam virilem frequentius corripi semitertiana ætati florētis proximam, & autumnali potius tempore, quando etiam valde periculosa est.

Romæ incolis frequentissimam esse Gal. testatur, primo epid. com. 2. com. 25. Verum nostris temporibus non ita frequenter incidit, sed pro semitertiana, tertiæ nothæ plurimæ, quæ in multas etiam hebdomadas producuntur. Cuius rei causa in diuersam viuendi rationem referenda est, quæ Galeni tempore Romani utebantur, balneis frequentibus, semel, bis, & tertio quandóque eodem die ante cibum, nullis voluptatibus parcentes, eadem mensa piscibus & carnibus pro

animi libidine vescentes, cum nullo ciborum genere interdicerentur, omniâque pro voluptatis arbitrio licerent: largior enim crudi humoris copia ad semitertianam generandam requiritur, cû is per se febrem continuam accendat & non mediocri periculum inferat.

Acuta est, & læthalis, vt Hipp. primo epid. sect. prima tex. 23. & sect. tertia tex. quinto. Verùm quândoque tabi, & quibusdam aliis diuturnis morbis iungitur, vt idem Hipp. eodem tex. quinto siue ipsa ad tabem perducatur & ad alias diuturnas ægitudines, & erroneas & difficiles, vt inquit Auicenna prima quarti, tract. 4. cap. 17. siue his morbis talis febris accidat, vt innuere videtur Hipp. loco citato, & Gal. in commento asserit, perpetuo tamen læthalē Hippocrates esse ait. verùm quæ exquisita est, acuta quoque est, quæ verò diuturnis morbis iungitur, exquisita non videtur, vt Gal. in commento nuper citati textus Hippocratis. Idem etiam ait author libri de typis. Auicenna tamen ad septimum mensem quândoque produci testatur. At Gal. primo aph. 12. mediam longitudine inter ardentē febrem & typhoden, quæ largiorem habet bilem, breuior, quæ pituitam diuturnior, vt notauit etiam Paul. lib. 2. cap. 34.

Curatio pro causarum ratione composita sit, summa autem cura adhibenda est vt intelligamus vtra materia superet, cruda an biliosa, si cruda, iis præcipuè vtendum, quæ pro curatione quotidiana approbauimus, si bilis flaua, iis præsidis quæ

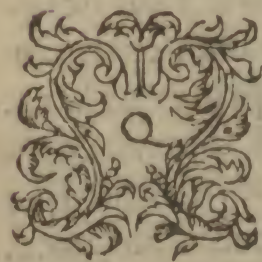

in tertiana comprehensa sunt, ita tamen vt alterum humorem non prorsus negligamus. Quòd si exquisita sit semitertiana, vtriusque causæ æquo habenda ratio est, & vtriusque febris pariter prospiciendum, maior tamen pituitæ ratio habenda videtur, quæ magis negotium facessit.

Quòd si aliæ febres complicantur, vt quartana quotidianæ, aut tertianæ, hemitritei nomine significabuntur. nam cum rarissimè eueniant, eius complicationis quæ frequentius contingit nomen vsurpabunt cum aliud ipsis nomen impositum non sit.

Signa & curatio pro simplicium componendum febrium erit diuersa, ab illis enim compositarum ratio sumenda est.

De febre syncopali humerosa. Cap. XVIII.

Vædam præterea febres à symptomatibus nominantur: quod quidem idcirco euenit, quoniã symptomata morbis notiora sunt. Causæ enim plerumque suis effectibus sunt obscuriores. At cum symptomatum morbi semper sint causæ, tunc à symptomatibus denominatio sumitur, cum ea notissima fuerint, vt quæ vires maximè deiciunt, & eo nomine rationē, curationis immutant. Huiusmodi præcipuè sunt syncopes, à quibus syncopales febres appellantur, quòd in earum accessio-

nibus animi deliquia, aut præceps virium lapsus contingant.

Harū duplex est ratio, vel enim fiunt à pituitoso succo, multo, frigido, crasso, & venenato, in ventriculo redundante, vel ex tenui & bilioso ventriculum lancinante, illam syncopalē humorosam hanc minutam appellant. De humerosa primum, posterius de minuta dicendum est.

Fit febris illa vbi frigidus humor, & crassus, ex multis cruditatibus aceruatus in ventriculo os ipsius opprimat, & meatus caloris occupet, aut venenatis quibusdam vaporibus ad cor emissis vitales spiritus inficiat, & extinguat.

Contingit præcipuè vbi morbus nature consentiens in insignem lapsum corpus deduxerit: vnde vires deiici necesse est, eo magis, quo maior vasorum & meatuum cutis angustia accesserit, ex quo modicus calor spirituum paucitas, & facilis extinctio. Ad huius itaque febris generationem tria hæc requiri videntur, crudorum humorum copia, os ventriculi opprimens, virium infirmitas, quæ caloris paucitatem sequitur, & viciata angustorum meatuum & venarum compositio.

Signa qualia à Galeno traduntur, 12. meth. 3. in principio præcordia inflata, corpus totū ampliore mole quā pro nature modo, color omninò viciatus aliis quidē albidior quā pro naturali habitu, & aqua intercute laborantibus magis similis, nonnullis ad nigrius aut liuidius commutatus, quos medici plumbei caloris appellant.

Præcessit vitæ incontinentia, & ocium, larga
& frequens ciborum ingurgitatio.

Pulsus omnibus minores quam pro caloris ratione, obscuri præterea omninoque inæquales, ea quidem inæqualitate quæ in vno ictu semper, frequentissime verò ea quam συζηματικὴν Græci vocant, nostri collectitiam.

Est è genere pituitosarum, & quotidianæ typum repræsentat, sub vesperam & noctu magis urget accessio, vt Galenus 12. meth. quinto in fine, magna ex parte continua est, raro intermit- tens, verum semper acuta, ob symptomatis vehementiam: & magna ex parte lethalis: causa præcipuè est, quoniam solutio medicamento materia euacuari sine periculo nō potest, agitata enim magis quam in paroxysmo soleat, grauiorem syncopē induceret, vt Gal. 12. meth. tertio. Quòd si visceris alicuius inflammatio accesserit, ventriculi præsertim, aut hepatis, aut si non modo crudi sunt succi, sed ita corrupti vt concoqui non possint, deplorata est salus.

Faciliùs iis accidit quibus imbecillius & acioris sensus est os ventriculi, quo nomine ab aliis febribus differt, quas similis humor excitat.

Curatio duobus modis perficitur, alterum Galen. instituit 12. meth. 3. alterum Alexan. Trall. 12. operis sui libro cap. 3. quem etiam posteriores multi sequuti videntur. Galenus iubet ægrotantem frictionibus validis, panno aspero per triduum fatigari, excepto somni tempore ad quem etiam alliciendum facit vberior frictio. Verum

his longior somnus inutilis est, cum nec succos
crudos digeri sinat, & viscera grauiora reddat. At
cum crudorum humorum copia coctionem de-
sideret, moderatè sibi inuicè succedentibus som-
no & vigiliis opus est: illo ad concoctionem, his
ad digestionem celebrandam, frictiones itaque
imperat à principio statim morbi, ac primum à
cruribus superne deorsum, dehinc totis brachiis,
ab humeris vsque, atque simili modo superne
deorsum, vsque dum artus omnes abundè calere
videantur, ab his ad spinam transeundum esse,
eamque pari ratione fricandam.

Quod si ex frictionis multitudine metus sit, ne
contusa carne lassitudinis sensus accedat, oleo
relaxante vtendū, chamemelino, anethino, amig-
dulcium, aut communi in quo chamemeli flores
aut anethi cacumina bullierint, aut alio aliquo
eiusdem facultatis. Idque dehinc abstergendum
ne laboranti tædium pariat, mox ad crurum &
bracchiorum ac spinæ frictiones esse redeūdum,
primum siccas demum ex oleo, & ita totum age-
re diem, in domo purè lucis, quæ humida non sit,
modico tamen calore temperata, aut siquidem
hyems sit, calida, si æstas frigida, cum ab vtróque
excessu non mediocriter lædantur, hancque vni-
cam ita affectis euacuationem conuenire, cum
nec sanguinis missionem, aut purgationem susti-
neant: à quibus grauior syncope solet induci: so-
la tamen interea mulsa ita affectos alendos, in
qua hyssopus coxerit, si vires admodum infirmæ
sint, & pulsus vsque adeo parui, ad tertium vsque

diem quamuis extremum periculum immincat, sin autem firmiores aliquantulum, & primis tribus diebus nihil incommodum occurrat, vsque ad septimum.

Aluum, nisi sponte fluat, modo pulsus æquales sint, & minime intercisi, indito clystere irritanda: si largius fluat, solo vsu mulsæ vberius coctæ sistendam, cum alia remedia suspecta sint, alioqui pro mulsâ ptisanæ cremore, aut alicâ vtendum. Quod si ab immodico fluore vires concidant, panis ex vino, modo neque ventriculus, neque hepar inflammatione laboret. Pro mulsâ etiam oxymel propinandum, vbi maximam humorum crudorum copiam inesse cognouerimus, ab eoque rursus ad mulsam inuicem transeundum, si oxymel ægrotantem fastidiat, portiones æstate frigidas hyeme calidas offerri oportere, præsertim si calidæ potioni insueuerit. Quod si neutra intemperies excedat vinum calida diluendum & omninò semper calidâ portionem exhiberi, nisi immodicus aeris æstus impediatur. His remediis præcauendum ne æger in syncopen decadat. Hypochondria tunc primum esse cataplasmatibus & vnctionibus fouenda, cum superflua magna ex parte partim euacuata, partim concocta fuerint, cum si prius his remediis vsi fuerimus inflammationis visceris alicuius periculum immincat. Ea verò nec omninò relaxantia esse oportere, sed ex absynthio, aut alio simili medicamento: quod roborantis facultatis particeps sit. Sin autem ad eos voce-

mur qui syncope præmuntur, si nulla insit viscerum inflammatio, panem statim exhibendum, non multum, cumque ex vino calidiori & generoso, quodque celerem in corpus digestionem adiuuet, mox ad frictiones veniendum. Hæc est fere Galeni curationis ratio.

Alexander Trall. diuersam instituit, imperans statim incidentia & attenuantia, quin & euacuantia præsidia, vbi crudorum humorum maxima subsit multitudo. Inter hæc sanguinis quoque missionem, quod quidem absurdum & præter veram methodum esse videtur: ne dum præter Galeni sententiam. Vbi enim tanta crudi humoris copia, paucus inest calor vt 4. de san. tuen. cap. 4. at cum sanguinis missione exhauriri non conuenit. Præterea quomodo tanta virium imbecillitas euacuationem adeò insignem sustineat? victus rationem tenuem quidem, ac non adeo exactam imperat, frictionibus esse locum, vbi virium adsit maxima prostratio, nec alteri euacuationi relinquatur locus: Galeni consilium damnat frictiones assiduas, & adeo longam inediam.

Auerroes ptisanam hordeaceam improbat, vt ventriculo infestam, & longam inediam: cibumque statim offerri iubet, vbi syncope immineat periculum panem ex vino optimo, septimo coll. 13. quod quidem his temporibus consentaneum magis esse videtur: ætas enim nostra tam austeram victus rationem non sustinet, qualem Galenus

227 G. GISCAPERII
imperat consuetudinis enim & innati usus maxima ratio habenda est.

Curationis itaque modus his temporibus conueniens sic præscribetur.

Collocetur æger in cubiculo non humido, in calore & frigore temperato, ne calidior aër vires exoluat, aut frigidior poros obstruendo digestionem humorum impediat. Quod si calidior sit, alterantibus temperetur, qualia sæpe commemorauimus. Sin frigidior, ignibus ex roremarino, iunipero & aliis eius generis lignis odoratis, & suffribus ex thure, mastiche, ligno aloes, styrace calamita, cortice citri caryophilis leuiter contusis: suffiatur autem præcipuè paruo ante accessionem tempore, vt & calore & odore conferat.

Cibus paucissimus sit, sed frequenter exhibitus, & concoctu facilis, vt ouorum vitelli, pulli contusum, iuscula, aut ex pulli carnibus in frusta concisis, & caryophyllis, cinamomi, & santalorum puluere conspersis, vino atque aqua rosarum rigatis stillatus liquor.

Potus sit vinum tenue, fuluum vetus & generosum, vt Gal. 12. meth. 4. vbi meiendi aut deiciendi necessitas sit, è lecto non surgant, ne commotis humoribus syncope subsequatur.

Principio frictionibus asperis corpus calefaciendum, mox epithematibus corroborandum, & cordialibus medicamentis appositis. ℞ florum borrag. & buglossi, summitat. mellissæ an. p. 2: ligni aloes, caryophil. cinamomi an. 3ij. omnium fant.

fant.an. ʒi. ros. rub. ʒi. croci ʒʒ. cocci baphycæ ʒi. musci, ambræ an. ʒi. puluerizentur omnia & insuantur panno serico rubeo & raro: fiat sacculus acu interpunctus, in cordis figuram. Huius pars angustior infra, latior supra: cordis regioni applicetur, semperque adhæreat.

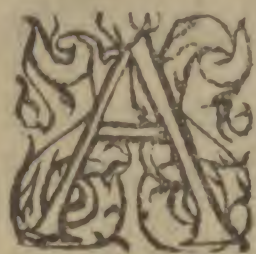
Si alius adstricta sit, balanis immissis subducatur, alioqui si vires constent, abstergente & facili clystere, vt ℥. mellis ros. ʒi. sacch. rub. ʒi. vitellos ouorum numero ij. olei com. ʒiiij. iuris decocti hordei, florum cham. melliloti, & furfuris l. s. fiat clyster.

Vbi syncopen instare metuimus, à somno omninò arcendi sunt, materia deinde his syrupis præparetur. ℥. oxymel. s. ʒij. aquarum hyssopi feniculi buglossi an. ʒi. fiat syrupus repetatur diebus quinque. Solutiuo demum medicamēto materiæ pars educatur. ℥. diaphenici ʒvi. cum hostiis fiant boli, sumantur in aurora, vel ℥. turbith electi ʒij. zinziberis gr. vi. sacch. ʒij. fiat puluis, qui ex aqua buglossi ad auroram sumatur.

In morbi progressu, si virtus constet: vtatur aliis serapiis validioribus, oxymell. comp. syr. de duabus rad. oxym. scyllit. & similibus cum aquis feniculi, buglossi, absinthij, calamenti, paulatim ad fortiora remedia ascendendo, & magis attenuantia ac incidentia, vt iam in curatione quotidianæ febris dictum est. Viribus interea cordis semper prospiciendo, & vbi metus syncopes non sit, causam uacuante pharmaco educentes, id enim præsidium omnem suspicionem auferet.

*De febris syncopalis ab humore tenui causis, signis,
prognostico, & curatione, Cap. XIX.*

Atenui & bilioso succo fit quandoque febris, qui cum ventriculo inhereat, & in os ipsius sese altè in sinuet, ipsum mordet, & vellicat: vnde ob sensus acrimoniam virium deiection, & syncope, agitata materia, in accessionum principiis. Deleteriae cuiusdam & venenatae qualitatibus particeps est ichnorum & substantiae tenuissimae, febrem quae ab hoc accenditur minutam syncopalem vocauerunt: hoc nomine causae à qua fit, substantiam indicantes, & ab altera syncopali secernentes, de qua nuper egimus. Exercet potissimum iuvenes extenuato & bilioso corpore, quibus rara est venarum & meatuum cutis compositio: vnde pertenuis succi facile exhalant, ut Gal. 12. meth. 6. Tria enim concurrere necesse videtur, virium languorem humorum tenuissimorum in ventriculo copiam, & vitiatam venarum & meatuum in laxitate compositionem, ab his immodica digestio, & virium prostratio, & praecipue earum lapsus.

Fit autem digestio immodica quandoque non solum extenuato spiritu & sanguine, sed etiam expultrice facultate immoderatus toto corpore concitata: quod quidem ex imbecillitate re-
tentricis accidere plerumque solet: ut monet Gal.
eodem cap.

Præcessit anxia & frugalis vita, acrium quoque & calidorum ciborum vsus.

Signa ex ipso symptomate, habitu corporis, & compositionis notis sumuntur. Facies eorum squallida est, vt Alex. lib. 12. cap. 3. pulsus exigui, languidi, inæquales, & inordinati, deiectiones biliosæ sunt, vrgent vigiliæ, caput vaporibus infestatur, vomitio aut nausea frequens excitatur, quam plerûque antecedit oris amaritudo, inappetentia, & tenebricosa vertigo, vt inquit Hipp. 4. aph. 17. postremo accidit roridus quidam sudor ex facie defluens, & frequens casus in synopin.

In hoc affectu mortifera illa species celeriter apparet, nasus acutus, oculi concaui, collapsa tempora, & signa cætera quæ Hippoc. primo prognost. 9. enumerat. Quod si ab aliqua externa causa talis facies contrahatur, animi tristitia, excretionem aliqua largiore, importunis vigiliis, ciborum abstinentia, aut simili occasione, minus periculi subesse existimandum est. Quod si nihil affuerit, maximum vitæ discrimen incumbere ægrotanti: atque hoc amplius, si à principio morbi talem habeant speciem vt Galenus quoque asserit 12. meth. 6. cum ad tempus vsque concoctionis sufficere non possint.

Læthalis itaque omninò est affectus: vixque ad quartam vsque paroxysmum producitur: prius enim plerumque iugulare solet, vt inquit Auic. 1. 4. tract. 2. cap. 62.

Quod si visceris alicuius inflammatio accesse-

rit, viribus iam languentibus, desperata salus est, cum neque sine nutrimento diu seruari possint, nec eos nutrire liceat nisi in febrium remissione.

Hic affectus sicut à priore diuersus est, ita diuersam omninò curationem requirit.

Aër itaque frigidus & humidus comparandus est, iis remediis quæ alibi docuimus: præcipuumque medici consilium sit, vt largam euaporationem inhibeat, quæ ex pororum laxitate contingit, vnde vires exhauriri & exolui necesse est. Inhibetur densatis meatibus cutis, & incrassatis humoribus, vt inquit Galen. 12. meth. 6. huius rei gratia inuoluitur æger linteo aqua rosarum madente: aut conspergitur multo rosarum rubearum & myrti puluere, aut linteo multo rosarum puluere consperso eger inuoluitur. Sunt qui in aquam rosarum ægrum demergant vtiliter. Iungitur quoque vnguento adstringente, quale est hoc quod sequitur.

℥. olei rosati emphacini, olei myrtini, an. ℥iiij. olei melini ℥ij. bulliant in ℥iiij. aquæ ros. ad consumptionem aquæ, deinde adde rosarum rub. puluerizatarum ℥ij. santalorum omnium an. ℥i. ceræ .s. fiat vnguentum, quo vngatur æger toto pectore & abdomine, agendumque omni studio vt succorum materiam crassiorem reddamus, cutim densemus, & exhalationem retineamus: hoc enim Gal. monet.

Cibus vel paulo ante accessionem offeratur, vel in ipsius accessionis principio. Sit autem is qui citissime nutriat, nec facile omninò diffuat,

& adstrictionis particeps sit: vt vitelli ouorum cum ophacio, mica panis in iure friata, cui lactuca, portulaca, acetosa, aut cucurbita incoxerint. Alica, Gallinaceorum testes, præsertim eorum qui lacte nutriti sunt. Galenus ptisanam damnat, quod promptius discutiatur. Verum si succo malorum granatorum conditur, idoneum fiet nutrimentum: conuenient quoque fructus austeri, qui non facile corrumpantur: vt pruna & cerasa acidula, granata, oxyachantha, omphacium, pira, mespila, & id genus alij. Ius præterea stillaritium, ex pulli carnibus irrigatis aqua ros. acetosæ, & buglossi.

Vinum bibatur acerbum & ponticum, dilutum aqua frigida, aut aqua decoctionis radicis buglossi: extra pastum vtatur aqua hordei, cui iulep. rosati admisceatur, vel syrupus è succo acido citri, aut oxysac. cum aqua frigida.

Si ergo deprehensus syncope æger est, omnis sollicitudo ad symptoma vertitur, si nondum ea premitur, vtriusque cura habenda est, & vt symptoma non incidat, & morbus discutiatur, occurrendum igitur his remediis.

℞. conseruæ ros. ℥iij. conseruæ rad. buglossi ℥ij. corticis citri sacch. conditi ℥ij. margarit. præparat. ℥ij. fragmentorum omnium præcio. 2℞. ℥i. scobis auri & argenti an. ʒ. β. bracteas auri numero decem, & sacch. q. s. fiat conditum auro coopertum, quo sæpe laborans vtatur. Vtilis est etiam frequens vsus manus

r iij

Christi cum marg. & Santalis, & potionis sequentis.

℞. pulueris diamarg. frig. ℥ij. corall. rub. ʒβ. confectiois de hyacintho, & alchermes, an. ℥i. vel loco confectiois de hyacintho fragmentorum omnium an. gr. vi. syrup. è succo acido citri ʒi. aquarum borrag. acetosę ros. an. q. s. fiat potio sumatur instante syncope, frictionibus in hac febre vtendum non est, ne vriles humores affluentius discutiantur.

Vbi instauratę vires aliquantulum fuerint, alui excrementa primum balanis immissis, dein leniente enemate, aut assumpto leui medicamento educantur. Clysteris & balani formam in tertianę exquisitę curatione & causi adduximus. Medicamentum constet cassię pulpa & tamarindorum, vt superius notauimus vel decocto ex prunis, ziziphis, passis, tamarindis, sebesten, & floribus cordialibus, in decocto percolato dissoluantur manne ʒij. vel pulpę cassię recens educatę ʒi. & addita ʒi. β. syr. è succo acido citri fiat potio.

Cor postea refrigerandum & roborandum appositis epithematibus, æstate frigidis, hyeme tepentibus, iisdem fouendi & roborandi erunt testes, ne rursus præ virium imbecillitate syncope irruat.

Si syncope affligat, iis remediis succurrendum, quę proprio capite docuimus.

*De syncho sine putredine, eius causis signis, atque
prognostico. Cap. XX.*

Inochi febres dicuntur, quæ nul-
lam exacerbationem habent, vt
secundo de diff. feb. ultimo, &
quarum omne tempus vna acces-
sio est, vt eodem secundo de diff.
feb. secundo & nono meth. se-
cundo. Harum duplex est ratio, aut enim fiunt in-
flammati humoribus quos arteriæ & venæ con-
tinent præsertim maiores, & quæ inter alas, &
inguina clauduntur: aut iisdem putrefactis.

Est igitur synochus febris verè continua, nul-
las suscipiens exacerbationes, à sanguine accensa,
vel putrido vel inflammato.

Hac descriptione ab omnibus aliis distingui-
tur, quæ aut continuæ non sunt, aut exacerbatio-
nes suscipiunt, aut ab inflammati spiritibus aut
membris solidis generantur, ephemeris, hecti-
cis, & ab aliis febribus humoralibus quibuscum-
que, cum solus sanguis & spiritus inflammati fe-
brem accendant, alter synochum sine putredine,
alter ephemeram.

De ea igitur quæ sine putredine prius agendum
est, mox de putrida verba faciemus.

Generatur hæc febris vbi supra naturæ mo-
dum aucto sanguine meatuum, cutis constipatio
superuenerit, ob quam sanguis commode perfla-
ri non potest: vnde inflammari necesse est, quo

r iiij

G. GISC A FER II

enim vberior est sanguinis copia, eo vberior est calidorum vaporum effluxus, & liberiores esse transpirationem oportet, alioquin à conclusis vaporibus calor augetur, humores inflamman- tur, & febris accenditur.

Huius febris tres differentias Galen. assignat nono meth. tertio & secundo. de diff. feb. nono, quæ ex proportionem oriuntur eius quod transpi- rat, ad id quod accenditur. Si aut vtraque paria sint, aut eorum altera portio superet. Vocantur autem illæ in quibus par est effluuium ei quod accenditur ὁμότονος, seu ἀκμαῖνοι hoc est æ- quales & æqualiter affligentes: si minus sit, ἐπακ- μαῖνοι, seu ἀναβατικοί, hoc est incrementales: si opposito modo res se habeat, & maior sit tran- spirantium vaporum multitudo, quam eorum qui accenduntur, παρακμαῖνοι, hoc est per- petuo inclinantes.

Diariarum autem nomen vsurparunt, idcirco quòd vt inquit Galenus, nono meth. primo, cum antiqui febrium omnium differentias in hecticas, putridas, & diarias retulerint, & hæc in nullum horum propriè referri possint, ne proprio nomine destituerentur, diariarum no- men mutuo acceperunt, quamuis ab inflamma- to sanguine ortum accipiant, & in plures dies producantur, quorum vtrumque ab ephemera- rum natura alienum est, vt primo cap. noni meth. & 2. de cris. 13. quod maxime cum dia- riis conueniant: neutra enim earum putrida est, neque ad substantiam ephemerarum pertinet,

in plures dies non produci: multa quoque signa cum ephemeris, illis communia sunt: quamvis igitur medium quoddam genus sit diariæ, tamen febris nomen potius impositum est, quod ad eius naturam magis accedere videatur.

Causa antecedens est aceruata sanguinis copia in venis.

Augetur facile sanguis in iis qui carnosio & denso corporis habitu sunt, præsertim si liberaliter nutriantur, alimentis quæ multum sanguinem generent: carne multa, vino plurimo & generoso, lacte, alica, recenti calco. Si intermixta sit aliqua sanguinis euacuatio, aut suppressa: ut mensium, hæmorrhoidum, narium, cum prius fluere consueuissent: si consueti exercitij intermissus sit modus, si mutilata alicui pars aliqua fuerit: ab his enim causis sanguinem redundare necesse est.

Causa morbo immediata, & quam continenter seu coniunctam possumus appellare, est prohibita vaporum transpiratio, hæc à cutis constipatione fit.

Constipatur cutis ob frigus externum, ob sordes hærentes cuti, ob balnea abstringentia, & ob eiusdem facultatis medicamenta, ob duriores frictiones, aut calorem cutim arefacientem. Prohibetur quoque sanguinis perflatio ob nimiam copiam aut crassitiem, nec non ob exuperantem carnis & pinguedinis molem.

Si itaque hæ causæ sanguinem generantes & quæ va-

porum effluuium comprimere & sanguinem inflammare possunt præcessisse intelligantur, morbus & morbi causa cognoscetur.

Signa verò comitabuntur, calor multus, mitis, & vaporosus, vt secundo de diff. feb. 9. faciei rubedo, oculorum, & temporum, venarum inflammatio, spirandi & loquendi difficultas, inuoluntariæ quandoque lachrymæ, nullus insequitur rigor, neque sudor, nisi instante crisis tempore: adest interdum somnus profundus, pulsus magni, veloces, & frequentes, æquales, in quo signo à putri synocha distinguitur, urinæ rubicundæ, quæ licet aliquantulum crassæ sint, non tamen turbidæ sunt, & confusæ, neque cruditate humorum putredinem testantur.

Fit plerumque vere ob sanguinis affluentiam, aut hyeme ob innati caloris robur. Exercet eos qui ætate & natura calidi sunt & denso corporis habitu, ac carnosio & qui multam sanguinis copiam acceruerint. In corpore verò gracili, aut exanguis, in frigido temperamento aut raro corporis habitu generari non solet, vt Galen. nono meth. tertio.

Quæ præcognoscere oportet hæc sunt. Nisi sanguinis missione conuenienti à principio succurratur, maximum imminere egro periculum. suffocationis, vel syncopes, aut ne sanguis in pulmones aut thoracem confluat, & peripneumoniâ, aut pleuritim efficiat, si natura sanguinis fluore è naribus, aut largo sudore periculû non adimat. His enim modis soluitur morbus, vt nono meth.

quarto. Crisis frequenter die quarto accidit, ut tertio de cris. quarto: prorogatur tamen quandoque ad septimum ut secundo de differen. febr. xi. in principio & 2. de cris. 6.

Pro caloris magnitudine aut remissione, quo enim tepidior, eo maiorem admistam pituitæ copiam significat. Inuoluntariæ lachrymæ affectus prauitatem denotant, ut Auicenna prima 4. tract. secundo cap. 45. præsertim si ingens spirandi difficultas accesserit, præterea hæc in synochum putridam facile degenerat, pessima est quæ semper increscit, mitissima quæ semper remittitur.

Quod si humoris copia contingat gutturis partes inflammari malum est.

De synochi sine putred. curatione.

Cap. XXI.

Ictus ratio sit omninò refrigerans & humectans, tenuis tamen.

Utrique scopo accommodatissima sunt ptisana hordeacea, panis lotus, cui addatur succus granatorum, iuscula pulli refrigerantia, ut in quibus oxalis, cicerbita, pimpinella, intybus, lactuca, portulaca, semina frig. incocta sint. quibus convenientia alimenti genera parabuntur, & sorbitiones, modo meminimus tenuem omninò victum huic morbo congruere, cum maxima

sanguinis exuperantia causa sit.

Potus sit aqua hordei frigida, vel communis, quæ prius tamen percocta fuerit, ne in ventriculo longiorem trahat moram, saccharo, Iulep. violato, aut Alexadrino, oxysacchara, syr. acetoso. seu vino granatorum, syr. è succo citri, è ribes ex agresta, de succo cucurbitæ temperata, vel sic parabitur.

℥. aquæ coctæ ℥. iiij. sacch. lib. i. aceti ℥. iiij. vel ℥. β. fiat potio qua utatur dum opus fuerit. Hoc tamen animaduertendum est aceti usum in iis suspectum esse quibus intestina facile mordentur, mulieribus, gracilibus, & quanto maior est calor, tanto minus sacchari adiiciendum est: ne in bilem vertatur. Vinum, carnes, & quęcunque multum sanguinis generant, & calefacientia, interdiciamus. Declinante morbo vino tenui & aquoso uti licebit.

Curatio à venæ sectione auspicanda, unica enim est in hoc morbo intentio refrigerandi scilicet, ea igitur vel ad animi usque deliquium imperanda, vel partienda usque dum educto sanguine ægrotantis calidior habitus in frigidiorum vertatur, ut iubet Galen. nono meth. quarto, si vires constent, tum animi tum corporis, & ætas permittat, ad animi deliquium, si horum alterum desit, primo detrahere præcipit, quantum satis visum fuerit, quod defuit iteratione supplere: verum magis conducet sanguinis missionem reperere ut vesperi vel sequenti die, quam semel tantam quantitatem detrahere, præsertim si æger tale præsidij genus reformidet. Quod etiam probat

Aucr. septimo coll. octauo, tribus argumentis, primum est, Natura nunquam educit sanguinem vsq; ad syncopin, nisi symptomaticè, At medicus imitatur naturam, ergo neque id medicus moliri debet. Secundo, Euacuatio fit ratione superflui tantum, ergo superfluus tantum sanguis debet euacuari. At in euacuatione vsque ad animi deliquium, naturalis sanguis patietur detrimentum, satius autem est vt caloris præter naturam aliqua portio relinquatur, quã calorem innatum imminui. Tertio, In huiusmodi corporib' aliqua est præparatio ad putredinem, at si tanta sanguinis quantitas mittatur, diminuto calore naturali humor corrumpetur, virtus diminuetur, nec putredo corrigi poterit.

Citissime vero præsidium hoc adhibendum est, ne suffocationis aut syncopes periculum inse- quatur: aut ne sanguis in pulmones aut thoracè præcipitetur: aut ne interea putredo concipiatur. Molliatur tamen prius aluus iniectione clystere molli & refrigerante.

Seçta itaque vena interna dextri cubiti, sanguis copiosus educatur, ex parua enim educatione nullum sequeretur ægrotanti commodum: habitus nanque corporis refrigerandus est, in hunc vsum frigida quoque potio à Gal. præscribitur. Verùm sanguinis missione priori loco, posterius vbi vehementia caloris vrgeat, & sitis admodum infesta sit, frigido potu vtendum. Si morbus quarto die terminandus sit, circa quartum diem, si septimo, tardius, si quarto die termi-

G. GISCAFERII

naturus sit, postridie missionis sanguinis bilis educatur leui medicamento purgante. Quod si septimo terminetur, syrupis refrigerantibus sanguinis æstus temperandus est, quos iam in curatione tertianæ exquisitæ præscripsimus: de endiuia, ex acido succo citri, è nymphæa, violato, è cucurbita oxyfacch. è portulaca, & similibus, vna cum aquis stillatitiis, aut decoctis conuenientibus tribus diebus repetitis, deinde biliosa materia educatur, sumpto leui medicamento purgante, aut infuso & expresso rhab. aut hoc quod sequitur.

℞. prunorum, sebesten, an. pug. iiii. quatuor sem. frig. an. zij. trium florum cord. an. p.i. sem. anisi. zij. Tamarindorum zij. fiat decoctio, de colatura & expressione ℞. zij. β. syrup. rosa. solut. zij. fiat potio. vel solus syrupus ros. solus ad zij. cum aqua end. præsertim si æger inops sit propinetur. Post medicamenti exhibitionem, si calor & sitis vrgeant, cum morbus in statu iam sit, aqua frigida propinanda est.

Porro in eius exhibitione hæc obseruanda sunt, vt notæ prius concoctionis appareant, nec lentorum & crassorum humorum adsit copia, vnde viscera obstruantur, neque in ipsis visceribus inflammatio, scyrrhus, aut ædema sit, nec ventriculo æger sit imbecillo, nec aquæ potioni insuetus, vt 9. meth. 5.

Tempus autem exhibitionis est cum morbus ad statum deuenerit, & quæ enumerata sunt nihil impediant, tunc enim solidarū animalis partium

natura roborata pretenuatos iam humores aggreditur, ita ut qui utiles sunt, & ad nutriendum habiles, ad se trahat, inutiles per cutim vel per ventrem eiiciat, ut eod. cap. Gal.

Læduntur larga aquæ portione qui parum sanguinis, & parum habent carnis, quia celeriter ad animalis partes perueniens, frigus earum temperiem vitiat, cum nulli occurrat quo ipsius vis infringatur: unde tremor, imbecillitas oris, ventriculi, hepatis, septi transversi, difficultas spirandi & deglutiendi: ut septimo meth. octauo, & quibus intempestiuè immodicèque exhibita fuerit, tunc enim crassos humores digeri prohibet. Huius rei certissima fides ab experientia petenda est, cum concoctis humoribus aqua frigida exhibita sudores moueat, in principio verò nullam præstat utilitatem, ut nono meth. quinto, eadem ferè ratio est principij & declinationis.

Cum igitur duo tantum remedia harum febrium Galenus agnouerit, liberalem sanguinis missionem, & frigidam potionem largam, illam quouis tempore iubet exerceri, modo vires consentiant, hanc verò solum si enumeratæ conditiones adfuerunt.

Quod si aliquid impediat, præsertim ventriculi imbecillitas, sequenti remedio utendum.

℞. conferuæ ros. acetosæ, nenuph. an. ʒi. conferuæ florum buglossi ʒ. β. Trochis. è camphora ʒ. i. pulueris elect. trium sant. diamarg. frigid. corall. rub. an. ʒij. fiat conditum aureis foliis coopertum, sumat coclearium vnum conditi hu-

G. GISCARII

meētati aqua frigida, postea syrupi diluti aquam,
vel aquæ frigida cyathum vnum: alij cōdita mis-
cent aquæ, & sine syrupis bibunt: vel vtatur fre-
quenter electo quod manus Christi perlata ap-
pellatur, vel hoc. ℞. conser. ros. flor. buglossi an.
ʒ. β. pulu. trium sant. & diatrigach. frigid. an. ʒi.
manus Christi perlatę ad duplum ponderis om-
nium, paretur electuarium, vtatur frequenter ad
cochlearis quantitatem aqua humeētato, vel
aqua frigida diluto, vel vbi cochlearium vnum
assumptum fuerit, frigidam grato aliquo syrup.
temperatam bibat.

Renum quoque regio, & dorsi in frigidanda
est in hunc modum.

℞. in frigidantis Gal. ʒiij. camph. gr. vi. miscean-
tur & vtatur frigido.

At quoniam in hoc morbo cor & hepar in-
flammati solent, oppositis epithematibus refri-
geranda sunt.

Interea si resistit aluus mollibus clysteribus in-
citanda est: postremo videndum an densitas cu-
tis vel obstructio transpirationem impediat: vn-
de putredo, & febris putrida excitetur.

Si igitur frigore densata est, calidis laxantibus
erit vtendum, vt leuibus frictionibus vna cum
oleo cham.

Si densata sit adstringentibus & siccata, vt alu-
minosis balneis, confugiendum ad ea quæ hu-
meētant & relaxant, vt ad hydroleum, & in de-
clinatione ad balneum aquæ dulcis quan-
dóque.

Si

Si cutis occluditur humorum copia, vacuatione opus est. Si humorum crassitie, attenuantibus, & incidentibus. Si lentore, detergentibus, vt diluto oxymellite, &c.

*De syncho putrida, & an ex Galeni sententia
putrida febris ex sanguine generetur.*

Cap. XXII.

Æpe diuque disputatum est. An Galenus febrem ex putrido sanguine fieri existimet, & quæ sit eius in hac re sententia.

Auicenna prima quarti tr. 2. cap. 45. existimat Galenum nullam opinari ex putrescente sanguine febrem accendi, quæ à sanguine denominationem accipiat, sed quod ubi primum putrere cæperit, in bilem commutetur, & febrem biliosam accendat. Hanc opinionem improbare contendit, & in Galenum tanquam ita sentientem multis argumentis inuehitur, quæ idcirco neque referenda neque diluenda censeo, quod temporis angustia id minime patiatur, & quod explicata Galeni sententia, facile cognitum iri existimem Auicennam aut parum assequutum quod Galenus senserit, aut ab eo studiose dissensisse.

Auerrois autem 4. coll. 31. parum sibi in hac re Galenum constare existimat, & modo biliosam opinari ex putrescente sanguine, modo aliam febrem accendi: si quando omninò putruerit, pro-

priam interea opinionem refert 3. coll. 8. & 7. ca. 8. Gentilis in expositione verborum Auic. adducti capitis cōcordiā inter utrūq; molitur, cū tamē nulla possit esse inter eos qui studiose dissentiūt.

Recentiorum varia est opinio, quid Gal. senserit. Aliis aliter ipsius opinionem diuinantibus.

Ego verò existimo perspicuam esse Galeni sententiam, si quis diligenter principia & suppositiones ipsius animaduertat, & eorum sit memor, quæ ab eo in variis libris scripta sunt, quam quidem paucis me explicaturum confido.

Primū itaque supponendū est, quod illi in quæstionē reuocatū putant. Sanguinē putrere, & ex eo putrefacto febrē accendi, eamque synochum appellari. Id enim 8. meth. ca. 3. asserit, & 2. de feb. differ. 2. & 11. & 3. de cris. cap. 4. nec vspiam Galenus huic sententiæ contradixit.

Alterum medicorum omnium consensu & testimonio ac experiētia confirmatum est, febrem hanc nulla periodorum ratione distingui, vt 2. de diff. feb. 11. periodus enim ad plures accessiones refertur. At febris hæc vnicam tantum habet accessionem: vt eodem secundo de diff. feb. secundo & nono meth. secundo. Periodica igitur dici nullo modo potest.

Tertium est omnes periodicarū febrium idæas in tres tantum referendas esse, in quotidianam, tertianam, & quartanam, vt secundo de diff. feb. secundo & tertio, & secundo de cris. 12. nam quæ compositæ sunt, propriam non habent formam, sed ex multis simplicibus comparatam. Catero-

rum vero humorum vnumquemque vnam ex his periodorum ideis sibi vindicare. Vt omnium confessione testatum est.

Hæc iuxta Galeni placita rata esse oportet.

Quod autem litis & controuersiae causa est, hinc duxit originem, quod cum quærat Galen. secundo de diff. feb. cap. 9. num putrescens alicubi sanguis distinctam periodis febrem accendat: vt si extra venas pulsus inflammationem pariat, vel bubonem, pleuritidem, aut aliam quamuis, si ab ea febris excitetur ad quam periodorum formam pertineat? cum necesse sit earum trium aliquam imitari, ostendit quotidiano euentu ab inflammationibus febrem excitatã tertianis circuitibus repetere, & idcirco biliosam esse, hoc enim in pleuritide apertè cognoscitur, nam ea laborantes cruenta sputa reiciunt, exuperantem inflammationis humorem indicantia, cum tamen interea tertianis periodis repetente febre laborent.

Necesse igitur est sanguinem putrescentem ad amaræ bilis naturam conuerti, cum ab eo biliosa febris accendatur, vt etiam docet secundo de cris. decimo secundo. Idem quoque altero indicio cognoscetur. Si quis enim bubonem aut aliam quamuis inflammationem maturius secuerit, quæ febrem excitet tertianam, protinus sanguis effluet subflauus, à quo putrescente febris accendebatur. Quod si supra modum affetetur putredine sanguis, pars quidem tenuissima simul & pinguis in pallidam bilem crassior

fij

in atram vertitur, vt in carbunculis accidit, & eodem secundo de febr. differen. cap. nono ostenditur.

Hinc adducti fuerunt multi, vt crederent Galenum opinari nullam ex putrescente sanguine febrem accendi, sed eum protinus in bilem commutari, omnemque febrem biliosam esse, si à sanguine putrido accendatur. Alij Galenum non satis sibi constare. Vnde in varias sententias itum est, prout cuique rationi consentanea magis opinio videbatur, quam deinde variis rationibus & commentis adstruere conati sunt. Piget referre hominum alioquin insignium adeo discordes sententias, cum tamen numquam Galenus in dubium reuocauerit, an synochus febris ex putrido sanguine in venis maioribus accendatur. Id enim pluries asseruit, neque id quod ab eo inquiritur secundo de differ. feb. 9. ad synochos pertinet, cum nulla periodorum forma in synochis febribus cognoscatur. Periodorum enim ratio ad eos tantum humores pertinet qui à venis maioribus in minores aut extra venas pelluntur. Id autem facile exemplo veri causi potest intelligi, in quo nulla periodorum forma cognoscitur, vnde synochi etiam quandoque nomen ei attributum videmus, quamuis à bile putrida generetur.

At cum in synochis febribus sanguis in venis maximis putreat, nulla erat periodorum ratio requirenda. Sed vbi longe à corde putrescens febrem accenderit.

Mirum ergo videtur quur in dubium reuoca-

tum sit, senferit ne Galenus febrem ex putrido sanguine generari, cum eam toties expresse, & in proprias differentias secuerit, & curationem, instituerit. Existimat itaque febrem ex sanguine quidem putrido generari, eam tamen breuem esse, quamdiu à solo sanguine fiat, degenerat enim facile præ caloris vehementia tenuior pars sanguinis in bilem, à qua noua quædam natura febri acquiritur, & mixtionis ratio, nec iam simplex est febris causa, sicut neque febrem ex vno tantum humore videmus consistere: sed in qua vnus tantum humoris signa apparent, cum facile sit ad proximum & contiguum humorem putredinem serpere.

Neque propterea existimandum est eandem esse cum causâ, cum signa diuersa sint, & diuersa vtriusque curandi ratio. Quis enim in ardente febre exquisita sang. mittat ad animi vsque deliquium? quod tamen Galenus imperat in syncho. nec vrget authoritas ipsius primo Aph. vigesimo tertio, ibi enim de synochis loquitur ex sanguine.

Hæc est Galeni sententia quæ in dubitationem minime reuocanda est.

Superest modo causam afferamus quur sanguis putrescens biliosarum febrium periodum imitetur non aliarum.

Quod vt intelligamus, sciendum est sanguinem omnem si probus sit, medium quoddam temperamentum obtinere, à quo recedens ad bilis vel ad pituitæ naturam accedit: eo magis, quo ad ca-

f iij

lidam vel frigidam intemperiem magis inclinaverit: ut ostendit Gal. quarto de san. tu. ca. quarto cum in se potentia omnes humores contineat. Preterea si sanguis medium & conueniens temperamentum seruet, sanitatis causam esse, si ab eo recedat, morbi, & deprauatarum actionum. At cum omnis putrefactio ab exuperanti calore fiat, qui quidem ab innato diuersus est, ut autoritate Arist. Gal. probat eodem secundo de differ. feb. 9. necesse est putrefaciendum sanguinem, alieni caloris vi à propria natura prius abduci, & in alterius temperiē declinare. Verum cum immodicè calefactus sit, ad pituitæ naturam accedere non potest, quæ à diminuto calore generatur, neque melancholici, cum is ab ingenti assatione aut absoluta putredine generetur, quæ ad incinerationem deduxerit: reliquum igitur est ut putrescens, & dum putruit, biliosi humoris naturam imitetur & periodum.

Hac Galeni sententia rite percepta nullus erit dubitationi locus.

Quidam recentiorum Galeni verba potius quam sententiam impugnantes, studio nouarum rerum aiunt ex putrescente sanguineam febrem accendi oportere non. biliosam: sicut enim bilis putrida biliosam febrem putridam denominat, ita & sanguinem qui putredine in bilem degeneret, sanguineam febrem denominare oportere.

Cui sententiæ neque Gal. omninò repugnat, synochum. n. à sanguine denominationē habere,

naturam, signa & tandem curationem existimat.

Sed cum necesse sit separatū sanguinē, & extra venas emissū aliquam periodi rationem seruare, cum ab eo synochus accendi non possit, & ab immodico calore quē à putredine excitari necesse est facillime in bilem flauam maxima sui parte degeneret, fit etiam vt biliosas periodos imitetur, ea verò transmutatio ita se habet, vt primum tenuior eius pars & pinguior pallidę bilis naturam acquirat, ita tamen vt sanguis quoque temperiem partim retineat.

Quod si putredo vltius processerit, & totam sanguinis substantiam prorsus occupet, crassior quoque eius pars in atram bilem commutabitur, vt in carbunculis contingit, neque enim tota sanguinis substantia pariter putredinem subit, hæc ex ipsius verbis facile intelliguntur: nam secundo de cris. 12. ait, (quæ enim ex sanguinis putredine febris accenditur quodammodo biliosa est, ob immoderatum calorem). Loquitur autem de eo qui in inflammatione continetur & secundo de febr. differen. nono inquit. (Quocirca ratione non caret putrescere sanguinem ipsum in locis inflammatione affectis, febremque ex eo simpliciore esse quam ex aliis humoribus, proportionem autem accessionū tertianæ circuitiois potissimum sumit, ita enim fieri cernitur in pleuriticis, quoties rubrum expuunt). Licet igitur tertiana proportio seruetur non tamē bilis exquisita est, cū febris ab eo excitata simplicior sit, ob id & paulo inferius ait. Febres igitur cōsistēt pro specie
f iij

humoris in quem commutantur tantum, modo dissidentes malignitate & clementia. Simpliciores enim sunt febres ex sanguinis mutatione, tum cætera, tum caloris lenitate: & si enim quam maxime multus manus occurſu deprehendatur calor, prorsus tamen mitis est, ſicut is qui poſt balnea accedit, hæc ſunt Galeni verba.

Cum igitur quodammodo bilioſam vocet, humorem ſignificat qui à proprio temperamento recedens in vtriuſque confinio conſtitutus ſit, licet tertianas periodos imitetur: neque diligētius aut aptioribus vocabulis poterat rem exprimere: motus enim à ſine denominatur.

Neque vero par eſt omnibus humoribus tranſmutationis facilitas, ceteri enim longa aut vehementi actione in alios degenerant, bilis flava in atram, pituita in ſanguinē. At ſanguis inualeſcēs immodice aliena caliditate, & putreſcens, facile in flavam bilem tenuiore ſui parte vertitur, ob affinitatem ſubſtantię, licet craſſus longa aſſatione egeat, vt in atram vertatur. Ceterum ſicut bilis flava quæ aſſatione in atrā verſa eſt relicto priori nomine, vt febrem quartanam efficit, ita denominat, eodē pacto quæ à ſanguine putreſcente initium ſumpſerat, ab eo denominanda eſt, in quem tranſmutatur, & bilioſa debet appellari.

Immerito igitur Galenus reprehenditur, ſi eius ſententia ſincere intelligatur. De ſynocha autem putri nobis agendum eſt, iuxta eiufdem placita, remediorum tamen rationem hiſ temporibus accommodabimus.

De causis, signis, & prognostico.

Cap. XXIII.

EIt ab eisdem causis quibus & altera, primitiuis & antecedentibus, validioribus tamen, quæ non modo inflammationem, sed etiam putredinem generant. Efficacissima est cutis non simplex constipatio, sed ab impactis humoribus multis, crassis, & lentis venæ obstructio, quæ tenues iccoris habitusque corporis venas infarciat. Nonnunquam putridorum vaporum occursum febris hæc accenditur, ut in pestilenti constitutione contingit: ut Galenus primo de diff. feb. quarto. Coniuncta siue continens est putredo, & impurior sanguis, qui facile putredinem concipit.

Distinguitur à non putri magnitudine & vehementia, calor in hac acrior multo ob putredinem. Urina rubra, crassa turbida, aliquantulum ad liuorem vergens, fæterque nullo sedimento. Pulsus ut in illa, magnus, sed velocior contractio quam dilatatio celerior, ob vaporum eleuatorum copiam, quod proprium est putridarum, ut primo de differen. feb. 7. inordinatus præterea, ob materiæ copiam aggrauantem.

Eadem ferè huic est & priori ratio prædicendi, verum periculosior hæc est, præsertim si alui fluor à principio iungatur.

Quarto quandoque die solet iudicari ut tertio de cris. quarto. Verum cum id raro contingat,

videndum num eo die perspicua coctionis signa appareant, tunc enim die septimo crisis speranda est, excretionibus a natura concitatis, quæ non dubiam salutis spem portendunt, hæmorrhagia, alui profluuium, sudoribus, vrinis, interdum quoque & vomitu.

Sexto die si contingant excretiones, quamuis signa coctionis præcesserint, infida erit crisis, & imperfecta: nam vel recidiuam facit, vel iugulat, vt primo de dieb. decret. cap. 4.

Si fluor alui a principio largior vexet, vires ita absument, vt postea coquendo morbo sint impares. Si a materiæ copia fiat, modo diutius non perseveret morbus, breuiorem facit: si a maligna humoris qualitate, ægrum frequenter interimit.

Soluitur interdum maculis quibusdam purpureis erumpentibus, quæ si sequantur signa coctionis salutem, sin minus, mortem portendunt, de quibus Hipp. 2. epid. sect. 3. ferè in principio, & ait culicam moribus non absimiles. Et Galen. 6. epid. com. 1. com. 29. vocat eas febres pemphygodes.

In hac febre quandoque contingunt variolæ, & morbili, si sanguis & membra veneficam illam luem à conceptione contractam adhuc retineant: vt Auer. 3. coll. 8. verum cum triplex sit, sicut & altera, quælibet vnica accessione finitur, non antea mitescens aut intermittens quam ex toto desinat.

Si toto decursu par est putredinis modus homotonos, si plus putrescit quam dissipatur, ἐπικριτική si opposito modo, παρὰ κριματική.

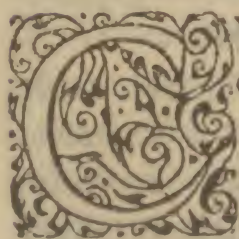
Omniū perniciosissima, quæ semper increscit,

mitissima quæ perpetuo inclinat, reliqua medio se habet modo. Cardanus lib. 1. cont. tr. 4. cōtrad. 14. dicit febrem hanc non diuidi in tres illas diff. sed eam tantum quæ sine putredine est, verum hæc opinio clare contradicit Gal. 2. de differ. feb. vltimo, vbi etiam Praxagoræ opinionem adducit, & eam approbat.

Victus ratio refrigerans sit & humectans, sicut in altera requiri diximus: verum putredinem magis corrigat temperato potu, vino granatorum dulcacido aut syrupis acidis aqua frigida dilutis.

De curatione. Cap. XXIIII.

Vratio ad duos scopos referēda est, euacuationem & alterationem.

Primum itaque aluus eluenda est, nisi sponte lubrica sit, molli & refrigeranti enemate: si tamē in superioribus ventris partibus grauitas percipiatur, aut in ventriculo humores corrupti sui aliquod indicatiū præbuerint, satius erit leniente sumpto pharmaco aluum subducere, quale iam sæpe descriptum est, aluus. n. horum remediorū aliquo ante venæ sectionem irritanda est, nisi forte suffocationis periculum imminet, tunc enim venę sectio alui lenitionem præcedat, & statim aut enema, aut leniens pharmacum insequetur, vt Hippoc. 4. acut. 21. toto vero morbi progressu quoties aluus excrementa non egerit. molli clystere & refrigerante subluatur.

In euacuatione primas partes obtinet venæ sectionio. Sanguis igitur quam primum mittendus est copiosus, sicut in altera imperatum est, ut educto sanguine aer venas ingressus, humores refrigeret, & ita putredinem inhibeat: calore illo ferè extincto. Galenus nono meth. ca. 4. phlebotomiam celebrat, quæ sit ad animi defectum, sed genus hoc remedij iam pridem cæpit esse suspectum, quod minus habeat utilitatis quam periculi, ut declarat infœlix quorundam exitus, qui cum animo defecissent, non potuerunt reuocari. Tutius igitur est venæ sectionem partiri, & vel iterum, vel etiam pluries repetendo, paulatim & per intervalla tantum sanguinis adimere, quantum ægri conditio & morbi status exigir.

Deinde syrupi exhibendi sunt refrigerantes, & qui putredinem arceant, ex acido citri è berberis, è succo acetosæ, oxyfacch. è nymphaea, ex endiuvia, quibus miscendæ sunt aquæ refrigerantes, vel decocta.

Concoctis iam humoribus, & haustu syruporum præparatis, putridi educendi sunt medicamento purg. hoc, vel simili. ℞. rhab. el. ʒiβ. mirrob. citrin. ʒ. iij. infundantur in aqua endiviæ per noctē ut artis est, & mane facta expressione, adde pulpæ Tamar. ʒi. syr. ros. sol. ʒi.β. aquæ end. q. s. fiat potus, sumatur in aurora.

Alterationem humorum frigida potus præstabit, si præpositæ adsint cōditiones, quod insignis nulla sit in visceribus obstructio, neque apostema, neque imbecillo sit ventriculo, neque potui

aquæ insuetus, carnosoque sit corporis habitu, & coctionis signa præcesserint. Duo enim remediapotissima Galenus recenset, venæ sectionem vberimam, & frigidaë potionem nono meth. quinto, alterum morbi causam adimit, alterum morbo remedium est.

Auer. 7. coll. cap. 8. asserit concoctionem non esse expectandam, cum ex mora immineat extinctionis interea periculum, & ex immature frigidaë exhibitione tantum morbi longitudo. Quare si febris admodum vehemens sit, multi existimant ante coctionem quatuor frig. libras posse exhiberi, præstareque longitudinis morbi quam mortis periculum subire. Alij genus hoc remedij formidantes ægrotantem moliunt, aliis medicamentis refrigerāt. sumptis & admotis, succo acido citri condito diluto multa aqua frigida cocta, vel syr. acetos. s. cui muccagop syllis adiuncta sit, vt. ℥. syr. acetos. s. ℥iij. muccag. psyllij zij. aquæ coctæ ℥. ij. bibat in ingenti siti: aut addendo sacch. viol. ℥ij. confice Iulep. longum clarificatum, vel loco aquæ communis sumendo tantundem aquæ acetosæ, vel endiuia, idem præstabit sola aqua hordei cum Iulep. viol. vel Alexan. secus applicentur epithemata refrigerantia cordi & hepati qualia sæpius diximus: renes quoque refrigerante aliquo vnguento temperandi, vt superius dictum est.

Præterea cum ab immodico calore viscera debilitata sint, eis robur addendum est, in hunc modum.

G. GISCAFERII

℥. pulu. elect. trium fant. zi. trochis è spodio. trochis. è camph. an. ʒβ. coralli rubei ʒij. conseruæ ros. conseruæ capill. ven. an. ʒij. sacch. albi dissoluti in aqua ros. q. s. fiat confectio in orbiculis pond. ʒij. è quibus vnum sumat mane & vespери ante pastum, deinde superbibat modicum aquæ endiuia.

Vel sic. ℥. conseruæ ros. ʒβ. flo. conseruæ florum buglossi ʒij. pulu. diamarg. frig. & triū fant. an. ʒβ. pulu. corall. rub. ʒiiij. pul. Christalli zi. manus Christi q. s. vel sacch. albi dissoluti in aqua ros. q. s. fiat confectio in orbiculis, qua vtatur vt dixi.

Quod si velimus conditum aluum magis subducere, loco confect. ros. imponemus conseruam viol. & florum borrag.

De symptomatibus, siti, vigiliis, cap. dolorē, in curatione causi satis abunde dictum est.

De hectica febris signis, causis, & prognostico.

Cap. XXV.

Hæctica febris calor est præter naturam cordis substantiæ primum infixus, mox & reliquarum partium substantiam obsidēs: sic appellata quod altas adeo radices egerit, vt iā aut nullo modo, aut difficillime extinguī possit. Cum enim reliqua februm genera in dispositione sint Græci εν ορχέσει vocant, eo quod in eis spirituum vel humorum

calor in solidas tantum corporis partes effunditur, hæc quoniam calorem in cordis p. mox & reliquarum partium substantiam infigit, in habitu contracta est, vel numquam, vel maxima difficultate potest immutari.

Corporis totius substantia duplici materia componitur, sicca & humida, sicca soliditatem & firmitatem partibus exhibet: humidæ verò substantiæ quæ in corpore existit triplex est ratio, nam vel carnosæ est, vel primigeniæ, vel elementaris, carnosæ est humor concretus alimentarius qui in venis prius continebatur, primigeniæ est ipsius innati calidi substantia, in qua spiritus & calor innatus consistit, elementaris est quæ solidæ partes consistunt, hac triplici humiditate partes omnes constituuntur.

Tres autem sunt hæc febres differentia, quæ tanquam gradus, seu tempora distinguuntur. Prior est cum febrilis calor cor & unam quamque similem partem inuadit, & ab innata temperie dimouet. Carnosæ substantia primū incenditur & effervesceat, nondum tamen insitus humor absorbitur, sed fit ipsius veluti quædam ebullitio: nec partium facultas adhuc debilitata est i. de diff. feb. nono.

Altera species est cū procedente ebullitione, ipsa etiam similia corpora sicciora euadunt, minusque alimenti sentiunt: ipsa insita partibus humiditas exarescit, carnosæ substantia aut plurima, aut tota absorpta est, facultas debilis redditur, tantum quantum siccitas & caliditas exuperant, in

hac ampla est latitudo, quę maioris minorisq̃ ratione distinguitur.

Vbi confirmatus calor insitum humorem, & rorem inanibus similarium partium spaciis conceptum, & mox futurum solidis partibus alimentum consumpserit, tertia iam incipit species. In hac primigenium cordis & totius reliquę similis substantię humidum absimitur, quod rursus instaurari nō potest: vt decimo meth. vltimo, & in lib. de maras. c. 5. insitus spiritus exhauritur, & ipsa solidarum partium pinguis humiditas, earumque substantia liquefcit: hæc marcor, siue hectica marasmodies appellatur: cum ceterē tantum hecticę dicantur: in hac vires omnes viriumque functiones intercidunt, vt eod. cap. lib. de differ. febr. Gal.

Fit etiam quandōque ætatis decursu marcor, absque febre, dum paulatim senio & naturali siccitate absumpto humore, calor innatus extinguatur, fitque simplex ex senio marasmus: & ab eo dolore prorsus vacua mors: sicut arbores vetustate & senio marcescunt. Fit etiam quandōque frigidus marasmus senio similis, ex febrium permutatione, vbi intempestiuē refrixerint, tum frigida potu, tum remediis id genus adhibitis. Intempestiuē adhibentur, si immoderatus sit eorum vsus, aut non congruo tempore, aut si ambo simul conuenerint, vt in lib. de marcor. cap. 5. & 1. de diff. feb. 8.

Auicenna prima quarti tr. tertio, tres has differentias explicat, proposito exemplo olei quod
in lu.

in lucerna continetur, & eo quod ab elychnio ebibitum est, & proprio elychnij humido, à quo ipsius partes cohærent. Aliter videtur Galenus decimo, meth. ultimo, huius febris gradus distinxisse. Primum enim ait, febris hæc propriam partium humiditatem depascit, deinde carnosum genus, quod circa fibrosas & membranofas partes solidorum corporum hæret. ita deinde solidas populatur, hoc est fibrosam & membranofam partium substantiam. Verùm hic non distinguit species hecticæ, sed quid primo, & quid deinceps consumatur, ut etiam septimo meth. sexto.

Triplex est autem eius generationis modus, aut enim per se incipit, aut ardentes febres insequitur, aut alicuius partis affectum comitatur.

Per se incipit, cum ex causa aliqua antegressa consistit, similem habens generationem diariæ, ob mærorem, iram, lassitudinem magna cū vstione contractam, aut ob aliam occasionem corpus immodico calore exsiccantem: Id autem duobus modis potest contingere: nam vel statim inuadit, vel excitatæ primum diariæ succedit, ut primo de diff. feb. 8. & 9. primus infrequentissimus est, alter non raro solet euenire.

Excipit ardentes febres & acutas, si vehemens sit febris incendium, laboransque calidus & siccus diutius in ediam & sitim tolerauerit, cum summopere frigidam expeteret, nullumque refrigerans remedium hypochondriis aut thoraci adhibitum incendium temperauerit. Liquefeit

enim præ calore carnosâ partium substantia, & febris partes solidas inuadit, & breui tempore idem efficit quod simplex hectica paulatim & multo tempore hæc priore frequentior est.

Quæ verò partis alicuius affectum insequitur, symptomatrica quodammodo est, fit ex affectione cordis, pulmonis, thoracis, ventriculi, hepatis, renum, vesicæ, vteri meseræi ieiuni aut coli intestinorum, si harum partium aliqua inflammationem passâ putulenta aut tabida euaserit. Cum enim in his febrilis calor diutius perseveret, corpus ipsius nimium exiccari necesse est, febremque solutu difficilem & cæteris partibus summam siccitatem ingenerari: hi sunt eius generationis modi.

Corripit hectica febris tenuia corpora, sicca & exangnia, si vitam egerint in labore, vigiliis, curis & victu tenui, præsertim si ætas & constitutio calida & sicca locusque eiusmodi fuerit: si euidentes causæ vehementes præcesserint: ira, mæstitia, labor, estus, sitis, inedia. hæc enim si leuiora sint, ephemeram, si vehementia hecticam generant simplicem: cordis substantia incensa, in quo huius affectus proxima causa est: cordi autem cæteræ statim partes pro modo affectus consentiunt.

Commune est cuius hecticæ febrilem intemperiem non sentire cuius rei causa est æqualis calor omnes partes obsidens, & prorsus mutata natura, vt in libro de inæquali intemperie cap. 3

Quod si quædam inæqualitas percipiatur, implicatæ alterius febris indicium est.

Commune præterea signum calorem mitem in primo occurſu mox manum diutius continenti, acrem, & mordacem apparere: manifestiorem in volis & plantis pedum, quod ad eas partes extreme venæ pertineant, & nudatæ effluuium caloris facilius effundant. Proprium insuper est & inseparabile cuiusvis hæcticæ indicium vt ingesto cibo calor accendatur, pulsusque in magnitudinem ac velocitatem increſcat: ita vt noua accessio imperitis videatur.

Maximum autem signum ac proprium cuius hæcticæ febr. est, si arteriæ calidiores sentiantur quam circumposita corpora, id autem euidentius cognoscitur, vbi aut balneo, aut alia simili occasione sudor expressus sit & calor perspirauerit, moderatior enim in reliquis partibus apparet, in arteriis nihilo priore minor cognoscitur, sentitur autem potissimum per pulsum diastolas.

Hæc signa obscura in prima specie, manifesta in secunda, apertissima in marasmode videntur: propria autem cuilibet speciei signa sunt, quibus à cæteris distinguitur. Incipientis igitur hæcticæ seu primi gradus indicia hæc sunt.

Si euidentes causæ vehementes antecesserint, febrisque intertium aut quartum diem producat, cum iam ephemera dici non possit, nequaquam ad integritatem desinens, aut euadens vehementior, sed æqualiter perseverans nullum

t ij

laboranti doloris sensum inferat : ita ut iam neque se febricitare existimet, & levis interea squalor totius corporis contrahatur.

Si calor mitis primum tangenti occurrat, mox acer & mordax.

Si pulsus sit debilis, parvus, & frequens, arteriæ circumpositis partibus calidiores sentiantur, in pulsum maxima diastole.

Si hora una aut altera ab ingesto cibo calor excutitur, ita ut alterum incrementum seu novam accessionem febris habuisse videtur, pulsusque frequētiōr & celerior euadit. Sicut enim calx frigidissima aqua conspersa calidior multo redditur, ita solidæ corporis partes heclico calore obfesse calorem ampliorem effundunt, dum humiditas alimenti cordis squalorem humectauerit, ut 1. de diff. feb. 9.

Secundus hecticæ gradus seu species hinc cognoscitur, quod præter ea quæ adducta sunt, ab ebullitione humiditas consumitur, partes similes increſcente cordis siccitate liqueſcunt, & abſumuntur, cutis arida fit, urinæ pinguedo innatat aranearum telas referens, facultas tantum debilitatur quantum calida & sicca intemperies intenditur, pulsus durior, minor, ac debiliōr multo. In hac multa latitudo est, prout ad priorem speciem vel ad marasnum accedit.

Febris marasmodēs, marcor, & tertius hecticæ gradus incipit cum circumfusa humiditas inani- bus spaciis partium ſimilarium, ex qua membra primum aluntur, nulla iam in ipsa cordis substan-

tia superest cum prius hectica tantum diceretur, ut primo de febr. differ. nono, vniuersus deinde corporis habitus absolutam fere siccitatem & consumptionem præsefert. Oculi supra modum caui sunt, & quasi in fouea conditi, prominentibus quæ circumstant ossibus, aridæ palpebræ, vix attolli possunt, sed conuiuent magna ex parte, ut qui dormituri videantur, cum tamen is affectus somnus non sit, sed impotentia vigilandi. Lippitudines aridæ visuntur, & squalida quædam oculorum dispositio, qualem iis inesse videmus, qui per multum puluerem tota die sub ardente sole iter fecerunt, collapsa cauaque sunt tempora, cum eorum caro absumpta sit, cutis circa faciem squalida & intenta, præsertim quæ circa frontem: viuidus præterea coloris flos abiit, venter ad thoracem contractus, depressus, atque inanis, ut nullum intestinum, nulla viscera superesse videatur: nec omnino quidquam aliud quam ossa membranis & cute obducta, quæ corij instar aridissima sit, & digitis apprehensa veluti corium ster. pulsus omnium maxime durus, ob intensam siccitatem debilis, & paruus ob fortem cordis intemperiem & frequens. Addit Auicenna vngues nudari & acutos fieri, pilos elongari, & pediculos apparere.

Sola ergo consistens simplexque hectica his signis deprehenditur, siue hectica tantum, siue etiã marasmodus sit.

Quæ verò ardentem excipit, aut quæ partis affectum comitatur, in hecticæ simplicis genere

r iij

contineri non potest: vtraque enim ex putredine nata, putredinis etiamnum inditia præsefert.

In pulsu, vrinis, siti aliisque symptomatibus, his calor ex candescencia, & inæqualitates etiam sine cibo, & crebri horrores contingunt, præsertim si febris putrida cōstanter perseueret, aut putulenta aliqua collectio ingenita sit, quæ signis hecticæ confusa difficiliorem ipsius cognitionē reddunt. vt Gal. 1. de febrium diff. cap. 10.

Incipientem hecticam non facile deprehendimus, vt inquit Auic. Causa est quod dispositioni propinquior sit, Galenus tamen cap. 9. primi de feb. diff. asserit nequaquam ægre cognosci, si sola consistat, facile tamē curatur, licet id absurdū videatur nonnullis, cum iam habitualis sit. Verū sic existimare oportet, incipientem hecticam nō plane contractam esse: cum in ea tantum humores iefferrueant, neque omninō calor solidis partibus adhuc infixus sit, aut habitum contraxerit, sed in eas tamen exilire incipiat, & ex eo facile alterantibus remediis posse profligari. Marasmodes, & quæ cum marcore, immedicabilis prorsus est: cum primigenium humidum ex sem. contractum resarciri non possit: vt in lib. de Marasmo. cap. 5.

Quæ verò in medio collocata est, & ab vtrāque discedit æqualiter, ambiguum habet ad curationem momentum, quò marasmodi propior, eò periculo propinquior: quò ad priorem speciem magis accedit, eo maiorem salutis spem obtinet.

Si febris hectica symptoma sit, præsentem mor-

bo curari non potest. Si febris putridę complice-
tur, difficillima curatio est, & mortiferum vitium,
indicationibus inter se pugnantibus: vt Galen. x.
meth. decimo, præsertim si phlegmone, Erisipe-
las, aut similis affectio internam aliquam partem
occupet. Quod si princeps sit, desperata omninò
salus est.

Si corde primum affectis marasmus superue-
nerit, celerrima mors accidit proxima huic si a ie-
cinore inceperit, mox si à ventriculo.

Qui ab aliis partibus ortum habet, tanto sanè
tardius mortem infert quanto earum quælibet
minoris præstantiæ est, vt 7. meth. 6.

De curatione. Cap. XXVI.

In curatione primum obseruan-
dum est, num simplex sit hectica,
an alteri affectui copulata. Quæ
enim alteri morbo superuenit, aut
cui graue aliquod symptoma cõ-
iunctum est, mistam habet curan-
di rationem.

Simplicis autem vera simplexque curatio est, si-
cut & diariarum vt 11. meth. 2. de qua tantũ nunc
agere decreuimus, ceterarum. n. propria est ratio.

Curationis vnicus est scopus refrigerandi, &
humectandi. Materię verò duplex vsus, nam aut
foris admoventur remedia, aut intro sumuntur.

Extrinscus incidunt epithemata refrige-
rantia, & humectantia, aër & balnea ex aqua

t iij

dulci comparata. Intro sumuntur, inspiratus aër, & quæ comeduntur & bibuntur: his præfidiis tota hectica curatio absoluitur. Neque enim venæ sectione aut purganti medicamento irritari debet.

Aër itaque si temperatus sit, alterandus nō est, sin admodum calidus, aut frigidus, pro calido inducendus arte contrarius ne ex calida inspiratione cor magis accendatur. Subterranea igitur quærenda domus, suauibus auris, & Aquilone perflata: quam etiam per euripos conducti aquarum frigidarum fontes aut earum crebra è vasis in vasa transfusio, quod quidem etiam somniferum est, soli frequens irrigatio, & sparsa humi frigidarum stirpium folia refrigerent. Quod si natura modice frigidus sit, nulla nobis arte mutandus est. Sin frigidissimus, inspiratus quidem non parum afferet commodi, præsertim si primum affecto corde aut pulmonibus hectica contigerit: sicut si affecto ventriculo, aut hepate conueniens cibus & potus: dummodo immodico frigore densata cutis calidum effluuium transpirare non prohibeat. Quod si acciderit, minorem tamen adhuc ex densata cute læsionem, quam ex frigida inspiratione vtilitatem existimare oportet, præsertim cum facile sit eam operimentis calefacientibus rascire: vt inquit Gal. decimo meth. 8. verum ne quid incommodi subsequatur leui flamma, aut vaporibus aquæ calidæ immoderata frigiditas corrigenda est. Temperatus itaque aër aut potius modicè frigidus omninò comparan-

dus, qui ad humidum inclinēt, à quacunque causa febris hectica generetur.

Somnus mediocris sit, ne longior viscerum calore augeat, aut breuior corporis siccitatem. Innocentior tamen paulo longior, cum præcipua ex immodico squalore læsio contingat. Lectus & indumenta ut iubet Auicenna gratum odorem frigidorum aromatum spirēt: rosarum, violarum, santalorum, camphoræ, & trochiscorum eius, violarum & similium, & subinde sæpius commutentur. Ex his odoratis parentur sacculi & frequenter odorentur. Quibus etiam frigidiora nonnulla adicere licebit, cortices mandragoræ, sem. hyoscyami flores nenuph. & opij Thebaici modicum.

Vehemens omnis motus animi & corporis vitandus. Quærenda interea quæ mentis hilaritatem conciliant, & iocunditate delectant. Nutrimētum omne refrigerans sit, & humectans.

Quantitas pro virium ratione.

Conueniet igitur ptisanæ cremor, & sæpius lotus in aqua frigida panis: ut decimo meth. ii. Infucula item pulli gallinacei in quibus hordeum sine cortice, lactuca & portulaca coxerint & ex iure parata fercula, ut in eo maceratus vel friatus panis. Commendantur etiam pisces saxatiles, & qui tenera carne in aquis mūdis victitant: ut gobij, scorpij, aselli, aues item montanæ: probantur quoque lactucæ folia, quod vtraque qualitate conferant. Elixæ assis præferenda, quod magis humectent & facilius coquantur.

Et quoniam infirma est heceticis attrahendi facultas, liquidiora alimenta conueniunt sic enim facilius concoquuntur, & distribuuntur: quandoque etiam aceti aliquid admiscemus, vt distributionem adiuuet, etiam si nocere posse videatur, hoc. n. Gal. commendat eo nomine, & chondro ac ptisanæ iniicit, in li. de marasm. ca. x. & x. meth. xi. Falluntur qui putant ob infixum calorem validam inesse partibus attrahendi facultatem, cum siccitas exuperans distributionem impediat, & inualidas efficiat ad attrahendum, vt Galenus in eod. lib. de marasmo docet, præsertim cum alimenta frigida vel subtepida imperanda sint, vt xi. cap. eiusdem meth. vnde serior insequitur distributio.

Omnium autem conuenientissimum hectica laborantibus nutrimentum est lac: præsertim vbi iam febris vterius progressa sit. Id enim facile, & plurimum nutrit, & corporis habitum instaurat.

Eligendum præ cæteris muliebre, vt naturæ magis cognatum & familiare. Vtilius erit si ex ipso vbere sugatur, & ita calens è mammillis in ventriculum descendat, vt Gal. 7. meth. 6. alioquin Asininum, id enim tenuiū est partium & scrosum, ex quo facile distribuitur, & calorem temperat. Bubulum crassissimum est, & à butyro purgatum non inutile, præsertim vbi valenter nutriendum sit. Caprillum medium inter vtrūque locum obtinet asinino crassius, & bubulo aquosius.

Danda vero opera est, vt quam recentissimè mulsum bibatur: ne aëris ambientis iniuria præ-

ueniat immutatio, cum alterationi maxime pateat, vt afferit etiam Galenus eodem loco. Id autem euitabitur, si inducta prius incubiculum asina aut capra mammam ori impositam non abhorreat, aut expressum confestim nullo interposito tempore hauriat.

Esto vero lac quam dulcissimum, sibi ipsi continuum, nullam externam qualitatem gustu aut odore præferens, & qualē lacti conuenit splendorem emittens. Animal florentis ætatis sit, idoneis alimentis nutriatur, mediocriter exerceatur, pullus si quem lactat, abducatur, huiusmodi lac præstantissimum est.

Cæterum animaduertendum an in ventriculo corrumpatur, an cogatur & ace scat, corruptio ab exurente, calore concretio, & acor à frigore contingit, corrumpi intelliges ex ructu nidoroso, & pulsuum mutatione, languidiores enim tardiores, ac rariores fiunt, quales ore ventriculi laborantibus solent euenire; acescere, & cogi ex ventris torminibus superuenientibus, acido ructu, & omninò ægro referente. Vtrique vitio occurrendum est. Si corrumpatur, incoquenda aquæ portio, cum lacte: si cogatur, & ace scat, mellis tepidi aut sacchari momentum admiscibimus. Quod si cui serius in aluum descendat, salis etiam tantillum: vt docet Galenus 5. meth. cap. 12. & decimo, eiuldem cap. xi. & quinto de sanit. tuen. cap. 7. Si vero rite in ventriculo coquatur, nullum ægrotanti incommodū eueniet, pulsusque maiores & valentiores apparebunt.

Periculum autem fiat primum sumptis ℥ij. aut tribus, & paulatim aucta quantitate ad ℥viiij. vel etiam plures, dummodo id optime concoquatur.

Offeratur mane, aut omnino ventriculo vacuo, cibum horis quatuor antecedit: aut quotquot lactis assumpti quantitas, & ægrotantis natura ad coctionem indigeat. Ab assumpto lacte somnum obesse plerumque frequens experientia & multorum scripta testantur, quod in nidorem facile vertatur.

Licebit eodem tempore, quandoque aliis portionibus vti refrigerantibus & humectantibus alteratis iusculis, syr. è nymphæa, viol. è papauere è portulaca, è succo endiuix, rosato, additis aquis conuenientibus, lactuce, end. nenuph. portulacæ, lentiginis, aquæ fluentis, prout magis vel minus refrigerandi consilium fuerit.

Parantur etiam ex lacte vtiliter fercula, cum amylo, aut farina hordeacea aut mica panis sæpius aqua frigida lota. Alexan. lib. 12. cap. 4. ptisanæ & chondro concoqui iubet, si per se sumptum male conficiatur. Singulariter autem conferre lac ait quibus alius copiosa & biliosa excrementa deiicit: vbi vires infirmæ sint, expressionibus contusis, carnibus distillatis, & instaurantibus erit vrendum.

Laudantur à nonnullis cancrorum, Astacorum, testudinum nemoralium, & coclearum carnes, nescio quam iusta ratione, vbi vires adeo labefactæ sint. Præstat enim humidioribus vti quo facilius sit alimenti distributio, præsertim cum hæc

alimenta valido etiam ventriculo negotium faciscere possint, & crassum succum generent. At ubi vires sarciri iam cæperint, caseo recenti & solidioribus adductis innoxie vescentur, paratur quoque vtiliter conditum instauratiuum, quo interdum vtatur, si alimento opus sit.

℞. quatuor sem. frig. recenter mund. sem. papau. albi pulu. elect. resumptiui, pulu. diatrachant. frigidi an. ℥ij. amig. dul. temperatarum in aqua viol. ℥iij. fisticorum & pinearum similiter præparatarum an. ℥i℥. passul. mund. ab arillis ℥ij. conseruæ viol. & florum nenuph. an. ℥i℥. sacchari q. s. fiat conditum, quo vtatur ubi alimēti necessitas sit refrigerat enim & humectat, & valenter nutrit. Huic aliqui addūt carnes capi aut testudinum nemoralium, vel cancrorum, sed hæc efficacius quidem, at paulo difficilius concoctu reddent. Parabitur autem in forma morsellorum, quæ commodior est. varia & innumera poterunt componi huius imitatione, quæ pari facultate pollebunt.

Potus sit aqua hordei, vel per se, vel cui sem. coriandri præparata incoxerint, vel syr. vel iulep. aliquis refrigerans admisceatur: viol. è nymphaea, ros. è papau. Plurimum laudatur ab Auic. aqua hordei in qua cancrorum caro abiectis testaceis coxerit, oportet autem cancros prius excorticari, & diligenter lixiuio primum, deinde aqua frigida ablui, vt fædum odorem deponant: deinde singulæ vnciæ singulis libris aquæ hordei incoquantur. Hoc potionis genus miram habere vim

creditur aduersus tabem. Ceterum omnis potus frigidiusculus sit, vt iubet Gal. x. meth. x. quod maturè incalescēs & per corpus digestus nullam ventriculo frigoris noxam inferre possit. Alexan. iubet acibo aquam frigidam propinari, quantum æger appetat: modo nulla sublit viscerum inflammatio aut putredo, quod quidem non omninò Galeni sententiæ consentire videtur: cum extenuatum corpus & exangue frigoris iniuriis pateat, quæ ab immodico gelidæ potu inferri solent, vt docuit 9. meth. 5. & periculum sit, ne interea noui affectus accessione malum conduplicetur. Tutius igitur est nec adeo multam aut gelidam exhiberi: sed immoderatam egri appetentiam moderato potu & continentia temperari: si metuatur syncope, vino tenui vtendum, vt Gal. iubet, & vbi virium infirmitas vrgeat.

Quæ exterius admouentur, balnea sunt, aut vnguenta, & epithemata.

Quod ad balnea attinet, & si veterum balnearum curiosus apparatus & eorum consuetudo exoleuerit, tamen cum efficacissimum huic malo remedium sit, procurandū est, vt quod consuetudinis & temporum ratio detrahit, cura restituat.

Labrum aqua plenum proxime lectum disponatur, dulci, modice calida, vt in eam eger citra omnem laborem descendat, mora sit pro virium ratione, & quanta humectationi corporis satis sit ne longior substantiam exhauriat. Alij vaporem prius balnei experiri salubrius iudicant, hoc modo.

Linteo cōvolutus æger, à quatuor ministris detinetur super labrū, ita vt ore quidē frigidū aëre respiret, reliquo vero corpore coopertus per linthei raritatē balnei vaporē excipiat, dū rare factos corporis poros existimemus. Tutius erit si quiete interposita vires resumantur. Resumptis viribus in aqua mergendus est, vt totus corporis habitus humectetur.

Frigide mox balneū veteres imperabant, vt conceptū à priore lauacro calorē extingueret: vires firmaret, & immixtā solidis partibus humiditatem densata cute sisteret. Huius vsus iā pridē cepit esse suspectus, metuentibus ne frigide impetus graciliū corporū in profundū ruens viscus aliquod, & netuos male afficiat. Iis vix tantū esse tutū vsum: quibus vires optimē cōstāt, modo estas sit, tēperamentū calidū & siccū, & frigidi balnei cōsuetudo Gal. tantū ei tribuit x. meth. ca. x. vt inutile prorsus balneū hectica laborātibus esse dicat, nisi postremo frigide robur accesserit: aliqui calidū lauacrum alimēto feбри potius & incremēto esse quam remedio, & magis discutere quā humectare. Imminentē noxā leuē esse, si ad vtilitates cōferatur, nulloque præterea remedio morbū hunc melius expugnari. Et tanto satius esse aliquod nōnulla fiducia vel cum aliquo periculo facere, quam spe adēpta certo perire, quanto satius est potentibus præsidiis pugnare, quā nihil agere. Studendū itaque sūmopere est, vt quā minimo incōmodo, frigidi balnei cōmoda assequatur. Id autē cōtinget, si idē labrū p corporis indigētiavariē tēperetur.

G. GISCAFERII

Primo igitur in modicè calidam eger mergatur vel descendat, hæc, ubi in ea aliquantulum moratus sit, nisi interea convenientem teporem acquisuerit, iniecta frigida ad exactum teporem reducatur. Vbi iam balnei tædere hominem cæperit, tantum frigidæ admiscendum, quantum ad aquam balnei aperte refrigerandam sufficiat. In calido parua sit mora, in tepido mediocris, in frigida minima. Hac ratione, balnei partes omnes experietur, & nullum ex frigido periculum, nullum incommodum, sed summam utilitatem percipiet.

A balneo exiens, superiecta syndone, in lecto collocandus, mollibus linteis humor ebibendus, & blandissime detergendus, ita ut neque ullus labor aut sudor excitetur. Corpus deinde suaviter inungi debet, ne concepta humiditas exoluatur, & corpus muniatur aduersus aëris ambientis iniuriam oleo nenuph. viol. rosaceo è cucurb. amig. dul. communi, modo nullum horum rancidum sit, aut salis particeps. Ante balneum iubet Auicenna lac super ægrotantis corpus mulgeri, quo facilius balnei humorem excipiat.

Iubent aliqui balneo incoqui flores & folia refrigerantia, ut folia salicis, cucurb. flores ros. viol. nenuph. Gal. sola aqua dulci vitur.

A balneo, & ubi corpus inunctum fuerit aliquid propinandum quod optime nutriet, & facile concoquatur, & ptisanæ cremor ex lacte ut iubet Auicenna, Galenus Alicam etiam laudat, vel si lacte delectetur, rursus lac iubet propinari, eodem

eodem ritu quo prius imperatum est. Nostris temporibus optimè conuenient iuscula pulli gallinacei refrigerantibus alterata: pridie balnei si alius adstricta sit, clystere molliente subducatur. Cauendum autem summoperè est, ne inani prorsus & famelico ventre balneo vtatur, aut dū subest cruditas: alterum. n. putredinē generat, lactis potio, vel cremoris ptisanæ vel alterius liquidioris alimenti sumptio balneum horis tribus aut duabus saltē antecedit: ita vt ad vnguē prius cōfectū esse constet, vt monet Gal. 7. meth. 6. loto corpore tantū tēporis ante prandium interponi debet, quantū ad iusculū vel aliud liquidius cōficiendum quod à balneo sumptū superat, satis esse possit. Interea quies utilis est, & somnus, modo sudor non effluat. Deinde prandium offerēdum, ne lōgiore inedia, aut siti vires exoluātur, aut paulo post balneū cibus exhibendus, alimēto nullo interposito. Hoc remedium toto tēpore morbi efficacissimum est. Aliqui interpositis diebus aliquot, triduo aut quadriduo tantū vti iubent: ego verò eo vtilius existimo, quo frequentius: modo tempestiuè adhibeatur, & ægrum delectet.

Præterea epithemata imponēda sūt, vt expressus calor sensim remittatur, qualia descripsit Gale. x. meth. 9. verū quoniā nonnullorū vsus ferè exoleuit, his vtēdū quæ tēporū ratio suppeditat, deligēda verò sunt quæ citra vehemētē adstrictionē refrigerāt, ne densata cute medicamēta intro subire prohibeātur. Commendatur hoc quod sequitur.

Sumantur ceræ lotæ ℥iij. olei ros. omphacini,

similiter loti lb. i. liquefiat, vbi liquefacta fuerint
refrigescant, deinde subigatur aqua frigidissima,
vel succo lactuce, portulacæ, semper viui, si vehe-
mentius refrigerare consilium sit, fiat ceratum.
Quod si vbi coire ceperit vas in quo continetur,
in aquam frigidissimam dimiseris, magis refrige-
rabit. Si aceti quoque modicum adiunxeris, fiet
efficacissimum. Inungatur eo pars, vnde hectica
primum nata est, si ita contractam esse contin-
gat, deinde venter, hypochondria, dorsum, renes.
Similiter farina hordei succo lactucæ semper vi-
ui, acetosa, portulacæ, end. rosarum subacta ven-
tri & hypochondriis apponitur, aut duplicatum
lindeolum harum herbarum succo imbutum: vel
ipse herbæ tussæ imponuntur. Verum thorax &
spiritalis partes facile læduntur, si importune re-
frigerentur, idcirco propria quedam his partibus
magis conueniunt.

℥. olei viol. vel è sem. cucurb. ℥iij. lauentur sæ-
pius cum aqua hordei, & inungatur pectus, vel
oleum papaueris recenter extractum addita sub-
tripla quantitate olei amig. dulc. recentis, tempe-
retur & pectori inducatur. Nonnulla etiam epi-
themata cordi maxime conueniunt, vt quod.

℥. aquarum buglossi viol. ros. acetosæ an. lb.
β. vini albi tenuis, & aquosi ℥iij. specierum ad
epithemata cordis frigidarum ℥. vi. vel ℥i. Quod
si paratæ non sint, temperatis addemus trocisco-
rum è camph. ℥ij. aceti ℥β, & ita pannis in suc-
catis applicabuntur cordi epithemata, vel sic
præscribentur.

℞. omnium santalorum, vtriusque coralli an.
ʒiʒ. margaritarum præpar. cornu cerui vsti an. ʒi.
cum præscriptis liquoribus parentur epithema-
ta, & cordi applicentur. Addere licebit trochis. è
camph. ʒiʒ. vel ij. vel camphore gr. iij.

Renibus autem hoc medicamentum singula-
riter proficit, sumuntur olei ros. optimi ʒiij. om-
phacinum erit præstantius, sæpius aceto abluti
deinde succi acetose, vel semper viui vel solani,
subdupla quantitas, & modica cera lota aqua fri-
gida addita, fit ceratum.

Verùm in horum omnium vsu, animaduer-
tendum est: medicamenta hæc subinde commu-
tari oportere, ne diutius admota incalescant, &
calorem augeant.

Symptomatum præterea non parua habenda ratio est, cum curationem interpellent.

Si alui fluor superueniat, qui frequenter solet
accidere, refrigerantibus modice adstringentia
miscenda syr. è cydon. myrtinus, rosatus è rosis
siccis, ptisana hordeacea, & aqua hordei, ex hor-
deo torrefacto paretur: quibus etiam addemus
gummi arabicum, si lubeat. Utatur Auenato
quod refrigerando alui fluxionem supprimit,
recenti caseo, milio torrefacto, & simili-
bus.

Si à syncope metuatur, vino vtendum tenui
& aquoso, vt virium & febris similiter ratio
habeatur, Conuenit etiam vinum granatorum,
quod ex dulci sapore acorem referat. Insuper

u ij

G. GISCAFERII

colatitia, instaurantia, expressiones carniū, &
distillata.

Si sitis urgeat interdiu, vtatur iulep. aliquo re-
frigerante, & humectante.

℞. aquæ viol. ℥viij. endiu. ℥iiij. sacch. albiss. q. s.
fiat iulep. vtatur sitis tempore, pro sacch. albo ali-
quando substituatur sacch. violat. In hanc for-
mam multa parari possunt quæ ægrotanti grata
& vtilia futura sint.

FINIS.

